

БРОНІСЛАВ ПАНАСЮК

**ВИБРАНІ
ТВОРИ**

Том четвертий

БРОНІСЛАВ ПАНАСІЮК

ВИБРАНІ ТВОРИ

Том четвертий

Київ-2007

УДК 330(477)(082.21)

ББК 65(4Укр)я44

П16

Упорядники і рецензенти:

В.Ф. Бесєдін – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу НДЕІ Мінекономіки України;

А.Е. Юзефович – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент УААН, головний н.с. Інституту економіки та прогнозування НАНУ

Передмова: *А.Г. Савченко*, доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, завідувач кафедри КНЕУ.

Рекомендована до друку вченою радою ННЦ "Інститут аграрної економіки", протокол №4 від 06.07. 2007 р.

Панасюк Б.Я.

П 16 Вибрані твори. – Т. 4. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 488 с

ISBN 978-966-669-208-8

У книзі вміщено наукові та публіцистичні твори з проблем у сфері української економіки і політики. Всі проблеми висвітлюються в контексті здобуття Україною незалежності, переходу до ринкових відносин, входження глобалізаційні процеси та кліматичних змін. Наведено рецензії на праці автора. Економічні праці висвітлюють проблеми і можливості їхнього вирішення в галузях державного управління і регулювання економіки, макроекономічне прогнозування, формування фінансових ресурсів для аграрного сектору економіки і її головної складової - сільського господарства. Праці у сфері політики досліджують у філософському осмисленню проблем та їх практичне вирішення у досягненні свободи, незалежності та формуванні громадянського суспільства на базі цінностей національної ідеї.

Книга розрахована на вчених, політиків, працівників державного управління, керівників і спеціалістів підприємств галузей економіки, студентів.

Усі права захищені. Ні одна із частин цієї книги не може бути відтворена або використана у будь-якій формі та вигляді без дозволу автора. Обов'язкове посилання надану працю.

УДК330(477)(082.21)

ББК 65(4Укр)я44

ISBN 978-966-669-208-8

© Панасюк Б.Я., 2007

Joseph

Передмова

В розбудові нової української держави, що розпочалася після 1991 р., відчувалися величезні складнощі перш за все із-за відсутності достатніх науково обґрунтованих цілей і методів їх досягнення зрозумілих для народу і придатних для України, як вільної держави, притаманних вимогам ринкових відносин, глобалізації та пристосуванні до безповоротних кліматичних змін. Стан голоду на подібні наукові розробки пояснюється перш за все тим, що і в страшних снах переважній більшості населення Україна не уявлялася незалежною зі своєю староруською культурою і давніми традиціями. Про офіційні наукові дослідження та рекомендації з елементами самостійної української держави не могло бути і мови.

Разом з тим серед українських вчених було чимало особистостей, які не забували своєї мови, культури, вчені ж своєю науковою діяльністю, нерідко і художнім словом, прославляли Україну і готували в складні часи тоталітаризму фундаментальні розробки для майбутнього розвитку української нації. Їх праці сприяли прискоренню перебудови роботи в країні щодо методів соціально-економічного розвитку всіх галузей економіки, державного регулювання відповідно до вимог ринкової економіки.

Наукові розробки з проблематики управління, планування і регулювання економіки, які знадобилися для української держави після здобуття нею незалежності провадилися ще до настання цієї знаменної події академіком УААН Броніславом Панасюком. Його основні розробки з цих питань, за період 1962-2002 роки, які можуть бути використані наукового, практичного і навчального процесів в сучасних умовах, знайшли місце у праці “Вибрані твори” – 1-3 томи. Теоретична і практична робота автора сприяла прискоренню перебудови роботи в країні щодо методів прогнозування і планування соціально-економічного розвитку, державного регулювання відповідно до вимог ринкової економіки. Зокрема, це стосується переходу від директивного до індикативного планування і прогнозування та державного регулювання економічних процесів, впровадження і економічного регулювання розрахунків загальноприйнятих в міжнародній практиці макроекономічних показників - валового внутрішнього продукту, валового чистого продукту та ін.

Варто лише послатися на деякі з важливих досліджень, які можуть бути використані в теперішніх складних умовах.

Зниження витрат виробництва і підвищення доходності сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах може стати приклад поданий автором використання занедбаного в кризовий період

економіки глибокого аналізу собівартості виробництва продукції тваринництва, диференціація цін на продукцію молочного скотарства. В цьому ж контексті практичний і науковий інтерес викликають думки автора щодо розрахунків величини в окремих галузях сільського господарства та використання основних і обігових основних засобів в аграрному секторі економіки. Ще в той період вчений звертав увагу на необхідність використання землі, як основного засобу виробництва, враховуючи її вартість у виробничій діяльності підприємств.

Ще напередодні переходу до ринкової економіки і здобуття незалежності Україною в докторській дисертації автором розроблена методологія і методика індикативного, тобто рекомендованого, планування, прогнозування та державного регулювання розвитку економіки, мабуть лише в майбутньому знайдуть своє конкретне застосування в практиці державного управління. В дисертації обґрунтована необхідність переходу до нової сітки районування, формування природно-економічних районів, які відповідали б широко вживаному поняттю “регіони”, введення в адміністративно територіальний поділ Повітів – центрів економічного і культурного життя населення всіх регіонів країни.

Уже на початку ринкових перетворень наукові розробки автора в галузі формування методології і методики макроекономіки і обчислення показників в системі національних рахунків в умовах переходу до загальноприйнятої в міжнародній практиці системі обліку і звітності зробили вагомий внесок для поліпшення прогнозування макроекономічних показників в Україні, виходу на співробітництво з міжнародними організаціями. Здійснені прогнозні розрахунки на основі розробленої моделі, у співавторстві з Інститутом кібернетики, дали порівняно з іншими вітчизняними і іноземними розробниками, найбільш високе наближення до реальних результатів протягом 1995-2000 років.

Ще в 1992 р. автор переконливо доводив, що технологічні зв'язки з Росією, які формувалися довгий час не слід раптово рвати, але політичний і одночасно економічний зв'язок Україна має спрямовувати на захід Європи, як її споконвічна складовою частина.

З точки зору розвитку економіки цікавим є науковий погляд фінансову систему нашої держави. Автор справедливо вважає, що високі податки заганяють економіку в тінь і ніякі репресивні методи ситуації не змінять. Треба лише значно знизити податки, особливо для середнього і дрібного бізнесу, а в ряді випадків надати податкові канікули, щоб економіка зміцніла, підприємці відчули економічну міцність, що спонукає їх ділитися власними доходами з бюджетом без тиску, а добровільно, якщо це буде йому вигідно.

Заслужують на увагу розробки автора щодо фінансового забезпечення сільського господарства. Автор справедливо стверджує, будь

які розподільчі чи перерозподільчі методи не здатні вирішити споконвічну проблему сільськогосподарського виробництва. В українській дійсності проблема може бути вирішена лише в тому випадку, коли лівова частина створеної доданої вартості в сільському господарстві буде ним одержана не через перерозподіл, а в результаті кооперації і інтеграції сільського господарства, як сировинної галузі, переробної промисловості і торгівлі, як кінцевої ланки в якій реалізується переважна частина доданої вартості, створеної в сільському господарстві. Не слід забувати, що сільське господарство є сировинною галуззю, яка завжди збиткова в усіх галузях економіки і в усіх країнах світу. В розвинутих країнах ці збитки частково покриваються з бюджету, а частково заробітком господарів в інших галузях економіки. В Україні така можливість відсутня, а тому пропозиції щодо кооперації та інтеграції, на відміну від будь-яких перерозподілів, заслуговують на увагу і підтримку.

Немає сумніву в тому, що розробки автора у справі розгляду природничих процесів, на базі ґрунтового дослідження життя бджолиних сімей, з точки зору людського суспільства покладе початок нових напрямів наукових досліджень з точки зору поєднання природи, особливо в сучасний період глобальних соціальних і кліматичних змін.

Новим в дослідженні вченого є політика на сучасному етапі українського розвитку після здобуття незалежності. В них розроблені конкретні пропозиції здобуття українського народу свободи, які можуть бути використані націонал-емократичними рухами для розробки своїх конкретних програм. Публіцистика вченого висвітлює яскраві сторінки про відомих українських вчених, критику і рецензії наукових здобутків.

Будемо надіятися, що читачі знайдуть у пропонованих творах ідеї для наукових і практичних роздумів в галузі науки, українського відродження, державного управління, навчання.

Професор, доктор економічних наук,
заслужений економіст України

А.Г Савченко

I. Історичний аспект початкової стагнації на селі.¹

Початок занепаду сільського господарства проглядався ще з перших організаційних методів державного управління цим важливим сектором економіки. За часів імперського комуністичного панування нічого не публікувалося, були тільки поверхові повідомлення з вихваланням прийнятих рішень. Ще в 90-х роках ХХ століття одному із працівників Центрального комітету комуністичної партії України було доручено одержати в архівах Москви стенограму так званого першого з'їзду колгоспників. Стенограма була ретельно виписана від руки, яку мені вдалося якось одержати. Звичайно переписувач занотував тільки те, що вважав цікавим відповідно до одержаного завдання. Без високого дозволу такі матеріали не надавалися, а тому весь матеріал наводиться у тому об'ємі, який у скороченому виді виписано з стенограми того історичного зібрання і мабуть випадково потрапив в Україну.

Впродовж 15-19 лютого 1933 р. в Москві працював перший з'їзд колгоспників–ударників. Робота з'їзду в перший день розпочалася, як тоді було запроваджено відповідно до особистого розпорядку праці господаря країни, ввечері. О 18 годині 20 хвилин на трибуні появилися Каганович, Калінін, Єнукідзе, Кисельов. На вечірньому засіданні передбачалося розглянути наступне: вступна промова Кагановича; вибори органів з'їзду; привітання робітничих організацій; привітання московського гарнізону; рапорти передових колгоспів в тому числі тов. Гаркавенко із колгоспу “Червоний прогрес” Харківської області; привітання О.М.Горького; привітання тов. Сталіну, ЦК ВКП(б), тов. Калініну, тов. Молотову, тов. Ворошилову.

З'їзд відкрив завідувач сільгоспвідділом ЦК ВКП(б) Каганович, який виголосив промову, зміст якої викладено дослівно відповідно до стенограми. На з'їзд з'їхалося 1400 делегатів для обговорення питань поліпшення роботи колгоспів, для підведення підсумків великих досягнень і обміну досвідом, для виправлення тих недоліків, які викрила партія, колгоспники, робітники і які у своїй програмній промові викрив наш вождь і керівник товариш Сталін. Товариш Сталін на останньому Пленумі ЦК з виключною силою, з ленінською прозорливістю викрив всі наші слабини і недоліки в колгоспному русі, показав причини, що породжували їх. Товариш Сталін говорив, що тепер “колгоспи закріплені і шлях до старого одноосібного господарства закритий повністю”. Тепер задача полягає в тому, щоб зміцнити колгоспи організаційно, вигнати звідти шкідливі елементи, підібрати дійсно перевірені, більшовицькі кадри для колгоспів і зробити колгоспи дійсно більшовицькими”. Все це і є основна програма нашої роботи для зміцнення колгоспів. Це і є наша програма першого всесоюзного з'їзду ударників. З'їзд повинен допомогти

¹ Із матеріалів протоколу першого з'їзду колгоспників в Москві 15-19 лютого 1933р.

нам своїм досвідом, своїми знаннями; він повинен накреслити практичні заходи для кращого здійснення цих задач. Ми твердо переконані, що перемога за нами, бо нами мільйонами трудящих керувала і керує велика партія, партія Леніна, нами керує ЦК, нами керує перший колгоспник, ударник, великий майстер соціалістичної перебудови нашої землі товариш Сталін. Вперед же, товариші, до нових великих історичних перемог. Дозвольте за дорученням організаційного комітету з'їзду оголосити перший з'їзд колгоспників – ударників відкритим. Після сильних оплесків оркестр виконав “Інтернаціонал”.

Головуючий Каганович надав слово для пропозицій тов. Паїсу, делегатові із середньої Волги, який вніс пропозицію обрати до президії: Кагановича, Яковлева, Єнукідзе, Криницького, Козирєва, Гамарника, Будьонного, Єжова, Кисельова, Швейника, Михайлова, Левіна, Маркевича, Сомса, Сулімова, Муратова, Меліса, Верменічева, Султанова. Обрано ряд ряд голів колгоспів в тому числі з України Сеницького із колгоспу “Червоне село” Хорольського району Харківської області; Шейгаста із колгоспу “Третій вирішальний” Житомирського району, Київської області; Посмітного із колгоспу ім. Будьонного, Березовського району, Одеської області. Паїс вніс пропозицію вибрати до почесної президії товаришів: Сталіна, Молотова, Калініна, Ворошилова, Орджонікідзе, Кагановича, Куйбишева, Рудзутака, Косіора, Андрєєва, Кірова, Мікояна, Постишева, Горького. Після обрання мандатної комісії і секретаріату за столом президії появився Сталін, з'їзд стоячи вітав вождя, а в слід за ним появилися Молотов, Орджонікідзе, Ворошилов, Андрєєв, Косіор, Мікоян, Постишев і інші.

Пролунали привітання робітничих організацій і військового гарнізону в яких проголошувалося, що всі успіхи зумовлені небаченим ентузіазмом і героїзмом пролетарських мас і тим, що ці маси знаходилися під вмілим керівництвом комуністичної партії, під безпосереднім керівництвом кращого бійця, ударника більшовика товариша Сталіна, вивіреного революціонера товариша Кагановича, в окремих привітаннях лунали гасла “Хай живе вождь червоної армії товариш Ворошилов.

Секретар Московського міському партії тов. Хрущов оголосив привітання О.М.Горького . В привітанні говорилося:”...Працювати ви вмієте, вмієте – коли хочете організуєте міцну дисципліну, безпощадну боротьбу проти кулаків і шахраїв, проти лінивців. Я говорю вам дуже прості слова, але ви самі знаєте, що дійсна мудрість – мудрість – Леніна і його учнів завжди проста. І це звичайно не моя мудрість, я зовсім не вважаю себе мудрим, я у своїй області також скромний працівник як любий із вас. І якщо я, не говорячи гучних та красивих слів, говорю вам про необхідність зберігати все те, що зроблено для вас і робиться вами, адже ви і самі знаєте: треба зберігати! Адже і проста сокира, чим довше служить, тим більше зрубає. Ну, ось і все! Бажаю вам дорогі товариші,

величі духу, росту сил ваших; працюйте, вчіться, поважайте друг друга, кожен із Вас достойний поваги, тому, що кожен із Вас – герой у своїй справі.

У привітанні товаришеві Сталіну говорилося “... Від імені кращих колгоспів нашої країни, від імені мільйонів колгоспного селянства всесоюзний з’їзд колгоспників-ударників шлем тобі, нашому другу, вождю і вчителю, пламенний привіт. Під твоїм керівництвом, під керівництвом партії і робітничого класу виконаємо ми селяни величезний заповіт Леніна про перехід від дрібного одноосібного господарства до крупного колективного, до товариського, артільного обробітку землі. ... Ти перший з ленінсько прозорливістю підмітив і зрозумів великий перелом у свідомості селянських мас, поворот їх до колгоспів; ти спрямував наші зусилля на суцільну колективізацію; ти підняв і організував, повів нас на розгром споконвічного ворога трудящих селян, на ліквідацію кулаків, як класу. ...Знаючи так же, як знав Ленін, потреби і думи мільйонів мас селянства, ти, товариш Сталін, своєчасно, з усією далекоглядністю, прямою і більшовицькою різкістю виправляв помилки і недоліки в будівництві колгоспів. Ти викривав тих, хто в рядах партії виступав проти колгоспів, ти міцно осмикував тих, хто допускав голово запаморочення (запаморочення) від успіхів, хто займався перекрученнями ...”.

Другий день роботи з’їзду розпочався вже зранку і передбачалося заслухати доповідь товариша Кагановича і привітання робітників із Ленінграду. Головуючий тов. Косарів надав слово тов. Кагановичу для доповіді “Про зміцнення колгоспів і задачах весняної сівби”. В доповіді зазначалося, що СРСР перетворився із країни відсталого в країну потужну, передову, незалежну. Особливо наголошено, звертаючись до майбутніх ворогів про яких було відомо тільки доповідачу і декільком вищим керівникам, що “не лізь на нашу землю, ми на твою не ліземо; полізеш на нашу по морді дамо”. Однак, для того щоб мир зберегти, нам не просто треба говорити про мир. Промова – промовою, а зміцнювати міць Червоної Армії – це бойова задача нашої країни, святий обов’язок всіх робітників і колгоспників. В доповіді визначалися перемоги в сільському господарстві – створено 200 тисяч колгоспів і 5 тисяч радгоспів. Ставилося завдання закріпити досягнення, виправити недоліки, успішно провести весняну сівбу. Весняну сівбу і конкретні задачі колгоспів слід здійснювати за окремими видами робіт: землеустрій; збір насіння і його якість; коні; підготовка сільськогосподарських машин; вивіз гною; правильна оранка; строки посіву; охорона врожаю на пні; питання оволодіння технікою; питання трудової дисципліни, організації праці і соціалістичного змагання; облік і планування в колгоспах. Облік і планування в колгоспах поставлено погано, рахівництво запущено і заплутано. Треба на папері підрахувати і наперед скласти план, на що

кошти витратити. Бо в деяких колгоспах захоплюються капітальним будівництвом. Читають в газетах – Магнітогорськ, Кузнецкбуд – ну і давай у себе такий двір для скотини ушкварити, такий “хлівбуд” створимо, що небу нудно буде, що викликало сміх в залі. Будувати треба, треба проводити те, що по вченому називається “розширене відтворення”. Треба розширяти господарство, відновлювати машини, сільськогосподарське знаряддя, хліви, конюшні і інші будівлі. Будувати треба, але все це робити з розумом, за планом, за можливостями.

Вечірнє засідання розпочалося о 18 годині для заслуховування доповіді народного комісара землеробства СРСР тов. Яковлева “Зміцнення колгоспів і задачі весняної сівби”; привітання піонерів

Третій день роботи з’їзду розпочався з привітань старих більшовиків, які зачитав тов. Ярославський; слухання доповіді тов. Косарева; обговорення доповідей товаришів Кагановича, Косарева і Яковлева. Промова тов. Косарева містила заклики бути пильним часовим колгоспу, карати суворим судом розкрадачів колгоспної власності. Про це всі знають, але звикли красти і вважають нормальним явищем. Ставилася задача: цю підлу руку ворога відрубати з усією суворістю законів пролетарської диктатури і допомогу у цій справі зобов’язані надати колгоспники і в першу чергу колгоспники – ударники. Часто змінюються бригадири. В цій справі треба попередити від двох помилок: не кожен може бути бригадиром і не кожному можна довірити керівництво бригадою; не можна допускати такого неподобства, коли бригадири в бригадах змінюються трохи не кожному неділю. Інша справа коли бригадир не хоче працювати або не справляється з роботою тоді його необхідно просто звільнити. Приклад, Іван Пилипович Миро шин із Середньої Волги: піднімається о 3-й годині ранку, проглядає свою записну книжку і в 3 год.30 хв. піднімає над селищем прапор і декілька разів вдаряє в кусок рейки. Рівно о 4-й годині всі ланки уже в полі. Уже з вечора Миро шин дає кожному наряд. Під час роботи об’їжджає всі ланки, дає необхідні вказівки і пересвідчившись, що все в порядку сам стає до скирдування. Перед обідом він перевіряє стан роботи столової, а під вечір перемеріє ділянку. Перед вечерею підраховує і записує, що зроблено кожним за день. Після вечері дає наряд на завтра...

В обговоренні доповідей з України прийняв участь тов. Пивоваров із комуни ім. Сталіна Дніпропетровської області, який висловив таке: “...хочу розповісти, як петлюрівці, кулаки, бандити намагалися підірвати наше господарство. ... В період збиральної компанії один кулак, прізвище його Таран, ім’я Дмитро, вклав в молотарку великий кусок заліза. І тільки завдяки тому, що партійні сили і комсомольські сили були правильно розташовані, одному комсомольцю вдалося виявити це залізо і не допустити щоб воно зламало молотарку. Таким чином виявився кулак, якого судили і приговорили до вищої міри покарання – розстрілу...

Організована комуна у 21 році, було 100 господарств. Нас оточували кунацькі елементи. Вони хотіли підірвати, засміяти нашу справу. Вони говорили – мухи вас і ті загребуть і ви комуну не збудуєте. Але комунари намагались викрити кулаків, намагались зміцнити своє господарство... Тепер в нашій комуні 655 господарств. Спочатку ми нічого не мали, а сьогодні (1933 р.) – 650 дійних корів, 625 голів рогатого молодняка, одну тисячу свиней, 8 тисяч овець, 300 коней. В 1931 р. одержали м'яса з одного гектара 10 центнерів і здали державі 5 центнерів, а в 1932 р. одержали з одного гектара 13 центнерів і здали державі по 7,4 центнерів, здали в цілому державі одну тисячу центнерів молока і одну тисячу центнерів м'яса. Комунари посівну компанію 1933 р. проведуть за 5 днів, взяли зобов'язання одержати по 20 центнерів з гектара зерна.

Промова тов. Посмітного із колгоспу ім. Будьонного Одеської області. Він розповів, що колгосп організовано в 1924 р. і мав 30 господарств, а в 1930 р. влилося ще 20. Серед них виявився один “грамотний”. Він вів розмови, що треба брати кредити, але не господарство, а на свої індивідуальні потреби. Тут ми спочатку не врозуміли, чого він хоче? Цю грамотну людину потрібно було 1,5 місяця пізнавати – “що вона така за людина”? ... Виявилось, що це людина – Крейстюк із Кам'янець – Подільська був п'ять років священиком. Сини його, тут же, на Херсонщині, ввійшли в комсомол. І ось наших два комуністи і п'ять комсомольців добралися до класового ворога, який хотів розколоти колгосп. Цього колишнього священика в 1930 р. ми віддали під суд і вислали за межі України. Товариш Каганович сказав у своїй доповіді: повернення до старого немає. .. Після того, як ми вислали колишнього священика в 1930 р., план хлібозакупок було перевиконано: нашому колгоспу на 800 га було доведено план в 3 тис. центнерів, ми виконали 3,282 центнерів, а в 1931 р. було дано план в 3,2 тис. центнерів, а виконано 3,3 тис. центнерів. Ми вже підготували озиму оранку на весь посів, приготували 100,6% посадкового матеріалу, очистили його, вже організували бригади.

Головуючий Єнукідзе оголосив, що до президії надійшла пропозиція обрати до президії з'їзду Надію Костянтинівну Крупську і весь зал стоячи привітав появу Н.К.Крупську.

Четвертий день на вранішньому засіданні продовжувалися дебати і промова тов. Будьонного, на вечірньому знову дебати і промова тов. Молотова.

В дебатах прийняв участь тов. Менсеітов із Кримського колгоспу, який було організовано в 1929 р. із бідняків гірських районів і робітників міста. В той рік 28 господарств переселилися в маєток поміщика: в них нічого не було ні коней, ні корів. Завдяки допомозі радянської держави ми розпочали господарювати і досягли успіхів. В 1929 р. було 12 коней, 4 корови, 1600 овець. В 1932 р. ми отримали валовий дохід від свого

господарства в 94 тис. крб., тоді як в 1929-1930 рр. він становив 26 тис. крб.. Вартість трудодня грішми становила 2 крб.19 коп., натурою – 4 кг. Зерна. В 1932 р. колгосп одержав по 10,7 центнерів з га. пшениці, 9,5 центнерів з га. ячменю. План хлібозаготівель ми виконали на 138%, план був 1300 цнт., ми здали 1800 центнерів. Колгоспник Абісемлят заробив 324 трудодні. Він одержав 1296 кг. зерна і грошима 708 крб. 56 коп. ..., а Ісмаїл виробив 84 трудодні і вже сьогодні у нього немає хліба, він приходить до колгоспу і просить дати йому хліба ... Ми охороняємо колгоспну власність, виявляємо кулаків і шкідників, виганяємо їх із колгоспу...

Промова товариша Будьонного С.М.: ...тепер, товариші, я хотів би зупинитися хоча б коротко на галузі конярства нашої країни. Дехто вже сміється: як тов. Будьонний виступає, так обов'язково про коней говорить (сміх). Про коней, товариші, я веду розмову тому, що на мене покладена задача і партією і урядом вести і відповідати за це господарство. Ось деякі делегати говорять, що ми мов, підготувалися, у нас кінський склад уже в повній готовності до весняної сівби. Чи так це, і чи в усіх так? Дозвольте піддати це сумніву. Я знаю, що це далеко не так, знаю, що благополучно тільки в деяких господарствах. Я і очікував, що кожен виступить і скаже, що ось у нас позитивна сторона така – то, ми досягли її таким-то шляхом, але поряд з цим ми в такій то галузі роботи не справилися і причина така – то. Але багато із вас виходять сюди і майже хвастаються. В одного добре, а в іншого ще краще. Не так справи складаються. Невірно це. Якщо так підходити, ми самі себе будемо обманювати. У нас, говорять деякі делегати, немає трудової дисципліни. А хто винен? Що ви повинні просити кого-небудь зовні, щоб трудову дисципліну налагодити?... Я знаю такі випадки, коли чесний, добрий ударник – колгоспник працює чесно ціле літо, а варто йому відлучитися лише на одну годину, як на нього всі шишки звалюються. Чому, він колгоспник, не має вихідного дня? Голови колгоспів і бригадири так організували справу, що трудова дисципліна хоча і є, але колгоспники бояться відлучитися для своїх побутових справах, щоденним потребам і тоді вони вимушені відлучатися без дозволу, що вважається прогулом. Така трудова дисципліна нікому не потрібна. Це – адміністрування, забуття найважливіших побутових інтересів колгоспників. Чому голова колгоспу не може поставити справу так, як товариш Каганович говорив, щоб у колгоспника і садиба і двір були забезпечені і щоб загальні інтереси не потерпали? Чому необхідно ховатися для того, щоб підремонтувати хатинку, де треба зимувати?

П'ятий день – відбулося денне засідання на якому продовжувалися дебати обговорення докладів товаришів Кагановича, Яковлєва, Косарева, а також виголошені промови тов. Ворошилова і тов. Сталіна, було прийнято звернення і закриття з'їзду. Після промови тов. Ворошилова тов. Калінін оголосив перерив на 15 хвилин після чого за столом президії появився

Сталін. Із зали пролунали заклики здоров'я на честь тов. Сталіна. Калінін надав слово тов. Утегеевій із західного Казахстану.

Із зали лунало – просимо виступу тов. Сталіна. Сталін направляєтся до трибуни, а весь зал співає “Інтернаціонал”. Товариші колгоспники і колгоспниці! Я не думав виступати на Вашому з’їзді. Не думав, так як в промовах ораторів, які виступали до мене, сказано уже все, що треба було сказати, сказано добре і мітко. Чи варто після цього ще виступати? Але так, як ви наполягаєте, а сила у ваших руках, я зобов’язаний підкоритися. Скажу декілька слів з окремих питань. Перше питання: шлях колгоспів-єдино вірний шлях. Є два шляхи – або вперед, на гору – до нового, колгоспного строю, або назад, під гору – до старого, кулацько – капіталістичного строю. Третього шляху немає. Друге питання – наша найближча задача – зробити всіх колгоспників заможними. Третє питання – окремі зауваження: про наших партійців на селі; про жінок, про колгоспниць – жінки в колгоспах велика сила. Про комсомольців і комсомолках в колгоспах. Молодь зобов’язаний змінити нас стариків. Вона зобов’язана донести наше знамено до переможного кінця. Товариші комсомольці і комсомолки вчіться більшовизму і ведіть вперед тих хто коливається! Бовтайте поменше, працюйте більше – і справи у вас підуть обов’язково. Про одноосібників – вони є і про них не слід забувати. Вони будуть нашими завтрашніми колгоспниками. ... Ці одноосібники може і не проти вступити до колгоспу. Однак їм мішає, з однієї сторони, їх коливання стосовно вірності колгоспного шляху, а з іншої – те озлоблення, яке існує тепер серед колгоспників проти одноосібників....

...Два роки тому назад я одержав лист з Волги від однієї селянки – вдови. Вона скаржилася, що її не хочуть приймати в колгосп і вимагала підтримки від мене. Я запросив колгосп. Із колгоспу мені відповіли, що вони не можуть прийняти її в колгосп так як вона скривдила колгоспні збори. В чому ж справа? Справа в тому, що на зборах селян, де колгоспники закликали одноосібників ввійти у колгосп, та сама вдова, у відповідь на заклик підняла, виявляється, спідницю і сказала – нате, одержуйте колгосп. Без сумніву, що вона поступила не вірно і зневажила збори. Однак, чи можна відмовити їй у прийнятті в колгосп, якщо вона через рік іскрень розкаялась і визнала свою помилку? Я думаю, що не можна їй відмовити. Я так і написав колгоспу. Вдову прийняли в колгосп. І що ж. Працює вона добре. Про лист безенчукських колгоспників. ... Воно свідчить про те, що серед наших колгоспників є чимало досвідчених і свідомих організаторів і агітаторів колгоспної справи, які представляють гордість нашої країни. ...Однак, в листі є одне не правильне місце, з яким ніяк погодитися не можна. Справа в тому, що безенчукські товариші уявляють свою працю в колгоспі працею скромною і майже незначною, а працю ораторів і вождів, що виголошують іноді трьохаршинні промови, - працею великою і творчою. Чи можна з цим погодитися? Ні, товариші,

ніяк не можна з цим погодитися. ... Пройшли ті часи, коли вожді вважались єдиними творцями історії, а робітники і селяни не приймалися в рахунок. Судьби народів і держав вирішуються тепер не тільки вождями, а перш за все, і головним чином, мільйонами мас трудящих... Давайте закінчувати на цьому, товариші ...

Приймається звернення ... Товариш Калінін оголошує з'їзд закритим.

II. Ресурси для структурних змін в сільському господарстві²

В даний час перед структурними змінами в сільському господарстві постало цілий ряд проблем, які вимагають невідкладного вирішення і серед них найголовніші - визначитися з пріоритетністю окремих категорій землі та забезпечення галузі фінансовими ресурсами.

На мою думку принциповим для послідуєчих практичних рішень є потреба більш детально розібратися з категоріями "земля - об'єкт господарювання" і "земля - об'єкт капіталу" та їх власниками. Для суспільства це дуже важливо так як одна справа бути власником "землі - об'єкту господарювання", а інша "землі-об'єкту капіталу". У цьому зв'язку нам потрібно визначитися і рекомендувати законодавчій та виконавчій владі: перше, чи будуть існувати в Україні власники обох категорій землі, визначивши для цього їх взаємовідносини; друге, чи пріоритет буде віддано власникам категорії "земля - об'єкт капіталу"; третє, пріоритет віддається власникам категорії "земля - об'єкт господарювання".

Дослідження дають мені підстави дотримуватися думки, що найбільш обґрунтованим з точки зору науки, історичного, вітчизняного і світового досвіду та справедливим для суспільства доцільно віддати перевагу власникам категорії "земля - об'єкт господарювання". Крім всього іншого, таке тлумачення відповідає міжнародним стандартам, які полягають в наступному. Відповідно до Системи національних рахунків (СНР) ООН у валове нагромадження основних фондів включаються - "затрати капітального характеру для поліпшення земель", а це як відомо не що інше як ефективне господарювання, а саме зрошення, культуртехнічні роботи, осушення, вапнування і інше. В той же час до складу валового нагромадження основних фондів не включені - земля, корисні копалини, ліси, що відповідає власникам категорії "земля - об'єкт капіталу". Одночасне існування власників обох категорій об'єктів землі не може вважатися ефективним в принципі так як уже наша вітчизняна практика показала, що селянин, як власник землі, віддаючи її в оренду, не

² Формування ринкових відносин в Україні. Збірник наукових праць НДІ Мінекономіки, вип..№9, К., 2004

працює над підвищенням її родючості, а орендаратор використовує землю переважно екстенсивно, покладаючись тільки на її природну властивість.

В процесі вирішення проблеми фінансових ресурсів виникає багато різноманітних думок, між якими є суттєва різниця, їх розмаїтість можна об'єднати у два блоки: одні вчені і практики розглядають сільське господарство, як відокремлену галузь, нічим не пов'язану з іншими галузями агропромислового комплексу; інші ж, навпаки, вважають агропромисловий комплекс як єдине ціле, де реалізується додана вартість, яка у великій мірі створена в сільському господарстві.

Дійсно, нееквівалентність міжгалузевих відносин в тому числі і в АПК, - одна з найбільш серйозних та обтяжливих причин сучасної кризи, особливо аграрної. Історично склалося так, що додана вартість, як джерело фінансових ресурсів, створюється в сільському господарстві, а реалізується в інших галузях - переробній і торгівлі. В результаті цього, а також суспільне неефективного розподілу і перерозподілу доданої вартості у процесі ринкової конкуренції, постійно діє розбіжність економічних інтересів сільськогосподарських виробників, власників переробних підприємств і торгівлі, що спричиняє суттєве порушення паритетності міжгалузевого обміну, обмеження економічного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Ряд вчених і практиків дотримуються позиції, яка полягає в тому, що можливості самофінансування аграрного сектора вичерпані і основним джерелом їх отримання може бути тільки бюджет та ціни на сільськогосподарську продукцію. Подібні постулати підтверджуються вимогами протидіяти будь-якому адміністративному обмеженню рівнів цін на сільськогосподарську продукцію.

Ніхто не заперечує, а навпаки, підтримується чимало вимог Доказів щодо потреби всілякої підтримки зміцнення системи справедливих цін та державної допомоги з бюджету саме сільському господарству, але це не єдиний вихід.

На озброєнні концепції щодо фінансування сільськогосподарського виробництва за рахунок паритету цін знаходиться вартість землі. В цьому випадку визнається використання грошової оцінки землі як вартість капіталу в сільському господарстві, посилаючись на обставину, що до цього часу вартість землі ніяким чином не враховувалась у собівартості, не нараховувалось на неї прибутку. Виходячи з цього вноситься пропозиція терміново включити землю у фонди підприємств. Однак, щоб практично вирішити цю задачу треба: перше, зняти заборону внесення землі сільськогосподарського призначення в статутний фонд підприємства, але багато вчених і практиків вважають, що таку заборону ще рано відмінити; друге, дотримуватися міжнародних стандартів, визначених основами Системи національних рахунків (СНР) ООН, якими

керуються вітчизняні органи статистики відповідно до взятих державою зобов'язань.

Зняття заборони на внесення землі в статутний фонд викликає ряд застережень, в тому числі складність для селянина включати землю у свої фонди, які занадто мізерні та ще й без ресурсів, хоча саме тут виробляється більше половини сільськогосподарської продукції країни.

Відповідаючи на запитання дотримання міжнародних стандартів щодо основних фондів треба відмітити наступне. Споживання основного капіталу визначається як зниження впродовж звітного періоду поточної вартості запасу основних фондів в результаті фізичного зносу нормального старіння або нормального випадкового пошкодження. Однак, за прийнятим в СНР визначенням споживання основних фондів, самі фонди, мають бути вироблені як продукція процесу виробництва. Тому, згідно з міжнародними стандартами, споживання основного капіталу не охоплює виснаження або погіршення властивостей таких не вироблених активів в процесі виробництва як земля, корисні копалини і інші. Земля - це є не фінансовий, не вироблений актив. Тільки поліпшення землі розглядається як матеріально вироблений актив. Виходячи з цього можемо констатувати, що лише витрати на поліпшення родючості чи якості землі можуть бути об'єктом фінансових активів суб'єктів аграрного сектора економіки, формування та вирішення задачі щодо включення землі у фонди підприємств.

Отже, досягнення паритету цін і можливого перерозподілу коштів з інших галузей економіки практично неможливо з ряду причин, особливо із-за складнощів включення землі в основні фонди. Що ж стосується бюджетних коштів, то відомо, що бюджет пустий, як сказав Президент України, а тому для допомоги селу необхідних коштів немає.

Інші вчені і практики, навпаки, вважають, що фінансові ресурси в агропромисловому комплексі є але вони нерівномірно розподіляються між його галузями. В агропромисловому комплексі є достатня величина фінансових ресурсів, які поряд з державною фінансовою допомогою і банківськими кредитами спроможні вирішувати проблему залучення значних додаткових фінансових ресурсів для сільського господарства і села. Розрахунки показують, що в сільському господарстві створюється суттєва частина фінансових ресурсів, там же вона і залишається, але інша справа, де діваються ці прибутки.

У 2002 р. серед 16 найуспішніших інвестиційних вітчизняних та іноземних проектів, які реалізовані в Україні, 6 відносяться до проектів в АПК, але не сільському господарстві, як сировинній галузі, а в переробній промисловості: у харчовій, кондитерській і пивоварній промисловості та громадському харчуванні. Серед них компанія "Cargill" здійснила інвестиційний проект в сільське господарство, харчову промисловість і торгівлю зерновими та харчами на суму більше як 80 млн. доларів.

Компанія побудувала ряд заводів: для виробництва змішаних добрив, гібридного насіння соняшнику, рослинної олії для реалізації. В 2003 р. третина іноземних інвестицій спрямована в харчову промисловість і торгівлю. Отже, іноземці інвестують не у сільське господарство, а в агропромисловий комплекс: вирощування сільськогосподарської продукції, її переробку і, звичайно, торгівлю. Таким чином, можна зробити висновок, що сільське господарство у відриві від переробки і торгівлі кінцевими продуктами споживання не приваблює для іноземних інвестицій.

Недостатню привабливість сільського господарства для інвестицій, а це не тільки в Україні, а і в усіх країнах, можна пояснити тим, що ця галузь виробляє сировину. В нашій практиці найбільші різноманітні пільги, особливо податкові і цінові, бюджетне фінансування і дотації, припадають на такі галузі як вугільна, гірничо-металургійна і сільське господарство. Така увага до цих галузей держави не через їх неефективну роботу, хоча і це має місце, а із-за того, що вони добувають сировину для переробної промисловості, яка виробляє продукцію кінцевого споживання. Особливість полягає в тому, що держава не компенсує їх збитки, а лише повертає невелику частину доданої вартості, створеної в сировинних галузях, але реалізованої в інших - переробній промисловості і торгівлі.

Держава могла б не надавати подібної допомоги цим галузям, щоб вони самостійно повертали належну по праву їм частину вартості, але відповідно до теорії ціноутворення саме у цих галузях формується зародження процесів зростання собівартості, цін та інфляції. Застосування фінансових інтервенцій держави в сировинні галузі стримує подібні процеси, які в кінцевому підсумку знижують життєвий рівень населення. Особливо це стосується сільського господарства, адже коли постійно вимагати підвищення цін на сільськогосподарську продукцію, то зростатимуть ціни на продукти споживання як оптові, так і роздрібні. Скажімо в 2000 р. рентабельність зернових зросла до 65% і все за рахунок підвищення ціни на зерно у 2,0 рази, а це призвело до підвищення роздрібних цін, скажімо на хліб, який ми тепер купуємо. Разючий приклад цього бачимо за 2003 рік.

В даний час фінансові можливості держави вкрай обмежені, а крім того, кошти які сировинним і галузям виділяються переважно з соціально-політичним підтекстом, ті незначні бюджетні кошти, які і виділяються, не завжди повністю попадають до сільських товаровиробників, а особливо селянських і невеликих господарств зокрема лєвова частина коштів спрямовується на такі цілі як, "підтримка підприємств АПК через механізм здешевлення короткострокових і довгострокових кредитів", "часткова компенсація вартості мінеральних добрив вітчизняного виробництва".

Отже, бюджетне фінансування і дотації мізерні та ще й не туди йдуть, банківські кредити незначні, дорогі і не завжди їх можна отримати, пільги і списання сільському господарству належно не допомагають, здійснити перерозподіл коштів між галузями економіки складно. За таких умов поживавити виробництво і забезпечити його зростання та входження в ринкові відносини практично неможливо. Виникає потреба в кардинально іншому підході.

Перш за все, треба знайти основну першопричину теперішнім негараздам в сільському господарстві, зосередивши на неї увагу. Одна із них - ліквідація крупних колективних господарств та роздача землі всьому сільському населенню дрібними клаптиками. Відомо, що економічно це не вигідно, а тому подібне становище селян має враховувати держава і щось запропонувати, виходячи з наступних міркувань. Перше, цивілізація уже давно дійшла висновку, що тільки крупні господарства в сільському господарстві можуть ефективно працювати. Друге, розпорозуючи землю, ми повертаємося на століття назад. Третє, сільське населення десятиліттями привчене до колективного, хоча і мало ефективного, господарювання. Отже, багатогранна інтеграція і кооперація в АПК неминуча.

У цьому зв'язку треба офіційно визнати, що концентрація в аграрному секторі економіки буде відбуватися, як об'єктивний процес, особливо з часу введення ринку землі. Щоб не допустити будь-яких складних процесів у суспільстві, як це було в минулому, нам треба дати можливість селянам не втратити свої наділи, розпорядитися ними за власним бажанням, забезпечити ефективне ведення сільськогосподарського виробництва, а при бажанні продати. З цією метою на державному і регіональному рівнях доцільно здійснити ряд заходів, на яких ми і зупинимося.

Перш за все необхідно завчасно створити сприятливі умови, щоб вітчизняний капітал, без адміністративного втручання, в належній долі спрямовувався в сільське господарство. На підставі наукових досліджень, а також узагальненні вітчизняного і зарубіжного досвіду, напрями формування основних джерел фінансових ресурсів для сільського господарства зосереджені безпосередньо в агропромисловому комплексі, який включає галузі: засоби виробництва для переробної промисловості і сільського господарства (I сфера), сільськогосподарське виробництво (II сфера), переробка і збут продукції (III сфера). В міру підвищення інтенсивних факторів питома вага чистої продукції II сфери буде знижуватися, а III - зростати, вони різнобічне пов'язані між собою. Тобто, фінансові складнощі у сільському господарстві в майбутньому зростатимуть, що слід врахувати.

Таким чином економічна політика держави, особливо в період недостатніх бюджетних коштів, має формуватися з врахуванням

об'єктивних факторів, які підтверджують, що забезпечення сільського господарства фінансовими ресурсами неможливо розглядати та вирішувати відокремлено від інших сфер АПК і всього розвитку економіки країни, покладаючись лише на бюджетні кошти. Лише при цьому можна досягти мети забезпечення крупних, середніх і дрібних господарств сільського господарства необхідними фінансовими ресурсами, насичення новітньою технікою, мінеральними добривами і засобами захисту рослин та тварин, елітним насінням та якісними комбікормами.

На нашу думку, до вирішення проблеми необхідно дотримуватися комплексного підходу, котрий полягає в тому, що в основі формування фінансових ресурсів для сільського господарства має лежати постулат паритету доходів, який лише доповнюється паритетом цін. В концентрованому вигляді основний зміст комплексного підходу щодо фінансових ресурсів для сільського господарства полягає в наступному. Перше. В сучасних умовах найбільш вірним шляхом забезпечення фінансовими ресурсами сільського господарства можуть стати внутрішні ресурси АПК на основі організаційного, юридичного і економічного поєднання харчової і легкої промисловості та торгівлі товарами кінцевого споживання з їх сировинною базою, тобто сільським господарством. В цьому випадку учасники виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки, зберігання і реалізації знаходяться в рівній залежності один від другого: будуть зацікавлені у зміцненні сировинної бази, тобто сільського господарства; з'явиться розуміння рівня свого ризику вкладеними ресурсами; кожен матиме реальну уяву про власні доходи.

Друге. Наукового обґрунтування набуває концепція про те, що для фінансування сільського господарства доцільно визначити чотири основних джерела ресурсів, які, за своїми значеннями, можна розмістити в такому порядку: внутрішні фінансові ресурси аграрного сектора економіки (АПК) на основі агропромислової кооперації та інтеграції; кредитні ресурси вітчизняної банківської системи, кооперативних організацій і страхових компаній; державне фінансування за рахунок бюджету; зовнішні кредити та інвестиції.

Рівень розвитку галузей вітчизняного АПК в даний час низький і в умовах трансформаційних процесів харчова промисловість може позбутися вітчизняної сировини, а сільське господарство без можливостей переробляти свою продукцію, а разом ці дві галузі тепер і в майбутньому залишатимуться без фінансових ресурсів так як створена в них додана вартість в повній мірі і надалі реалізуватиметься в найбільшій частині через торгівлю. Виходячи з цього нами зроблено висновок про необхідність та об'єктивну можливість організаційно, технологічно та фінансове поєднати переробну промисловість, сільське господарство і торгівлю. В такому випадку концентрація і кооперація крупного

виробництва в аграрному секторі економіки не буде йти в розріз з інтересами селян, які одержали земельні паї, залишаючись їх власниками, а в разі прийняття рішення про його реалізацію кожен буде знати реальну його ціну.

Поєднання харчової промисловості і торгівлі з сільським господарством, на нашу думку, дозволить державі ефективніше здійснювати аграрну політику в сучасних умовах, концентруючи її на державному кредитуванні, страхуванні і консультуванні суб'єктів АПК, регулюванні виробництва і реалізації товарів, розширенні зовнішніх ринків і захисті внутрішнього ринку, координації наукових досліджень і контролі якості продуктів харчування, підтримці конкуренції і зростанні продуктивності. Саме в такому випадку значно зросте рівень привабливості аграрного сектора економіки для іноземних інвестицій.

В організаційному аспекті поєднання галузей ґрунтується на комплексній системі створення, розподілу, перерозподілу і використання виробничого потенціалу та фінансових ресурсів галузі, що виробляє сировину(II сфера), здійснює зберігання, переробку і збут продукції (III сфера). Зв'язок цих двох сфер з галуззю, яка виробляє засоби виробництва для переробної промисловості і сільського господарства (I сфера) має будуватися на госпрозрахунковій основі. Така інтеграція найбільш відповідатиме внутрішньому змісту поняття "агропромисловий комплекс". Організаційним центром найбільш реально має стати галузь переробної промисловості, яка займає проміжну позицію між сировиною і реалізацією кінцевої продукції. На практиці подібна інтеграція та кооперація галузей йде повним ходом, формуються крупні сільськогосподарські підприємства, а початок ринку землі цей процес прискорить, але все це відбувається стихійно без втручання держави, або хоча б наукових розробок. Як показує сучасна практика, кооперативні та інтеграційні процеси реально формуються в галузях птахівництва, молочного скотарства, овочівництва і інших.

Регульований інтегрований шлях розвитку АПК пропонується ще й з тією метою, що для всемірного зростання ефективності аграрного сектора економіки розвиток сільського господарства тільки фермерським шляхом не може бути єдиним. На нашу думку, основною державною доктриною такого розвитку має стати три підходи до формування сільськогосподарських підприємств, які стануть складовими інтеграції. Перший, стратегічний, напрям доцільно спрямовуватися на створення крупних фермерських, колективних, кооперативних і інших господарств з площею землі не менше 1,5 - 2,0 тис гектарів на базі інтеграції приватної власності тих, хто володіє землею на відповідній території.

Другий, середні фермерські (селянські) господарства площею 80-150 гектарів кожне. Дрібні селянські господарства в Україні поступово будуть кооперуватися та інтегруватися з такими фірмами і компаніями в

агропромислового комплексу, але не на орендній, а на дольовій основі земельним капіталом.

Третій, невеликі селянські господарства (сімейні ферми), величезна кількість яких буде залишатися! і відігравати вагомий роль в економіці країни ще довгий час, якщо не постійно, для дотримання принципу соціальної справедливості і реального стану, що історично склався. З часом природним шляхом і під дією конкуренції вони будуть зміцнюватися, розширяться, становити джерело формування середніх і великих господарств на правах дольової участі власним капіталом.

Кооперування та інтегрування дозволить кожному сільськогосподарському товаровиробнику приймати участь в усіх ланках руху їх же продукції: виробництво - збирання - зберігання - переробка - транспортування - торгівля - споживання. В цьому випадку настає можливість докорінно змінити організацію і технологію аграрного виробництва на основі поєднання сільського господарства з промисловістю про що турбувалися мислителі минулого. В результаті великі і середні господарства, до яких будуть вливатися на дольовій участі власним земельним капіталом невеликі селянські господарства і сімейні ферми, розвиватимуться на основі кооперації та інтеграції з III сферою АПК - переробкою та збутом кінцевих продуктів споживання. Саме в такій інтеграційній системі, яка не схожа на іноземний досвід, буде проявлятися справедлива дольова участь всіх власників земельних ділянок.

Сільськогосподарські кооперативи та інтегровані підприємства із замкнутим циклом виробництва можуть створюватися як комплексні так і спеціалізуватися з окремих видів продукції: зерно, олійні культури, цукор, технічні культури, овочі і фрукти, худоба, молоко, птиця, вовна. Ефективним, із-за неможливості завищення цін, стане кооперування з постачання сільському господарству добрив, паливно-мастильних матеріалів, кормів, засобів захисту рослин, насіння, техніки, будівельних матеріалів і іншого. Будуть і інші форми кооперування щодо надання сервісних послуг сільськогосподарським товаровиробникам. Основна умова створення сільськогосподарських кооперативів - рівноправна участь в них приватних і колективних, дрібних і великих сільськогосподарських товаровиробників. Агропромислове кооперування стане важливим фактором формування та ефективного розвитку малого і середнього бізнесу, який стане привабливим для іноземних інвестицій та ресурсів міжнародних фінансових організацій.

Організаційно сформована горизонтальна структура агропромислової кооперації та інтеграції може розміщувати свою виробничу, соціальну та іншу інфраструктуру в малих і середніх містах, містечках і селищах. Таких поселень в Україні безліч, які можуть стати центрами волостей, що об'єктивно створюватимуться в адміністративних

районах сільської місцевості. На рівні волостей можуть формуватися місцеві кооперативи на базі селянських господарств, якщо вони відповідатимуть певним вимогам щодо діяльності сімейних фірм. Такі кооперативи, у свою чергу, матимуть юридичне право ставати суб'єктами агропромислової кооперації. Саме в такій системі знайдуть своє належне місце господарі земельних паїв, одержуючи доходи від капіталу, яким являється земля, а ті, хто вирішить нею не займатися, зможуть її реалізувати відповідно до сформованих ринкових цін, бюджетне фінансування попадатиме до кожного селянина на відміну від теперішнього стану, коли кошти проходять мимо нього. Повноправними суб'єктами кооперації та інтеграції можуть ставати науково-дослідні інститути і дослідні господарства з елітного насінництва і племінного тваринництва.

Система аграрного виробництва на кооперативній та інтеграційній основі буде більш економічно привабливою для залучення в цей сектор економіки інших фінансових ресурсів: кредитів вітчизняної банківської системи, кооперативних організацій і страхових компаній; зовнішніх кредитів та інвестицій, підвищення ефективності бюджетного фінансування.

Кредити. Комерційні банки краще надаватимуть кредити інтегрованим структурам АПК. Важливим принципом формування джерел кредитних ресурсів для аграрного сектора економіки стає те, що агропромислова кооперація та інтеграція здатна створювати власні кредитно-фінансові ресурси. Кооперативні банки в агропромислових об'єднаннях можуть бути організовані на основі кооперування коштів перш за все двох сфер агропромислового комплексу.

Страхова справа також може стати важливим джерелом мобілізації фінансових ресурсів, які спрямовуватимуться виключно на потреби аграрного сектора економіки у вигляді фінансової взаємодопомоги, як економічна складова категорії фінансів.

Бюджетні кошти, хоч вони і обмежені, доцільно спрямувати виключно на ключові заходи розвитку сільського господарства і підприємництва в сільській місцевості, а саме: проведення наукових досліджень, зокрема, елітне насінництво і племінне тваринництво; проведення технологічних ярмарок; здійснення інвестицій, які впливають на зниження затрат, поліпшення якості робіт і продукції; розвиток інфраструктури сіл і сільськогосподарських ринків, освіти і професійного навчання, перепідготовка землеробів на несільськогосподарські професії і інше; здійснення державних замовлень.

Зовнішні кредити та інвестиції вимагають суттєвого переосмислення так як реальний стан справ свідчить, що великих надій на їх одержання для реального виробництва в галузі сільського господарства в ближчий період дуже мало. Щоб покращити стан в одержанні іноземних фінансових ресурсів, треба докласти зусиль до створення умов для

переважного використання не кредитів, а інвестицій. Як свідчить сучасна практика іноземні інвестиції спрямовуються переважно в переробну галузь, а тому тільки інтеграція сільськогосподарського виробництва з переробною промисловістю може дати надію, що іноземний капітал попаде в сировинну галузь - сільське господарство.

Висновки

1. Концепція віднесення землі до основних фондів вимагає перегляду, досягнення паритету цін і можливого перерозподілу коштів з інших галузей економіки з ряду причин в сучасний період практично неможливо.

2. Ліквідація крупних колективних господарств та роздача землі всьому сільському населенню дрібними клаптиками без забезпечення його матеріально - технічними засобами стало основною причиною складнощів у сільському господарстві.

3. Використання бюджетних коштів для фінансування сільського господарства ефективно, але надія на них в сучасний період мало ймовірна із-за того, що бюджет пустий, як сказав Президент України.

4. Має місце викривлене економічне підґрунтя орендних відносин на селі: надзвичайно низький рівень плати за оренду, віртуальні методи розрахунку цих платежів та низька ефективність використання орендованих земель.

Пропозиції: 1. Визначитися і рекомендувати законодавчій та виконавчій владі: перше, чи пріоритет буде віддано власникам категорії "земля - об'єкт капіталу"; друге, пріоритет віддається власникам категорії "земля - об'єкт господарювання"; третє, чи будуть існувати в Україні власники обох категорій землі, визначивши для цього їх взаємовідносини.

2. В основі формування фінансових ресурсів для сільського господарства в процесі його реформування має лежати постулат паритету доходів, який лише доповнюється паритетом цін.

3. Визнаючи розподіл земель як факт, що не підлягає зміні, треба не допустити будь-яких складних процесів у суспільстві, а тому держава зобов'язана переглянути становище, яке слалося на селі, дати можливість селянам не втратити свої наділи, розпорядитися ними за власним бажанням, забезпечивши ефективно ведення сільськогосподарського виробництва.

4. В сучасних умовах є необхідність і об'єктивна можливість організаційно, технологічно та фінансове поєднати у вигляді інтеграції і кооперації переробну промисловість, сільське господарство і торгівлю.

5. В організаційному аспекті поєднання цих галузей ґрунтується на комплексній системі створення, розподілу, перерозподілу і використання виробничого потенціалу та фінансових ресурсів.

6. Дрібні селянські господарства мають своїм земельним капіталом інтегруватися в АПК з метою одержання доходів на дольовій основі.

III. Наукове життя вчених аграрної науки.³

1. УААН ТА ПРИЧИНА ДЛЯ СТУРБОВАНOSTI ЇЇ ВЧЕНИХ

Українська академія аграрних наук (УААН) – центр наукового забезпечення розвитку аграрного сектора економіки України. Заснована у вересні 1990 р. на базі Південного відділення ВАСГНІЛ⁴ і наукових установ Держагропрому УРСР. УААН є правонаступницею Української сільськогосподарської академії, яка існувала з 1931 р.

Відповідно до статусу Української академії аграрних наук⁵ та наукової і науково-технічної діяльності⁶ Академія координує, організує і проводить наукові дослідження у сфері агропромислового комплексу з найважливіших проблем його розвитку і є самоврядною організацією.

Згідно із Законом України “Про наукову і науково-технічну діяльність” Академія є державною науковою організацією, заснованою на державній власності. Фінансування її здійснюється окремим рядком безпосередньо з Державного бюджету України. Крім того, кошти до УААН можуть надходити з інших джерел, не заборонених законодавством країни.

Академія об’єднує провідних учених аграрного профілю – академіків і членів-кореспондентів, докторів і кандидатів наук, які працюють у науково-дослідних установах і вищих навчальних закладах України. До складу Академії входять науково-дослідні інститути з підпорядкованими їм філіалами, дослідними станціями і господарствами, розташованими у відповідних ґрунтово-кліматичних зонах.

Вчені Академії забезпечують розробки наукових основ аграрної політики для державних органів управління. В основі таких розробок результати фундаментальних і прикладних досліджень з актуальних проблем розвитку, сталого функціонування аграрного сектора економіки та збереження навколишнього природного середовища за ринкових відносин.

Всі ці наукові скарги, які в руках учених мають рухати вперед українську аграрну науку і сільське господарство країни, можуть назавжди піти в небуття і призвести до величезних, не відновлюваних втрат в аграрній сфері, якщо в подальшому події розвиватимуться так, як пропонує керівник Міністерства аграрної політики України О. Баранівський. Він, Міністр, по-

³ УААН, “Позачергові збори членів УААН 2005 року”, упорядник і автор окремих матеріалів Б.Панасюк, К., “Аграрна наука”, 2005, 91с.

⁴ Постанова Ради Міністрів УРСР від 22 вересня 1990 р. № 279.

⁵ Постанова Президії Верховної Ради Української РСР “Про статус Української академії аграрних наук” від 29.07. 1991 р.

⁶ Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 6 квітня 2000 р. №1646-III.

дав Президенту України проект указу про зміну статусу Української академії аграрних наук, або про її ліквідацію. Таке подання ні юридично, ні практично не грамотне з ряду причин:

- □ відповідно до юридичної норми законодавчі документи про створення і надання наукового статусу УААН приймалися у вигляді Законів України, а це відноситься до компетенції вищого органу країни – Верховної Ради України; □

- з практичної точки зору передача науково-дослідних установ міністерству не може бути здійснене, оскільки воно займається практичною діяльністю, а Академія відповідно до Постанови Президії Верховної Ради УРСР 1991 р. “забезпечує розвиток фундаментальних досліджень”, що не відповідає статусу самого міністерства.

Академія з її науковими установами забезпечує формування і функціонування об’єктів національного надбання, які є базою розвитку не тільки аграрної науки, а й біології в цілому. Серед них унікальні для національної і світової науки генетичні банки рослин і тварин України, банки штамів мікроорганізмів для ветеринарної медицини та виноробства, банк моноспецифічних діагностикумів, ампелографічна колекція, колекція клітинних культур, арборетум Нікітського ботсаду, колекція диких тварин біосферного заповідника “Асканія-Нова”.

Це істина. Але оскільки О. Баранівський поставив їх під сумнів на такій високій владній інстанції, члени УААН, вболіваючи за долю вітчизняної науки та аграрного сектора України, зібралися на свої позачергові збори, щоб ще раз показати владі, громадськості, усій Україні справжнє значення і визнану практиками позитивну роль аграрної науки у функціонуванні та розвитку провідної галузі економіки країни, захистити право на творчу діяльність за умов, що сприяють найвагомійшій віддачі.

2. ПОЗАЧЕРГОВІ ЗБОРИ ЧЛЕНІВ УААН

14 листопада 2005 року

Присутні:

Дійсні члени (академіки) УААН: А.О. Бабич, Г.О. Богданов, А.Л. Бойко, В.П. Буркат, М.В. Гладій, М.М. Городній, І.М. Гудков, М.Я. Дем’яненко, Б.В. Дзюбецький, В.М. Єжов, Г.О. Єресько, А.І. Завірюха, М.В. Зубець, І.І.Ібатуллин, М.М. Кирик, В.Ф. Коваленко, П.І. Коваленко, В.С. Козир, П.В. Кондратенко, Р.Й. Кравців, В.М. Круть, Є.М. Лебідь, В.І. Левченко, М.А. Литвиненко, С.П. Лифенко, М.К. Лінник, А.А. Лінчевський, М.П. Лісовий, Г.А. Мазур, О.О. Малинін, В.В. Медведєв, Д.О. Мельничук, В.Я.Месель-Веселяк, Л.Я. Новаковський, Б.Я. Панасюк, В.П. Патика, Б.С. Прістер, В.П. Рибалко, М.В.Роїк, В.П.Романенко,

М.І.Ромашенко, П.Т. Саблук, Ю.І. Савченко, М.І. Сахацький, Ю.М. Сиволап, В.П.Ситник,О.О.Созінов, А.Ф.Стельмах,О.Г.Тараріко, В.К. Терещенко, В.М. Трегобчук, В.О. Ушкаренко, О.І. Фурдичко, Г.О.Хмельницький, В.С.Циков,А.М.Шевченко, В.В. Шепя, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин (59 чол.).

Члени-кореспонденти УААН: Л.І. Боднарчук, В.В. Влізло, М.М. Гаврилук, В.О. Головка, Я.С. Гуков, Г.В. Дроник, В.В. Кириченко, В.І. Кисіль, М.Ф. Кропивко, А.Й. Мазуркевич, М.С. Мандигра, А.Ф. Ображей, В.М. Соколов, Б.Т. Стегній, А.М. Третяк, В.П. Федоренко, М.К. Царенко (17 чол.).

3. ПОВІДОМЛЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УААН М.В.ЗУБЦЯ

До присутніх з коротким вступним словом звернувся Президент Академії академік УААН Михайло Васильович Зубець.

Він, зокрема, сказав, що в країні ведеться пошук найбільш ефективних структурних змін, спрямованих на адаптацію українського суспільства до глобалізаційних процесів у природничій, економічній і міжнародній сферах та переходу до ринкових відносин. Не залишається в стороні від цих реформаційних процесів і освітянська та наукова сфери, в тому числі аграрний сектор.

Проте навколо реформи аграрної науки і Української академії аграрних наук з'являються, набирають обертів та висоти необгрунтовані, але настійливі пропозиції, реалізація яких у кінцевому підсумку може завдати аграрній науці величезних втрат. Становище ускладнює та обставина, що до кінця не зважені і не освоєні з державних позицій ідеї, котрі висловлюють високого рангу державні посадовці. Не так давно новий Міністр аграрної політики України приписував вченим усі негативи аграрної галузі, а тепер почав з цього робити висновки – офіційно запропонував ліквідувати УААН, а її наукові установи підпорядкувати Міністерству аграрної політики.

Звідки такі новації? Де справжні причини такого активного наступу на аграрну науку з боку тих, хто за посадою і обов'язком мав би її підтримувати, з нею творчо співпрацювати? Ми зібралися сьогодні саме для того, щоб ці питання осмислити і обговорити. Адже в подальшій долі української аграрної науки ми не можемо не бачити і те, що станеться потому і з аграрною галуззю України.

Дозвольте, шановні члени Академії, ознайомити Вас з офіційним листом міністра аграрної політики Баранівського до Президента України Віктора Андрійовича Ющенка з безпрецедентним для історій документом, в якому керівник аграрного відомства країни прохає її керівника ліквідувати аграрну науку.

4. ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ ВІД МІНІСТРА МІНАГРОПОЛІТИКИ

**“Президенту України
В.А. Ющенку**

Вельмишановний Вікторе Андрійовичу!

На думку авторитетних фахівців сільського господарства і переробної промисловості, першопричиною спаду виробництва, руйнування його матеріально-технічної бази, погіршення життя селян і харчовиків стало самоусунення аграрної науки від пошуку й обґрунтування раціонального змісту і послідовності реформування агропромислового комплексу. Фактично, в часи докорінних економічних перетворень керівники аграрної науки не зуміли стати в авангарді подій і загубилися у суспільному обозі.

За наявності в системі Української академії аграрних наук 339 наукових установ, підприємств і організацій з 46,5 тисячами працюючих, серед яких 77 академіків, 100 членів-кореспондентів, 394 доктори і 1973 кандидати наук суть, напрями і темпи перемін в агропромисловому комплексі визначали окремі наближені до влади безвідповідальні особи, які механічно сприймали підказки іноземних радників, більшість з них спрощено розуміла життєві істини українського села.

Президія Академії із 116 авторитетних учених, під опікою якої перебуває Інститут аграрної економіки і 36 економічних підрозділів у галузевих науково-дослідних установах, байдуже сприйняла те, що докорінні зміни соціально-економічного укладу у сфері її наукового впливу почалися без належного теоретичного обґрунтування й експериментальних досліджень.

Президія, наділена повноваженнями мізкового аграрного штабу, і донині не пропонує нічого дієвого і конкретного для зупинення загрозливих для майбутнього селян та й всього суспільства тенденцій. Економічний підрозділ Академії продовжує обґрунтовувати навіть безглузді ідеї, що зароджуються у високих керівних кабінетах.

Вагомий виробничо-дослідницький потенціал Академії, а це 1,7 мільярда гривень основних фондів та щороку 145 мільйонів гривень бюджетних асигнувань, 539 тисяч гектарів сільськогосподарських угідь, 53 тисячі голів великої рогатої худоби, в тому числі 30 тисяч корів, 51 тисяча свиней, 13 тисяч овець і 67 тисяч птиці використовується лише на рівні товарних господарств-середняків.

**Про це переконливо свідчить таблиця результатів
2004 року.**

	Господарства УААН	По Україні	Відсоток
Урожайність - цнт з га			
Зернові, всього	30,6	28,3	108
Кукурудза	34,7	38,3	98
Горох	23,3	24,0	97
Цукрові буряки	224,8	236,1	95
Соняшник	8,0	8,9	90
Картопля	102,4	133,4	77
Продуктивність тварин			
Надій на корову кг	2934	2476	118
Середньодобовий приріст - г			
великої рогатої худоби	357	356	100
свиней	237	246	96
Отримано яєць від курки	192	272	71

Хоч якийсь практичне значення для виробництва мало лише те, що торік установи Академії продали селянам 34,4 тисячі тонн елітного насіння, 1377 племінних голів великої рогатої худоби, 3214 свиней і 299 овець. Але все це далеке від потреб, тому платоспроможні господарства змушені витратити великі кошти на імпорт якісного насіння, високопродуктивних тварин і птахів. До речі, іноземні селекційні і насінневі кампанії рин і птахів. До речі, іноземні селекційні і насінневі кампанії вже починають домінувати на нашому ринку насіння кукурудзи, цукрових буряків, соняшнику, овочів, племінної худоби і птиці.

Є вагомі підстави для такого застережливого висновку: керівництво УААН власну неспроможність трансформувати аграрну науку в концепцію ринкової економіки починає завуальовувати своєрідним блокуванням принципівості і вимогливості високопосадовців шляхом обрання їх до складу Академії з довічною виплатою їм солідних грошових сум, призначених для стимулювання творчості талановитих учених.

Йдеться про академіків, яким за це звання щомісячно виплачується по 2200 гривень і членів-кореспондентів – по 1500 гривень. За радянських часів, коли агропромисловий комплекс домагався рекордних результатів, в його науковому забезпеченні діяло 17 академіків і 17 членів-

кореспондентів, кандидатури яких визначалися за конкурсними принципами у галузевих інститутах.

Нині, коли внаслідок непродуманих і поспішних реформ валова продукція сільського господарства зменшилася вдвічі, із колишніх обсягів втрачено добру третину виробництва зерна, половину – молока, дві третини – м'яса і цукру, Президент Академії М.В. Зубець домогся дозволу обирати 80 академіків і 100 членів-кореспондентів без прискіпливої оцінки вкладу в науку. Тільки на оплату їм за звання щороку із дефіцитного державного бюджету видається близько 4 мільйонів гривень. Таким чином, академічними званнями, а з ними і вагомою дотацією до сімейних статків, наділені віце-прем'єр-міністри М.В. Гладій та І.Г. Кириленко, міністр С.М. Рижук, голова Держкомлісгоспу О.І. Фурдичко, заступники міністрів М.Д. Безуглий, В.П. Рябоконт, Ю.Ф. Мельник (зять Зубця), працівник Адміністрації Президента Ю.О. Лупенко, десятки інших осіб з чисто віртуальним науковим доробком.

Долати негативні економічні тенденції і життєві негаразди можна з першочергового переформування науки. Науковці на ділі мають стати першопрохідниками відродження сільськогосподарського виробництва і переробної промисловості, покращання життя селян і харчовиків, їхню творчу працю, дослідницьку і селекційну базу потрібно якомога швидше пристосувати до ринкових умов господарювання. Вони мають продавати виробничникам результати своїх пошуків і уміння ними користуватися. Автори новацій мають отримувати вагому частину оплати за свої наукові доробки.

Передусім потрібно з узагальненням вітчизняного і зарубіжного досвіду на належних Академії 539 тисячах гектарів сільськогосподарських угідь створити ефективні дослідницькі і селекційні установи, а також варіанти раціональних моделей приватних, фермерських, орендних і кооперативних компаній, товариств і фірм з європейською інтенсивністю виробництва, які слугуватимуть взірцями для переконання і навчання аграрного загалу.

Виходячи з такої мети, вважаю за доцільне створити при Міністерстві аграрної політики України Національний центр аграрних досліджень. Таке удосконалення проведено в Республіці Казахстан і за три роки себе цілком виправдало. До відомства Національного центру слід передати нинішню науково-дослідну базу Академії і бюджетні фінансування. Центр має забезпечувати галузеві фундаментальні дослідження та спрямувати діяльність науковців на задоволення нагальних потреб виробництва.

Українській академії аграрних наук надати статус громадської організації, що діє за принципами добровільного об'єднання учених, аналогічно іншим галузевим академіям.

21 жовтня 2005 року

№ 37-12-5/16216

Проект Указу Президента України з цього питання додається.

З повагою
Міністр

О.П. Баранівський”

Проект

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про створення Національного центру аграрних досліджень

З метою підвищення ефективності наукових досліджень в ринкових умовах господарювання та прискорення впровадження їх результатів у виробничі структури агропромислового комплексу створити при Міністерстві аграрної політики України Національний центр аграрних досліджень.

Уряду України до 1 грудня 2005 року передати науково-дослідницьку і виробничо-експериментальну базу і бюджетне фінансування Української академії аграрних наук у відання Міністерства аграрної політики України для формування Національного центру аграрних досліджень.

Українській академії аграрних наук надати статус громадської організації, що діє за принципами добровільного об'єднання учених, аналогічного іншим галузевим академіям.

Міністру аграрної політики України в місячний термін розробити і подати Президенту України на затвердження Положення про Національний центр аграрних досліджень і його науково-технічну раду.

Контроль за виконанням Указу покласти на Голову Секретаріату Президента О.Б. Рибачука.

“ ___ ” жовтня 2005 року

Закінчення вступного слова Президента УААН М.В. Зубця

Шановні члени Академії, ви заслухали лист міністра Мінагрополітики країни і проект Указу Президента України. Одна людина, один учений не може оцінити доленосність цих документів, а тому я їх вам зачитав, щоб про них довідалися ви, члени Академії, а також дізналися про ці історичні

документи громадськість, державні та партійні діячі країни. Прошу Вас толерантно, з гідністю висловити своє бачення науки в державі у цілому та аграрної – зокрема. Вчені не можуть стояти осторонь подібних фактів і дій. Тим більше, що документи, з якими ми ознайомилися, з'явилися невдовзі після подій Помаранчевої революції, і це викликає цілий ряд запитань.

Економіка української держави, особливо її аграрний сектор, знаходиться у скрутному становищі. Це пов'язано з багатьма об'єктивними і суб'єктивними факторами. Тож ми не повинні виправдовуватися перед керівником державного рівня, відповідаючи на всі його звинувачення. Для цього важливіше показати власні бачення причин появи листа, з яким щойно ознайомилися, та обґрунтувати його значення для формування суспільної думки про вітчизняну науку. Саме тому бажано звернути увагу глави держави, політиків і державних діячів України на особливості реформування науки у світлі сучасних трансформаційних процесів.

5. ДУМКИ ЧЛЕНІВ УААН ПРО ПОДІЇ НАВКОЛО АГРАРНОЇ НАУКИ

В обговоренні інформації Президента УААН академіка М.В. Зубця взяли участь:

О.О. Созінов (*академік НАНУ і УААН*). Будемо говорити про місце Української академії аграрних наук у нашій державі. Академію було створено у 1990 році. Головні і найперші її завдання, поставлені перед нею тоді, – об'єднання всієї аграрної науки, розпорошеної на той час у 14 відомствах, обрання достойних людей в члени Академії і закладання бази для того, щоб все-таки наукою керували переважно вчені. Цей принцип має зберігатися. Адже якщо ми знову повернемося до того, щоб наукою управляло відомство (в даному випадку Міністерство аграрної політики), не важко уявити, що станеться. Я поважаю людей, які працюють у цьому міністерстві, але хочу сказати про моє враження щодо їхнього рівня кваліфікації. Цей рівень нижчий, ніж був за радянської влади. І тільки тому, що тоді підбір кадрів був прискіпливим, людей виховували і навчали роками. Враховуючи це, впевнений: у разі прийняття рішення, яке запропонував Президенту України Міністр, аграрну науку очікують важкі часи. На превеликий жаль, в комісії, яку очолюють пани Брюховецький і Яцків, уже ведуться розмови щодо опрацювання пропозиції про ліквідацію не тільки всіх галузевих академій, а й Національної академії наук України.

Думаю, що в цій комісії люди із здоровим глуздом, і вони розумно поставляться до науки взагалі. А щодо оприлюдненого листа міністра Баранівського, некоректного за своєю суттю, можна сказати: високий державний посадовець ображає гідність наших вчених, оскільки у кожного з нас є певний доробок у науці, а одержані результати досліджень і відкриттів знайшли застосування у практичній діяльності.

Міністерство аграрної політики, яке очолює автор цього листа, також користується науковими доробками членів Академії. І ось після цього Міністр називає вчених дармоїдами, бо вони, на його думку, просто так, нізащо, одержують по 1,5-2,5 тисячі гривень в місяць. Про це пише людина з місячним посадовим окладом у 22 тисячі гривень. А взагалі не лише про вчених, але й про будь-кого так висловлюватись, як дозволяє собі Міністр, м'яко кажучи, не етично.

Пригадуємо: за радянських часів академік отримував зарплату більшу, ніж міністр, але тоді він навіть жартома не міг сказати “от ви, хлопці, там працюєте, а отримуєте більше, ніж міністр”. Тепер же виявляється, що ми не достойні тієї доплати, яку визначила наша держава. Тому я не можу погодитися з цим принизливим листом не тільки як учений, але й як громадянин цивілізованої держави. Вважаю, що так думає більшість науковців. Тому і позиція членів Академії повинна бути чіткою: подібна міністерська філософія реформування призведе до зубожіння аграрної науки, її повної руйнації. Не обмине біда і селекціонерів, які вивели сорти, що дають високі врожаї навіть без добрив, але за відповідними ефективними технологіями. Мабуть, Міністру треба було б знати, що застосування технологій неможливе без рекомендацій науки, її творчої співпраці з практиками. З усього видно, що реформа, до якої поспішає Міністр, справді призведе до ще більшого занепаду нашого сільського господарства, підштовхне його до прірви. В кінцевому підсумку ліквідує сільськогосподарське виробництво як таке в цілому.

Нічого не маю особисто проти пана Баранівського. Я з ним був трохи знайомий і знав його як непоганого керівника господарства. Саме тому такий лист-звернення до найвищої влади в країні мене просто вражає. Мною, академіком двох академій, сприймаються подібні листи і висловлені в них думки як спроби владного посадовця продемонструвати зверхність, привселюдно зневажливо поставитися до вчених і науки.

В.В. Юрчишин (академік УААН). Через кілька місяців виповниться 50 років від дня створення Української сільськогосподарської академії. Була підписана постанова ЦК Компартії України і Ради Міністрів України з лаконічним текстом: “з метою удосконалення керівництва сільськогосподарською наукою створити Українську сільськогосподарську академію”. До постанови докладався список академіків і член-кореспондентів на чолі з академіком Масюком.

Через кілька років Петро Антипович не погодився з тими, хто нав'язав Хрущову ідеї розорювання схилів, природних пасовищ, луків і так званої боротьби з планомірною системою землеробства. Не встиг Хрущов долетіти до Москви, як у Києві прийняли постанову ЦК і Ради Міністрів України з аналогічним текстом: “ліквідувати Українську сільськогосподарську академію з метою удосконалення...”. Різниця у формулюванні причин певних дій зводилася до одного слова. В першому випадку цим словом було

“створити”, в другому – “ліквідувати”. Я не виключаю ситуації, за якої, доки ми тут будемо обговорювати долю аграрної науки, теперішній Президент України підпише відповідний запропонований міністром указ, і ми вийдемо із засідання, м’яко кажучи, “розпотрошені”.

Свого часу я запропонував Баранівському, якого знав як талановитого керівника колгоспу, вдумливого начальника Коростишівського районного управління сільського господарства, ініціативного першого секретаря Дзержинського райкому Компартії України Житомирської області, написати (тепер щиро каюся) дисертацію. Її було написано і успішно захищено. Це була середина 80-х років, і дисертація з питань орендних відносин виявилася першою на той час. Не знаю, які метаморфози сталися з паном Баранівським, але те, що він намагається зробити з аграрною наукою, абсолютно узгоджується з його антинауковою ідеологією з кількох слів, сказаних ним на одних із зборів: “легше бичка прогодувати, ніж утримувати вченого”. У цьому зв’язку я пригадав афоризм В.П. Мякіна: “вагомий вчений – це той, який важить більше ста кілограмів”.

Оскільки в листі Міністра найбільшу увагу приділено економічному блоку, як економіст маю сказати дещо саме з цього приводу. Звичайно на науку можна списувати все, що тільки комусь заманеться. Але ж ніколи не можна забувати про факти. Коли починалось паювання землі, академік НАНУ Онищенко, академіки УААН Трегобчук, Юрчишин та професор Шепотько виклали в пресі таку свою позицію: не можна паювати всю землю, пояснили – чому. Ці вчені пропонували залишити кілька мільйонів гектарів землі у власності держави – повертатимуться мігранти, кримські татари і т.д. Тоді нам сказали – ви нічого не розумієте.

Я завідував різними відділами в Інституті аграрної економіки. У цей період плідно працювали з Інститутом економіки НАНУ, зокрема з академіком Лукіновим, розробили 6 концепцій розвитку аграрної політики, а також чимало різних методичних матеріалів для практичного використання. Останнім часом у нас виникла ідея щодо створення нової концепції аграрної політики. Разом з академіком Саблуком написали з цього питання брошуру, розповсюдили її. Разом з президентом УААН Зубцем провели з цього питання зустрічі із зацікавленими аудиторіями в багатьох регіонах України. Ми виходили з того, що поки не буде чіткої стратегії розвитку галузі, не можна сподіватись на поліпшення соціально-економічного становища в аграрній сфері. Точно визначалися та досить повно обґрунтовувалися віхи такої стратегії, вказувалися шляхи до цієї мети.

Така робота набувала масштабності і у своєму листі про те, що Академія, нібито, самоусунулась від розв’язання актуальних проблем галузі, входить у протиріччя з фактами.

Думаю, не помилюсь, коли припущу, що всі ми разом вболіваємо за науку. Але і в нашому науковому середовищі, особливо економічному,

трапляються люди, які в науці бачать лише свої власні інтереси. Тому служать тим, кому вони служать. У мене з паном Гайдуцьким відмінні стосунки, у нас з ним більше десятка виданих спільних наукових праць. Я про це вже говорив, писав. Але зараз я маю сказати: лист Міністра народився не без участі Гайдуцького.

Проаналізуємо кілька його виступів у пресі. “Урядовий кур’єр” кілька років тому надрукував його статтю “Економічні реалії та індустріальні міражі”. В ній автор доводить, що ми маємо брати приклад з Нігерії: там дають кращі результати селяни, які вирощують сільгосппродукцію на 1-2 гектарах, а великі площі – не годяться. Зауважте, що така заява робилася на шпальтах офіційного видання. Значить, велике господарство – то індустріальний міраж, а економічна реалія – це клаптик землі. І це абсолютно серйозно стверджує академік Української академії аграрних наук!

І знову група вчених – Онищенко, Трегобчук, Шепотько, Юрчишин – не залишили поза увагою новації Гайдуцького. Юрчишин – не залишили поза увагою новації Гайдуцького. Вони, ці вчені, виступили в газеті “Голос України” зі статтею “Велика шкода”. У ній ми показали, до чого це призведе – реалізація рецепту Павла Івановича, хоча і після цього він продовжував свою наукову і управлінську роботу у тому ж дусі. Потім Гайдуцький ще неодноразово заявив: ніякої аграрної кризи в Україні немає. А невдовзі, коли Президент України Л.Д. Кучма, з подачі того ж Гайдуцького видав сумнозвісний указ про те, що за три місяці треба реформувати село, він, Гайдуцький, виступає і каже: аграрна криза – то була, але Президент України одним Указом (від 3 грудня 1999 р.) її ліквідував.

Це без натяку на жарт заявив академік УААН, який певен у тому, що указом Президента України можна ліквідувати кризу аграрної галузі, що зародилась 10 років тому і продовжує руйнівну свою ходу. Але і цього виявилось замало для подібних управлінських і наукових прожектів. Гайдуцький знову друкується в газетах, потім в журналах: “нам нічого жаліти, що втрачено велику кількість тваринницьких приміщень”. Чому? У минулому, виявляється, Україну змушував будувати великі ферми і різноманітні потужні приміщення Радянський Союз. Тепер же, на думку академіка, коли немає Союзу, то стало зайвим крупне тваринницьке виробництво.

Так само, якщо послухати Павла Івановича, не треба згадувати меліоративні системи, бо вони, сякі-такі, створені за радянських часів. І врешті, щоб доконати всіх, Гайдуцький пише: “немає чого жаліти за втратою в селі соціальної інфраструктури”. Причина: “от Франція ніколи не мала клубу в селах, а живе он як!”. Знову в газеті “Урядовий кур’єр” з’являється стаття Гайдуцького “Україні потрібна нова аграрна політика”. Її автор вже забув, що він же особисто творив ту стару політику, яку за нових

умов пропонує замінити новою. Я знаю, що Павлові Івановичу відомо, про те, що в народі ту стару політику називали “аграрною політикою Президента Леоніда Кучми імені Павла Гайдуцького”. Пам’ятає, але робить вигляд, що забув. Це реалії, які вони і є.

Наступили нові часи і тепер Гайдуцький пише, якою має стати аграрна політика вже при Президентові Ющенку. Я прочитав перший абзац і мені стало дуже сумно та боляче. Там написано таку річ: “Метою теперішньої (значить – пострадянської, прим. *Юрчишина*) аграрної політики було ліквідувати аграрну кризу, яка була в Радянському Союзі; стабілізувати виробництво в сільському господарстві; досягти його фінансового забезпечення”. Та найдивніше те, що пише Павло Іванович далі: “Ця мета в основному досягнута”.

Люди добрі, якщо академік Української академії аграрних наук, радник Президента Ющенка з питань сільського господарства письмово висловлює, вибачте за ненаукове слово, явну брехню, одне скажу: мені жаль теперішнього Президента України, який має при собі такого радника. Цю статтю він друкує в журналі “Економіка АПК”. Номер журналу присвячено Конгресу економістів-аграрників, який відбувся на початку грудня 2005 року. Але виявилось і цього замало. Серед учасників конгресу Гайдуцький розповсюджує проект Указу Президента України, основний зміст якого зводиться до підтримки сільського господарства. І там є слова, які я наводив, про те, що в порадянські аграрні періоди досягнута мета ліквідувати аграрну кризу радянських часів, стабілізувати виробництво і забезпечити фінансову підтримку сільського господарства. Це вже написано в преамбулі до Указу Президента країни.

Я розумію, що, можливо, вчинено некоректно, виносячи такі сумні факти на обговорення, але водночас переконаний: що якщо ми будемо мовчати про таку неправду, то ми від наукового злочину перейдемо до злочину політичного. Президент України має знати правду про тих, хто його оточує.

Тепер нагадаю, що дисертаційна робота Баранівського з’явилася тоді, коли ще не було масового походу господарських і партійних керівників у науку. Вченими ставали переважно за здібностями, покликанням. Такі вчені вірно служили науці і тільки їй. Проте і нині переважна кількість учених не має нічого спільного з паном Гайдуцьким за науковими поглядами та громадянськими переконаннями. У абсолютної більшості з нас на своєму місці наукова совість, що поєднується з громадянською відповідальністю. А ми певною мірою відчуваємо і усвідомлюємо відповідальність перед наукою, перед своєю державою, своїм народом і особливо селянством.

Саме тому, Михайле Васильовичу, ми, вчені, просимо Вас: якщо Указ Президентом України ще не підписаний і встигаючи Указ Президентом України ще не підписаний і встигаємо “вскочити в останній вагон”, звернутися в якості народного депутата до Голови Верховної Ради, постарайтеся потрапити до Віктора Андрійовича і розказати йому шлях до

нашого сьогоднішнього рішення. Сподіваємося, що результат такої зустрічі буде позитивним, бо інакше аграрну науку, будемо відверті, справді чекатимуть великі штучні випробування. Ви серед нас людина найвища за посадою і нашою довірою. Ви тепер державний діяч – народний депутат країни. Знайдіть можливість зустрітися з тим, хто може якоюсь мірою вплинути на хід подій. Тільки Президент України може не допустити того, щоб сама держава не допустила помилки відносно аграрної науки.

Для мене особисто немає ніякого значення – чи буду я одержувати 2,7 тис. грн академічних, чи не буду. Проживу. Однак не маю права погодитися з тим, що сьогодні вітчизняні урядовці звинувачують українську аграрну науку у професійній неспроможності. Українська аграрна наука завжди користувалася повагою у світі і в колишньому Союзі (Південне відділення ВАСГНІЛ) саме за конкретні вагомі здобутки. Серед семи регіональних відділень Всесоюзної академії сільськогосподарських наук вчені-аграрники знаходилися на почесному для них місці. Багато зробила і робить аграрна наука для сільського господарства незалежної України і нині за умов утвердження та розвитку ринкових відносин на селі. Майбутнє українського села не можна уявити без аграрної науки, не поділеної між відомствами, не відданої на милість чиновникам.

Михайле Васильовичу, спробуйте переконати Президента України: те, що пропонує Міністр, робити не можна, бо від цього не виграють ні село, ні аграрне виробництво.

А.А. Лінчевський. Я хотів би запропонувати, щоб все, про що Ви зараз розповіли, викласти письмово, щоб у Михайла Васильовича на руках була важлива інформація не тільки для роздумів...

В.В. Юрчишин. Я готовий навести десятки інших прикладів. Ось, скажімо, Президент України Кучма видав Указ від 3 грудня 1999 р. з тим, щоб швидко-швидко розігнати КСП, створити виробничі сільськогосподарські кооперативи. Внаслідок цього понад 3 тис. реформованих КСП перетворюються у виробничі сільськогосподарські кооперативи. Не встигла висохнути “мокра печатка” на Указі Президента, коли Павло Іванович Гайдуцький з кабінету заступника глави Адміністрації почав гнути нову лінію: кооператив, мовляв, це той самий колгосп, а тому його треба ліквідувати. І таким чином певна кількість виробничих сільськогосподарських кооперативів знову реформувалася, але в казна-що. Відповідаючи на Вашу пропозицію, я готовий написати кілька сторінок про те, що відбувалося не за наукою. Хотів би водночас, щоб мене правильно зрозуміли. Я, повторююсь, не маю нічого проти Павла Івановича як людини, проте існує не з нашої волі народжене ним “але”. Колись Олексій Олексійович Созінов сказав: “Юрчишин – не цукор”. Я сприймаю, що я “не цукор”, та, як казав мій батько, і “не хрін”, бо нікого не ображаю. І не при-нижую науку.

А.А. Лінчевський (репліка). Чи не вдалося Вам про все це розповісти міністру Баранівському?

В.В. Юрчишин. Так, я намагався це зробити. Я зустрів Олександра Петровича випадково і попросив його про зустріч. Баранівський дав мені свою візитну картку, пообіцявши прийняти мене у будь-який час. Але всі мої дзвінки до приймальної Міністра нічого не дали, секретарі відповідають, що його немає і не буде. Кращої відповіді дати не можу.

Б.Я. Панасюк (*академік УААН*). Я хочу висловити власну думку членам нашої Академії і своє бачення причин появи листа з Мінагрополітики, про який нам повідомив Президент УААН. На моє переконання лист з'явився головним чином через те, що в міністерстві склалася негативна оцінка переважно економічній аграрній науці. Адже, як можна помітити, ніде не демонструється зневага до зоотехнії, агрономії, селекції, ветеринарії, механізації тощо. Мабуть, не випадково. Адже саме в цих галузях аграрної науки здійснено багато не тільки прикладних, але й фундаментальних досліджень навіть за умов мізерного фінансування наукових установ, яке маємо на сьогодні.

Скрізь чуємо жорстку критику економічної аграрної науки, висувуються суцільні претензії до неї від владних структур, чиновників. Навіть Баранівський на основі власних економічних досліджень зробив відкриття не на користь аграрної науки. Виявилось, що, на його переконання, вчений в економічному плані програє звичайному бичку. У листі Міністра жодної претензії до конкретного вченого – не економіста. Тоді напрошується цілком зрозуміле запитання: за що така наруга над вченими аграріями-економістами?! Я особисто категорично протестую проти тверджень Міністра, якими він хоче звести до нуля значення економічної аграрної науки. Готовий зустрітися з Баранівським, щоб віч-навіч в'яснити: хто краще знає проблеми в агропромисловому комплексі та ключі до їхнього розв'язання – я, економіст з величезним стажем наукової дослідницької та практичної роботи, чи новоспечений керівник цієї надзвичайно важливої галузі нашої держави.

Я хотів би захистити особисто себе як вченого і свою Академію, як надзвичайно важливу державну установу, до якої не рекомендуємо тимчасовим керівникам аграрної сфери виробництва ставитися зверхньо, по-суддівськи. Звичайно, Міністр має право професійно вимагати і аргументовано критикувати, але не слід всіх науковців прирівнювати до окремих вчених економістів-аграрників, які, не виключено, справді не на своєму місці, і міняти всіх на бичків.

Водночас не слід думати, що у нас, вчених економістів-аграріїв, така вже тиша і благодать. На превеликий жаль, як ми переконалися, слухаючи академіка Юрчишина, – ні. Інша справа, що таку тишу порушують, а благодать перетворюють у ніщо штатні оратори від науки. Про це ви, шановні члени Академії, знаєте. Про це вже з подивом, а то і з обуренням го-

ворять не тільки науковці-аграрії, але й вчені всієї країни. У журналах і газетах, на радіо і телебаченні набуває дедалі більшого розмаху узгоджена і спланована критика на одних і тих же вчених-економістів на адресу аграрної науки в цілому і окремих її представників. Прості селяни посилають безадресні прокльони на верхні поверхи влади і ставлять перед нею неординарні запитання типу: “Яка це берія занастила село?”. У цей крик селянської душі вкладено весь жах селянина, який зберігся у нього ще з часів кінця сталінського періоду.

У листі Міністра на ім'я Президента країни Ющенка називаються конкретні вчені економісти – аграрники, до яких він має претензії. Читаєш ці рядки і мимоволі спадає на думку: факти, прізвища і висновки чомусь збігаються з уже неодноразово оприлюдненими в літературі відомих у країні аграрників лівого толку. Так у праці “Рани Батьківщини” Борис Кириченко пише: “Хай привселюдно запитає у кількох академіків і чиновників, авторів президентських указів, чи скоєне і є рівнем їхньої ученості?”. Цікаво, що автор називає вчених поіменно у числі “придворних наукових світил”. І саме ці прізвища та ще деякі не менш відомі ми зустрічаємо у листі Міністра. Чи не слід було б незмінним героям критичних публікацій і виступів політиків вияснити свої відносини з владою та й вченими. Адже я знаю прогресивні ідеї деяких науковців і вважаю, що їх критикують не по заслугах. А як з іншими?

Я далекий від того, щоб підозрювати Кириченка у зневажливому ставленні до науки і науковців в цілому, особливо аграрної. Адже в іншій своїй праці “Присмерк у полудень” він написав: “Ганебна історія залишила глибокий слід на поведінці надто чутливих до образ інтелігентних учених”. Тут же зробив з цього висновок про те, що “Відверті розправи над добросовісними і обдарованими діячами науки і управління ще більше додавали недовіри до керівництва, посилювали невидиму з Печерських пагорбів опозицію”. Отже, згаданий автор у своїх працях і відомий Міністр у своєму листі пишуть не про науку в цілому, а про конкретних вчених. Може, і тепер розпочався процес розправи над ученими, як це вже було за часів, про які згадує Борис Кириченко. Тоді українська аграрна наука зазнала великих втрат, і цього ми, безпосередні учасники і жертви тих подій, не маємо права забути.

Політики, як не дивно, також дружно накинулися на вчених. Народний депутат О. Ткаченко у своєму запиті до Президента НАНУ Патона недобрим словом згадує тих самих вчених-економістів, які вже стали мішенню для професійних критиканів. Чому, давайте поцікавимося, таке негативне ставлення до окремих вчених економістів-аграріїв? Мабуть, через те, що вони і самі опосередковано визнають: реформи, які ними пропонувалися, як ученими, впроваджувалися ними ж, як державними діячами, на посадах віце-прем'єр-міністрів, заступника керівника глави

Адміністрації Президента України та радника Президента України і так далі.

Що з цього вийшло – усім відомо. Започатковані реформи аграрного сектора економіки у кучмівський період вели у безвихідь, оберталися результатами, які до лиця авантюристам. На сьогодні матеріальне становище селян продовжується швидко погіршуватися: 57% загальної кількості селянських сімей за доходами опустилися до нижче середнього рівня; якщо у 2000 р. підсобні господарства вважались важливим джерелом доходів у 83% сімей, то у 2005 р. цей показник становив лише 54% і в цей рік одержували заробітки на стороні 17% сімей; зростання кількості дрібних і середніх ферм припинилося. Ці негативні явища мали місце на тлі скорочення державної підтримки сільськогосподарських виробників, зруйновано фінансування інфраструктури, освіти і науки; деформовано систему державної політики щодо продовольчого ринку.

Як видно, всі рекомендації з цінової і бюджетної політики в аграрній економіці, які пропонувалися для впровадження, не дали бажаних результатів і піддалися критиці в країні, особливо за суцільну руйнацію села. Ту справжню економічну і соціальну катастрофу, за яку влада хоче зняти з себе відповідальність, переклавши її на вчених-аграріїв та Академію в цілому.

Уже видно, що село самотужки, без наукової й адміністративної опіки намагається прокладати собі дорогу у майбуття. І ця дорога має вивести на великі виробництва, створені внаслідок інтеграції сільського господарства, переробної промисловості і торгівлі. Здавалося б, що вчені економісти-аграрники, як і пропонувалося окремими з них, глибоко проаналізують ситуацію на селі, виявлять недоліки, офіційно їх визнають і запропонують уряду більш виважені підходи до реформування агропромислового комплексу країни. Цього не відбулося, адже тематика засідання Відділення економіки Академії жорстко контролюється віце-президентом УААН економістом-аграрником Віктором Петровичем Ситником, який відповідає в Президії за економічну науку.

У цьому зв'язку я хотів би заперечити шановному академіку Володимирі Васильовичу Юрчишину, який називав лише одне прізвище вченого, погляди і дії якого ставляться під сумнів. Як виявляється, є ще більш відповідальні академіки в економічній науці. Вони у прямому і переносному розумінні можуть перебувати за кадром, вирішуючи водночас все або нічого не вирішуючи. В результаті триває фінансування наукової тематики, яка нічим не відрізняється від тієї, що мандрує по роках останні п'ятнадцять літ. Ті самі вчені, про яких пишуть і навколо яких точаться розмови, знову розпочинають ту саму реформу, визначивши за нової влади старі як світ “два пріоритетних напрями нової політики на найближчу перспективу: 1/ вдосконалення цінової політики, яка б відновила паритетність цін; 2/ удосконалення бюджетної підтримки аграрного сектора”. Як бачимо,

все пішло “на круги своя”, але така круговерть обіцяє лише повернення до вже знайомих зривів та руйнувань в економіці.

Більшість вчених економістів-аграрників не відає, як здійснюватимуть вони ці старі-нові програми – як у минулому чи ще гірше. Проте ніхто про свої наміри або сумніви не розповідає. Ми, економісти, не знаємо, про яку наукову концепцію доповідає академік Ситник в урядових структурах. Відомо інше: його, як головного економіста Академії, не критикують і в листі міністра не згадується це прізвище, хоча саму Академію і окремих економістів-аграрників піддають справжній екзекуції саме за упущення в економічній роботі. Довгий час я працював в органах державного управління, але такої дивною чи навіть абсурдною субординації не бачив ні в Міністерстві сільського господарства, ні в Держплані, ні в Кабінеті Міністрів України.

Тому я переконаний: треба спочатку на належному рівні питати за діяльність чи бездіяльність не тих, на кого показав Міністр пальцем у своєму листі або кого він критикує у своїх доповідях. Адже вчені мають право пропонувати все, і при бажанні з цього усього можна знайти об’єкт для критики, а то й знущання, а приватний випадок піднести до узагальнення. Свою увагу звернути краще на тих, хто, як уже наголошувалося, за кадром, але може впливати не тільки на характер та вагомість наукових розробок, а й визначати їхню долю без урахування цих факторів. Виходячи з цього, треба встановити за правило: урядовим структурам Академії направляє рекомендації, а тим більше такого значення, як реформування галузі, лише після колегіального обговорення їх та схвалення членами Відділення і затвердження Президією УААН. Організовує все це перший віце-президент Ситник, якому згідно з розподілом обов’язків доручено вести економічну науку.

До цього часу вчені економісти-аграрії не можуть довідатися про основні концептуальні основи структурної перебудови агропромислового комплексу України, які відстоює Віктор Петрович. Тож не виключено, що саме за ці невідомі науковому загалу економічні витівки наша Академія терпить таку наругу з боку Міністерства аграрної політики. Можна лише догадуватися про наукові думки академіка Ситника з його дій. На власному прикладі я відчув, що всі нові ідеї і результати наукових досліджень, подані для публікації і оприлюднення, Віктор Петрович особисто вилучає з плану видання Академією наукової літератури.

Вчені економісти-аграрники мають багато ідей та ефективних наукових розробок, реалізація яких може поліпшити ситуацію на селі. Але і тут виникають проблеми. Для прикладу скажу, що у червні 2004 р. мені вдалося викласти на Відділенні економіки УААН свої погляди на сучасні структурні процеси в аграрному секторі економіки і внести пропозиції щодо вдосконалення підходів до формування фінансових ресурсів в АПК. На жаль, подальшого обговорення наукових пропозицій так і не відбулося.

Все, про що я говорив у плані результативності економічної аграрної науки, підтверджується думками видатного українського вченого Івана Іларіоновича Лукінова, який з гіркотою писав у 2002 р. “Україна виявилася не тільки відкинутою назад у сфері соціально-економічного життя, а й досі не має чіткої концепції подальшого будівництва суспільства, економіки, національної ідеї, що особливо негативно позначається на аграрному секторі економіки”. Цю важку думку залишив вдумливий вчитель своїм учням-економістам та тим, хто безпосередньо перетворював село на руїни.

Подаю приклади і посилаюсь на думки видатних вчених не для виправдання своєї критики, а для з’ясування істини в науковій думці і власної позиції, яку зобов’язаний кожен вчений не лише мати, а й відстоювати.

Свої думки щодо паювання земель викладав я в журналі “Економіка України”. Коли готували проекти державних рішень з цього питання, попереджав: паювання перетвориться на ваучери в промисловості. Ніхто до цього не прислухався, хоча мій прогноз, на жаль, став реальністю. Про величезні помилки і прорахунки, допущені у законодавстві щодо реформування аграрного сектора економіки, вів мову у 1999 р. в газеті “Урядовий кур’єр”. Власне бачення існуючих теоретичних підходів деяких вчених-аграрників до формування фінансових ресурсів для села та власні пропозиції з цієї проблеми викладав на засіданні Відділення економіки УААН та в пресі у 2004-2005 роках. Тому звинувачення Міністра, адресовані всім вченим економістам-аграріям УААН, вважаю безпідставними.

Були пропозиції ряду академіків-економістів щодо обговорення становища в економічній науці з використанням їхніх результатів при практичному здійсненні реформування аграрного сектора економіки. Малося на увазі проведення необхідних досліджень з тим, щоб виявити позитивне і негативне. Перше мало допомогти знайти і запропонувати більш ефективні методи для порятунку села, від другого слід було негайно відмежуватися. Здійснити це не вдалося, адже, як і раніше, триває фінансування старих тем наукових досліджень в галузі економіки, а хто стоїть при розподілі коштів – я вже говорив.

Лист Міністра тенденційний і з чорним змістом. У ньому найбільше претензій до Інституту економіки УААН через те, що “докорінні зміни соціально-економічного укладу у сфері його наукового впливу почалися без належного теоретичного обґрунтування та експериментальних досліджень”. Справді: чи знайдеться серед вчених економістів-аграрників хоча б хто один, який би перелічив фундаментальні теоретичні розробки? Такі або відсутні, або їх вкрай недостатньо. У зв’язку з цим мені, колишньому працівникові Держплану України, доводиться стверджувати, процеси створення розробок будь-якого спрямування регулюються планом наукових досліджень та фінансуванням останніх. Не так важко зробити висновок про

те, хто насаджував дослідження з економіки, на основі яких здійснено реформування аграрного сектора економіки і за що економістів-аграрників нині активно критикують. Утім академік Ситник відмовчується. Шкода, що критикують увесь загаль, а не конкретних винуватців.

Наша країна наближається до вступу в СОТ, а далі вступ до ЄС. Та чи відомо тим, хто виділяє кошти на дослідження, що для одержання сільськогосподарських субсидій кожна країна – член ЄС має розробити і затвердити “План розвитку сільського господарства” на сім років? Чи відомо, як цей план розробляти, якими мають бути структура, нормативи і технологія? Чи проводимо теоретичні і практичні дослідження з цих проблем? Думаю, що ні. А невдовзі з’явиться нагальна потреба в цьому. Почнемо все робити бігцем та абияк.

І все ж таки ми всі і кожен з нас маємо дати чесну відповідь на таке запитання: а чи все зроблено для того, щоб аграрну науку поважали, шанували на селі. Чи можемо ми сьогодні позбавити будь-якого чиновника можливостей і підстав для несправедливої критики своїми загальноновизнаними здобутками? Думаю, що не завжди. Але з цього не слід робити трагедію. Наука завжди в русі, і те, що сьогодні для неї перспектива, завтра може стати здобутком, а післязавтра – історією. Все це залежить від того, які ми вчені, на що здатні в обраній сфері діяльності.

Г.О. Богданов (академік УААН). Я перебуваю в шоковому стані, тому що пропозиції Міністра – це удар ножем у спину аграрної науки. Випадково це чи ні? На мою думку, ніякої випадковості тут немає. Тому що є категорія працівників, які, зайнявши високі пости, перекреслюють зроблене до них в дорученій їм галузі, вважаючи, що все тепер починається з них, з нульової позначки. У зв’язку з цим я хотів би дуже коротко відновити в нашій пам’яті імена вчених, доробки яких у науці стали національною гордістю на міжнародному рівні.

У різні часи в сільськогосподарських наукових установах і вищих навчальних закладах України сформувалися і плідно працювали всесвітньовідомі вчені. Багатьом з них належать світові пріоритети у розвитку найважливіших наукових напрямів, наукова діяльність цих людей і створених ними наукових шкіл стали визначальним для розвитку аграрної науки не тільки в нашій державі, а й далеко за її межами.

До когорт видатних вчених, які збагатили вітчизняну і світову науку з питань генетики рослин, створення нових методів адаптації, селекції та гібридизації в рослинництві, виведення нових високоврожайних сортів і гібридів сільськогосподарських культур та організації їхнього насінництва, належать Вавилов, Ремесло, Юр’єв, Долгушин, Гаркавий, Кириченко, Козубенко, Соколов.

Широковідомі наукові дослідження з проблем рослинництва, фізіології живлення та захисту рослин, екології, технології виробництва та якості

рослинницької продукції таких учених, як Кулешов, Власюк, Бузанов, Задонцев, Васильєв, Сокол.

Вагомий внесок у розробку наукових основ ґрунтознавства і агрохімії, гідрогеології, меліорації ґрунтів, водопостачання і зрошення в різні часи зробили українські вчені Соколовський, Ізмаїльський, В.Є.Алексєєвський, Алпатєв.

У сучасній діяльності зооветеринарних науковців з проблем порідного удосконалення, генетики, селекції, біотехнології відтворення, фізіології, біохімії, годівлі та ветеринарного захисту тварин, технології виробництва високоякісної тваринницької продукції використовуються методологічні положення видатних українських вчених Іванова, Гребеня, Квасницького, Гжицького, Кулєско, Лукашова, Гладенка.

Всі вони були академіками або членами-кореспондентами, часто декількох академій: Української академії сільськогосподарських наук, ВАГНІЛ (до якої входило її Південне Відділення), Національної академії наук України, АН СРСР, а також заслуженими діячами науки і техніки України, неодноразовими лауреатами найпрестижніших державних премій національного та союзного масштабів. Багатьом з них було присуджено високе звання Героя Соціалістичної Праці.

Цим самим на рівні вищих державних органів і наукових установ Союзу років 40 тому Україну було визнано республікою високого наукового сільськогосподарського потенціалу з науковими школами міжнародного рівня.

Хочу нагадати до місця і про те, що свого часу на території України були розташовані інститути всесоюзного значення: Всесоюзний селекційно-генетичний інститут, Всесоюзний інститут кукурудзи, Всесоюзний інститут цукрових буряків, Всесоюзний інститут луб'яних культур, Всесоюзний інститут цукрової промисловості та інші. Саме вони з наукової точки зору визначали аграрну політику на теренах усього колишнього Радянського Союзу. Деякі українські інститути (Миронівський інститут селекції і насінництва пшениці, Український інститут тваринництва) за критеріями ефективності наукової діяльності відповідали найвищому статусу в колишньому Союзі.

Як би там не було і щоб сьогодні не говорили, але ми, вчені, знали тоді і переконані в цьому нині: успіх у науковій діяльності забезпечують такі фактори, як підготовка наукових кадрів, створення нормальних умов для їхньої роботи, належне фінансування і матеріально-технічне постачання. Адже свого часу були прийняті рішення щодо створення кращих умов для наукової діяльності вчених. Згідно з цими рішеннями було побудовано фітотрони в Одесі, Харкові і Миронівці. На жаль, в нинішніх економічних умовах навіть використання вже створеної наукової бази переросло в хронічну і майже безнадійну проблему.

Я не хотів би, щоб моє звернення до минулого сприймалося як ностальгія. Просто це допомагає мені зробити більш переконливим для інших висновки: нам усім треба зберегти те, що ще не втрачено, звернути особливу увагу на підготовку наукових кадрів, ретельно проаналізувавши, зробити відповідну структурну перебудову Української академії аграрних наук і доручити цю надто відповідальну та делікатну роботу Президії УААН.

Водночас необхідно здійснити кроки стратегічного характеру, які б, зрештою, піднесли аграрну науку на рівень національної гордості. Адже відомо, що саме українці створили високоефективне сільське господарство США і Канади. Хто хоче переконатися в цьому, хай звернеться до історії науки. Вона, ця історія, нагадає про те, що хвилі української еміграції принесли до США сотні тисяч працелюбних і талановитих людей, які зробили значний внесок у розвиток економіки цієї країни, насамперед сільського господарства та науки. Немає жодного наукового напрямку в аграрній і біологічній науці США, до якого б вчені українського походження не зробили видатного внеску.

Але, на превеликий жаль, в себе на батьківщині досягнення вітчизняної аграрної науки використовуються надзвичайно слабо. І в цьому, будемо справедливими, немає провини вчених. Є лише на сьогодні низька престижність наукової праці внаслідок мізерної заробітної плати, відтік, як результат, талановитих молодих науковців до інших країн, недостатній обсяг державного фінансування аграрної науки.

Міністр про все це знає не гірше за нас. Якби у нього через ці гіркі знання заболіло серце за долю аграрної науки і, значить, сільського господарства, яке йому доручив Президент України, він би написав останньому приблизно такого листа: *“Вельмишановний Вікторе Андрійовичу! Проаналізувавши історію розвитку науки у колишньому Радянському Союзі і відзначивши видатні досягнення вчених України, які зробили найвагомий внесок до скарбниці світових досягнень, оцінюю нинішній стан державного фінансування аграрних досліджень вкрай недостатнім. Виходячи з цього вважаю за необхідне розробити заходи щодо підсилення кадрового потенціалу, зростання фінансування та матеріально-технічного забезпечення наукових установ. Тільки за цієї умови можна здійснити дієву структурну перебудову аграрної науки, створити сприятливі умови для її розвитку, посилення впливу на розв’язання проблем селян та економіки сільського господарства...”*

Така державницька позиція Міністра знайшла б розуміння і підтримку у вчених, додала б нам сили, натхнення у роботі. А працювали ми завжди і працюємо нині на село, на Міністерство аграрної політики, апарат якого має спиратися на науку.

І ще одне. Я особисто знав багатьох міністрів сільського господарства. Торкнувся лише окремих їхніх рис. Скажімо, міністр сільського

господарства СРСР Д.С. Полянський особисто міг приймати директора науково-дослідного інституту після 20-ї години і цікавитися справами окремого колективу науковців. Відомий міністр Мацкевич щороку, починаючи з червня, відправлявся у поїздку за маршрутом – Москва, Тула, Орел, Харків, Дніпропетровськ, Одеса, Краснодар. Там він зустрічався насамперед з ученими, на фермах, на полях. Таким чином південна зона була охоплена міністерським оком не на основі “умозаключений”, а внаслідок побаченого, почутого, проаналізованого, узагальненого самим керівником галузі. Самі розумієте, який це метод роботи і яке тут ставлення до науки, вчених.

Випадкова ця розпочата Міністром справа? Знову повторюю: не випадкова. За кризових ситуацій, як свідчить історія ще з часів інквізиції, завжди була крайньою і винною наука. Але свого часу наука була позбавлена права голосу. Я думаю, що нині аграрна наука має подати голос на свій захист. Голос об’єктивний, аналітичний, який би ще раз нагадав, довів тим, хто не хоче бачити і чути, що селекційні досягнення у рослинництві України масштабні і вагомі, що молоко і м’ясо країна отримує завдяки нашим вітчизняним породам, незважаючи на те, що нині відкрито всі шляхи для імпорту. Ось тут ветеринарна когорта. А, не дай Боже, щось нам завезуть. Про кого тоді згадує влада?.. Та хіба сама по собі аграрна наука лише на випадок пожеж? Чи їй справді владні структури хочуть відвести постійну роль винуватиці в усьому, що її саму не прикрасить?

Я думаю так: ті, хто готував листа Міністра до Президента країни, самі не розуміли, яке і для чого поставлене перед ними завдання. Тому в листі до Олександра Петровича маємо відзначити, що всі ми, вчені-аграрники, стали жертвою певних перипетій, якихось подій, політичних моментів, які, зрештою, обов’язково виявяться, не на користь нашої державі і народу.

... Ми дивимось на Вас, Михайле Васильовичу, і ми – Ваша опора!

М.В. Гладій (*академік УААН*). Я думаю, це стане найбільшим цинізмом, якщо ми у цьому залі почнемо доводити один одному, як потрібна українська аграрна наука сільському господарству і яку роль вона відіграє у нашому суспільстві чи у світовому співтоваристві вчених. Найперше – лист Міністра некоректний за змістом і формою стосовно до нас, науковців.

Коли ми подивимося на проблеми сільського господарства України, взагалі в економіці, науці, то найбільша на сьогодні з проблем в аграрному секторі – це проблема Міністра. Точнішої характеристики собі, як це зробив Олександр Петрович, ніхто з попередніх міністрів сільського господарства України не давав і не дадуть, переконаний, і ті, хто сідатиме в міністерське крісло після Баранівського. Бо коли такий чиновник, якому довірили управління аграрною галуззю, раптом заявляє, що для держави важливіший вигодований бичок, ніж працюючий вчений-аграрник, коментарі після цього, як кажуть у таких випадках, зайві.

Треба сказати, що коли Уряд Тимошенко відправили у відставку, ми, депутати і політики, причетні до аграрної галузі, були занепокоєні вже самою можливістю призначення Баранівського керівником Мінагрополітики. Кожен з нас розумів: це буде трагедія для нашої держави. Тому при формуванні нового уряду 46 депутатів з різних фракцій, крім тієї, що представляла Соціалістичну партію, підписали звернення до парламентарів, аргументовано закликаючи їх не допустити Баранівського до посади міністра. На жаль, сьогодні в нашому політикумі при кадрових призначеннях більше зважають на партійні інтереси (маю на увазі голову Соціалістичної партії Мороза), а загальнонародні і загальнодержавні стають при цьому мало не другорядними.

Кадрова політика на селі сьогодні нікудишня. Аграрною сферою керують не кращі фахівці нашої держави. Як їх просувають до влади, видно з рядового для наших днів прикладу. Голову Державного департаменту ветеринарної медицини Мінагрополітики Вербицького насправді звільняють з посади тільки тому, що він не виконав кілька протиправних вказівок. Але для закону – це не причина. Тому на Вербицького роблять тиск, щоб він написав заяву про звільнення за власним бажанням. Майстри інтриг так виконують поставлене перед ними завдання, що Вербицький, аби зберегти нерви, вимушений зробити так, як йому наказують. Ветеринарну галузь Мінагрополітики лихоманить у той час, коли пташиний грип крокує Європою, світом. Чи правильно це? Я вважаю, що це неправильно.

Далі ліквідується Держхарчопрод (колись це було Міністерство харчової промисловості), за ним – Державний комітет, далі – Департамент харчової переробки. Найцікавіше у таких реформах те, що ліквідація управлінських структур провадиться за потреби позбутися їхніх керівників. Потому знову створюють відділ чи управління з кількох чоловік, та вже ставлять на чолі людину, яка потрібна тій чи іншій управлінській особі. Така, з дозволу сказати, кадрова політика призводить до руйнації економіки. Ми вчені і політики, до когорти яких належите і Ви, Михайле Васильовичу, маємо поставити цьому лихові край.

Переважає кількість заходів, здійснюваних нині згори у сільському господарстві, далекі не лише від науки, але й від селянської логіки. Про яку науковість діяльності Міністерства аграрної політики можна говорити за цих умов? Ви ж подивіться, які кадри в міністерстві тепер є. Я не хочу нікого ображати, але я маю певний досвід, і переконаний: ті люди, які повернулися до управління аграрною галуззю, хочуть, що називається, повернути річки назад. А цього не вдавалося досягти ні геніям, ні авантюристам.

Сьогодні ми маємо об'єктивно, по-науковому оцінити намір Міністра ліквідувати Академію, зробити з цього висновки, оприлюднити їх. Треба йти безпосередньо до Президента України. Якщо соціалісти хочуть мати свою людину на посаді керівника Мінагрополітики, – будь ласка. В

Соціалістичній партії нараховується понад 20 тисяч чоловік, нехай підберуть достойну для цієї посади людину. Та миритися з тим, що їхній нинішній представник став міністром, щоб знищити українську аграрну науку, не маємо права. Бо ми патріоти України і вболіваємо за її майбутнє. Якщо цей міністр хоче мати свій науковий центр, то нехай собі його створює, але не внаслідок знищення Української академії аграрних наук.

Я не думаю, що нам треба займатись самобичуванням, говорити, що ми, вчені-аграрники, десь не так вчинили чи не те зробили. Це – тема іншого дня. А сьогодні зовсім по-іншому слід ставити питання. Адже можливість одним розчерком пера високого чиновника знищити національне надбання країни і суспільства – науку має викликати занепокоєння у громадськості, суспільства. Бо наука покликана обслуговувати не посадовців, а народ, перед яким останні повинні бути підзвітними.

П.Т. Саблук (*академік УААН*). Коли я дізнався про зміст листа, то у мене створилось враження, що і міністерство в цілому і його Міністр зокрема не знають, що їм робити. За цих умов, якщо прагнеш до кращого, треба консолідувати людей, спрямовувати їхні зусилля, використовувати науку так, як це роблять розумні люди. Наскільки я розумію, зміст листа не позбавлений наклепницької спрямованості, бо у цьому посланні гаряче прагнення поставити з ніг на голову ситуацію, знайти і покарати винних. Я згоден з академіком Богдановим, який бачить витoki листа у політичному замовленні. Інакше такий дивний крок Міністра не можна оцінювати.

Давайте повернемося до того, про що говорив академік Юрчишин, оцінімо почуте, піднінемося вище і підемо далі. Відомі і пам'ятні для українців часи голодоморів. Це 22-23-й – 32-33-й – 46-47-й роки. Народ зазнав страшних випробувань, але вистояв, не зник. Ніхто, правда, не згадує, що сталося це і завдяки титанічним зусиллям вчених, тієї аграрної науки, яку сьогодні деякі чиновники намагаються списати з рахунку. Саме ті, кому нині хочеться стати над наукою, приписати їй немічність і дармоїдство довели свого часу Україну до порожніх прилавоків у магазинах, ринків без товарів, тотальної відсутності найнеобхіднішого для цивілізованих умов життя українців. Нині, шукаючи винних у цьому, приписують собі те, про що ми ще 10 років тому говорили і про можливі, але так і не здійснені заходи.

Наука не допускає криз в економіці, якщо до її порад прислухаються і ними керуються персонажі влади. Тих з них, хто ігнорує аграрну науку, а негативні наслідки власних дій чи власної бездіяльності приписує вченим, вважаю носіями антиселянської ідеології. Згаданий нами Міністр є найтипівішим представником і носієм антиселянської ідеології. Тому він не має морального права очолювати міністерство, створене для обслуговування села, забезпечення його добробуту, а в перспективі – і розквіту.

В останні роки, якщо ми говоримо про реформи, то вони дедалі більше нагадують незавершене будівництво. Ви знаєте, що це таке. Якщо ми виконали будівельні роботи на 30% і хочемо від цього отримати якусь віддачу, то, звичайно, її не матимемо. Бо дім чи завод відповідатимуть своєму призначенню лише тоді, коли на зміну будівництву, яке повністю завершено, приходить експлуатація об'єктів. Як же діяв Баранівський та його оточення? Спочатку вони робили все для того, щоб реформи не завершувались. За цієї умови результати були, але винятково негативні. Треба було знаходити винуватців економічних поразок. Для ролі “невістки” найкраще підходить аграрна наука. Їй, мовляв, не звикати відповідати за інших.

Якщо, на думку Міністра, аграрна наука така безпорадна і не потрібна, чому ж у своїх виступах він оперує наслідками її роботи, не посиляючись, правда, на джерела інформації. Зверніть, наприклад, увагу на суму, необхідну для підтримки сільського господарства, яку Баранівський називає, та поцікавтесь у нього, хто йому дав таке обґрунтування. Ми, вчені-економісти, йому це дали. У своєму останньому виступі Міністр говорив, що кожна гривня, отримана в сільському господарстві, дає 12 робочих місць. Виявляється, і це ми обрахували та довели. Ось так використовуються результати наукової роботи вчених без посилання на них. Приписуючи таким чином чуже собі та ще й нещадно критикуючи першовідкривачів за те, в чому сам винен, Міністр за цієї ситуації зовні схожий на реформатора і вершителя долі науки.

Я підтримую всіх, хто говорив про необхідність шляхом голосування вирішити питання щодо листа вчених аграріїв Президентові України. Хочу лише ще раз зауважити: нам необхідно займати наступальну позицію і не йти у Міністра на повідку. Ми вже були свідками, коли без урахування доцільності чи недоцільності цього кроку влада забирала в Академії Інститут садівництва, Інститут землеустрою. Я намагався протидіяти цьому, як міг, бо знав, до чого призведуть такі революційні рішення. Зараз ми вже бачимо, що Інститут землеустрою, виведений зі складу УААН, втрачає риси провідної, визначальної наукової установи у своїй сфері діяльності. Так буде і з іншими інститутами, якщо Баранівський приєднає їх до себе. Ми ж усі почнемо його нісенітницю, вибачте, обґрунтовувати. То хіба винна справа, коли її доручають не тому, кому слід? Вона буде гинути, і про це необхідно говорити вголос.

Тому я також вважаю, що нам необхідно написати і підписати листа Президентові України, а академікам Зубцю і Гладію слід звернутись до Віктора Андрійовича Ющенка з проханням про зустріч з ним. На такій зустрічі потрібно розповісти главі держави про все, розкрити йому очі на ситуацію, що склалась. Бо якщо ми будемо йти на повідку у тимчасових керівників аграрної сфери, то це не робитиме вченим честі.

Д.О. Мельничук (*академік НАНУ і УААН*). Нещодавно я мав зустріч з Міністром. Обговорював з ним деякі робочі питання. Баранівський дав мені почитати свого листа. Після того, як прочитав, сказав: такого листа я не писав би. Вважаю, що воювати з наукою – це все одно, що воювати з релігією: ніхто ніколи її не переможе. Міністр у своєму прагненні до здійснення перемін в аграрній науці мав би діяти по-іншому. Тим більше, що Президія УААН, вчені не проти реформ, вдосконалення кадрової системи наукового забезпечення нашого виробництва тощо. Саме науковці першими відчують необхідність новизни там, де її бракує. Але шлях до уявного кращого через розвал і знищення фактично діючої науки, навіть якщо вона справді не без недоліків та упущень, сумнівний і ризикований. Я категорично проти цього. Треба, як це завжди було в минулому, науці і практиці співпрацювати у реформаційних процесах, прагнучи до єдиної мети.

Були у нас з Міністром дискусії про Казахстан, про США, про Європу і т.д. На тому ми й розійшлись. Щодо листа, з яким я ознайомився, Баранівський сказав: зробіть так, як думає. Крім того, Міністр повідомив, що вийшло розпорядження Президента України від 3 жовтня 2005 р. “Про робочу групу з розроблення концепції розвитку наукової сфери”. У цьому документі, зокрема, сказано, що “виходячи з необхідності підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу держави та з метою вдосконалення системи державного управління в сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності:

1. Утворити робочу групу з розроблення концепції розвитку наукової сфери.

2. Призначити *Брюховецького В.С.* – президента Києво-Могилянської академії та *Яцківа Я.С.* – голову Українського Міжнародного комітету з питань науки і техніки МОН України співголовами робочої групи.

3. Затвердити персональний склад робочої групи:

□□ *Гуржій А.М.* – перший заступник Міністра освіти і науки, він веде наукову діяльність;

□□ *Довгополій А.С.* – віце-президент Всеукраїнського акціонерного банку;

□□ *Ільченко М.Ю.* – голова ради проректорів з наукової роботи вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації та директорів наукових установ при Міністерстві освіти і науки України;

□□ *Ільченко М.Ю.* – голова ради проректорів з наукової роботи вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації та директорів наукових установ при Міністерстві освіти і науки України;

□□ *Капіца Ю.М.* – директор Центру інтелектуальної власності, технологічних трансфертів НАН України;

□□ *Комісаренко С.В.* – директор Інституту біохімії ім. Палладіна НАН України;

□□Кримов Г.О. – голова правління ВАТ “Український науково-дослідний інститут інноваційної технології”;

□□Кухар В.П. – голова Ради з питань науково-технічної і інноваційної діяльності та інтелектуальної власності при Міністерстві освіти і науки України;

□□Лободько В.В. – генеральний директор ТОВ “Венчурна компанія “Технінвест”;

□□Луковенко Ю.В. – заступник директора Інституту управління спільними змінами;

□□Малицький Б.А. – директор Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Боброва НАН України;

□□Мельничук Д.О. – ректор НАУ;

□□Наумовець А.Г. – віце-президент НАН України;

□□Попович М.В. – директор Інституту філософії ім. Сковороди НАН України;

□□Філатов А.С. – директор Центру етнос-соціальних досліджень Таврійського національного університету ім. Вернадського;

□□Шевченко В.П. – ректор Донецького національного університету;

□□Юхновський І.Р. – перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, народний депутат;

□□Яковенко В.М. – директор Інституту радіофізики та електроніки ім. Усіфова НАН України.

На першому засіданні робочої групи (воно було суто організаційним і відбулося в Адміністрації Президента) познайомили людей, розподілили їхні обов'язки. На мене було покладено питання, пов'язані з аграрною освітою і наукою. Одне слово, робоча група включилася у визначену для неї діяльність.

Я не буду більше повертатись до листа, який ми сьогодні обговорюємо, бо вже висловив свою думку щодо цього і особисто Міністру і вже тут, в Академії, Михайлу Васильовичу Зубцю.

Скажу трохи про інше. Ми сьогодні відкриваємо двері в Україну народам інших країн. Рік у рік кордони стають прозорішими. То ж можемо бачити, що у нас порівняно добре, що не дуже, а що взагалі нікуди не годиться. І, звичайно, треба настійливо, цілеспрямовано та розумно працювати, щоб останнє зникло, друге позбавлялося вад, а перше доростало до взірця. За це відповідальні не лише учасники зборів. Свою частку відповідальності і праці має брати на себе і не присутня у цьому залі молода поросль. Вона також має свою думку, свої інтереси. До такої думки не маємо права не прислухатися, а до таких інтересів не можемо поставитися байдуже.

Я до чого веду? До аналітичної оцінки явищ і факторів, мудрості, завжди притаманній ученим. Якщо ми зараз на хвилі емоцій одностайно

проголосуємо щоб засудити і відкинути лист Міністра, то ми цим самим лише підкріпимо отой вже відомий нам проект Указу. Ні вчені, ні аграрна наука в цілому від цього не виграють.

Нам справді необхідно написати листа Президентові України. Але, як на мене, без насичення його емоціями. Українська Академія аграрних наук працює, знає, що потрібно реформуватися, тим більше, є щодо цього Указ. Далі у нашому листі потрібно розкрити бачення вченими реформ у науці, повідомити, що ці пропозиції з даного питання ближчим часом подамо Уряду.

Але у ситуації, що склалася, справді треба, як пропонували у своїх виступах учасники зборів, показати і обґрунтувати важливість внеску вчених у розвиток галузей, конкретизувати його. Найперше, що слід довести у листі: за будь-яких обставин Академію необхідно зберегти. Водночас варто зазначити, що ми шукаємо ефективні форми і методи інтеграції УААН з Національною академією і з вищими навчальними закладами. Детальніше це буде викладене дещо пізніше. І на тому поставити крапку.

А тим часом, як член комісії з реформування науки і освіти, я просив би вчених Академії створити невелику робочу групу. Повірте, я не напрошувався в ту комісію, але мене ввели до її складу. Можливо, тому, що я член Національної академії, чи через те, що часто виступаю з питань, які вивчатиме і розглядатиме комісія. Та я, будучи глибоко переконаним у тому, що реформи у науці необхідні, водночас не пов'язую їх з ліквідацією Академії. Потрібно, звісно, дещо змінити, щось передати і Мінагрополітики, вузам, і навпаки, – утворити нове.

Ми поки що мало говоримо про необхідність утворення багатопрофільних корпорацій, концернів, об'єднань, комплексів. А ці форми господарювання виписано в Законах, все це нормально і не треба боятись новацій. Так люди роблять і ми мусимо не відстава від них. Наприклад, китайці, не розвалюючи старого (воно працює, як і раніше), паралельно започатковують нові структури. Відкривають університети, де навчається по 60 тисяч студентів, бюджети цих вищих навчальних закладів вже по 0,5 мільярдів доларів. Ці університети перетягують на себе багато таких питань, які з тих чи інших причин не знайшли свого місця у старих традиційних структурах. Згадані вище комплекси об'єднують науку з промисловістю. Пошуки та експерименти, в яких перша скрипка по праву належить науці, приводить часто-густо до відкриттів, підтверджують прогнози і розрахунки.

Тому я повторюю ще раз: нам треба звернутися до Президента України і висловити свою незгоду з тим, як охарактеризував аграрну науку Міністр у своєму листі. Та не менш важливо проінформувати главу держави про те, що ми робимо і робитимемо для вдосконалення усіх складових аграрної науки, входження її в ринкове середовище.

І давайте попрацюємо, бо я, наприклад, сьогодні нічого не зможу сказати комісії про те, що її цікавить. А вже до 1 січня ця робоча група має покласти на стіл концепцію розвитку української науки в цілому.

Є, певно, різні думки з питань, які ми обговорюємо. Деякі з цих думок ми сьогодні почули. На певних позиціях і члени згадуваної мною робочої групи. Та я знаю одне: бюджетний процес вже пішов, ніхто істотного нічого вже не зробить. Думаю, що Президент також це розуміє, що це складне і відповідальне питання. І треба буде даний час використати для того, щоб відбулися отакі дискусії між ученими, щоб вчені самі склали собі “дорожню карту”, як часто говорить керівник держави. Таке моє бачення.

Звичайно, було б краще, щоб наші пропозиції вже на певному рівні розглядалися, а тепер, із-за того, що запізнилися, втратили час ми мусимо захищатись. Давайте спочатку створимо невелику групу, щоб вийти на загальне із спільним узгодженим рішенням, яке дасть нам можливість закласти в ньому наші пропозиції і їх потім відстоювати.

О.Ю. Барабаш (академік УААН). Статті, які писав Баранівський, я читав і мені дивно стало, коли почув, що він науковець. Окрім того, вже сьогодні дізнався: саме цьому науковцеві у ранзі міністра належить ідея розтрошити науку, бо вона, на його думку, винувата в усіх бідах вітчизняного сільського господарства.

Я багато не люблю говорити. Хочу лише зупинитись на галузі овочівництва. Розікрали всю систему зрошення на Півдні. Хто винен? Теплиці знищили: займали вони 4 тисячі гектарів, залишилось близько тисячі. Хто винен? Ми працюємо з тепличними комбінатами: тепличний комбінат “Пуца-Водиця”; Акціонерне товариство “Тепличне”; Акціонерне товариство “Київська овочева фабрика”. До нас приїжджають фахівці та науковці з Голландії і кажуть: нам треба вже у вас вчитися. І є що вивчати! З одного квадратного метра 50 кілограмів помідорів, а в цьому році одержали майже по 60 кілограмів. Ось що може зробити наука, коли для її роботи створюються навіть мінімальні умови. І це на великих площах. А що може зробити наука там, де від пограбованих і зруйнованих тепличних комбінатів залишилися лише теплі згадки.

Я знаю, що у нас пристойні показники і у насінництві, і у тваринництві. Але ж знову стара пісня: у виробничій сфері знищено безліч ферм. Яка наука на цих руїнах реалізує свої досягнення? Тому Мінагрополітики повинно спочатку подумати про те, як повернути до життя знищене сільськогосподарське виробництво, а не займатися невдячною справою – паплюженням науки. Адже з неї, науки, виростає добробут. Скажіть мені – за рахунок чого у повоєнний час піднялися в Україні не тільки промисловість, але й інші галузі, особливо сільське господарство? За рахунок науки! Німці порівняно швидко відродили у післявоєнний період свою економічну міць. Знову – завдяки науці! Тож з погляду на минуле та сучасне нашої країни і світовий досвід національну аграрну науку ще ніхто,

ніколи і ніде не принижував так, як керівник Мінагрополітики України. Нашій державі такий Міністр гарного іміджу не створить.

А.А. Лінчевський (академік УААН). Була вже пропозиція від академіка Мельничука, я вважаю її вірною. Треба написати листа до Президента України і йти з цим листом до нього. Ми маємо захистити аграрну науку від тих, хто хоче відправити її у відставку. Тут не може бути двох думок і протилежних позицій. Але, захищаючи право на збереження УААН в сьогоднішньому її статусі, водночас маємо намітити, а в подальшому і здійснити чітку реорганізацію наукових установ. З тим, щоб ті з них, що залишаться і адаптуються до ринкових умов, стали такими, без яких не обійдеться аграрне виробництво, тупцюватиме на місці фундаментальна наука.

Рішенням Академії рік тому мене призначили керівником експертної ради з розробки планів на наступну п'ятирічку. Через мої руки пройшли всі плани щодо рослинництва, зокрема – селекції. Два місяці я вивчав ці плани і морально занедужав. Є у нас дійсно установи, які працюють на високому, навіть, можна сказати, міжнародному рівні. Але трапляються й такі, які запропонували незрозумілі мені плани своєї п'ятирічної діяльності. Читаєш їх і не збагнеш, що це, а головне – для чого. То яка ж там наука...

Наведу декілька прикладів, що мають відношення не лише до дослідних станцій чи інститутів агропромислового виробництва. Скажімо, обробляють насіння біостимуляторами, висівають його, а потому стверджують: це біотехнологія. Потрібні коментарі? Або звернемося до планів Миронівського інституту пшениці. Той, хто готував цей документ, повідомляє, що у наступному п'ятиріччі тут будуть вести селекцію пшениці шляхом “перделок”.

Фахівець, звичайно, зрозумів, про що йдеться: висівають яру пшеницю під зиму і вона змінюватиметься генетично, перетворюючись в озимі сорти. То як вони, вчені, могли видавати за досягнення таку архаїчність у науці? Хіба не розуміють, що повертають практиків в учорашній день. Або ще таке: вдаються до селекції ярого ячменю на основі “хайпролі” – кормового, пошкодженого мутанта дикого ячменю *Hardeus Panteneum*, який було створено в Атомному центрі Рисйо в Копенгагені. Тобто, це дикун, а вони на його основі хочуть пивоварний ячмінь створювати.

Тому повністю підтримую пропозиції щодо реорганізації (а не ліквідації, як декому хочеться) аграрної науки. Наукові установи, які обслуговують лише виробництво, доцільно, певно передати Міністерству аграрної політики. А ті, які залишаються під дахом Академії, мають стати такими осередками аграрної науки, які не потребують захисту ні від міністрів, ні від вищих урядовців. Вони науковими засобами рухатимуть уперед і міністерства, і сільське господарство, і країну.

С.П. Лифенко (академік УААН). Я представляю рослинницьку галузь науки і хотів би висловити своє обурення з приводу змісту та спрямованості

листа, з яким звернувся пан Баранівський до Президента України. Міністр намагається у своєму листі довести, що сільськогосподарська наука не допомагає виробництву. Я це можу спростувати лише одним штрихом – у нас, в Україні, сьогодні основна продовольча культура озима пшениця, всі відведені під неї площі займають сорти вітчизняної селекції. Може це невідомо пану Баранівському?!

Чому шанують ці сорти виробничники. Спитайте в них і почуєте у відповідь: українським сортам озимої пшениці притаманні позитивні властивості, які найбільш повно розкриваються за місцевих умов. Тому і нині, за відомої скрути на селі з енергоносіями, добривами ми практично утримуємося на тому самому рівні урожайності, яку мали в кращі радянські часи. Якби не сучасні сорти українських вчених-селекціонерів, зернову галузь країни вже спіткало б лихо.

Можна навести ще такий приклад. Усім відомо, наскільки знизився вміст гумусу в ґрунті, наскільки менше ми стали вносити азотних добрив. З одержаного на такому агрофоні зерна хліб практично випікати неможливо. А ми випікаємо. І це завдяки 30-річній роботі вчених, які зуміли об'єднати кращі гени якості і протиставити за дією рівень ДНК фізичним властивостям тіста. Завдяки цьому ми сьогодні маємо в торгівлі такий самий пухкий хліб, яким він був і раніше.

Тому, якщо пан Баранівський хоче усіх переконати в тому, що аграрна наука не приносить користі, то нехай нам скаже особисто, як представник цієї науки, що він зробив такого, аби його доробок викликав у виробничників інтерес як в Україні, так і за кордоном? Нам ще є про що розповісти. Наприклад, сорти Селекційно-генетичного інституту займають близько

4 мільйонів гектарів посівної площі. Замовляють наше насіння хлібороби Туреччини. В пошані вона на полях Узбекистану, інших країн СНД.

Щодо реформування аграрної науки. Потреба в цьому існує. Проте задовольняти її слід не за сценарієм Міністра. Наука не повинна знову повернутися до відомчої неволі, стати прислужницею чиновників. Цю принципову позицію вчених має знати Президент України.

Мене обурило те, що говорилось про отримуваний вченими академічний гонорар. Не платіть мені його, шановні. Дайте по 2 копійки з гектара площі, на якій в Україні висіваються мої сорти, і це буде для мене довічною винагородою. Так що тут найменшої соціальної несправедливості, пов'язаної з виплатою вченим академічного гонорару, не бачу. Міністр, як вже говорили, кладе до своєї кишені щомісяця десятки тисяч гривень. Такий у нього посадовий оклад. Хоча важко сказати, що в його діяльності переважає: творення чи руйнація.

І ще. Баранівський називає нас “кабінетними вченими”. Вибачте, та я працюю в науці вже 50 років і мій кабінет – то поле, рослини. Думаю, що більшість вчених не засиджуються під дахом.

Тому я хотів би, щоб до складу робочої комісії, про яку тут згадували, залучили академіка-селекціонера Миколу Антоновича Литвиненка. І щоб цій комісії стали відомі приклади і факти успішного співробітництва аграрної науки з виробництвом.

П.І. Коваленко (*академік УААН*). Ви пам'ятаєте виступи нашого міністра, коли він часто-густо наголошував: треба завезти в Україну датські комплекси для свиней. При цьому він посилався на зарубіжний досвід, що свідчить про їхню ефективність. Так от я щодо слухної пропозиції підготувати аргументованого листа чи подання на ім'я Президента України. В ньому також доцільно послатися на результати закордонної практики. Скажімо – у Нідерландах. Ця країна вважається найпередовішою в сферах сільського господарства і науки. І ось тут років 6 тому назад науково-дослідні інститути, які були в складі Міністерства сільського господарства, знову були виведені з підпорядкування цьому відомству. На їхній базі створили спочатку ДЛО, названий тепер Науковим центром – Вагінінський університет. І це приклад розумного, перспективного поєднання науки і практики, реформування і т.д. Наша Академія – не якась аморфна організація, вона відповідно сприймає і чутливо реагує на всі значущі процеси в економіці і суспільстві, веде і застосовує нові форми і методи роботи, сміливо і водночас зважено включається у вивчення та розв'язання проблем, розв'язання яких має першорядне значення для оновлення та розвитку аграрної галузі країни.

Треба нагадати Міністру про те, як ставляться до науки в тих країнах, які він часто ставить за приклад. Проте сперечатися з Міністром нам не гідно. Просто у листі до Президента України слід дати коротку, але повну інформацію про те, які Академія має здобутки, що вона робить в плані реформування науки. Вважаю, що така відповідь на категоричні заяви Баранівського буде слухно сприйнята як в Адміністрації Президента, так і в самому Мінагрополітики.

В.С. Циков (*академік УААН*). Міністр Баранівський звинувачує науку в тому, що ми нібито мало займаємось виробництвом, майже самоусунулись від впровадження розробок у сільське господарство. Звідси і ті результати, що сьогодні не прикрашають аграрну галузь. Одне слово, всі біди на селі від бездіяльності науки.

Я 50 років безпосередньо займаюсь наукою, пройшов всі етапи організаційно-наукової роботи від директора Ерастівської дослідної станції до директора Всесоюзного інституту кукурудзи. Мабуть саме тому оцінка Баранівським аграрної науки мене не обурює і навіть не дивує. Їй давно відвели роль невістки, яка завжди крайня, коли не з її вини загострюється економічна чи соціальна ситуація в країні. Адже навіть учень сільгосптехнікуму знає: не наука винна у тому, що на кожен гектар ріллі в Україні під культури вноситься сьогодні лише 18 кг мінеральних добрив. Або – як можна підвищувати родючість ґрунту, коли на кожен гектар

сівозмінної площі замість 7-8 т органічних добрив припадає в середньому аж 1 тонна. Переважно через те, що немає чим їх транспортувати на поля.

Тепер щодо такої сільськогосподарської культури, як кукурудза. Нею я займаюсь протягом багатьох років. І, мабуть, тому одного разу великий господарник і політик глави уряду СРСР Косигін мене запитав: що краще купувати – гербіциди чи пестициди? І я відповів, що треба мати свої гібриди кукурудзи. Якщо ми їх створимо, то зможемо відмовитись від того, що нам привозять з-за кордону. Наші селекціонери нині пропонують всі гібриди різних строків стиглості. Ми сьогодні вирощуємо таке гібридне насіння, яке добре почувається і врожайється не лише в традиційних для цієї культури районах кукурудзосіяння, а й в звичайно північніших.

А хіба панові Баранівському не відомо, що механізовані технології було розроблено у Всесоюзному інституті кукурудзи? Як удосконалювались інтенсивні технології, які сьогодні пішли на поля наших господарств? За всіма новаціями у сільському господарстві – талант і праця наших вчених. Інша справа, що не завжди наукові розробки та рекомендації науки досягають своєї мети через відсутність на селі відповідних умов для їхнього активного сприйняття і чіткої реалізації.

В минулому році, наприклад, 1 січня не було зібрано кукурудзу з площі 127 тисяч гектарів! І тепер, напередодні січня 2006 року, як ми переконалися, їдучи до Києва, на великих масивах рослини цієї культури на пні. За нашими даними, 30% від загальної площі. Тому я вважаю, не можна звинувачувати науку в неефективній роботі, коли забур'яненість наших полів зараз становить 50-70%. Наука дала технології, рекомендації, створила науково обґрунтовані системи в Дніпропетровській області і в інших областях. Вона завжди там, де її розуміють і готові з нею співпрацювати.

Тому я думаю, що лист міністра упереджений, розрахований на те, щоб назвати головного винуватця бід, а, значить, і всього суспільства, знявши за це відповідальність з владних структур та політиків. Оскільки вчені визначають лише факти, я хочу ще раз звернутись до них, щоб довести: міністр далеко не все знає про те, що відбувається в сільському господарстві України.

Приємно, звичайно, дізнатися, що Дніпропетровська область нинішнього року одержала 3 мільйони 5 тисяч тонн зерна, 700 тонн кукурудзи. Можу сміливо додати: завдяки науці! Не зважаючи на мій вік, для мене вона залишається робочим місцем. Нехай будь-який чиновник з міністерства приїде в будь-яке господарство Дніпропетровської області і поцікавиться, чи був Циков із вченими Інституту зернового господарства безпосередньо на полях. Відповідь буде позитивною, бо ми весь час там працюємо, щоб наука знаходила своє місце і через нові завдання та збагачений досвід людей примножувала їхні здобутки.

І такі слова ми можемо завжди проілюструвати конкретними результатами наукової роботи. Наприклад, в агрофірмі “Степова” за складних погодних умов 2005 року на кожному з 1700 гектарів отримали по 56 центнерів зерна кукурудзи, агрофірма “Авераст” має такі самі показники. Вчені нашого інституту з ними працювали і їм належить чимала частка в цих здобутках. Всі, хто працює з наукою і за наукою, у матеріальному вигаши. Це доводить життя.

Тому треба говорити про науку правду, яка за будь-яких умов вигашна. Вважаю, що дуже правильно всі виступали і дали слушні пропозиції. Вчені Інституту зернового господарства приєднуються до них.

Л.Я. Новаковський (академік УААН). Обговорюючи сьогодні надто важливе для нас питання, ми майже в усіх відмінках згадуємо автора сенсаційного листа Баранівського. Може скластись враження, що у нас змагання: краще помститися Міністру. А суть, на мій погляд, не в ньому. Я тривалий час працював в апараті, знав багатьох міністрів, але не пам’ятаю такого випадку, щоб хтось з них самотужки написав листа хоча б у кілька рядків. Не думаю, що Баранівський чимось відрізняється від пересічного міністра. Звідси висновок: лист “замовний”, він переслідує конкретну мету, яка поки що прихована. Але може проявити себе в усій красі, скажімо, на майбутніх Загальних зборах Академії, які, підкреслимо, звітно-виборні.

Тобто, йдеться про те, що хтось виборює нинішню позицію академіка Зубця. Не випадково його прізвище називається в листі декілька разів, навіть згадали про його зятя і т.д. Я не можу визначити, хто стоїть за цим листом. Очевидно інше: це не Баранівський. Думаю, ця людина і не з його ближчого оточення. Можливо, готував листа хтось з активістів Компартії чи Соцпартії, вони в основному консультують Міністра з проблем подальшого розвитку нашого сільського господарства на шляху до комунізму. Вважаю, що викладена у листі позиція – також не їхня. Переконаний у зв’язку з цим, що нам краще предмет обговорення перенести в іншу площину, щоб надати нашому зібранню характеру наукової конференції.

Я думаю, що коли хтось з нас зустрінеться віч-на-віч з Баранівським, то, врешті, переконається: він знає не менше від нас про роль науки для всього сільського господарства, він не дурніший за всіх, хто цим займається. Але питання стоїть: а що ми робимо?

Не так давно ми хотіли зібрати підписи проти Баранівського, коли він по суті образив учених, Академію, висловившись про “вирощування так званого бичка”. Тепер ми знову хочемо надіслати листа. А чому не говорити відкрито про все? Ми ж можемо дати і привселюдний звіт про нашу роботу. Послухаємо Цикова, інших шанованих учених і скажемо відкрито Міністру: ось реальний стан наших досліджень.

Я підтримую тут різні позиції: і академіка Юрчишина, і академіка Мельничука, і інших. Водночас мені здається, що нам треба відповісти на виклик дещо по-іншому. Нас звинувачують по двох позиціях: по-перше, в

тому, що ми не займаємось наукою, пов'язаною з виробництвом. У нас є так звані почесні академіки, Герої, у нас є Герої – академіки від науки. Треба зібрати і тих, і інших і піти до Президента України. Вони повинні всі свої нагороди, якими їх відзначено, одягти. Листа Президенту можна вручати чи не вручати, але потрібно йому розповісти про те, як Українська академія аграрних наук думає реорганізуватись. Звичайно, багато позицій, про які пише Баранівський, залишаються для аграрної науки проблемними. Ми ж не можемо не погодитись з ним.

То ж перед Президентом України необхідно поставити питання таким чином: ми прийшли доповісти про справжній стан справ в аграрній науці і наголосити на тому, що, посилаючись на результат опитування вчених, категорично заперечуємо проти ліквідації Академії. Її закриття стане відчутною втратою для всієї науки, всього нашого сільського господарства. Одночасно слід запевнити Президента України в тому, що ми, залишившись під дахом Академії, рухаємось у напрямку, виробленому комісією, про яку нам доповів академік Мельничук.

Хочу лише звернути вашу увагу на те, що серед членів цієї комісії є представники НАНУ, Міністерства освіти, але ніхто не представляє інші академії, хоча цю комісію вже назвали загальнонародною. Тобто упередженість тут очевидна і вона, не виключено, виходить із Національної академії. Там також багато старих людей, як і в нас і, можливо, вони думають, що цією реорганізацією аграрної науки вони зміцнять свою Національну академію. Однак, на мій погляд, там треба більше реорганізуватись, ніж у нас.

Я не виключаю того, що підписаний нами лист знову ж таки потрапить до тієї самої людини, яка носила листа Президенту, коли ліквідовували наш Інститут землеустрою. По-суті, інститут зараз став побутовим комбінатом Держкомзему, він його обслуговує і т.д. Я знаю замашки Баранівського, він тепер вже хоче, щоб йому передали Держслужбу контролю за землею. Просто з'явився такий момент в людини, а тому, бачачи, що всі щось беруть собі, і він хоче. Думає, мабуть, що буде на цьому посту вічно, бо, можливо, забув про вибори в березні наступного року.

Тому я думаю, що нам треба дуже зважено вчинити. Написати, скажімо, великого листа і працювати у відкритому режимі. Тим більше, що йдеться і про Вашу, Михайле Васильовичу, посаду, яку ми Вам довірили. Ми, вчені, будемо Вас і надалі захищати. У нас є для цього і аргументи і факти. А головне, щоб там і хто не говорив, – конкретні результати наукової роботи.

Потрібно всіма засобами інформувати громадськість, інститути влади України про діяльність Академії та її наукових установ. Доцільно, не виключено, зібрати людей, які дійсно представляють науку у виробництві і зустрітись із Президентом. Та не слід виключати й такі можливості спілкування з широкими читацькими аудиторіями, як інтерв'ю в пресі. Адже, на мій погляд, не дуже коректно, коли 100 чи 200 докторів наук і

професорів листуються з кандидатом наук Баранівським тільки тому, що йому хтось підготував такий антинауковий лист.

Погодьтеся, ми маємо піти далі таким виваженим шляхом.

Я не думаю, що за нашого з вами життя комусь вдасться ліквідувати нашу Академію, але треба ці ігрища пережити.

Ю.М. Сиволап (*академік УААН*). Мені здається, що у нас в державному механізмі щось не узгоджено. Якщо створено комісію і вона лише почала свою роботу з реорганізації всієї української науки і освіти, то навіщо керівнику Мінагрополітики висловлюватися і давати рекомендації, що більше нагадують вимоги, ще до завершення процесу? Лише сформовано ідеологію реформування науки і освіти, а Міністр вже пропонує до 1 грудня ліквідувати Українську академію аграрних наук. От і справді маємо: ліва рука не знає, що робить права. І все це відбувається на досить високому державному рівні.

Якщо будуть реформи в аграрній науці, то наріжним каменем її, вважаю, має стати біотехнологія, яка системно змінила обличчя і рослинництва, і тваринництва в розвинених країнах. Доки ми вирішували політичні питання у нас в Україні, сільське господарство розвинених країн стало принципово новим.

Зрозуміло, що реформи в науці та освіті будуть і ці галузі неодмінно реформуватимуться. Але, наскільки я розумію, таке реформування здійснюватиметься в напрямі створення оптимальних умов для розвитку наукоємких напрямів і, зокрема біотехнології. Саме про це я недавно розмовляв з Яцковом. Сказав йому, зокрема, що у нас лише за два роки отримано 17 патентів, що свідчить про наукові здобутки в галузі сучасної біотехнології. Він, Яцків, на це зауважив: ми знаємо про ваш високий рівень біотехнологічних досліджень і ми будемо вчених підтримувати. А коли я дізнався про лист Міністра та інші кроки державних мужів, спрямовані на ліквідацію Академії, подумав: оце так підтримка.

Якщо Мінагрополітики вважає, що аграрна наука оновиться і запрацює на всю потужність, коли опиниться в його розпорядженні, тобто в кишені чиновників, то воно страшенно помиляється. Звернемося до досвіду США. Там діє такий принцип: аграрний департамент Сполучених Штатів Америки (**USDA**) має гранти з розвитку наукових напрямів і, використовуючи чітко за призначенням, розвиває науку. Розподіл аграрної науки по відомствах, на чому наполягає Баранівський, немає нічого спільного з ідеєю її реформування, яке, це ми розуміємо, не обійде ні науку, ні освіту. Та реформа – це не перекреслення того, що було і є, а створення нового, чи вдосконаленого на наявній базі.

З цього слід виходити, і з цієї позиції відстоювати право аграрної науки бути самоврядною, не залежною від відомств організацією. Лише за цієї умови реформування аграрної науки зокрема і в цілому може дати

результати, задля яких оновлюють і вдосконалюють те, що своє відпрацювало.

В.В. Шепя (*академік УААН*). Нагадаю, що існують нормальні умови, як є й екстремальні. Ми дійшли до екстремальних умов, коли хочуть, щоб працювала піар-реклама. І ніщо інше. Ми ж не запитуємо у Міністра, чому у нього зарплата 22 тисячі гривень. Чому ж він принижує вчених, говорячи, що їхній академічний гонорар у сумі 2700 гривень на місяць надто переобтяжливий для держави. Іншими словами – не зароблений. У цьому зв'язку хотілось би запитати і у Міністра і в Президента України, чи відомо їм, що зарплата у професора в США не менша 5 тисяч доларів на місяць.

Тому я думаю так: якби виникла ситуація, за якої державні чиновники справді разом з ученими хотіли здійснити відповідні заходи для оновлення і посилення аграрної науки, то доцільно було б нам, її представникам, усе продумавши і зваживши, готувати листа до Президента України. Але якщо ми справді маємо справу з піаром, який має нерозголошену мету, то, мабуть, потрібний інший підхід. Я думаю, що коли для тітки Параски, мами Майдану, Президент України знайшов час, аби зустрітися, то й нам треба просити пана Ющенка про зустріч з ученими. А зустрівшись, розповісти йому про все. Є й інші варіанти. За прикладом Правекс-банку, який маячив перед київською Мерією. Ми також можемо піти на Банкову захищати свою українську науку, захищати свого, нами обраного, Президента Української академії аграрних наук, нами обрану Президію Академії, бо це в нашій компетенції.

А якщо напишемо листа, то в ньому слід висловити прохання про зустріч Президента України з вченими-аграрниками. Треба надіятися, що він нам у цьому не відмовить. І нам треба просити про зустріч Президента України з Президією Академії, бо це наше право. А за ситуації, що склалася, – навіть обов'язок.

6. ВИСТУП ПОЧЕСНОГО ЧЛЕНА УААН М. ЗІНЧУКА

директора ДПДГ “Тучинське”⁴

Шановний Володимире Михайловичу, шановні присутні!

У дослідному господарстві “Тучинське” Рівненської обласної сільськогосподарської дослідної станції я працюю з 1954 року. За цей час на моїх очах змінилось 20 міністрів сільського господарства України. З більшістю із них я був особисто знайомий: вони неодноразово відвідували наше господарство. Згадуючи їх, можу сказати, що це були грамотні державні діячі, а окремі з них виростили до талановитих організаторів сільськогосподарського виробництва. Усі вони робили все, що від них залежало, для зміцнення матеріально-технічної бази

сільськогосподарського виробництва, постійно приділяли державну увагу розвитку наукового потенціалу аграрної науки.

Для міністрів, яких я знав, наукові розробки і впровадження їх у виробництво, нових сортів, освоєння новітніх технологій завжди стояли на першому місці. І не випадково розроблені та виведені нашими селекціонерами, вченими аграрниками нові сорти і гібриди сільськогосподарських культур, нові технології їх вирощування застосовувалися і нині використовуються у багатьох країнах світу. Наша аграрна наука прославилася Україною на весь світ.

І ось я читаю в газеті “Голос України” за 18 листопада 2005 року лист на ім’я Віктора Андрійовича Ющенка за підписом 80 академіків УААН. Вони звертаються до Президента України, на ім’я якого керівник Мінагрополітики подав проект Указу про ліквідацію УААН, і вимушені доводити главі держави, що насправді аграрна наука не така, якою її змальовує Баранівський.

Я міг би якось пояснити собі ситуацію, що виникла б з ініціативи Міністерства фінансів, економіки або інших відомств, які за специфікою своєї роботи далекі від сільського господарства і не розуміють значення вкладу аграрної науки у розвиток сільськогосподарської галузі. Але я не можу зрозуміти, як могли додуматись до такого авантюризму, безглуздя сам Міністр та інші керівні особи Мінагрополітики? Невже дійсно не розуміють, що виступили вони самі проти себе і показали хто вони є насправді! Як може міністерство існувати і керувати сьогодні і завтра величезним аграрним комплексом держави без науки, яка ще збереглась? А може це зроблено з розрахунком? Мовляв, після мене хай і трава не росте. Чим гірше – тим краще?!

Село переживає глибоку кризу. Ситуація в ньому надзвичайна. Тут, у цьому залі, зібралися досвідчені керівники сільгоспідприємств з різних областей України, Герої України і Герої Соцпраці. Запитайте в них – чи змогли б керівники вести свої господарства без нашої вітчизняної аграрної науки, без наших вітчизняних сортів рослин і порід у тваринництві? Відповідь від усіх почуєте одну – ні в якому разі!

Якщо Мінагрополітики вважає що йому не потрібна УААН, то це не значить, що УААН не потрібна для України, для нас, виробників сільгосппродукції. Адже УААН і створено не для міністерства, а для села. Це повинен зрозуміти кожний посадовець відомства.

Я вважаю, що керівник Мінагрополітики і його посадовці підготували цей антинародний проект Указу під впливом незрозумілих емоцій і амбіцій, щоб показати, хто ж більшу владу має в Україні. Вони забули просту істину: у будь-якій державі будь-яке міністерство ніколи іміджу для своєї держави не створило і не створить. Імідж держави створює тільки наука, яку владні структури мають берегти як найбільше національне надбання і використовувати його на благо народу. І в цей кризовий період для села

Україна, держава з великою аграрною галуззю, має подбати, як ніколи в минулому, не лише про збереження аграрної науки, а й про її всляке зростання та зміцнення. Тільки в ній, у науці, майбутнє нашого села.

Кожний міністр зобов'язаний до науки ставитись шанобливо і відповідально, пам'ятаючи, що він на високій посадовій сходинці тимчасовий, а наука вічна. Тому і прошу Вас, шановні Володимир Михайлович, Іван Федорович, Людмила Павлівівна, Катерина Тимофіївна, покласти край адміністративному і моральному свавілля Мінагрополітики. Прошу Вас присутніх тут представників аграрної галузі України: збережіть УААН. Вона ж потрібна насамперед державі.

Нас дивують й інші прорахунки Міністерства аграрної політики, які ні честі, ні слави ні йому ні нам не створюють.

Згадайте про обіцянки Мінагрополітики про те, що село одержить достатню кількість дешевої пофарбованої помаранчевої солярки, помаранчевого бензину. А де обіцяні цим же відомством дешеві міндобрива, будівництво потужних свинокомплексів в кожній області. Взагалі: що після щедрих, гучних привселюдних обіцянок? Мертва тиша. Наче нічого такого не було і бути не могло. Тоді виникає закономірний інтерес: для кого ж виголошувалися такі заяви? А на чію користь штучно створена чихарда з ринком зерна, м'яса? Тільки нічим не підкріплені безмежно щедри аванси. А хто ж буде відповідати за те, що поля не виорані, не засіяні? Дійти до того, що з нас вже беруть підписку про збереження насінневого фонду, бо навесні не буде чим засівати поля. То хай таке розумне міністерство викупить це насіння. Хай порадить нам, як нам надалі жити без грошей? Чи може такі турботи це відомство обходять?

Або згадаймо, до якої ганьби довело себе Міністерство аграрної політики, коли під впливом чи певних амбіцій і розрахунків звільнило з роботи талановитого керівника, вченого із світовим ім'ям, голову Державного департаменту ветеринарної медицини пана Вербицького. Це настільки збурило громадськість України, що під її зростаючим тиском віднині сумнозвісне відомство змушене було поновити Вербицького на попередній роботі, хоча як йому працюватиметься в оточенні заклятих друзів – не важко уявити.

Кому, якій владі такі збурення потрібні? Кому вони приносять славу? Я не можу без обурення поставитися і до зацікавленого тиску окремих високопосадових осіб, які вперто і категорично вимагають, щоб державні підприємства, дослідні господарства розпаювати, а землю роздати людям. Для того щоб знищити державне, розуму не слід позичати.

Хочу нагадати цим горе - реформаторам, що найбільшим злом від них є те, що вони підбурюють народ і вперто не помічають своєї провини, а може і злочину в тому, що сотні тисяч гектарів найродючіших у світі земель України роками не засіваються, не бачать плуга.

По всьому світу набирає оборотів процес укрупнення сільгосп підприємств. У нас роблять навпаки. Невже дійсно ми розумніші за всіх? Після Другої світової війни у державній власності США мали 3% земель для сільгоспвиробництва. Тепер їхня державна частка становить 66%. І там земля є товаром. Я свого часу виступав проти того, щоб земля стала товаром. Але це виправдовувалося і обґрунтовувалося соціалістичною плановою системою господарювання.

Тепер, із впровадженням ринкових відносин, земля мусить бути товаром. І чим скоріше це станеться, тим більше виграє від цього село.

Навіть за одностайного бажання урядів усіх країн світу, ніхто не зможе зупинити зростаючих процесів глобалізації. Це явище з незворотнім характером. Те саме можна сказати і про ринок землі. Він мусить бути не тому, що комусь це надто потрібно. Його поява і розвиток зумовлені об'єктивними суспільно-економічними законами. Більше того, чим довше наша країна не помічатиме наявності цих об'єктивних закономірностей, ігноруватиме їхнє значення і внаслідок цього зволікатиме прийняття закону про ринок землі, тим більше ми загострюватимемо кризові явища на селі. Їхні наслідки вже навчилися використовувати у своїх приватних інтересах олігархи, які за безцінь прибирають землю до своєї рук.

Мені часто доводиться бувати в Польщі. Там практично земля весь час була товаром. Але для сільськогосподарської обробки її практично ніхто не продавав і не купував – її вартість була низькою. Таке становище докорінно змінилось за 2 останні роки – з часу вступу Польщі до ЄС. Ціна землі зросла в декілька разів. Тепер кожний її клаптик на вагу золота. Те, що сотнями років нікому не було потрібним – болота, чагарники, невіддя – тепер стали для їхніх власників джерелом достатку. Адже ЄС щороку сплачує власникам ріллі, лук, пасовищ, лісу, боліт велику дотацію. Земля стала капіталом.

Нас життя заставить вступити до СОТ, в ЄС. І за нових умов будь-які уряди, влада не обійде і не відмінить загально визнані фактично діючі економічні закони. Земля має стати товаром, включатися в економічний оборот. Ось чому кожний день зволікання з прийняттям Закону про ринок землі робить селянина біднішим, а олігарха ще багатшим.

У дослідному господарстві “Тучинське” Рівненської обласної сільськогосподарської дослідної станції я працюю з 1954 року. За цей час на моїх очах змінилось 20 міністрів сільського господарства України. З більшістю із них я був особисто знайомий: вони неодноразово відвідували наше господарство. Згадуючи їх, можу сказати, що це були грамотні державні діячі, а окремі з них виростили до талановитих організаторів сільськогосподарського виробництва. Усі вони робили все, що від них залежало, для зміцнення матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва, постійно приділяли державну увагу розвиткові наукового потенціалу аграрної науки.

Для міністрів, яких я знав, наукові розробки і впровадження їх у виробництво, нових сортів, освоєння новітніх технологій завжди стояли на першому місці. І не випадково розроблені та виведені нашими селекціонерами, вченими аграрниками нові сорти і гібриди сільськогосподарських культур, нові технології їх вирощування застосовувалися і нині використовуються у багатьох країнах світу. Наша аграрна наука прославила Україну на весь світ.

І ось я читаю в газеті “Голос України” за 18 листопада 2005 року лист на ім’я Віктора Андрійовича Ющенка за підписом 80 академіків УААН. Вони звертаються до Президента України, на ім’я якого керівник Мінагрополітики подав проект Указу про ліквідацію УААН, і вимушені доводити главі держави, що насправді аграрна наука не така, якою її змальовує Баранівський.

Я міг би якось пояснити собі ситуацію, що виникла б з ініціативи Міністерства фінансів, економіки або інших відомств, які за специфікою своєї роботи далекі від сільського господарства і не розуміють значення вкладу аграрної науки у розвиток сільськогосподарської галузі. Але я не можу зрозуміти, як могли додуматись до такого авантюризму, безглуздя сам Міністр та інші керівні особи Мінагрополітики? Невже дійсно не розуміють, що виступили вони самі проти себе і показали хто вони є насправді! Як може міністерство існувати і керувати сьогодні і завтра величезним аграрним комплексом держави без науки, яка ще збереглась? А може це зроблено з розрахунком? Мовляв, після мене хай і трава не росте. Чим гірше – тим краще?!

Село переживає глибоку кризу. Ситуація в ньому надзвичайна. Тут, у цьому залі, зібралися досвідчені керівники сільгосп підприємств з різних областей України, Герої України і Герої Соцпраці. Запитайте в них – чи змогли б керівники вести свої господарства без нашої вітчизняної аграрної науки, без наших вітчизняних сортів рослин і порід у тваринництві? Відповідь від усіх почуєте одну – ні в якому разі!

Якщо Мінагрополітики вважає що йому не потрібна УААН, то це не значить, що УААН не потрібна для України, для нас, виробників сільгосппродукції. Адже УААН і створено не для міністерства, а для села. Це повинен зрозуміти кожний посадовець відомства.

Я вважаю, що керівник Мінагрополітики і його посадовці підготували цей антинародний проект Указу під впливом незрозумілих емоцій і амбіцій, щоб показати, хто ж більшу владу має в Україні. Вони забули просту істину: у будь-якій державі будь-яке міністерство ніколи іміджу для своєї держави не створило і не створить. Імідж держави створює тільки наука, яку владні структури мають берегти як найбільше національне надбання і використовувати його на благо народу. І в цей кризовий період для села Україна, держава з великою аграрною галуззю, має подбати, як ніколи в

минулому, не лише про збереження аграрної науки, а й про її всіляке зростання та зміцнення. Тільки в ній, у науці, майбутнє нашого села.

Кожний міністр зобов'язаний до науки ставитись шанобливо і відповідально, пам'ятаючи, що він на високій посадовій сходинці тимчасовий, а наука вічна. Тому і прошу Вас, шановні Володимир Михайлович, Іван Федорович, Людмила Павлівна, Катерина Тимофіївна, покласти край адміністративному і моральному свавіллю Мінагрополітики. Прошу Вас присутніх тут представників аграрної галузі України: збережіть УААН. Вона ж потрібна насамперед державі.

Нас дивують й інші прорахунки Міністерства аграрної політики, які ні честі, ні слави ні йому ні нам не створюють.

Згадайте про обіцянки Мінагрополітики про те, що село одержить достатню кількість дешевої пофарбованої помаранчевої солярки, помаранчевого бензину. А де обіцяні цим же відомством дешеві міндобрива, будівництво потужних свинокомплексів в кожній області. Взагалі: що після щедрих, гучних привселюдних обіцянок? Мертва тиша. Наче нічого такого не було і бути не могло. Тоді виникає закономірний інтерес: для кого ж виголошувалися такі заяви? А на чию користь штучно створена чихарда з ринком зерна, м'яса? Тільки нічим не підкріплені безмежно щедрі аванси. А хто ж буде відповідати за те, що поля не виорані, не засіяні? Дійти до того, що з нас вже беруть підписку про збереження насінневого фонду, бо навесні не буде чим засівати поля. То хай таке розумне міністерство викупить це насіння. Хай порадить нам, як нам надалі жити без грошей? Чи може такі турботи це відомство обходять?

Або згадаймо, до якої ганьби довело себе Міністерство аграрної політики, коли під впливом чи певних амбіцій і розрахунків звільнило з роботи талановитого керівника, вченого із світовим ім'ям, голову Державного департаменту ветеринарної медицини пана Вербицького. Це настільки збурило громадськість України, що під її зростаючим тиском віднині сумнозвісне відомство змушене було поновити Вербицького на попередній роботі, хоча як йому працюватиметься в оточенні заклятих друзів – не важко уявити.

Кому, якій владі такі збурення потрібні? Кому вони приносять славу? Я не можу без обурення поставитися і до зацікавленого тиску окремих високопосадових осіб, які вперто і категорично вимагають, щоб державні підприємства, дослідні господарства розпаювати, а землю роздати людям. Для того щоб знищити державне, розуму не слід позичати.

Хочу нагадати цим горе-реформаторам, що найбільшим злом від них є те, що вони підбурюють народ і вперто не помічають своєї провини, а може і злочину в тому, що сотні тисяч гектарів найродючіших у світі земель України роками не засіваються, не бачать плуга.

По всьому світу набирає оборотів процес укрупнення сільгосп підприємств. У нас роблять навпаки. Невже дійсно ми розумніші за

всіх? Після Другої світової війни у державній власності США мали 3% земель для сільгоспвиробництва. Тепер їхня державна частка становить 66%. І там земля є товаром. Я свого часу виступав проти того, щоб земля стала товаром. Але це виправдовувалося і обґрунтовувалося соціалістичною плановою системою господарювання.

Тепер, із впровадженням ринкових відносин, земля мусить бути товаром. І чим скоріше це станеться, тим більше виграє від цього село.

Навіть за одностайного бажання урядів усіх країн світу, ніхто не зможе зупинити зростаючих процесів глобалізації. Це явище з незворотнім характером. Те саме можна сказати і про ринок землі. Він мусить бути не тому, що комусь це надто потрібно. Його поява і розвиток зумовлені об'єктивними суспільно-економічними законами. Більше того, чим довше наша країна не помічатиме наявності цих об'єктивних закономірностей, ігноруватиме їхнє значення і внаслідок цього зволікатиме прийняття закону про ринок землі, тим більше ми загострюватимемо кризові явища на селі. Їхні наслідки вже навчилися використовувати у своїх приватних інтересах олігархи, які за безцінь прибирають землю до своєї рук.

Мені часто доводиться бувати в Польщі. Там практично земля весь час була товаром. Але для сільськогосподарського обробітку її практично ніхто не продавав і не купував – її вартість була низькою. Таке становище докорінно змінилось за 2 останні роки – з часу вступу Польщі до ЄС. Ціна землі зросла в декілька разів. Тепер кожний її клптик на вагу золота. Те, що сотнями років нікому не було потрібним – болота, чагарники, невіддя – тепер стали для їхніх власників джерелом достатку. Адже ЄС щороку сплачує власникам ріллі, лук, пасовищ, лісу, боліт велику дотацію. Земля стала капіталом.

Нас життя заставить вступити до СОТ, в ЄС. І за нових умов будь-які уряди, влада не обійде і не відмінить загально визнані фактично діючі економічні закони. Земля має стати товаром, включатися в економічний оборот. Ось чому кожний день зволікання з прийняттям Закону про ринок землі робить селянина біднішим, а олігарха ще багатшим.

Ті політичні сили, які виступають проти того щоб земля стала товаром, певно, ще не усвідомили: своїм супротивом вони породжують крупних латифундистів. Адже сьогодні вже створені олігархи, не маючи поки що права купити землю, за безцінь беруть її в оренду десятками тисяч гектарів, щороку примножують це дармове для них багатство і вже ніколи його не повернуть пайщикам. Ми є свідками того, як в Україні за пасивності, бездіяльності держави швидко утворюється крупний латифундист. Селяни ж, закономірно, стають безземельними і безробітними. Саме через те, зокрема, що немає ринку землі.

Я повністю підтримую Людмилу Павлівну Супрун, Катерину Тимофіївну Ващук, Івана Федоровича Томича, у яких болить серце за наше забуте можновладцями село. Так ми маємо повсякденно дбати на своїх місцях про

те, щоб ті копійки, які будуть виділені з бюджету на дотацію виробництва сільгосппродукції, доходили до знедоленого адресата, а не зникали в чорних дірках видуманих чиновниками цільових програм на шкал програми будівництва свинокомплексів. Більш важливої цільової програми як хліб, молоко і м'ясо в сільському господарстві не повинно бути. Отож віддайте дотацію з бюджету селянину на гектар посівів тієї чи іншої культури озимих, ярих, на корову м'ясного чи молочного напрямку, на центнер проданого молока, м'яса, реалізованої продукції рільництва. Не підготовуйте за рахунок зубожілого українського села чиновників відомств, яким до нього часто-густо нема ніякого діла.

На жаль, у нас відсутня довгострокова програма розвитку сільського господарства. Ніхто з виробників не знає, яка його продукція найпотрібніша державі сьогодні, для якої черга настане завтра. Від такої ринкової орієнтації залежить прийняття селянином правильного рішення: що і скільки сіяти, коли і куди здавати урожай. Він стане діяти так, щоб мати підтримку від держави – одержувати дотацію з держбюджету. Відсутність такої програми робить працю селянина неокупною. Він не має мотивації до ініціативи.

За цих умов селянин дезорганізований. У своїх діях навмання він нагадує маятник. Вчора – свині, сьогодні – ріпак, а що ж буде завтра? Така господарська карусель, що могла розкручуватись якраз внаслідок бездіяльності і байдужості до своїх обов'язків Мінагрополітики, і призвела до того, що селянин сьогодні залишився безземельним і безробітним із сумнівними перспективами на одержання, коли прийде час, пенсії. Проте я оптиміст і тому переконаний: в найближчі роки Уряд України поставить правильно місце селянина у суспільстві і порушить питання про те, щоб першим держслужбовцем в Україні вважати годувальника нації. А якщо так, то він має одержувати найвищу оплату праці. Та чи буде тоді у селі яке, ні для кого не секрет, вмирає, кому працювати?

Далі. Чи є потреба на перспективу утримувати державні дослідні господарства? Переконаний: існує. І ось чому. Нам потрібно у стратегічному плані передбачити шляхи розвитку рослинництва і тваринництва. Держава через Міністерство аграрної політики і УААН має розробити стратегічний план розвитку сільського господарства України на 10,20,30,40 і 50 років. Обидві назви галузі без селекції розвиватися не зможуть. А селекція, у свою чергу, може набиратися сил і рухатися вперед тільки в наукових установах УААН. Саме тут повинні врівноважуватися потреби держави і можливості села. Вважаю, що стратегічним напрямом розвитку рослинництві має стати курс на відродження насінництва і ведення його за останнім словом технології. Таке завдання може здійснитися за наявності і функціонування державних і тільки державних елітно-насінницьких або дослідних господарств.

В Україні була винятково чітка система насінництва до перебудови. Міністерство аграрної політики її зруйнувало. Якби зараз цю систему відновити, це був би оптимальний вихід із, по суті, ніким не керованої сьогодні насінницької круговерті. Наведення хоча б відносного порядку в насінницькій галузі треба починати із заборони виробництва і реалізації насіннєвого матеріалу в приватному секторі. Водночас бюджетну, державну сортонадбавку, елітне насіння видавати тільки тоді, коли воно вироблене в елітно-насінницьких господарствах.

Поряд з цим слід встановити і зробити непохитним таке правило: за суперелітне насіння сортонадбавку з бюджету видавати тільки елітно-насінницьким господарствам, які одержали супереліту в науково-дослідних інститутах і дослідних станціях УААН. Всю цю роботу з насінництва можна налагодити в повному обсязі протягом одного року, за одним наказом. У категоричній формі потрібно заборонити реалізацію суперелітного насіння товарним господарствам, імпорт насіннєвого матеріалу через приватні комерційні фірми.

Імпорт насіння має здійснюватися тільки через аграрні наукові установи України і за погодженням із Міністерством аграрної політики, а розмноження і реалізацію його слід проводити відповідно до схеми наших вітчизняних сортів, через наукові установи і дослідні господарства.

Вважаю, що у насінництві порядок буде тільки тоді, коли монопольне право на виробництво і реалізацію насіннєвого матеріалу матимуть лише державні наукові установи та їхні господарства.

Особливого підходу до себе вимагає галузь тваринництва. Наша держава вступить в СОТ, згодом – в ЄС. Як перша, так і друга організації продиктують нам свої вимоги і Україна змушена буде вилучити із сільгоспобробітку значні площі земель. Правда, їх можна буде використати під випаси. Тоді доведеться вирішувати інше питання: яку худобу випасати? Адже дрібні селянські господарства переважно утримуватимуть дійних корів, а крупні, врешті переходитимуть на роботу з тваринами м'ясного напрямку.

Вже зараз в Україні загострюється проблема забезпечення господарств племінним молодняком як молочного, так і м'ясного напрямів. Вирішенням цього питання має впритул зайнятися держава через державні сільгоспідприємства. Оптимальний варіант створення та забезпечення роботи державних племзаводів і можна вважати грамотне використання для цієї мети існуючих дослідних господарств. Але їхня кількість надто мала. Кожна область повинна мати як мінімум 4 таких господарства із земельними угіддями по 3-4 тисячі гектарів у кожного.

Одне дослідне господарство із статутом племрепродуктора в перспективі, через 10-15 років, зможе утримувати до 1 тисячі корів. Це дасть можливість реалізовувати 250-300 племінних телиць. Тоді 4 таких

господарства даватимуть області лише 1 тисячу голів племінного молодняка за рік. Надто мало.

Ось чому племзаводи і племрепродуктори мають утримуватися державою як елітарні. За рахунок держдотацій. А це диктує іншу вимогу: в першу чергу дотацією на реалізований племмолодняк слід підтримувати державні підприємства. А у нас поки що це робиться навпаки. І до чого це призводить? Скажімо, сьогодні наше господарство, яке є племрепродуктором, має підготовлених до реалізації 150 племінних телиць абердин-ангуської породи. Та продати їх ми не можемо, бо на цей племмолодняк міністерство не дає дотації, оскільки її віддали приватному сектору.

Елітно-насінницькі господарства як державні підприємства були організовані за наказом Міністра сільського господарства в 1961 році. При визначенні бази цих державних елітно-насінницьких господарств було взято до уваги, зокрема, не родючість закріплених за ними земель, а їхня зональність. І тут ми вже тоді багато втратили. Так бонітет землекористування нашого дослідного господарства “Тучинське” становить 44 бала, а середній цей показник по нашому Гощанському району 49 балів. Неабияких зусиль держава доклала до того, щоб дослідні господарства в період перебудови зникли. Нам за старою звичкою доводили план виробництва і реалізації колгоспам елітного насіння, за яке ніхто не розраховувався. Збитки від такого, з дозволу сказати порядку, досягали сотні тисяч гривень.

В нерівні умови були поставлені державні дослідні господарства по відношенню до колишніх колгоспів в період початку земельної реформи. Це підірвало економіку державних дослідних господарств. Так тільки по нашому Гощанському району у 1996-2000 рр. держава списала з сільськогосподарських підприємств (колишні колгоспи) заборгованість бюджету Пенсійному фонду та енергопідприємствам у сумі 6189 тис. грн. Щороку (протягом 5 років) така допомога становила 162 грн у перерахунку на 1 гектар сільгоспугідь. Державні дослідні господарства змушені були по цих статтях витрат до копійки розраховуватись. З нашими господарствами та сама держава, яка простила борги сільськогосподарським підприємствам, ще й досі не розраховувалась за соціально-культурну сферу (газифікація, житло, школи і др.), а на реформування підприємства кошти по цій статті витрат в бюджеті знайшлися. Не думаю, щоб державні мужі не розуміли, чим закінчиться силоміцна передача насінницької і племінної справи з державного сектора у приватні руки. Тому не виключаю, що цей антидержавний акт заздальгідь передбачав бажаним те, що сталося в дійсності. Економічний стан державних господарств настільки погіршився, що значна кількість з них зазнала банкрутства. Водночас насінництво і племінна справа у приватників втратили, так би мовити, наукову складову, опустилися до дядьківського рівня.

Банківські кредити в першу чергу видавались фермерам, пізніше – розпайованим господарствам. Лише в останні роки їх стали видавати і державним господарствам. Але всупереч здоровому глузду держава заборонила цим господарствам брати такі кредити під заставу основних виробничих засобів (техніка, будівлі, корови), хоча вона, ця держава, до них не має ніякого відношення. А що ж тоді ставити під заставу?

За весь час існування нашого державного ДГ “Тучинське” (1961-2005 роки) ми тільки у 2005 році одержали допомогу з держбюджету (аж 15 тисяч гривень!) на вапнування ґрунтів. То які ж, справді, права у цієї держави на нашу техніку, будівлі, на наші корови, коли все це ми придбали за свої власні кошти?

Держава у великому боргу перед державними дослідними господарствами, які, незалежно від того, кому їх будуть підпорядковувати, завжди будуть вкрай необхідними для нормального функціонування і розвитку по висхідній аграрної галузі нашої країни. Щоб зберегти державні дослідні господарства потрібно:

- звільнити державні дослідні господарства, племзаводи і племрепродуктори від сплати усіх видів платежів на період до 2050 року;

- державним дослідним господарствам, племзаводам і племрепродукторам видавати безпроцентні банківські кредити без застави матеріальних цінностей, гарантом повернення банківських кредитів повинна виступати тільки держава в особі вищестоящої наукової установи, якій підпорядковані державні підприємства: дослідні господарства, племзаводи і племрепродуктори;

- встановити державне монопольне право на виробництво і реалізацію елітного насіння всіх сільськогосподарських культур тільки через дослідні господарства УААН;

- сортонадбавки товарним господарствам видавати тільки за елітне і вищих репродукцій насіння, вироблене та реалізоване державними дослідними господарствами.

- щороку за кошти держбюджету проводити в державних дослідних господарствах вапнування ґрунтів, інші меліоративні заходи, спрямовані на підвищення родючості ґрунтів;

- за бюджетні кошти в племзаводах і племрепродукторах провести будівництво ферм, придбати для цих господарств кормозаготівельну техніку;

- у категоричній формі заборонити розпайовання державних дослідних господарств, встановивши суворий контроль за дотриманням цієї вимоги;

- рекомендувати уряду на перспективу збільшити кількість державних підприємств – дослідних господарств, використавши їх для створення племзаводів і племрепродукторів, доведення їхньої кількості до потреби у кожній області;

□ □державним дослідним господарствам, племзаводам і плем-репродукторам відпускати електроенергію за ціною, що не перевищує 12 копійок за кіловат, а мінеральні добрива – 1,50 гривні за кілограм діючої речовини;

□ □адмінперсоналу державних підприємств – дослідних господарств, племзаводів і племрепродукторів встановити статус держслужбовця і оплату праці проводити за рахунок держбюджету згідно із штатним розписом.

7. ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ УААН ДО СЕКРЕТАРІАТУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Щодо листа Міністра аграрної політики України О.П. Баранівського до Президента України з пропозицією ліквідувати Українську академію аграрних наук

Нинішнього статусу Українська академія аграрних наук набула у 1990 році. До цього її двічі ліквідували (1935 і 1962 рр.), але саме життя показало, що ця структура необхідна, і вона поновлювалась.

Нині Академія здійснює наукове забезпечення господарюючих суб'єктів усіх галузей АПК і всіх форм власності, координацію та науково-методичне супроводження досліджень з аграрних проблем, незалежно від підпорядкованості вчених (Мінагрополітики, Держкомзем, Держкомлісгосп та інші), організовує виконання актуальних науково-технічних програм. При цьому не враховується специфіка аграрної сфери, яка включає в себе багато зовсім не схожих між собою галузей і напрямів діяльності.

Сільськогосподарське виробництво займається нині вирощуванням більш як 150 культур та 20 видів сільськогосподарських тварин і птиці. Кожен вид рослин чи тварин має свої особливості і потребує постійного підвищення їхнього генетичного потенціалу, удосконалення технології вирощування або утримання, систем захисту, зберігання і переробки. Потребують вивчення питання родючості ґрунту, механізації та організації виробництва, економіки та інші не менш важливі для сільськогосподарської практики проблеми.

В установах Академії ведеться селекція 127 сільськогосподарських культур. Виробництву запропоновано 2777 сортів і гібридів вітчизняної селекції, що становить 71,7% від усіх зареєстрованих сортів. Українські сорти зернових колосових культур висіваються на 90% площ, соняшнику –

70%, цукрового буряку – 80%, кукурудзи – 85%. Вітчизняні сорти і гібриди добре адаптовані до місцевих умов і більшість із них цілком конкурентоспроможні з іноземними гібридами. Вартість вітчизняного насіння в 2-4 рази нижча від вартості зарубіжного. В системі УААН ведеться первинне і елітне насінництво 850 сортів сільськогосподарських культур, виробляється 120 тисяч тонн елітного насіння, що донедавна становило 90% із зернових культур і 70% з картоплі та овочів. У зв'язку з тим що за ініціативою Мінагрополітики до виробництва елітного насіння були залучені комерційні структури, частка УААН у його виробництві знизилась до 60%. Про конкурентоспроможність українських сортів і гібридів свідчить той факт, що їх вирощують в Росії, Туреччині, Молдові, Узбекистані, а гібриди соняшнику і сорти конопель – в країнах ЄС.

Користуються широким попитом у населення сорти овочевих культур: огірок – Джерело, Фенікс; помідор – Лагідний; морква – Яскрава; капуста – Харківська зимова; цибуля – Донецька, Золотиста та інші.

У галузі виноградарства найбільш важливою проблемою, яка потребує розв'язання, є відновлення виноградного розсадництва. В УААН створено Центр клонової селекції винограду, який здійснює наукове забезпечення цього напрямку. За останні 5 років вітчизняними науковцями виведено 21 новий сорт винограду та прискорено технологію вирощування садивного матеріалу. Проте виробництву вітчизняних саджанців приділяється недостатня увага.

Практично всі сільгоспкультури вирощуються за вітчизняними технологіями.

На частку створених вченими Академії порід великої рогатої худоби і свиней припадає 96% виробництва молока, 75% – яловичини, 92% – свинини. Майже вся продукція вівчарства базується на поголів'ї вітчизняної селекції.

За роки незалежності держави створено 4 породи молочної худоби (українські червоно-ряба, чорно-ряба, червона та бура), 3 породи спеціалізованої м'ясної худоби (українська, волинська, поліська), 2 породи свиней (українська м'ясна і полтавська м'ясна), 2 породи овець (українська гірсько-карпатська і м'ясо-вовнова), які нині складають основу вітчизняного тваринництва. Нові генотипи за генетичним потенціалом продуктивності майже не поступаються тваринам зарубіжної селекції, а за такими особливостями, як життєстійкість, пристосованість до умов годівлі і утримання значно перевищують їх. Генетичний потенціал нових вітчизняних молочних порід досягає 7-8 тис. кг молока із вмістом жиру не нижче 3,8% і білка – 3,3-3,4%. Молодняк м'ясної худоби здатен у 18-місячному віці досягати живої маси 600 кг при середньодобових приростах понад 1200 грамів. Свині української і полтавської порід, а також червоно-поясного типу можуть досягати живої маси 100 кг у віці 170-180 днів при

середньодобових приростах на відгодівлі 750-920 г, витраті кормів на 1 кг приросту 3,2-3,6 кормової одиниці.

Навіть за сучасних умов, коли ще далеко не усе зроблено для належного утримання і повноцінної годівлі тварин, нові вітчизняні генотипи добре зарекомендували себе. Так в 7 дослідних господарствах системи Академії у 2004 р. на загальному поголів'ї 3315 корів української чорно-рябої молочної породи середній надій молока на корову становив 5377 кг.

У ЗАТ “Агрорегіон” Київської області від 492 корів української чорно-рябої молочної породи у 2004 р. надоїли від корови в середньому 6658 кг молока, а у ВАТ “Агрокомбінат Слобожанський” Харківської області – 7235 кг молока від кожної з 440 корів.

Добре зарекомендували себе і генотипи свиней української селекції. Так у господарстві “Агро-Овен” Дніпропетровської області, де 33910 голів свиней української м'ясної породи, на опорос одержують від свиноматки в середньому по 11,5 поросяти, при їхньому відлученні жива маса гнізда дорівнює 189 кг. Середньодобовий приріст тварин на відгодівлі тут становить 709 г при затратах корму на 1 кг приросту 3,6 кормової одиниці.

Вчені-селекціонери працюють не лише над створенням нових генотипів, а й над удосконаленням порід іноземної селекції, представники яких багато років тому були завезені в Україну, добре адаптувалися, пристосувалися до місцевих умов утримання і годівлі. І у цьому напрямі одержано вагомі результати. В середньому по 55 племзаводах великої білої породи багатоплідність свиноматок становить 11,2 поросяти на опорос, що на 0,6-0,8 поросяти більше порівняно з європейськими країнами із розвиненим свинарством.

Кожна п'ята племінна тварина реалізується організаціями Академії. Потреба в засобах захисту та діагностики тварин на 75-85% забезпечується препаратами і методиками, розробленими вченими Академії.

Досягнення науковців у галузі ветеринарної медицини за останні 10 років забезпечили можливість ветеринарній службі України підтримувати стабільну епізоотичну ситуацію та контрольовану якість і безпеку продукції тваринництва, прискорили оздоровлення значної кількості господарств від туберкульозу та лейкозу великої рогатої худоби, унеможливили розповсюдження в Україні особливо небезпечних інфекційних хвороб, спільних для тварин і людини (таких як: сибірка, сказ, лептоспіроз, трихінельоз та ін.), зменшили залежність птахівництва України в питаннях ветеринарного забезпечення від іноземних технологій.

В установах ветеринарної медицини тільки за останні 5 років створено та апробовано 35 вакцин, 45 діагностикумів, 48 лікувально-профілактичних препаратів, 195 державних та галузевих стандартів, технічних умов, інструкцій, рекомендацій та інших нормативно-правових документів; виділено 11 виробничих штамів мікроорганізмів, створено 5 технологій виготовлення біологічних препаратів, розроблено 2 державні програми.

Розробки захищено 234 авторськими свідоцтвами, 262 патентами України та 3 патентами Російської Федерації.

Більше 10 вітчизняних розробок за своїми техніко-економічними показниками перевищують зарубіжні аналоги. Такі наукові здобутки дали змогу забезпечити тваринництво України на 80-85% вітчизняними засобами захисту тварин проти 20% у 1994 році.

У 2005 р. експортовано вітчизняних біологічних та фармацевтичних препаратів в країни СНД (Киргизстан, Азербайджан, Грузія, Узбекистан) та інші країни на загальну суму 3 млн 950 тис. грн.

З поліпшенням фінансового стану установ здійснюється поетапне запровадження діяльності лабораторій за вимогами GLP та ISO.

Фінансування у розрахунку на одного наукового співробітника з науковим ступенем становить 45,9 тис. грн із державного бюджету та 14,2 тис. грн – із спеціального бюджету (від реалізації власної наукової продукції). Отже, загальна сума становить 30,4 тис. грн. Це один із найкращих показників серед інших галузей аграрної науки, але він значно нижчий, ніж у розвинутих країнах Європи.

Міністерством аграрної політики при виділенні коштів за рахунок 1% збору на розвиток виноградарства не враховуються інтереси вітчизняних виробників садивного матеріалу. Внаслідок відбувається завезення близько 40% імпортних саджанців невідомого походження. Клони винограду країн Європи, сформовані за м'якого середньоземноморського клімату, виділені за невідомим селекційним завданням, не сертифіковані на бактеріальний рак і не відповідають нашим стандартам. До того ж при закладанні виноградних насаджень не враховуються рекомендації науковців щодо агроекологічних умов їхнього розміщення. Все це призводить до негативних результатів та неефективного використання державних коштів.

В галузі переробки молока та м'яса:

Розробляються і постійно надаються виробникам технології виробництва нових видів харчових продуктів.

Протягом останніх років науковцями УААН завершено цикл робіт з розробки бактеріальних препаратів прямого внесення для виробництва ферментованих молочних продуктів. Державним дослідним підприємством бактеріальних заквасок Технологічного інституту молока та м'яса освоєно промислове виробництво понад 30 найменувань цих препаратів. Щороку для потреб вітчизняних підприємств виробляється їх понад 180 тис. порцій. Висока якість вітчизняних бактеріальних препаратів підтверджується конкурентоспроможністю з такими європейськими лідерами, як Texel і Group Rhone-Poulens (Франція), Chr.Hansen і VISBI (Данія), DSM Food Specialities (Голландія). При цьому потреби промисловості України у заквасках для виробництва ряжанки, сметани, йогурту, кефіру, сиру

кисломолочного майже на 25% задовольняються вітчизняними препаратами.

Науковці УААН ведуть також активну роботу з розробки нормативної документації, гармонізованої з вимогами ЄС. У 2001-2005 рр. в галузі харчової і переробної промисловості розроблено 157 національних стандартів України (ДСТУ) і 14 стандартів організацій України (СОУ).

Саме завдяки досягненням вчених Академії і постійним їхнім пошукам та знахідкам оптимальних виходів із надскладних кризових ситуацій вітчизняне сільське господарство зберігає достатні обсяги виробництва, що дає можливість утримувати пристойний рівень забезпечення населення України продовольством. Водночас вчені усвідомлюють, що за повнішого використання потенційних можливостей наукових розробок віддача була б значно вагомішою.

Щодо недостатньої ефективності роботи дослідних господарств (урожайність та продуктивність тварин), то це, насамперед, пояснюється тим, що на їхній землі вирощують батьківські і материнські лінії для створення гібридів кукурудзи, соняшнику, цукрових буряків, овочевих культур, які за урожайністю мають нижчі показники, ніж самі гібриди.

Економічний стан дослідних господарств при дискредитивній системі оподаткування (коли, крім основного податку, з державних підприємств ще знімають 50% чистого прибутку) не дає можливості закупити в достатній кількості добрива, паливно-мастильні матеріали, засоби захисту для забезпечення вирощування сільськогосподарських культур, ведення тваринництва за інтенсивними технологіями.

Поряд з цим необхідно відзначити, що в останні роки сільськогосподарські дослідження фінансуються тільки в частині заробітної плати, а матеріально-технічне забезпечення їх відсутнє. Не оновлюються прилади і обладнання, малогабаритна техніка, майже не проводиться стажування молодих вчених у провідних наукових центрах світу. На фоні зростання обсягів фінансування зарубіжної науки конкурентоспроможність вітчизняних розробок може знизитись і наша країна потрапить до економічної залежності від зарубіжних наукових установ.

Заходи, які здійснює Академія із комерціалізації наукової діяльності, поки що не дають належного ефекту:

Фактично в 2005 р.	За рахунок державного бюджету	Коштів замовників
1. Українська академія аграрних наук, всього	184,1 млн.грн	58,7 млн.грн
в т.ч. фундаментальні	108,4 млн.грн	17,9 млн.грн

	дослідження		
	прикладні	44,2 млн.грн	39,8 млн.грн
	технології і інновації	15,5 млн.грн	-
2.	Міністерство аграрної політики, всього	252,5 млн.грн	відсутні дані
	в т.ч. прикладні дослідження	147,5 млн.грн	-
	технології і інновації	105,0 млн.грн	-
3.	Національний аграрний університет, всього	7,4 млн.грн	відсутні дані
	в т.ч. фундаментальні дослідження	1,1 млн.грн	-
	прикладні	6,3 млн.грн	-
	технології і інновації	-	-
	Разом по блоку програми в 2005 році, всього	444,0 млн.грн	58,7 млн.грн
	в т.ч. фундаментальні дослідження	109,5 млн.грн	17,9 млн.грн
	прикладні	158,0 млн.грн	99,8 млн.грн
	технології і інновації	120,5 млн.грн	-

Враховуючи, що в Україні фінансування аграрної науки з державного бюджету здійснюється недостатньо, а приватні інвестиції залучаються незадовільно, в Академії завершується розробка концепції реструктуризації системи Академії із започаткуванням механізмів залучення приватного капіталу та створенням технопарку “Аграрна наука”.

Академія забезпечує формування і функціонування об’єктів національного надбання, які є базою розвитку не тільки аграрної науки, а й біології в цілому. Це – генетичні банки рослин і тварин України, банки штамів мікроорганізмів для ветеринарної медицини та виноробства, банк моноспецифічних діагностикумів, ампелографічна колекція, колекція клітинних культур, арборетум Нікітського ботсаду, колекція диких тварин біосферного заповідника “Асканія-Нова”.

Відомо, що аграрний сектор економіки є складовою народного господарського комплексу України. Аграрні перетворення на селі викликані переходом держави на ринкові відносини.

Основні принципи реформ у країні в цілому і АПК зокрема теоретично обгрунтовані вченими-економістами країни, в тому числі економістами-аграрниками. Аграрні реформи здійснюються на основі програми розвитку АПК, викладеної у доповіді Президента України “Шляхом радикальних економічних реформ” і схваленої Верховною Радою України у жовтні 1994 року.

Входження економіки країни у ринкові відносини в цілому і сільського господарства зокрема є об'єктивною необхідністю. Вченими-аграріями відпрацьовано необхідність поступового входження у ринок сільського господарства, визначено складові реформ, підготовлено і передано на місця ряд посібників і рекомендацій з питань реформування аграрного сектора, в усіх областях і багатьох районах проведено семінари з керівниками і спеціалістами сільського господарства.

Не зважаючи на пропозиції вчених щодо входження сільського господарства України у ринкові відносини, цей складний, не позбавлений протиріч та економічної лихоманки процес урядові структури штучно почали прискорювати, довели до так званої шокової терапії. Внаслідок цього сільське господарство опинилося у нерівних умовах стосовно до інших галузей. У результаті вже до 1994 р. створився п'ятикратний диспаритет цін не на користь сільського господарства. А нині він став шестикратним.

Не знайшли підтримки у влади пропозиції вчених про надання сертифікату, що давав право на земельну частку (пай), статусу приватної власності на землю. До чого це призвело? До суцільного поділу землі на окремі ділянки і значних витрат коштів на заміну сертифікатів державними актами. Не підтримали владні структури пропозиції вчених щодо створення резерву землі для формування міграційного фонду. А саме такий фонд міг би зняти багато претензій з приводу забезпечення громадян України землею.

Законодавчо не вирішувалися питання надання права оренди земельних часток (паїв), що більш ніж на чотири роки стримало реформування КСП у господарські структури ринкового спрямування і призвело до "розбазарювання" існуючих майнових комплексів.

Порушується об'єктивний закон вартості, в результаті чого затрати на виробництво продукції сільського господарства не відшкодовуються виручкою від реалізації, галузь втратила купівельну спроможність, не поновлюються основні фонди, зокрема технічні засоби, до мінімуму скоротилося застосування добрив. Поки держава не побудує управління галузями за принципом кінцевих результатів, сподіватися на відчутний успіх у розвитку аграрного сектора безпідставно.

Різде обмеження бюджетного фінансування, більш жорсткі умови кредитної і податкової політики, невиконання державних зобов'язань перед сільськими товаровиробниками практично позбавили аграрний сектор державної підтримки. Динаміка показників стану соціальної сфери дає повні підстави для того, щоб охарактеризувати її як цивілізаційно-деградуєчу внаслідок послідовного розвалу матеріальних, економічних, культурних і духовних основ українського села, що доповнюється дедалі інтенсивнішим саморозпадом сільської соціальної організації.

Недосконалість державної аграрної політики проявилась ще і в тому, що до цього часу кадровий чинник реально не визнано визначальним в

управлінській і безпосередньо виробничій діяльності. Тим часом життєвість цього фактора підтверджує практика: відомі сучасні успіхи на селі пов'язані з іменами кваліфікованих керівників агроформувань.

Академія проводить велику роботу з підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації. Середньорічна чисельність аспірантів нині становить 1100.

Беручи до уваги все сказане, ми вважаємо абсолютно необґрунтованими пропозиції щодо ліквідації Академії і передачі наукових установ у підпорядкування Мінагрополітики, бо їх чекатиме така сама доля, як і наукових установ, які були або є в підпорядкуванні цього відомства (Інститут цукрової промисловості, Інститут сільгоспрадіології та інші). Необхідно також враховувати, що представлений Мінагрополітики проект Указу Президента з питання ліквідації УААН вступає у протиріччя з діючими законами України та іншими нормативними актами відносно поступової передачі частини повноважень від державних органів до самоврядних структур, якою і є Українська академія аграрних наук.

А.М. Третяк

8. ПОСЛАННЯ ЧЛЕНІВ УААН ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ

Після обговорення листа і проекту Указу Президента України було внесено пропозицію направити В.А. Ющенку, як вихідцю з селянської родини, який займається на практиці тваринництвом, зокрема медоносними бджолами, лист членів Академії⁵ з поясненням владі та громадськості країни ситуації, в яку потрапила аграрна наука з недоброї волі керівника Мінагрополітики.

Далі подається текст цього листа, схваленого і підписаного учасниками Позачергових зборів членів УААН.

**“Президенту України
В.А. Ющенку**

Шановний Вікторе Андрійовичу!

Надзвичайна ситуація, що складається навколо аграрної науки, змушує нас звернутися до Вас із цим листом.

Останнім часом на різних рівнях порушується питання щодо доцільності існування аграрної науки в цілому і Української академії аграрних наук зокрема. При цьому не враховується специфіка аграрної сфери, яка включає в себе багато зовсім не схожих між собою галузей і напрямів діяльності. Сільськогосподарське виробництво займається нині вирощуванням більш як 150 культур та 20 видів сільськогосподарських тварин і птиці. Кожен вид рослин чи тварин має свої особливості і потребує постійного підвищення їхнього генетичного потенціалу, удосконалення технології вирощування або утримання, систем захисту, зберігання і переробки. Потребують вивчення питання родючості ґрунту, механізації та організації виробництва, економіки та інші не менш важливі для сільськогосподарської практики проблеми.

Нинішнього статусу Українська академія аграрних наук набула у 1990 році. До цього її двічі ліквідовували (1935 і 1962 рр.), але саме життя показало, що ця структура необхідна, і вона поновлювалась. Нині Академія здійснює наукове забезпечення господарюючих суб'єктів усіх галузей АПК і форм власності, координацію та науково-методичне супроводження досліджень з аграрних проблем незалежно від підпорядкованості вчених (Мінагрополітики, Держкомзем, Держкомлісгосп та інші), організовує виконання актуальних науково-технічних програм.

Не зважаючи на великі проблеми з фінансуванням аграрної науки, кращими сортами і гібридами селекції установ УААН нині засівається до 95% площ зернових, 70-80% площ картоплі, соняшнику та цукрових буряків. Практично всі сільгоспкультури вирощуються за вітчизняними технологіями. На частку створених вченими Академії порід великої рогатої худоби і свиней припадає 96% виробництва молока, 75 – яловичини, 92% свинини. Майже вся продукція вівчарства базується на поголів'ї вітчизняної селекції.

Потреба в засобах захисту та діагностики тварин на 75-85% забезпечується препаратами і методиками, розробленими вченими Академії. Розробляються і постійно надаються виробникам технології виробництва нових видів харчових продуктів. Дослідні господарства вирощують 60-70% елітного насіння сільгоспкультур. Кожна п'ята племінна тварина реалізується організаціями Академії. Вагомі досягнення одержано її вченими і на інших напрямках аграрної науки. Саме завдяки її досягненням і постійному пошуку оптимального виходу із проблематичних ситуацій у надскладних умовах вітчизняне сільське господарство, функціонуючи, зберігає достатні обсяги виробництва, що дає можливість утримувати пристойний рівень забезпечення населення продовольством. Водночас у результаті більш повного використання потенційних можливостей наукових розробок віддача була б значно вагомішою.

Академія забезпечує формування і функціонування об'єктів національного надбання, які є базою розвитку не тільки аграрної науки, а й біології в цілому. Це – генетичні банки рослин і тварин України, банки штамів мікроорганізмів для ветеринарної медицини та виноробства, банк моноспецифічних діагностикумів, ампелографічна колекція, колекція клітинних культур, арборетум Нікітського ботсаду, колекція диких тварин біосферного заповідника “Асканія-Нова”.

Академія проводить велику роботу з підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації. Середньорічна чисельність аспірантів нині становить 1100 осіб.

Беручи до уваги все сказане, ми вважаємо абсолютно необґрунтованими пропозиції щодо ліквідації Академії і передачі наукових установ у підпорядкування Мінагрополітики, бо їх чекатиме така сама доля, як і наукових установ, які були або є в підпорядкуванні цього відомства (Інститут цукрової промисловості, Інститут сільгоспрадіології та інші). Необхідно також враховувати, що представлений Мінагрополітики проект Вашого Указу з цього питання вступає в протиріччя з діючими законами України та іншими нормативними актами відносно поступової передачі частини повноважень від державних органів до самоврядних структур, якою і є Українська академія аграрних наук.

Необґрунтованою є також пропозиція окремих урядовців щодо підпорядкування наукових установ вищим аграрним навчальним закладам, оскільки університети мають регіональний статус, а наукові установи, як правило, загальнодержавного або ж галузевого значення.

Шановний Вікторе Андрійовичу! Ви, як вихідець із села, добре знаєте, що розумний господар ніколи не зруйнує стару хату, поки не побудує нову. Вам же пропонують ліквідувати Академію, не створивши натомість кращої моделі функціонування аграрної науки. Нам відома “любов” Міністра аграрної політики О.П. Баранівського до науки, який ще на початку свого перебування в міністерському кріслі на нараді в Чернівцях публічно заявив, що **“... ліпше зайвого бика вигодувати, ніж утримувати вченого”**. Як можна такій людині довіряти вирішення долі української аграрної науки, визнаної у світі, у світовому науковому співтоваристві. Дії Міністра, його зневага до науки насамперед свідчать про його нерозуміння значення інновацій у сучасному виробництві. Тому покладаємось на Вашу мудрість у вирішенні питання подальшої долі вітчизняної аграрної науки і її організаційного штабу – Української академії аграрних наук. При цьому все вищесказане зовсім не означає, що ми проти удосконалення її структури, включаючи і можливе зменшення кількості наукових установ. Відповідні пропозиції щодо цього напрацьовуються і будуть подані на розгляд урядових структур.

З повагою академіки УААН:

БАБИЧ А.О.	МАЛИНІН О.О.
БАРАБАШ О.Ю.	МЕДВЕДЄВ В.В.
БОГДАНОВ Г.О.	МЕЛЬНИЧУК Д.О.
БОЙКО А.Л.	МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я.
БУРКАТ В.П.	НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я.
ГЛАДІЙ М.В.	ПАНАСЮК Б.Я.
ГОРОДНІЙ М.М.	ПАТИКА В.П.
ГУДКОВ І.М.	ПРІСТЕР Б.С.
ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я.	РИБАЛКО В.П.
ДЗЮБЕЦЬКИЙ Б.В.	РОЇК М.В.
ЄЖОВ В.М.	РОМАНЕНКО В.П.
ЄРЕСЬКО Г.О.	РОМАЩЕНКО М.І.
ЗАВІРЮХА А.І.	САБЛУК П.Т.
ЗУБЕЦЬ М.В.	САВЧЕНКО Ю.І.
ІБАТУЛЛІН І.І.	САХАЦЬКИЙ М.І.
КИРИК М.М.	СИВОЛАП Ю.М.
КОВАЛЕНКО В.Ф.	СИТНИК В.П.
КОВАЛЕНКО П.І.	СОЗІНОВ О.О.
КОЗИР В.С.	СТЕЛЬМАХ А.Ф.
КОНДРАТЕНКО П.В.	ТАРАРІКО О.Г.
КРАВЦІВ Р.Й.	ТЕРЕЩЕНКО В.К.
КРУТЬ В.М.	ТРЕГОбЧУК В.М.
ЛЕБІДЬ Є.М.	УШКАРЕНКО В.О.
ЛЕВЧЕНКО В.І.	ФУРДИЧКО О.І.
ЛИТВИНЕНКО М.А.	ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О.
ЛИФЕНКО С.П.	ЦИКОВ В.С.
ЛІННИК М.К.	ШЕВЧЕНКО А.М.
ЛІНЧЕВСЬКИЙ А.А.	ШЕПА В.В.
ЛІСОВИЙ М.П.	ШПИЧАК О.М.
МАЗУР Г.А.	ЮРЧИШИН В.В.

Члени – кореспонденти УААН

БОНДАРЧУК Л.І.	МАЗУРКЕВИЧ А.Й.
ВЛІЗЛО В.В.	МАНДИГРА М.С.
ГАВРИЛЮК М.М.	ОБРАЖЕЙ А.Ф.
ГОЛОВКО А.М.	СОКОЛОВ В.М.
ГУКОВ Я.С.	СТЕГНІЙ Б.Т.
ДРОНИК Г.В.	ТРЕТЯК А.М.
КИРИЧЕНКО В.В.	ФЕДОРЕНКО В.П..
КИСІЛЬ В.І.	ЦАРЕНКО М.К.

КРОПИВКО М.Ф.

9. ПЕРШЕ ПОСЛАННЯ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ

Україна споконвічно суто аграрна держава, а тому всі верстви населення цікавляться і вболівають за долю села та сільськогосподарського виробництва. Народні депутати, які займаються агропромисловим комплексом країни, а також обранці народу, які представляють інші галузі, але походженням з селянських родин, вболіваючи за село, яке руйнується, і долю аграрної науки, на яку зазіхнуло чиновництво, вирішили від свого імені звернутися з посланням до Глави Держави.

Ось цей лист, надісланий Президентові України:

**Президенту України
В.А. Ющенку**

Шановний Вікторе Андрійовичу!

Надзвичайно непроста ситуація, яка склалася навколо аграрної науки, змушує нас, народних депутатів, – вихідців із села, які не на словах, а на ділі знають ціну і роль науки у функціонуванні сільського господарства, звернутися до Вас із цим листом.

Останнім часом на різних рівнях порушується питання щодо доцільності існування аграрної науки в цілому і Української академії аграрних наук зокрема. Твердження окремих урядовців щодо великої чисельності аграрної науки невірне, особливо якщо враховувати специфіку аграрної сфери, яка включає в себе багато різних галузей і напрямів діяльності. Сільськогосподарське виробництво займається нині вирощуванням більш як 150 сільськогосподарських культур та 20 видів сільськогосподарських тварин і птиці. Кожен вид рослин чи тварин має свою специфіку і потребує постійного підвищення генетичних можливостей, удосконалення технології вирощування або утримання, систем захисту, зберігання і переробки. Потребують вивчення питання родючості ґрунту, механізації виробництва та інші не менш важливі для сільськогосподарської практики проблеми.

Нинішнього статусу Українська академія аграрних наук набула у 1990 році. До цього вже були дві спроби ліквідувати сільськогосподарську академію (1935 і 1962 рр.), але саме життя показало, що ця інституція необхідна. Нині Академія здійснює наукове забезпечення виробників підприємств усіх галузей АПК незалежно від форм власності, координацію та науково-методичне супроводження досліджень з аграрних проблем, організовує виконання 38, а з 2006 р. – 47 науково-технічних програм.

Сортами й гібридами селекції установ УААН засівається у країні до 95% площ зернових культур, 70-80% площ картоплі, соняшнику та цукрових буряків. Практично всі сільгоспкультури вирощуються за вітчизняними технологіями. На частку порід великої рогатої худоби і свиней, створених вченими Академії, припадає 96% молока, 75 – яловичини, 92% свинини. Майже вся продукція вівчарства базується на поголів'ї вітчизняної селекції. Потреба в засобах захисту та діагностики тварин на 75-85% забезпечується препаратами і методиками, розробленими вченими Академії. Розробляються і постійно надаються виробникам технології виробництва нових видів харчових продуктів. Дослідні господарства вирощують 60-70% елітного насіння сільгоспкультур. Кожна п'ята племінна тварина реалізується організаціями Академії. Вагомі досягнення одержано вченими Академії і на інших напрямках аграрної, зокрема фундаментальної, науки.

Академія також забезпечує формування і функціонування об'єктів національного надбання, які є базою розвитку не тільки аграрної науки, а й біології в цілому. Це – генетичні банки рослин і тварин України, банки штамів мікроорганізмів для ветеринарної медицини та виноробства, банк моноспецифічних діагностиків, ампелографічна колекція, колекція клітинних культур, арборетум Нікітського ботсаду, колекція диких тварин біосферного заповідника “Асканія-Нова”.

Академія проводить велику роботу з підготовки кадрів вищої кваліфікації. Середньорічна чисельність аспірантів нині становить 1100 осіб. І все це здійснюється за явно недостатнього фінансування науки.

Беручи до уваги все сказане, ми вважаємо абсолютно невиправданими пропозиції щодо ліквідації Академії. Не підтримуємо також і ідею підпорядкування її установ вищим аграрним навчальним закладам, бо ще В.І. Вернадський висунув ідею відокремлення наукових інституцій від освітніх, а К.А. Тимірязєв стверджував, що успіхи науки неможливі без звільнення вченого від обов'язків викладача. Досвід розвинених країн також свідчить, що сьогодні все частіше практикується створення наукових організацій, які займаються науковою діяльністю з певних напрямів досліджень і практично не беруть участі в науково-педагогічній діяльності. Слід також додати, що університети мають регіональний статус, а наукові установи, як правило, – загальнодержавне або ж галузеве значення.

Шановний Вікторе Андрійовичу! Ви, вихідець із села, добре знаєте його проблеми, як і те, що піднести сільськогосподарське виробництво без сприяння науки практично неможливо. Тому сподіваємось на Вашу мудрість у вирішенні питання подальшої долі вітчизняної аграрної науки та її організаційного штабу – Української академії аграрних наук. При цьому ми не виключаємо удосконалення її структури, ліквідацію деяких наукових установ. Відповідні пропозиції напрацьовуються і будуть розглянуті.

З повагою,

народні депутати”.
Секретаріат Президента України вх. 003/61296.01
від 16.11. 2005 р.

10. РЕАКЦІЯ ВЛАДИ НА ЗВЕРНЕННЯ ЧЛЕНІВ УААН ТА НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ

З ПРОХАННЯМ ЗАХИСТИТИ АГРАРНУ НАУКУ

Президент України дав доручення Прем'єр-міністру України Єханурову Ю.І.

“Президент
України
До №003/61296 -01
від 16.11.05

Прошу розібратися та надати аргументовану відповідь.
В. Ющенко
21 листопада 05”.

У свою чергу, Прем'єр Ю.І. Єхануров дав доручення членам уряду та керівникам науки країни:

“Прем'єр-міністр України
Баранівському О.П. – скликання,
Яценюку А.П.,
Ніколаєнку С.М.,
Пинзенику В.М.,
Ігнатенку П.М.,
Зубцю М.В.,
Ситнику В.П.,
Патону Б.Є.

Прошу згідно з дорученням Президента України спільно розібратися в ситуації, визначити узгоджену позицію та за результатами в установленому порядку надати вичерпну аргументовану відповідь народним депутатам України. Про виконання інформуйте Секретаріат Глави Держави та Кабінет Міністрів.

У Кабінеті Міністрів контроль за цією роботою доручено – Мельнику Ю.Ф., Кириленку В.А., а у Верховній Раді України – Сасу С.В.

Юрій Єхануров
24 листопада 05
№ 61557/1/1-05
від 24.11.2005”.

11. ДРУГЕ ПОСЛАННЯ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ ГЛАВІ ДЕРЖАВИ

Президенту України
Ющенку В.А.

Вельмишановний пане Президенте!

Ми, народні депутати України, які не байдужі до майбутньої долі нашого селянства і, власне, долі всієї України, звертаємось до Вас, пане Президенте, з такою заявою.

Весь її короткий зміст, цінуючи Ваш робочий час, обмежується характеристикою такої відомої усій Україні номенклатурної фігури, як Міністр аграрної політики Олександр Петрович Баранівський.

Коментувати стан і перспективи розвитку аграрного сектора економіки країни за нинішнього керівництва Мінагрополітики – справа марна і зайва. Адже всі теле- і радіоканали, а також привласнена за депутатські мандати відома партійною приналежністю до “товариша” Баранівського багатотиражна селянська газета “Сільські вісті” вустами нинішнього Міністра оптимістично, настирливо віщують усім громадянам блаженне благополуччя у продовольчій сфері.

Усі, хто за період правління Баранівського у Міністерстві мав хоча б будь-які стосунки з методами роботи цього відомства, а це майже 10 місяців, переконався, що тут домінують не інтереси загальнодержавної ваги, а егоїстично привласницькі, ідеологічно-партійні постулати.

Маючи потужну підтримку з боку однопартійців, “товариш” Баранівський вільно себе поводить на численних всеукраїнських ефірних передачах, бажане видає за дійсне, апелює недостовірними фактами, зухвало заявляє, що “... ліпше зайвого бика вигодувати, ніж утримувати вченого” (сам є кандидатом економічних наук), чим підриває довіру до високоурядовців загалом і до Вас, Вікторе Андрійовичу, зокрема.

На нашу думку, його хворобливі настрої щодо “перспектив” розвитку окремих аграрних галузей, відверті ідеологічні збочення призведуть до ще більшого зубожіння села, спаду аграрного виробництва, – незворотного занепаду економіки держави в цілому. Сьогодні принципи роботи Міністерства висвітлено у численних негативних публікаціях на сторінках таких відомих видань, як “Голос України”, “Дзеркало тижня”, “Свобода”, “Агробізнес сьогодні”, Вісник “Фермер України” та багатьох інших, що є свідченням громадської оцінки нікчемного господарювання Міністерства. До цього можна додати “Відкритий лист” на Ваше ім’я 20 народних депутатів України від 6 липня 2005 року, у якому йдеться про згубну політику О.П. Баранівського щодо перспективи розвитку окремих галузей агропромислового комплексу, “Відкритий лист” 15 народних депутатів України до Прем’єр-міністра України Ю.І. Єханурова щодо

недоцільності залишати на посаді Міністром О.П. Баранівського, “Депутатський запит” від 15 червня цього року народних депутатів до Генерального прокурора та Міністра фінансів щодо тенденційності при фінансуванні птахівничої галузі. Негативну оцінку діяльності одержало відомство Баранівського з боку депутатського корпусу на Дні Уряду з питань АПК у Верховній Раді 23 вересня 2005 року.

Зазначені негативи і негаразди переконують у тому, що О.П. Баранівський разом із своїм оточенням уже призвів до економічних збитків в Україні: підризна політика у тваринництві, зокрема в “перспективі” розвитку свинарства; методології закупівлі зерна у 2005 році; витратна посівна кампанія цієї осені. Згубне ставлення до життєво важливих інтересів розвитку фермерства, аграрної науки, цинічна кадрова політика у майбутньому завдадуть ще більшої шкоди селу, стануть гальмом у здобутті загальноєвропейських і світових цінностей, які Ви, Вікторе Андрійовичу, сповідуєте.

Переконані, що в Україні мають домінувати прописні людські істини: порядність, чесність, професійність, відданість державній справі, суспільству, а не професійна недосконалість і обмеженість, підкріплені партійною приналежністю. Впевнені, що усунення з посади Міністра О.П. Баранівського не стане трагічною подією в історії, а буде очищенням аграрного сектора від догматичного баласту.

З повагою і надією на державне розуміння у вирішенні питання щодо відставки “аграрного” Міністра”.

Народні депутати України:

Парубок Омелян Никонович
Татусяк Сергій Пилипович
Кириллов Віктор Дмитрович
Самойлик Катерина Семенівна
Лобода Михайло Васильович
Лещенко Володимир Олексійович
Єщенко Володимир Миколайович
Новак Володимир Миколайович
Пхиденко Станіслав Семенович
Аніщук Володимир Васильович
Маркуш Марія Андріївна
Шульга Микола Олександрович
Анісімов В'ячеслав Олександрович
Петренко Володимир Сергійович
Юхновський Олег Іванович
Заєць Іван Олександрович
Ширко Юрій Володимирович

Оніщук Микола Васильович
Слободян Олександр В'ячеславович
Хмара Степан Ілліч
Гошовський Володимир Сергійович
Рішняк Іван Миколайович
Чичков Валерій Михайлович
Корсаков Олексій Якович
Стоян Олександр Миколайович
Сухий Ярослав Михайлович
Горбаль Василь Михайлович
Матвійчук Едуард Леонідович
Макеєнко Володимир Володимирович
Заїчко Віктор Олександрович
Демьохін Володимир Анатолійович
Чорновіл Тарас В'ячеславович
Антемюк Віктор Дмитрович
Комар Микола Степанович
Кириченко Людмила Федорівна
Хара Василь Георгійович
Сафіуллін Рафіль Сафович
Бронніков Володимир Костянтинівич
Ісаєв Леонід Олексійович
Мартиновський Валерій Павлович
Шпак Василь Федорович
Калінчук Василь Антонович
Лукашук Олег Григорович
Сятиня Михайло Лукич
Андресюк Борис Павлович
Зарубінський Олег Олександрович
Пустовойтенко Валерій Павлович
Білорус Олег Григорович
Баграєв Микола Георгійович
Зубець Михайло Васильович
Борзих Олександр Іванович
Гладій Михайло Васильович
Сас Сергій Володимирович
Зубов Валентин Сергійович
Сулковський Павло Гнатович
Шкіль Андрій Васильович
Шевчук Сергій Володимирович
Таран (Терен) Віктор Васильович
Бондаренко Олена Федорівна
Крук Юрій Борисович

Руденко Геннадій Борисович
Рябіка Володимир Леонідович
Сватков Леонід Борисович
Дубицький В'ячеслав Володимирович
Климбуш Орест Дмитрович
Царенко Олександр Михайлович
Калетник Григорій Миколайович
Козловський Анатолій Михайлович
Толочко Петро Петрович
Астров-Шумілов Геннадій Костянтинович

12. БАЧЕННЯ ПРЕЗИДІЄЮ УААН ШЛЯХІВ РЕФОРМУВАННЯ УААН

На доручення керівників держави Українська академія аграрних наук в особі її Президента направила Кабінету Міністрів України та Мінагрополітики інформацію про роботу, яку проводить УААН щодо ефективнішого використання наукового потенціалу, про бачення Президією Академії проблем науки в цілому і аграрної зокрема та шляхів їхнього розв'язання за нинішньої складної економічної ситуації.

**“Прем'єр-міністру України
Ю.І. Єханурову**

На доручення № 61557
від 24.11.2005

Шановний Юрію Івановичу!

Направляю інформацію щодо роботи, яка проводиться Президією Української академії аграрних наук з метою більш ефективного використання наявного наукового потенціалу.

Додаток: на 3 с.

**З повагою
Президент УААН Зубець М.В.”**

ІНФОРМАЦІЯ

**про роботу, яка проводиться Академією
щодо більш ефективного використання
потенціалу аграрної науки**

Українська академія аграрних наук – центр наукового забезпечення розвитку аграрного сектора економіки України. Заснована Постановою

Ради Міністрів УРСР № 279 у вересні 1990 р. на базі Південного відділення ВАСГНІЛ і наукових установ союзного та республіканського підпорядкування. Вона є правонаступницею Української сільськогосподарської академії, яка існувала з 1931 року.

Відповідно до наданого статусу (Постанова Президії Верховної Ради Української РСР “Про статус Української академії аграрних наук” від 29.07.1991, Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність”) Українська академія аграрних наук є самоврядною організацією, яка координує, організовує і проводить наукові дослідження у сфері агропромислового комплексу з фундаментальних і прикладних проблем його розвитку.

Фундаментальні дослідження, над якими працюють наукові колективи Академії, узагальнено охоплюють:

- зміни кліматичних процесів і пристосування до них рослинного і тваринного організмів, їхню інфраструктуру;

- природу, людину і суспільство в сучасних умовах; теоретичні обґрунтування створення сортів, садивного матеріалу сільськогосподарських культур і порід тварин відповідно до нових змін в екології та ноосферології;

- науковий пошук нових, досконалих форм, методів та засобів проведення наукових досліджень;

- дослідження нових форм інноваційної діяльності;

- теоретичні основи агроґрунтознавства;

- нові підходи до умов екологобезпечного й ефективного земле- і водокористування;

- теоретичні основи створення нових штамів мікроорганізмів;

- розробки сучасних методів біотехнології, молекулярної генетики, генної інженерії, імунології, біохімії та фізіології; системи біотехнологічного розмноження генетично цінних сільськогосподарських тварин;

- фізіологічно-біохімічні основи отримання і використання нових форм біологічно активних препаратів для тваринництва;

- розробки нових високоефективних лікувально-профілактичних ветеринарних препаратів;

- наукові основи розробки ресурсощадних технологій;

- в галузі економіки – науково-методологічні засади стратегії розвитку аграрної і соціальної політики та механізму її здійснення; прогнозування і державне регулювання, інтеграційні та кооперативні процеси.

Прикладні дослідження, які проводяться установами Академії:

- визначення напрямів науково-технічного прогресу на перспективу; проведення прикладних наукових досліджень з проблем АПК в умовах входження в ринкові відносини;

□□формування нормативних документів правової охорони результатів наукових досліджень, конкурентоспроможності та ліцензування продукції наукових установ Академії;

□□методичне забезпечення впровадження досягнень науки, техніки і передового досвіду у виробництво;

□□надання інформаційно-дорадчих послуг суб'єктам аграрного господарювання різних форм власності;

□□вивчення наукових основ та розробка системи раціонального землекористування в умовах ринкових відносин;

□□наукове обґрунтування та створення на основі досягнень генетики і біотехнології нових цінних генотипів рослин і тварин;

□□розробка ресурсозберігаючих технологій виробництва; створення систем машин для комплексної механізації і автоматизації та інші прикладні роботи.

Академія використовує і зберігає особливий національний науковий потенціал, який забезпечує функціонування і розвиток об'єктів не тільки аграрної, а й біологічної науки всієї держави. Він відіграє важливу функцію у справі піднесення України в науковому, історичному і міжнародному значенні. Виходячи з цього, Кабінет Міністрів України відніс 9 наукових установ, які володіють цим потенціалом, до статусу національного надбання країни. Серед них генетичні ресурси рослин і тварин, штами, зразки і колекції мікроорганізмів.

Виходячи із наявного кадрового потенціалу Академії і необхідності систематичного його відновлення та забезпечення інститутів і дослідних станцій науковцями вищої кваліфікації, Президія УААН постійно тримає в полі зору це питання. 39 установах УААН щороку навчається понад 1100 аспірантів і до 20 докторантів за 50 спеціальностями з 6 галузей науки, що становить 42-45% загального обсягу підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів у цілому в системі агропромислового комплексу України.

Це дає можливість при щорічному випуску до 300 молодих науковців дві третини їх працевлаштовувати за цільовим направленням у наукових установах УААН і забезпечувати щороку омолодження кадрового потенціалу на 10-15%. Крім того, до 30% аспірантів установ Академії працевлаштовуються у вищих навчальних закладах усіх рівнів акредитації та в науково-дослідних установах Мінагрополітики України.

У системі Академії існує потужна експериментальна база. Використовуючи її, вчені-селекціонери вирощують насіння вищих репродукцій понад 850 сортів і гібридів 77 сільськогосподарських культур на ліцензійній основі з науково-методичним супроводженням, забезпечують на 65% загальнодержавні потреби в оригінальному й елітному насінні сільськогосподарських культур і на 25-30% – потреби у племінній продукції тваринництва та птиці.

За умов економічної кризи та вкрай недостатнього рівня бюджетного фінансування аграрної науки, що призвели до різкого зниження рівня матеріально-технічного забезпечення наукових досліджень і соціального захисту вчених, наукові установи УААН відчують значні труднощі у проведенні наукових досліджень на сучасному світовому рівні.

Водночас навіть за таких несприятливих економічних умов протягом останніх 4-5 років науково-дослідні установи отримали важливі результати досліджень, які можуть істотно впливати на підвищення рівня науково-технічного прогресу галузей аграрного сектора економіки за відповідного організаційного та фінансового забезпечення.

Прагнучи до поглиблення інтеграції академічної та освітянської науки, науковими установами Академії створено спеціалізовані кафедри Національного аграрного університету (м. Київ) в інститутах: садівництва, аграрної економіки, захисту рослин, цукрових буряків, агроекології. Аналогічну форму інтеграції відпрацьовано на базі інших навчальних закладів і наукових установ у регіонах України.

У процесі науково-технічної діяльності в Академії здійснювалися заходи вдосконалення структури наукових досліджень та впровадження їхніх результатів у виробництво. За сучасних ринкових відносин, інтеграційних процесів європейських та світових структур здійснюється подальше вдосконалення структури аграрної науки та її взаємодії з навчальними закладами і виробництвом.

З метою більш ефективного використання наявного наукового потенціалу Президія Академії розробила і здійснює такі заходи:

1. Переглядається тематика наукових досліджень на 2006-2010 роки: наявні наукові кадри вищої кваліфікації і бюджетні асигнування концентруються на виконанні фундаментальних та пріоритетних прикладних досліджень. Ці дослідження зосереджуються в національних та науково-методичних центрах, а також головних галузевих і провідних наукових установах. Усі завдання наукових досліджень узгоджено з відповідними департаментами Мінагрополітики та іншими відомствами.

2. Проводиться удосконалення структури цих установ: переглядаються їхні штатні розписи; уточнюється мережа дослідної сфери – залишається експериментальна база і земля в обсягах, які забезпечуватимуть тільки суто наукові потреби.

3. Для забезпечення вищих ланок насінництва, племінної тваринницької продукції і птиці, експериментального освоєння наукових розробок та одержання додаткових фінансових ресурсів із залученням приватних інвестицій розробляються нормативні документи щодо створення підприємств зі змішаною формою власності на базі частини дослідних господарств і приватного сектора.

Утворені інтегровані підприємства об'єднуються у корпоративні формування як складові технопарку "Аграрна наука".

Здійснення цих та інших заходів дасть можливість структурувати аграрну науку, адаптувати її до ринкової економіки. А це, в свою чергу, сприятиме істотному залученню приватного капіталу для розвитку аграрної науки, забезпечить більш ефективне освоєння виробництвом наукових розробок учених.

ІУ. Інтеграція як об'єктивний процес⁷

Інтеграційні процеси в природі, суспільстві, політиці, економіці та багатьох інших сферах є протилежними дезинтеграційним процесам, але вони мають єдине підґрунтя, підпорядковуючись об'єктивним законам розвитку природи і суспільства. Наперед хочеться зауважити, що багато інтеграційних і дезинтеграційних процесів в природі і людському суспільстві нерідко намагаються пояснити діями особистостей чи якимись суб'єктивними обставинами. В дійсності це не так, бо коли уважно все вивчити, то обов'язково виявиться, що все підпорядковане об'єктивним законами природи і суспільства, тобто все мало так статися.

В природі і людському суспільстві відбувається постійний перехід інтеграційних процесів в дезинтеграційні і навпаки, подібно до перетворення кількісних характеристик в якісні та якісних в кількісні. В усіх динамічних перетвореннях спостерігаються якісні зміни, які супроводжуються позитивними і негативними рисами. Багато прикладів можна навести не тільки в природі, але й в усіх сферах життєдіяльності людини. Суспільно-родова формація розпалася, створивши рабовласницьку суспільно-економічну формацію на ґрунті якої з'явився рабовласник і раб, відбувся розподіл розумової і фізичної праці.

В подальшому виявилось, що рабовласник і раб не можуть існувати один без іншого, що яскраво доказывается на прикладі окремих видів мурашок, в яких також існують раби і рабовласники. Фізична праця раба, носія матерії, не може існувати відокремлено від розумової праці рабовласника, носія ідеї. Виникає об'єктивна закономірність, що раб і рабовласник, тільки разом створювали щось ціле, яке набувало організаційно-територіальної форми поселень з послідуочим переростанням в державне утворення.

В природі критична маса енергії закінчується вибухом на чому будується атомна енергетика, озброєння і інші фізичні явища. В давнину медоносні бджоли існували відокремлено кожна особина, але з часом, а це тисячоліття, вони об'єдналися і створилась відома людині сучасна сім'я медоносних бджіл. Впродовж епох людина, проявляючи свої деякі завойовницькі риси, створювала відомі в історії величезні імперії, які з

⁷ Продовольчий комплекс України: проблеми теорії та практики. Матеріали наукових читань. 12 травня 2005, м. Київ., -С.9-12

часом, набираючи негативної критичної маси, розпадалися на окремі держави. Згадаймо, Османську і Римську імперії, імперію Радянського Союзу, Велику Британію з її чисельними колоніями на планеті Земля. Діалектична закономірність: раби і рабовласники, старогрецькі поліси і міста, а в подальшому величезна Римська імперія. З давнини спостерігається, що Землі Німеччини спочатку роз'єднуються на окремі незалежні держави, а згодом, об'єднавшись, набирають величезної сили, яка створює критичну масу, знову роз'єднувались із-за якоїсь незначної події.

В економіці постійно діють процеси інтеграції та інтернаціоналізації господарського бізнесу, зближення і об'єднання економік сфер бізнесу, галузей і підгалузей. В сучасну глобалізаційну епоху уже створені наддержавні міжконтинентальні економічні утворення, які контролюють на всій планеті найбільш дохідні сфери діяльності – комп'ютеризація, енергетичні ресурси, наркотики, окремі сфери торгівлі, розважальний і інший бізнес. Якщо вони наберуть критичної маси, то їх очікує доля великих імперій.

Отже, ні людина, ні тварина, ні бізнес, ні галузь, ні окрема сфера діяльності не може існувати наодинці, а тому все рухається в сторону інтеграції. Складність полягає в тому, що коли інтеграція посилюється до рівня, коли створюється критична маса, то все боляче повертається на попередні рубежі. Таким чином, інтеграція відповідає об'єктивним потребам, але від людини потребується чималих зусиль і великої волі, щоб не допустити критичної маси, коли все треба починати з нуля.

В економіці людина спроможна створювати умови для ефективного вирішення деяких проблем за допомогою інтеграційних процесів, не допустивши критичної маси, яка провокує негативні явища, які зводять нанівець все позитивне. З сивої давнини людина приділяла надзвичайно велику увагу особливостям недопущення прорахунків в процесі інтеграції в тій чи іншій діяльності в економіці та укладанні різних союзів в політиці. Про це навіть існує міф про умови договору, який уклав афінянин Іфікрат з лакедемонянами, які придумували і пропонували різноманітні гарантії, клятви, зобов'язання, договори, але він їм не довіряв, сказавши лише «У нас с вами, ..., может быть только один способ гарантировать безопасность – если вы ясно покажете, что вы уступаете нам и передаете в наши руки все средства, без которых у вас не будет никакой возможности нанести нам вред, даже если бы вы очень захотели это сделать».⁸

У цьому контексті зупинюсь тільки на практиці інтеграційних і дезинтеграційних процесах в окремих галузях економіки. У світовій і нашій вітчизняній практиці існує тверда переконаність, підкріплена

⁸ Ф. Бэкон. Сочинения в двух томах. Т. 2, “Мысль”, М., 1978, -С.246

теоретичними розробками вчених, що в економіці кожної країни існують сировинні галузі і вони правомірно мають бути збитковими. До них відносяться добувні галузі промисловості, вся така важлива галузь як сільське господарство, галузь фундаментальної науки і інші. Подібному сприяла теорія щодо поглибленої спеціалізації, але в принципі вірна теорія, застосовується не коректно. Викликає сумнів застосовувати поглиблення спеціалізації в тому сенсі, що така величезна галузь як сільське господарство вирощує цукровий буряк, одержує за нього копійки, а переробна промисловість з цієї сировини одержує цукор, спирт, цукерки, шоколад, лікєро-горілчані вироби, і, реалізуючи, одержує величезні прибутки.

Посилаючись на практику розвинутих країн влада та й багато вчених продовжують відстоювати думку, що сировинні галузі, особливо сільське господарство, вугільна промисловість і інші, мають одержувати велику підтримку з державного бюджету. Дехто надіється на перерозподіл фінансових ресурсів з високодохідних галузей в сировинні галузі, зокрема сільське господарство, формуються якісь віртуальні теорії про так званий паритет цін на сільськогосподарську сировину і промислові товари. Все це я не можу назвати інакше як утопія, результати якої видно на сучасному стані села і селян.

З давнини відомо, що ніхто, а тим більше сучасний бізнес при законодавчій недосконалості, ні з ким не буде ділитися власними прибутками, якщо для цього не буде фундаментальних правових підстав, а прийняті закони не будуть двояко трактуватися. Посилання українських управлінців на те, що в розвинутих країнах, зокрема США, сільське господарство, як сировинна галузь, розвивається при значній допомозі з боку держави щонайменше є не коректним. Перше, розвиваються більш нормально крупні господарства з площею угідь тисячу і більше гектарів; друге, всі фермери, які мають у користуванні до п'ятдесяти гектарів землі, основні доходи одержують на стороні; третє, бюджети розвинутих країн мають реальну можливість надавати фінансову допомогу, український же бюджет ще десятиліття такої можливості мати не буде.

Треба думати, що не вся практика, яка склалася за кордоном вірна, особливо що стосується агропромислового комплексу. З давнини наші пращури призвичаїлись не тільки вирощувати зерно, але одержувати з нього борошно, випікати калачі і інші продукти харчування та продавати на великих базарах. Чого там тільки не було і все із своєї землі, все було перероблене для кінцевого споживання і продане. Вся створена додана вартість на землі селянином ним же і одержувалась, а не попадала посередникам, які до землі не мали ніякого відношення.

В сучасних умовах ми тільки говоримо про агропромисловий комплекс, але на практиці він набуває віртуального поняття, бо його складові – сільське господарство, переробна промисловість і торгівля

кінцевими продуктами споживання відособлені. Не можна вважати нормальними ринкові економічні відносини, коли три четверті доданої вартості всього АПК створюється в сільському господарстві, а реалізується переважно в переробній і торгівельній галузях. Нові бізнесмени уже на практиці подібного не допускають, вони вирішують проблему розвитку АПК в комплексі – вирощування сировини, її переробка і реалізація кінцевого продукту. Державного ж системного підходу в цьому напрямку до цього часу немає, все підпорядковано стихії.

Інтеграція і кооперація сільського господарства, переробної промисловості і торгівлі кінцевими продуктами споживання з розміщенням інтегрованих центрів АПК в сільській місцевості – український шлях аграрного сектору економіки країни. В крупні міста треба везти не молоко, цукор, тварин, насіння олійних культур і іншу сировину, а готовий продукт – сири, ковбаси, цукерки, лікєро-горілочні вироби, торти і випічки. Трудові ресурси будуть спрямовуватись не в переповнені крупні забруднені міста, а в малі і середні міста та селища.

Академік П.П. Борщевський, який обґрунтовував теоретичні і практичні основи ефективного розвитку харчової промисловості постійно наголошував, що без зміцнення сировинної бази, якою є сільське господарство, майже неможливо досягти якісного забезпечення продуктами харчування населення країни. Цю його думку треба постійно пам'ятати і дотримуватися як в наукових розробках так і в практичних діях управлінців.

У. Шлях до відродження села⁹

Українське село і сільськогосподарське виробництво зазнають нечуваних з 1917р. змін. Ця сфера економіки, а з нею і вся країна, прямують до скрутного становища, що вимагає зусиль для його подолання. Основна причина сучасного скрутного становища якраз полягає в тому, що після 1991р. фінансове становище катастрофічно погіршилось, галузева і управлінська структури зруйновані. Проте до цього часу відсутня належна програма, яка б давала загальне уявлення про напрями, цілі і пріоритети виходу з кризи, реформування та розвитку сільського господарства в умовах ринкових відносин. Розглядаючи цю проблему треба виходити з того, що ще у свій час Гельвецій пропонував «все трактаты по земледелию следует начинать с трактата о финансах и формы правления».

Надіятися на державну допомогу для сільського господарства за рахунок бюджету немає жодних підстав. Наша економіка ще дуже слабка і

⁹ Матеріали Сьомих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів – аграрників 9-10 листопада 2005р., -С.211-217

про це нагадує таке порівняння: в 2004р. величина ВВП країни в 344, 8 млрд. грн. така мізерна, що вона становить менше четвертої частини доходу єдиної американської нафтової компанії Еххон (298 млрд. дол. США)., а про державний бюджет уже і говорити нічого.

Для виведення сільського господарства із жалюгідного становища, відновлення знищеної його виробничої бази і соціальної сфери та подолання суцільного безробіття потрібні неймовірно великі фінансові ресурси. Врятувати село за рахунок бюджетних коштів чи так званого паритету цін неможливо. Бюджетне фінансування і дотації мізерні та ще й не туди йдуть, ціни на сировину стримуються монополістами, банківські кредити незначні і занадто дорогі, не допоможуть пільги і невеличкі списання боргів.

Серед народу та й в управлінській сфері виникає запитання, а що робити? Відповідь може бути єдина - без величезних ресурсів і вдосконалення організаційних структур домогтися комплексного розвитку цієї галузі практично не реально.

Є багато різних недостатньо виважених пропозицій: бюджетна підтримка сільського господарства, особливо його прогресивних і конкурентоспроможних підгалузей; підвищення цін на сільськогосподарську продукцію; включення вартості землі у собівартість продукції з послідувачим зростанням цін і отриманням віртуального прибутку; здешевлення кредитів за рахунок бюджету. Дотримуватися більшості подібних підходів з багатьох причин вкрай небезпечно.

Розрахунки показують, що саме в агропромисловому комплексі зосереджені значні фінансові ресурси, але вони нерівномірно розподіляються між його галузями і в найгіршому становищі знаходиться сільське господарство, як сировинна галузь. Агропромисловий комплекс країни не поступається своєю ефективністю високоприбутковим галузям промисловості. В минулі два роки найбільш привабливими для іноземних та вітчизняних інвесторів, виходячи із структури загального обсягу інвестування, залишалися: харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів - 15,2%; оптова торгівля та посередництво у торгівлі - 14,7%; в той час як машинобудування - 9%; транспорт та зв'язок - 7,8% .

Саме внутрішні ресурси, поряд з державною фінансовою допомогою і кредитами, спроможні вирішувати проблему залучення значних додаткових фінансових ресурсів для сільського господарства і села. В 2004р. серед 500 найкрупніших компаній України друге місце, за прибутковістю і зовнішніми інвестиціями, посідає харчова промисловість, після металургії і обробки металів. В харчову промисловість спрямовується 30% всіх іноземних інвестицій в українську економіку. Якщо врахувати ще торгівлю харчовими продуктами, то фінансові ресурси в агропромисловому комплексі країни існують реальні.

Виходячи з цього найперше в державі завчасно треба створити сприятливі умови, щоб не тільки іноземний капітал, але і вітчизняний спрямовувався не взагалі в аграрний сектор та ще й невідомо кому, а в його сировинну галузь – сільське господарство. Практичну дію забезпечення фінансовими ресурсами сільського господарства слід будувати відповідно до теорії Ф.Кене про “чистий продукт” і С. Подолинського про “додаточну вартість”, які довели, що вся енергія сонця, яка нагромаджується на Землі завдяки праці у вигляді абсолютної додаткової вартості, створюється саме в сільському господарстві. Як показують розрахунки, додана вартість, що створюється у сільському господарстві, здебільшого реалізується в інших галузях агропромислового комплексу. За розрахунками в даний час додана вартість, створена в АПК, розподіляється в приблизно таким чином: сільське господарство – 15-18%, переробна промисловість – 25-32% і торгівля – 50-60%. Держава, фінансуючи сировинні галузі села, лише повертає невелику частину створеної там доданої вартості.

У цьому зв'язку забезпечення сільського господарства фінансовими ресурсами неможливо розглядати та вирішувати відокремлено від інших галузей АПК, покладаючись лише на бюджетні кошти та ціни на сировину. З погляду на глибоку аграрну кризу переконливою стає необхідність здійснити кардинальний поворот в організації агропромислового виробництва, спрямованого на інтеграцію і кооперацію основних галузей АПК. Звичайно, це не сподобається тим, хто володіє окремо переробною, а особливо торговельною сферами, але це спасає село і відповідає загальнодержавним інтересам. Науково обгрунтовані структурні зрушення доцільно формувати на таких фундаментальних принципах.

Перше, принциповим для послідуєчих практичних інтеграційних рішень є потреба визначитися з категоріями: “земля – об'єкт господарювання” і “земля – об'єкт капіталу”. З точки зору науки, історичної і вітчизняної практики, а також міжнародних стандартів справедливим для суспільства доцільно перевагу віддати власникам категорії “земля – об'єкт господарювання”. За кордоном, хоча земля і продається, але в дуже незначних об'ємах і зовсім не являється об'єктом капіталу, як дехто у нас сповідує.

Друге, ліквідація крупних колективних господарств та передача землі сільському населенню дрібними клаптиками створило ряд вкрай негативних явищ. На державному рівні треба визнати, що хоча в країні відбувся розподіл земель, все таки в кінцевому підсумку в тій чи іншій формі буде відбуватися їхня концентрація, як об'єктивний процес, особливо з часу введення ринку землі. Щоб не допустити будь-яких складних процесів у суспільстві, як це було в минулому, треба переглянути становище, яке склалося на селі, дати можливість селянам не

втратити свої наділи, одержувати достойні доходи, або розпорядитися ними за власним бажанням.

Виходячи з вище викладеного на державному і регіональному рівнях необхідно здійснити ряд заходів, спрямованих на формування інтеграційних процесів в АПК. Пропоноване інтегрування охоплює комплексну систему створення, розподілу, перерозподілу і використання виробничого потенціалу та фінансових ресурсів в структурі агропромислового комплексу. В цьому випадку доходи утворюються на базі свідомих дій розподілу і перерозподілу інтегрованих та кооперованих підприємств АПК, громади та окремих осіб.

Основний зміст інтегрування і кооперування в АПК полягає в наступному.

Перше, основною організаційною доктриною інтеграційного і кооперативного процесу в АПК має стати формування агропромислових підприємств і об'єднань на базі: сільськогосподарських колективних, фермерських, селянських та інших господарств; переробних підприємств - харчова і легка промисловість; торговельних підприємств - торгівля сировиною та товарами кінцевого споживання. Повноправними суб'єктами кооперації та інтеграції можуть ставати науково-дослідні інститути і дослідні господарства з елітного насінництва і племінного тваринництва.

Друге, у цьому випадку настане можливість визначити чотири реальних джерела фінансових ресурсів: внутрішні фінансові ресурси АПК та інвестиції; кредитні ресурси вітчизняної банківської системи, кооперативних організацій і страхових компаній; державне бюджетне фінансування; зовнішні кредити та інвестиції.

Інтегрування та кооперування дозволить всім учасникам виробництва АПК приймати участь в усіх ланках руху їхньої продукції: виробництво – збирання - зберігання – переробка – транспортування – торгівля – споживання. Формування інтегрованих агропромислових підприємств і об'єднань в сільській місцевості зацікавить місцеві органи самоврядування, які будуть реально отримувати ренту, в якості основного джерела стабільних фінансових ресурсів їхніх бюджетів. Тільки в цьому випадку кожен матиме реальну уяву про власні доходи, особливо селяни, стане реальною можливість створювати робочі місця відповідно з пріоритетною політикою держави. Збудуться мрії філософів і практиків досягти поєднання землеробства з промисловістю, сприяти поступовому усуненню відмінностей між містом і селом.

Дрібні селянські господарства в Україні поступово будуть кооперуватися та інтегруватися з фірмами і компаніями в агропромисловому комплексі, але не на орендній, а на дольовій основі земельним капіталом, на який одержуватимуть частину знову створеної вартості. Саме в такій інтеграційній системі, яка не схожа на іноземний

досвід, буде проявлятися справедлива дольова участь всіх власників земельних ділянок. У цьому випадку на порядку денному постане потреба перегляду застосування орендних відносин, які не йдуть на користь ні власникам земельних паїв, ні сільському господарству в цілому.

Промислові переробні підприємства—цукрові заводи, а також фабрики, які виробляють харчові продукти із застосуванням цукру, заводи з переробки молока і виробництва різноманітних молочних продуктів, м'яса і м'ясопродуктів, зерна і хлібобулочних виробів, підприємства з виробництва товарів легкої промисловості з сировини сільського господарства, різноманітні підсобні підприємства стають суб'єктами інтегрування в АПК, за виключенням тих, які діють в крупних містах. В крупні міста буде поставлятися не сировина для переробки, а готова продукція кінцевого споживання.

Існуючі торгівельні організації сільськогосподарською сировиною, продуктами глибокої переробки, постачальницькі організації і заклади громадського харчування в сільській місцевості можуть добровільно інтегруватися на дольовій основі в агропромисловий комплекс. В разі їхньої відмови необхідні торгівельні організації створюються агропромисловими підприємствами і об'єднаннями заново.

Сільськогосподарські інтегровані підприємства та кооперативи із замкнутим циклом виробництва можуть створюватися як комплексні так і спеціалізовані з окремих видів продукції: зерно, олійні культури, цукор, технічні культури, овочі і фрукти, худоба, молоко, птиця, вовна. Безліч прикладів для цього уже є в нашій країні, але все тяжіє до крупних міст, особливо до Києва.

Новітня буржуазія уже розпочала інтеграцію в агропромисловому комплексі, але з неї випадає селянин, соціальна інфраструктура і місцева влада. Три цукрових заводи на Вінниччині, які належать одній і тій же особі, Браїлівський Тов “Кристал”, ВАТ “Крижопільський цукровий завод”, Погребищенський ДП “Ново-Фастівське мають земельні площі на яких в 2004р. було засіяно 25,7 тис. га цукрових буряків. Весь цукровий буряк перероблено на власному підприємстві і одержано 90,1 тис. т. цукру. Весь цукор реалізований операторами кожного цукрового заводу, але більшість його реалізовано власним кондитерським підприємствам, які розташовані у Вінниці, Києві та інших містах. З статистичних даних не видно, щоб ці три заводи одержували цукрову сировину з інших господарств. Подібні приклади є у тваринництві і рослинництві. Подібних новацій в аграрному виробництві влада вперто не помічає.

Ефективним, із-за неможливості завищення цін, стане кооперування інтегрованих агропромислових підприємств і об'єднань з підприємствами постачання добрив, паливно-мастильних матеріалів, кормів, засобів захисту рослин, насіння, техніки, будівельних матеріалів і іншого. Будуть

і інші форми інтегрування та кооперування щодо надання сервісних послуг в АПК, які пропонуються Українською академією аграрних наук. Організаційно сформована горизонтальна структура агропромислової кооперації та інтеграції може розміщувати свою виробничу, соціальну та іншу інфраструктуру в малих і середніх містах, містечках і селищах. Таких поселень в Україні безліч, які можуть стати центрами виробництва вітчизняних продуктів харчування та домашнього вжитку.

З інтегрованими організаціями буде ефективно працювати вітчизняна та зарубіжна банківські системи, з погляду на надійність повернення кредитів, особливо іноземні інвестори. Адже відомо, що після 1991р. лівова частина банківських кредитів спрямовується виключно в переробну і торгівельну сферу АПК, в сільське господарство – мізерна частина. Тому тільки інтеграція і кооперація сільськогосподарського виробництва з переробною промисловістю і торгівлею може дати надію на мобілізацію внутрішніх ресурсів для сировинної галузі та створення робочих місць на всій території країни, особливо в сільській місцевості. Лише на такій основі відродиться село.

VI. Народнохозяйственное планирование в условиях рыночной экономики¹⁰

I. Общая характеристика

Проведение экономических реформ в стране связано с переходом к новым формам управления народным хозяйством, рыночным отношениям, многоукладной экономике, расширенного экономического суверенитета республики, регионов и предприятий, оживлению предпринимательской деятельности у участников общественного развития. Последнее проводится в соответствии с принятыми Верховными Советами СССР и Украинской ССР Законами о земле, предприятиях, собственности, арендных отношениях, кооперации, налоговой системе, местном самоуправлении, концепции формирования регулируемой рыночной экономики и другими законодательными актами.

Все это создает предпосылки для формирования целостного механизма, обеспечивающего экономические условия и правовое обеспечение для функционирования экономики в условиях рынка. Экономико–правовые процессы, регулирующие рыночные отношения при различных формах собственности и экономической самостоятельности предприятий и регионов, обуславливает объективную необходимость

¹⁰ Автореферат докторской диссертации. Киев, 1991г.

качественных изменений в народнохозяйственном планировании. Это в свою очередь требует решения методологических и организационных задач на основе проведения фундаментальных научных исследований.

Несмотря на решение многих задач по изложенной проблеме формирование целостного механизма планово – экономического регулирования социально – экономического развития в условиях рыночной экономики практически не исследовалось и в настоящее время является актуальным в научном и практическом отношении. Прошедшие за последние годы изменения в системе управления экономикой создают предпосылки для перехода от директивного к индикативному планированию.

Все это обуславливает необходимость исследования и разработка принципиально новых методологических, методических и организационных основ народнохозяйственного планирования, в котором главная роль принадлежит экономическому и правовому регулированию социально – экономических процессов развития общества в условиях рыночной экономики. Решению этих вопросов и посвящена настоящая работа.

Цель исследования – разработать теоретические, методологические и организационные основы изменений в народнохозяйственном путем формирования целостной системы методов и средств экономического регулирования социально – экономических процессов. Это обусловлено постановкой и решение следующих важнейших задач:

- исследовать и разработать методологические основы народнохозяйственного планирования и направления его совершенствования при переходе от директивного к индикативному планированию;
- обосновать построение модели перспективного народнохозяйственного планирования, основывающегося на разработке прогнозов и индикативных планов;
- создать научно обоснованную систему экономического регулирования социально – экономического развития в условиях рыночной экономики;
- разработать научно – методические основы формирования комплексного плана социально – экономического развития республики;
- сформулировать предложения по созданию социально – экономических структур и факторов как объектов экономического и правового регулирования развития экономики;
- усовершенствовать методические основы разработки предплановых материалов.

Научной новизной обладают следующие результаты исследований, которые и выносятся на защиту:

- методологические положения формирования основ народно – хозяйственного планирования, базирующиеся на принципах планомерности, объективной необходимости функционирования экономики, обеспечении социально – экономического развития республики в условиях рыночных исчислений;

- направления совершенствования народнохозяйственного планирования, способствующие определению целей, приоритетов, пропорций развития экономики и способов их решения в условиях рыночных отношений, различных форм собственности, переходу от директивного к индикативному планированию, повышению уровня прогнозирования с учетом отечественного и зарубежного опыта;

- методологические принципы и обоснование новой модели перспективного народнохозяйственного планирования, включающей определение целей, приоритетов, структурных сдвигов и способов их достижения, основанных на познании естественных и экономических законов;

- система регулирования социально – экономического развития республики путем регламентации функционирования регионов, отраслей и предприятий с помощью созданного механизма, призванного осуществлять управление с использованием экономических и правовых регуляторов;

- методические основы формирования комплексного плана социально – экономического развития республики, включающего четыре этапа: а) анализ практического состояния и динамики экономики, определение целей и приоритетов перспективного развития, разработка обобщающих показателей и исходных данных для планирования; б) доведение целей, приоритетов, основных направлений и исходных данных для планирования до облисполкомов, министерств, ведомств, предприятий; в) разработка проектов планов социально – экономического развития, их согласование и утверждение предприятиями всех форм собственности; г) формирование комплексных планов социально – экономического развития района, города, области и республики на основе разработанных и утвержденных планов предприятий;

- обоснования формирования социально – экономических структур и факторов на базе изучения закономерностей их функционирования и использования для экономического и правового воздействия государства на процессы производства, обращения и потребления. К числу важнейших социально – экономических структур и факторов относятся природно – экономические районы; предприятия всех форм собственности; региональная и отраслевая структура экономики; бюджеты регионов и их планирование; экономические основы пропорций в развитии промышленности и сельского хозяйства; рыночные отношения и планирование;

- методические основы разработки предплановых документов как основы стратегического прогнозирования и комплексной программы научно – технического прогресса, схемы развития и размещения производительных сил и основных направлений экономического и социального развития на перспективу.

II. Теоретические и методологические основы народнохозяйственного планирования

В формировании механизма планово-экономического регулирования социально-экономического развития страны важная роль принадлежит методологии и организации планирования, отражающих объективные действия закона планомерности.

Однако, практическая реализация этого плана осуществляется под влиянием не только объективного, но и субъективного воздействия. Поэтому задача, народнохозяйственного планирования заключается в более полном учёте требований экономических законов на основе использования генетического метода и обеспечения сочетания плана и рыночных отношений. Такое планирование базируется на выработке прогнозов, использовании экономических и правовых регуляторов, а следовательно носит индикативный характер. Переход от директивного к индикативному планированию требует научной переориентации многих методологических и организационных его аспектов. При их исследовании учтено, что механизм планово-экономического регулирования может функционировать при условии, если управление социально-экономическими прогрессами будет осуществляться с учётом действия объективных законов развития природы и общества. Исходя из этого в работе раскрыта сущность методологии планирования как совокупности логики, подходов, принципов, методов и учёт в них действия объективных законов в процессе научного обоснования перспектив развития и способов достижения выработанных целей.

В материале дается определение и обоснование подходов к формированию принципов и методов планирования в условиях снижения его директивности, раскрывается содержание основных принципов планирования, включающих сочетание интересов всех субъектов рыночных отношений, социальную направленность планов, их комплексность и индикативность, соизмерение расходов и доходов, затрат и результатов, сочетание планового и рыночного регулирования, непрерывность.

В практике народнохозяйственного планирования до последнего времени преобладали два обособленных метода планирование "от ресурсов" и планирование "от цели". Каждый из них содержит волевые решения и не отвечает задачам планово-экономического регулирования. В

работе подчеркивается, что указанные методы должны использоваться в народнохозяйственном планировании как единый "ресурсноцелевой" метод. Последний включает взаимосвязь выбора целей и наличия ресурсов на каждом уровне управления, а так же увязку их с программно-целевым методом, позволяющим разокрупнить главные цели и проблемы и сконцентрировать ресурсы на приоритетных направлениях. Для более чёткого определения понятия "народнохозяйственное планирование" автор характеризует его как подсистему управления, включающую прогнозирование и индикативное планирование.

Как известно, совершенствование планирования в нашей стране началось в 20-х годах XX столетия. В его развитии можно выделить следующие основные периоды :

1) военного коммунизма - планирование осуществлялось на чисто административной основе при отсутствии товарно-денежных отношений и непосредственном общественном распределении ресурсов;

2) новой экономической политики (НЭП) - планирование осуществлялось на основе сочетания плана и рынка с использованием экономических рычагов, широкого развития различных форм кооперации;

3) 30-80-е годы - планирование с использованием административно-волевых методов, свёртыванием рыночных отношений и кооперации;

4) начало 90-х годов - период перестройки планирования на основе экономического регулирования в условиях рыночной экономики, развитие собственности, экономической самостоятельности регионов.

Анализ показывает, что за весь период планового ведения хозяйства принимаются меры по совершенствованию планирования не всегда были достаточно обоснованными и последовательными, что приводило к отрыву планов от реальной действительности в основном по двум причинам. Первая из них обусловлена недоучётом своеобразия и особенностей переходного периода от одной формации к другой. При разработке первого пятилетнего плана и его утверждения широко обсуждались проблемы сочетания рыночных и планово-распределительных отношений. Введение новой экономической политики и расширение товарно-денежных отношений не снижало, а наоборот, повышало роль планово-экономического регулирования в общей системе управления народным хозяйством. Однако уже в начале 30-х годов в результате свертывания рыночных отношений и перехода к директивному планированию его экономическое регулирование потеряло практическое значение. Вторая причина - это недостатки в методологических и методических подходах планирования.

В первой половине 20-х годов развернулась дискуссия по вопросам формирования методологии планирования. Высказывались мнения, чтобы планирование с учётом гибкости, мобильности, быстрого приспособления к конкретным условиям, учитывающим действия объективных законов

либо в направлении стабильности и неизменности, подчиняясь законам - директивам. В основе направления лежал генетический метод планирования, базирующийся на анализе взаимосвязи происхождения и развития социально-экономических процессов, позволяющих предвидеть их тенденции с учётом объективных законов. В основе второго направления лежал телеологический метод, базирующийся на признании динамики развития в соответствии с заданной целью и признающий, что в развитии природы и общества все целесообразно, но отрицающий при этом объективную закономерность и накопленный опыт. Победу одержало второе направление, которое значительное время определяло развитие методологии планирования.

В условиях директивных методов управления экономикой планирование и его методология были неразрывно связаны с основными формами и методами организации функционирования всего народнохозяйственного комплекса. Усиление процесса перехода к директивному планированию ведению хозяйства осуществляется с определённой целью, которая сводилась к обеспечению сбалансированного его развития, вытеснению рыночных отношений для улучшения распределительных процессов и исключительно непроизводительного потребления ресурсов. Начиная со второй половины 20-х годов, создавалось плановое хозяйство, призванное заменить товарно-денежные отношения. В 1911 году образован Госплан СССР, принят декрет о плановых комиссиях в областях, создавались плановые службы в министерствах, ведомствах, объединениях и на предприятиях, готовились специалисты. Происходили процессы столкновения и развития методологии планирования, базирующиеся на адресности и директивности, которые действовали до 50-х годов XX столетия. Директивное планирование явилось результатом созданного механизма (продразвертка, национализация крупной, средней и мелкой промышленности, сужение рынка, натурализация заработной платы, уравниловка, централизация и регламентация). Этот механизм не позволял реализовать принятые в последующие годы меры, направленные на смягчение, директивности планирования.

Перспективное планирование постепенно теряло свои целевые и координирующие функции, которые переносились на текущее планирование. В годовых планах нередко пересматривались показатели, заложенные в пятилетнем плане, что не всегда отвечало действительности. Так, в одиннадцатой пятилетке предусматривалось увеличить производство промышленной продукции на 21% против 17,5% по годовым планам, а фактически оно возросло на 18,5%.

В результате, в 70-е годы XX столетия начало проявляться влияние факторов экономического развития народного хозяйства. В 1970 - 1988 гг. прирост производственных фондов составил 163,2%, а национального

дохода - 100%. Таким образом, директивное планирование не отражало сложных внутренних экономических процессов, происходящих в развитии регионов и отраслей.

Отечественный и зарубежный опыт подтверждает, что альтернативой директивному планированию является планово-экономическое регулирование, способное обеспечить его эффективное применение в условиях рыночных отношений и различных форм собственности. Как известно, в нашей стране ¹¹⁾ ещё в 20-х годах разрабатывались теоретические и практические основы функционирования планово-экономического управления в условиях товарно-денежных отношений, которые представляют интерес и в настоящее время. В частности для формирования рыночных отношений предлагалось создание кредитных кооперативных банков, союзов и объединений, организаций, осуществляющих внутреннюю и внешнюю торговлю, обеспечение стабильной денежной единицы, организации и налаживание работы финансово-кредитной системы, накопление резервов материальных ресурсов, разработка сбалансированных планов и, в первую очередь, бюджетных. В этот период плановые органы организовали систематическое изучение текущей рыночной конъюнктуры, чтобы разработать на этой основе важнейшие экономические мероприятия регулирования социально-экономических процессов. Такое воздействие заключалось в том, чтобы не допустить монопольных проявлений в производстве и торговле, обеспечить условия для развития конкуренции, лучшего использования товарно-денежных отношений для достижения намеченных целей. При этом укреплялись горизонтальные связи предприятий, отрабатывались и реализовались наиболее эффективные пути поставок с учетом рационального использования трудовых ресурсов региона.

В высокоразвитых зарубежных странах широкое применение приобрело индикативное планирование в котором сочетаются общегосударственные и региональные интересы при широкой самостоятельности низовых производственных звеньев. Планирование стратегических решений, как правило централизовано, а оперативных - децентрализовано. При этом максимально централизованы наиболее жизненно важные сферы социально-экономического решения. На уровне федерального правительства и штатов - это финансово-кредитная система, стратегические отрасли народного хозяйства, социальное развитие и др. На уровне провинций и корпораций - научно-исследовательские работы, производство, сбыт, социальное развитие и др.

В высокоразвитых странах государственное регулирование и его способы различные и зависят от синтеза всех факторов: национальных и

¹¹ Имеется ввиду СССР.

природных особенностей, материальной и культурной жизни общества. В задачу государства входит осуществление регулирующего воздействия на социально-экономическое развитие с использованием государственного сектора экономики, государственного бюджета, системы государственных банков и государственного кредита законодательных и правовых актов по регламентированию хозяйственной деятельности. Несмотря на это, в странах с развитой рыночной экономикой ещё есть ряд нерешенных проблем: местные органы во многом зависят от вышестоящих органов в финансовом и административном отношениях, ощущаются трудности увязки планов с бюджетом, выработки форм и методов соединения управления и планирования, интеграции взаимосвязей между местными, региональными и штатными планами.

С учетом этого в работе проанализирована практика планирования при переходе к преимущественно экономическим методам управления хозяйством. В процессе перестройки создаются предпосылки, позволяющие в условиях товарно-денежных отношений реализовать функцию планирования по сочетанию централизованного руководства экономической с самостоятельностью регионов, предприятий и отдельных предпринимателей. Выработанные основы перехода к преимущественно экономическому методу планирования предусматривают ряд новых методических и организационных функций. Практическая их реализация базируется на переходе к экономическим методам планирования, которое осуществляется по следующим этапам: определение важнейших стратегических направлений, целей и приоритетов развития регионов, отраслей и предприятий; реализация выработанных направлений развития в планово-экономических расчетах; формирование надежных источников ресурсов и разработка экономических методов достижения намеченных целей.

В отличие от существовавшего ранее порядка планирования перспективный план должен разрабатываться и утверждаться на всех уровнях управления на основе исходных данных планирования по схеме: предприятие, район, город, область, республика, страна. Таким образом можно сформировать комплексные планы соответствующих территорий, включающих все предприятия независимо от их ведомственной подчиненности. Однако, из-за отсутствия методологических, методических и организационных разработок формирования комплексных планов и применения экономических методов, возникновение новых социально-политических и экономических процессов, а также отсутствия опыта планово-экономическим органам не удалось реализовать новые подходы в планировании. В процессе разработки плановых документов на 1991-1995 гг. установлено, что нарушались не только сроки но и не были использованы и прогрессивные методические подходы в планировании, выработанные в процессе экономической реформы. Все эти социально-

политические и экономические трудности развития экономики в условиях рынка обуславливают необходимость дальнейшего совершенствования методологии народнохозяйственного планирования.

Из вышеизложенного следует, что результаты теоретических исследований позволили выработать, с учетом отечественного и зарубежного опыта, методологические, методические и организационные основы формирования механизма планово-экономического регулирования в условиях рыночной экономики, что устраняет многие предприятия на пути перехода от директивного к экономическому плановому регулированию экономики.

III. Народнохозяйственное планирование в условиях перехода к рыночной экономике

В условиях перехода к рыночным отношениям экономика сталкивается с необходимостью преодоления ряда трудностей, связанных с налаживанием эффективного сочетания государственного и рыночного регулирования, освобождением планирования от распределительно-финансирующей и расширением регулирующих его функций. С целью решения возникающих задач в материале обосновывается новая концепция планирования, согласно которой можно будет путем воздействия экономическими и правовыми регуляторами на социально-экономические структуры содействовать достижению сбалансированного развития общества на основе максимальной мобилизации роста трудовой активности, коллективных и личных интересов.

Эффективное применение экономических методов регулирования в планировании во многом зависит от выбора способов регулирования применительно к конкретным условиям и объектам. Решение задачи прямого и косвенного регулирования достигается на основе четкого разграничения объектов и функций управления, при котором каждому региону, предприятию и организации предоставляется экономическая самостоятельность в решении задач, исходя из их природных, исторических, экономических, социальных и национальных особенностей. В работе сделана попытка разработать механизм регулирования, призванного активно воздействовать на формирование направлений развития республики для достижения экономических, социальных и политических целей. Такой механизм включает объекты, процессы, методы и способы регулирования. В отличие от директивного экономического метода регулирования может использоваться в условиях зрелых рыночных отношений, разных форм собственности, экономической самостоятельности предприятий. Характерными особенностями саморегулирующейся экономики являются ее возможность гибко перестраиваться и создавать высокоэффективные структуры под

воздействие рынка; прочная валютно-финансовая система и эффективный механизм ценового кредитного, налогового, инвестиционного, инновационного, нормативного и правового регулирования, свобода экономического выбора товаропроизводителей всех форм собственности.

Исследователь определяет важнейшие социально-экономические структуры и факторы общественного развития, которые включают: природно-экономические районы, предприятия всех форм собственности, региональную структуру экономики, пропорции в развитии промышленности и сельского хозяйства, бюджеты регионов, рыночные отношения и планирование, социальное развитие, научно-технический прогресс.

Экономические регуляторы включают налоги, кредиты, тарифы, инвестиции, цены, ценные бумаги, проценты, резервы, нормы и нормативы, амортизационные отчисления, льготы, субсидии, бюджет, программы. Такие регуляторы, как правило, являются неизменными, меняется лишь интенсивность их применения. Правовые регуляторы – это государственные заказы, штрафы, санкции, лицензии, разрешения, таможенные налоги, антимонопольные законы и другие. На наш взгляд, методы применения экономических регуляторов должны учитывать интересы и намерения каждого участника рыночных отношений – предприятий, товаропроизводителей, регионов, государства. Эффективное регулирование может строиться на базе использования аналитических материалов о результатах производства, распределения и конечного использования материальных благ, что может быть достигнуто только на основе применения системы национальных счетов и материальных балансов. Это позволит проследить процесс перераспределения национального дохода на стадии формирования доходов в производственной и непроизводственной сферах, распределения, перераспределения и использования вновь созданной стоимости основными участниками воспроизводственного процесса.

Весьма важным вопросом планово-экономического регулирования является сочетание рыночных отношений и планирования, обеспечение их динамического равновесия, взаимосвязи и взаимодействия. Главные функции государства в решении этих задач состоят в создании благоприятных условия для развития свободной торговли, конкуренции и предпринимательства, препятствии монополизму, выборе потребителей и поставщиков. При этом необходимо соблюдать следующие важнейшие условия: не отпускать подмены рыночных отношений директивными указаниями, обеспечивать постоянное совершенствование экономического и правового регулирования рынка на основе познания объективных законов его функционирования, создавать благоприятные условия для здоровой конкуренции.

Этого можно достигнуть путем создания рыночной инфраструктуры: финансово-кредитной системы, товарных, фондовых и трудовых бирж, учреждений по изучению конъюнктуры и формированию общей системы плано-рыночного регулирования и другие. Инфраструктура рынка призвана обеспечивать эффективное сочетание государственного регулирования и действия стихийных рыночных факторов путем использования прямых и косвенных методов и приемов воздействия на социально-экономические процессы, хозяйственно-финансовое маневрирование с целью предвидения направлений развития рыночных отношений.

Рынок, как сфера обращения в естественных условиях, подчиняясь закону стоимости, представляет собой саморегулирующуюся систему. Поэтому сочетание плана и рынка формируется на принципах естественно-исторического развития в следующих условиях: рынок должен представлять собой обмен товаров не как единичное и случайное явление, а как всеобщее отношение производителей и потребителей, включающее рынок средств производства, товаров и услуг, научно-технических знаний, труда, инвестиций и денежно-кредитных ресурсов; непосредственное двустороннее отношение, при котором производитель является и потребителем, а товаров производится столько, сколько потребуется для взаимного удовлетворения в них; устранение монополизма; усиление интеграции внутреннего и внешнего рынка. Эффективность экономического и правового регулирования зависит от налаживания разветвленной информационной сети, способной изучать конъюнктуры рынка. В работе обосновывается важная роль цен, которые служат связывающим звеном сочетания плана и рынка. Анализ показывает, что цены на продукцию для экспорта необходимо формировать под влиянием цен на мировом рынке, выручка же от внешней торговли должна принадлежать предприятиям за исключением платежей в бюджет.

Как известно переходный период к рыночной экономике займет определенный период, в течение которого будут происходить постепенные изменения в методологии, методике и организации разработки народнохозяйственных планов, отрабатываться способы экономического и правового регулирования. В работе обосновывается, что в этот период будут разрабатываться комплексные планы социально-экономического развития, в которых будет осуществляться переход преимущественно к экономическим методам. Для разработки комплексных планов на всех уровнях управления предлагается единая методологическая основа.

Разработку комплексного плана экономического и социального развития необходимо осуществлять «сверху-вниз» и включить анализ развития, выработку его направлений, целей и приоритетов,

формирование исходных данных планирования и доведение их до предприятий, а также «снизу-вверх», путем разработки и утверждения планов предприятий, формирования комплексных планов регионов. В этом случае важнейшая задача экономического и правового регулирования состоит в обеспечении сочетания планов предприятий всех форм собственности с расчетами, целями и приоритетами на уровне республики, области, города и района. Новое в такой методологии заключается в переходе от разработки отраслевых планов и планов подведомственных республике предприятий к комплексным планам социально-экономического развития соответствующей территории.

Разработку этих планов предлагается осуществлять в четыре этапа. Первый – анализ фактического положения и выработка целей и приоритетов, а также разработка экономических регуляторов, нормативов и обобщающих показателей и формирование на их основе исходных данных планирования в разрезе областей, министерств и ведомств. Второй этап – доведение целей и приоритетов, основных направлений социально-экономического развития и исходных данных планирования до облисполкомов, министерств и ведомств. Третий – разработка проекта плана социально-экономического развития, согласование и утверждение предприятиями всех форм собственности. Четвертый – формирование комплексных пятилетних планов экономического и социального развития на основе планов предприятий, сельских и поселковых советов, районов, городов, областей, республики. Разработанный таким образом комплексный план выносится на обсуждение научных и практических работников, а после одобрения доводится до исполнителей.

Следовательно комплексный народнохозяйственный план приобретает принципиально новое содержание, так как носит характер научно обоснованного прогноза, содержащего основные направления развития, рекомендации по выработке целей, приоритетов, пропорций с определением способов их достижения за счет имеющихся ресурсов и применения экономических регуляторов. Автор предлагает отражать в комплексном плане две группы показателей и направлений: целевые ориентиры, приоритеты и пропорции, которые предполагается обеспечить в результате осуществления производственных функций предприятий и организаций всех форм собственности; показатели, характеризующие централизованное экономическое и правовое регулирование. Целевые ориентиры, экономические регуляторы и чистая продукция в пятилетнем плане могут быть наиболее приемлемыми показателями. Их прогнозирование во многом будет зависеть от увязки расчетных показателей всех укрупненных блоков по крупным социально-экономическим структурам и факторам со сводным народнохозяйственным балансом.

Результаты научных исследований позволили выработать механизм экономического регулирования и предложить способы его применения в переходный период к рыночной экономике в процессе формирования и реализации комплексных планов социально-экономического развития. Разработанные методологические и организационные основы составления комплексных планов на переходный период послужат базой для индикативного планирования в условиях рыночной экономики.

IV. Индикативное планирование в условиях развитых рыночных отношений

Для обеспечения нормального функционирования экономики в условиях рыночных отношений потребуются решить ряд сложных задач по оценке и использованию природных ресурсов, определению и применению рентных платежей, сохранению природной среды обитания, созданию научно-производственных комплексов, размещению производительных сил, определению приоритетности развития отдельных регионов, образованию административных формирований, которые могут эффективно функционировать в условиях рыночной экономики и т.д. В работе подчеркивается, что решить все эти задачи можно только при условии использования научно обоснованного природно-экономического районирования. В результате проведенного анализа установлено, что существующее районирование республики не отвечает этим требованиям. Выделенные в республике три экономических района¹² по своим естественно-историческим условиям не соответствуют особенностями природной среды обитания, уровню экономического развития, обычаям и жизненным традициям населения. Не в полной мере отвечают этим требованиям и три природные зоны¹³ республики.

На основе исследования общности экономических, природных и территориальных особенностей автором разработаны рекомендации по формированию полноправных в экономическом, естественно-историческом и территориальном отношении природно-экономических районов Украинской ССР, которые могут служить объектом экономического и правового регулирования социально-экономического развития. Предлагается образовать в Украине 9 природно-экономических районов: Донецкий, Карпатский, Полесский, Подольский, Приднепровский, Харьковский, Южный, Северный, Киевский. В процессе экономического и правового регулирования эти районы должны служить объектами регулирования социально-экономических процессов, обеспечивать рациональное их сочетание с хозяйственно-производственными интересами, способствовать эффективному развитию

¹² Південно-Західний, Донецько-Придніпровський, Південний

¹³ Степь, Лесостепь, Полесье

хозяйства региона и поддерживать рациональную специализацию, сохранять и оздоравливать среду обитания, развивать обычаи и традиции, культуру, а также служить базой для образования административных формирований.

В условиях рыночной экономики предприятия всех форм собственности на основе развития производственно-экономических связей образуют территориально-организационные формирования. Для придания этим формированиям экономической самостоятельности необходимо, чтобы входящие в их состав предприятия осуществляли взаимоотношения с территориальными и отраслевыми органами на единой экономической и правовой основе, а также на единых установленных нормативах. Противоречивость между интересами предприятий разных форм собственности и общественными интересами в силу объективных причин переходит в единство двух противоположностей. Интересы предприятия и общества переплетаются в процессе регулирования социально-экономического развития на основе их участия в выработке системы планов, формирования экономических и правовых регуляторов.

Предлагается освободить хозяйства от представления территориальным органам сведений об утвержденных планах на год или перспективный период. Предприятия и организации на добровольной основе, в установленные сроки предоставляют местным органам намерения о перспективах своего развития, которые должны быть учтены территориальными органами в процессе формирования целей, приоритетов и пропорций. Для этого разработана унифицированная форма документа для всех предприятий и организаций, которая позволяет сводить поступающие материалы. Планово-рыночное регулирование способствует обеспечению эффективных взаимоотношений территориальных органов и предприятий по решению проблем развития агропромышленного комплекса, оживлению деятельности кооперативных формирований по совместному выполнению работ, созданию межотраслевых производства, сооружению и эксплуатации инфраструктуры, организации сбыта и снабжения, налаживанию работы транспорта и связи, развитию торговли и общественного питания, обеспечению населения товарами и услугами, а также занятости трудящихся и их социальной защищенности.

Формирование эффективных структур экономики и оптимальных пропорций ее развития является важнейшей функцией экономического и правового регулирования государства в условиях рыночной экономики. Социальная направленность в народнохозяйственном планировании заключается в том, что потребности населения должны занять определяющее место во всей системе централизованного регулирования, охватывая все сферы деятельности - производственную и социальную, в том числе экологию, условия труда, быта, отдыха населения. Это требует

сосредоточения средств на коренной реконструкции отраслей, производящих товары народного потребления и выполняющих услуги, а также на мероприятиях по улучшению экологической обстановки, переориентации инвестиционной политики. Развитие экономики УССР в условиях сложившейся экологической обстановки, ограниченных водных, сырьевых и трудовых ресурсов должно осуществляться путем интенсификации производства.

В складывающейся ситуации отраслевая структура народного хозяйства должна быть значительно изменена. В первую очередь необходимо обеспечить преимущественное развитие машиностроения, химической и нефтехимической промышленности, электроэнергетики, биотехнологии, информатики и других прогрессивных отраслей. Эти отрасли целесообразно специализировать на производстве высокоточных машин и приборов, неэнергоёмких, но высокоэффективных и наукоемких производств, что позволит без наращивания объемов производства за счет повышения их качества, снижения металлоёмкости и ресурсосбережения обеспечить потребности народного хозяйства в металле, топливе, энергии, продукции химической промышленности, а также снизить завоз из других республик первичных энергоресурсов.

Необходимо ускорить развитие перерабатывающих отраслей, строго сбалансировать их производственные мощности с сырьевыми ресурсами. В структуре народного хозяйства должна возрасти роль строительства, но для этого следует обеспечить сбалансированность между ростом его объемов и производственными мощностями строительно-монтажных организаций. Структурная и инвестиционная политика в УССР должна быть направлена на значительное снижение доли производства сырьевых и топливно-энергетических ресурсов и массовое внедрение ресурсо- и энергосберегающих технологий, опережающее развитие наукоемких отраслей и интенсивное землепользование. В работе обосновано, что решить проблемы, порожденные диспропорциями в инвестиционной политике, структуре промышленности и сельского хозяйства, можно только путем повышения эффективности экономического и правового регулирования.

Весьма актуальной проблемой развития сельского хозяйства становится возрождение сел. Производственные и социальные трудности села, отток трудовых ресурсов и их старение, сезонный характер работ, отсутствие производственных объектов с постоянным приложением труда, низкий уровень социальной инфраструктуры, односторонний подход в индустриализации сельскохозяйственного производства за многие годы создали ряд трудностей в развитии сельского хозяйства. Для решения этих проблем в работе вносятся предложения по интеграции сельскохозяйственного и промышленного производства особенно с пищевой и легкой промышленностью на основе размещения

промышленных объектов в крупных сельских населенных пунктах, средних и малых городах. Наряду с этим в них нужно строить предприятия средней и малой мощности по переработке и хранению продукции. Соединение промышленности с сельским хозяйством коренным образом изменит организацию и технологию сельскохозяйственного производства, так как это позволит приблизить переработку к районам выращивания сырья. На основе планово-экономического и правового регулирования развития промышленности и сельского хозяйства можно будет укрепить эквивалентный обмен между городом и селом путем стимулирования рыночных отношений между сельским хозяйством и промышленностью, смягчить миграционные процессы, создать реальную базу для ускорения социально-культурного развития села.

Среди инструментов экономического регулирования в системе народнохозяйственного планирования важная роль принадлежит бюджетному планированию. В работе обосновываются предложения, направленные на то, чтобы ресурсы республики и местных органов полностью обеспечивали социальные и производственные потребности каждого региона с учетом уровня его экономического развития. Как известно, до последнего времени местные бюджеты, особенно районные, поселковые и сельские были маломощными и формировались в основном за счет централизованных перечислений под нормируемые расходы. Для формирования оптимальных бюджетных ресурсов на всех уровнях управления, исходя из реальных возможностей, необходимо решить ряд сложных задач. Во-первых, определить круг социально-экономических задач, решаемых на различных уровнях, и величину расходов из соответствующих бюджету для их решения. Во-вторых, определить соотношение союзного, республиканского и местного бюджетов и источники их формирования для решения соответствующих задач. В-третьих, четко увязать в народнохозяйственном и региональных планах формирование бюджетов с объемами производства и его эффективностью.

Общая модель распределения функций представляется в следующем виде: все функции по социально-экономическому развитию района, поселка и села должны выполняться ими самостоятельно, а то, что может быть выполнено на уровне области и города, должно быть включено в функции последних с учетом максимального удовлетворения потребностей населения. Это позволит освободить республиканские и союзные органы от несвойственных им функций. Исходя из экономических возможностей района, области, республики формируется бюджет, который должен покрывать все или важнейшие их потребности.

В отличие от действующей системы формирования бюджетов на основе аккумуляции и распределения ресурсов в работе предлагается сбалансировать бюджет местных советов с планами социально-

экономического развития и сформировать его в виде прямых отчислений предприятий, расположенных на соответствующей территории в местный, республиканский и союзный бюджеты. Возможны два варианта: первый – по установленному удельному весу, когда платежи направляются через районные финансовые органы непосредственно в городской, областной, республиканский и союзный бюджеты и второй – все отчисления направляются в районный бюджет, из которого часть ресурсов (по установленному нормативу) остается в распоряжении местных органов, а остальная – перечисляется в городской или областной бюджеты для последующего перераспределения в республиканский и союзный бюджеты.

Основным критерием формирования бюджета может стать объем финансовых ресурсов, создаваемых на соответствующей территории. Важнейшими источниками финансовых ресурсов каждого региона должны стать прибыль, налог с оборота и доходы от внешней торговли предприятий всех форм собственности. В основе определения поступлений в бюджет каждого региона должен быть объем чистой продукции, производимой всеми предприятиями, расположенными на соответствующей территории.

Анализ показывает, что совершенствование технологии производства и его интенсификация благоприятствуют переходу к экономическим методам планирования. Однако это процесс длительное время сдерживается недостаточным уровнем экономической самостоятельности регионов и предприятий, трудностями в налаживании рыночных отношений и развитии различных форм собственности.

Анализ показывает, что совершенствование технологии производства и его интенсификация благоприятствуют переходу к экономическим методам планирования, однако этот процесс длительное время сдерживается недостаточным уровнем экономической самостоятельности регионов и предприятий, трудностями в налаживании рыночных отношений и развитии различных форм собственности.

В последнее время развитие рыночных отношений и форм собственности, экономическая самостоятельность предприятий, регионов и республик создают условия для формирования качественно новых производственных отношений, способствующих переходу от директивного к индикативному планированию, в основе которого лежит экономическое регулирование. В 1988-1990 гг. формирование производственных программ предприятий осуществлялось на основе государственных заказов и спроса потребителей; для формирования народнохозяйственных пропорций применялись нормы, нормативы и контрольные цифры; для налаживания прямых связей в народном хозяйстве использовался механизм товарно-денежных отношений, хозяйственного расчета. Однако при этом недостаточно учитывалось

многообразии экономических процессов, требующих соответствующих решений. В частности, меняются функции государства в управлении народным хозяйством, усложняются производственно-экономические связи, возникает необходимость широкого внедрения достижений научно-технического прогресса, появляется объективная потребность выхода предприятий на внешний рынок.

В условиях рыночных отношений требуется дальнейшее совершенствование планирования с тем, чтобы увязать потребности регионов, отраслей, предприятий, трудового коллектива и каждого его члена с интересами общественного производства. На основе анализа отечественного и зарубежного опыта установлено, что планирование общественного производства осуществляется через регулируемую деятельность органов управления путем использования экономических и правовых рычагов в процессе разработки и реализации индикативных планов. В работе обосновывается определение функций народнохозяйственного планирования, включающих прогнозирование, формирование социально-экономических структур и поддержание их равновесия, определение целей и приоритетов, экономическое и правовое регулирование, социальная защита населения, ориентация и создание благоприятных условий функционирования самостоятельных субъектов рыночных отношений, согласование решений и взаимодействие всех уровней управления в интересах общих целей развития.

Исходя из этого, в работе обосновывается, что планово-экономическое регулирование со стороны государства, на уровне района, области, республики и страны должно осуществляться через долгосрочные прогнозы, трансформирующиеся в индикативные, а на уровне предприятий и организаций – в конкретные планы. Таким образом, плановая система охватывает все уровни управления и включают: предплановые документы, индикативные планы и планы предприятий. Предложенные автором методологические и организационные подходы в народнохозяйственном планировании позволяют значительно продвинуться в решении задач разграничения выполняемых функций в планово-экономическом регулировании на каждом уровне управления, при согласовании и взаимоувязке принимаемых решений.

Опираясь на объективную необходимость сочетания прогнозирования и планирования в работе подчеркивается, что эти две стадии составляют единый последовательный процесс народнохозяйственного планирования. Первая стадия – прогнозирование, включающее анализ социально-экономического развития динамики и фактического состояния экономики, научные исследования и их практические результаты, прогноз научно-технического прогресса, концепцию социально-экономического развития на перспективу;

важнейшие народнохозяйственные, стратегические программы, прогноз направлений развития и размещения производительных сил, предвидение результатов принимаемых решений на разных уровнях управления. Вторая стадия – планирование, включает разработку индикативного плана на перспективный период, выработку целей, приоритетов и пропорций, экономических и правовых регуляторов, разработку бюджетного плана регионов, доведение индикативного плана до областей, городов, районов и предприятий.

Принципиальной особенностью методического и организационного формирования такого планирования является отсутствие возвратного плана. Укрупненная схема народнохозяйственного планирования в республике представлена в схеме № 1. Подробное ее изложение приведено в работе. Она включает разработку предплановых документов, индикативных планов, основы их методологии и организации, отражающие процесс плано-экономической работы на уровне республики, природно-экономических и административных районов, областей, городов.

На основе анализа опыта планирования автором внесены предложения по совершенствованию методики разработки предплановых документов с целью максимального приближения их к потребностям индикативного планирования. Прогноз научно-технического прогресса целесообразно разрабатывать по стране, республике и природно-экономическим районам, а прогноз основных направлений развития и размещения производительных сил – по стране, республике, области, городу и району. В условиях расширения экономической самостоятельности регионов и предприятий вопросы размещения производительных сил должны решаться исходя из их интересов и народнохозяйственной эффективности производства в республике и стране в целом. В связи с этим схема развития и размещения производительных сил и основные направления экономического и социального развития республики должны разрабатываться как единый документ в виде долгосрочного прогноза, практическая направленность которого должна заключаться в обосновании общественных потребностей, ресурсов, путей интенсификации производства, а также масштабов, темпов и пропорций его развития и размещения.

Исследования показывают, что применение экономических и правовых регуляторов возможно лишь на базе предвидения четких направлений развития социально-экономических процессов, возникающих в отдаленной перспективе, в основе которых лежит взаимообусловленные и причинно-следственные зависимости. Решению этих задач способствует прогнозирование, как метод научно-аргументированного предвидения вероятных тенденций и направлений социально-

экономического развития на основе познания и учета требований объективных законов и их воздействия на происходящие процессы.

Долгосрочный прогноз, построенный на научном предвидении тенденций и перспектив, определяет кратчайшие пути достижения поставленных целей и решения стратегических социально-экономических задач развития общества, такие прогнозы должны разрабатываться на всех уровнях управления с учетом естественно-исторических особенностей каждого региона, создания благоприятных условий для функционирования предприятий всех форм собственности, развития культуры, социальной сферы, охраны окружающей среды, рыночных отношений. Формирование долгосрочных прогнозов должно осуществляться от общего к частному: прогноз по республике является ориентиром для области и крупных городов, а прогноз по области и крупных городов – для районов и т.д.

Исходя из принципа комплексности народнохозяйственного планирования и используя комплексный подход в прогнозировании, автором обоснована концепция социально-экономической политики, сформулированы теоретические и методологические положения о народнохозяйственных пропорциях, определены основные направления и структуры развития, намечены программы, способы и средства достижения поставленных целей.

Переход от директивного к индикативному планированию, учет в планировании специфики и особенностей социально-экономических преобразований объективно требуют разработки новой методологии перспективного народнохозяйственного планирования.

В работе сформулированы основные принципы индикативного (рекомендательного) планирования, представляющего собой выработку и научное обоснование целей приоритетов, ориентиров, пропорций и структур социально-экономического развития на перспективу и способов их достижения. Общая схема такого планирования представляется в следующем виде: методологические и организационные основы построения индикативных планов-прогнозов; цели, которые намечается достигнуть; приоритеты, выражающие предпочтения в ресурсах или факторах при развитии в определенный период времени; направления использования экономических и правовых регуляторов; экономический анализ данных и социально-экономических структур и факторов, являющихся объектами регулирования, направленных на достижение намечаемых целей. Сформированный и одобренный органами власти индикативный план является ориентиром социально-экономического развития республики, области, города, района, поселка, села и предприятия. Организация разработки индикативных планов представлена в схеме № 2.

Опираясь на прогноз социально-экономического развития соответствующей территории, рыночный спрос и предложения, наличные ресурсы предприятия координируют свою деятельность с местными советами и на основе этого разрабатывают и утверждают свои планы.

В результате социально-экономические процессы регионов и республики будут находится под воздействием государства через индикативные планы и рынок на основе использования экономических и правовых регуляторов. В этом случае в задачу планирования будет входить выполнение следующих важнейших функций: изучение конъюнктуры социально-экономического развития; отработка методов использования экономических и правовых регуляторов, направленных на согласование развития экономических процессов; а также устранение монополизма, инфляции, повышение занятости, поддержание приоритетности развитие рынка, повышение восприимчивости отраслей народного хозяйства к научно-техническому прогрессу и т. д. Предлагаемая модель плана будет содержать характеристику современного состояния экономики, ее анализ, обоснование перспектив развития, цели, приоритеты, пропорции, проблемы и варианты пути их решения. В работе обоснована и предложена структура перспективного индикативного плана с выделением разделов и характеристикой их содержания, который рекомендован для использования в практике народнохозяйственного планирования в условиях рыночной экономики.

Таким образом результаты научных исследований позволили разработать механизм плано-экономического регулирования социально-экономических процессов в условиях рыночных отношений и многоукладной экономики. Его основой является прогнозирование и индикативное планирование, базирующееся на использовании экономических и правовых регуляторов прямого или косвенного воздействия на крупные социально-экономические структуры и факторы, определяющие направления развития экономики.

УІІ. Регулююча функція держави у розвитку сільського господарства¹⁴

Серед п'яти найскладніших проблем, які дісталися незалежній Україні від і минулого, важливе місце займає проблема "дереформованих пропорцій у розвитку сільського господарства і промисловості". Це викликано тим, що починаючи з другої половини 20-х років нинішнього століття сільське господарство передавало левову частину фінансових і

¹⁴ Ж.Економіка АПК. 1998, № 12, -С.3-5

трудових ресурсів для відродження і розвитку промисловості. Протягом всіх п'ятирічок колишнього Радянського Союзу в сільське господарство направлялось в 2-5 разів менше капітальних вкладень, ніж у промисловість. Природно, що така інвестиційна політика відчутно позначалася на рівні і темпах розвитку цих двох важливих галузей економіки.

Розрахунки показують, що незважаючи на загальне затухання середньорічних темпів приросту виробництва продукції в обох галузях, все ж таки в промисловості продуктивність була у 2-4 рази вища, ніж у сільському господарстві. Тому вирішуючи проблему сільського господарства, треба врахувати не тільки сучасне, а й минуле його розвитку. З погляду на минуле в сільському господарстві продовжують залишатися і діятимуть ще довго в майбутньому чимало негативних факторів, серед яких важливе значення мають нижченаведені.

Погіршення екологічного середовища як результат перезволоження земель, засолення ґрунтів, підтоплення, зрушення мікроклімату внаслідок глобальних змін у навколишньому середовищі та прорахунків у проведенні меліоративних і робіт у минулому.

Гострою залишається проблема у розвитку сільського господарства — якість і протяжність доріг. Відсутня достатня кількість та протяжність доріг з твердим покриттям. Бездоріжжя як і в минулому, так і в сучасному періодах є одним з факторів міграції сільського населення до великих міст. Останнім часом проблема доріг доповнилася відсутністю транспорту та палива.

Складною проблемою сучасного села залишається безробіття, зумовлене багатьма суб'єктивними і об'єктивними причинами. Серед них: сезонний характер робіт та вкрай низька кількість виробничих об'єктів з постійним характером праці; відсутність можливостей змінювати вид діяльності та сферу прикладання праці; низький рівень соціальної інфраструктури на селі; призупинення індустріалізації сільськогосподарського виробництва; відсутність переробної промисловості поблизу сировинної зони. Невпинний спад виробництва та його пряме згортання в КСП яскраво характеризує занепад громадського характеру праці під тиском викладених процесів.

Ці та інші проблеми, зокрема старіння села, важка фізична праця, що здійснюється безпосередньо в природних умовах, та допущені технологічні, економічні й організаційні помилки минулого щодо поділу населених пунктів на перспективні і неперспективні ставить розвиток сільського господарства у безвихідне становище. Відбувається старіння та скорочується чисельність сільського населення внаслідок його міграції до міст та високої смертності сільських жителів.

У результаті багатовекторного впливу соціальних і економічних процесів поглиблюється катастрофічний стан сільськогосподарського

сектора економіки. Реформування сільськогосподарського виробництва, структурна перебудова та переведення його на рейки ринкових відносин у перехідний період поки що не відбулося.

У сільському господарстві земля і основні фонди використовуються неефективно, руйнується ресурсний потенціал, процес роздержавлення підприємств на місцях спрацьовує малоефективно. Потрібні більш радикальні й ефективні дії, спрямовані на пожвавлення зародження ринкових відносин на селі.

Одним з основних факторів негативних процесів у сільському господарстві є недосконала система законодавства в державі. Так, ст.5 Земельного кодексу України передбачає, що земля може належати одночасно:

громадянам на праві колективної власності;
юридичним суб'єктам права колективної власності, а саме: колективним сільськогосподарським підприємствам, сільськогосподарським кооперативам, садівничим товариствам, акціонерним товариствам.

Отже, законодавче закріплюються два власники. Однак ні один з них не може виділитися з частиною своєї землі. Деяку ясність внесено Указом Президента України в 1994 р. "Про невідкладні заходи по прискоренню земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва". Указом надано право виходу з КСП із земельним паєм у натурі. Однак тепер на шляху реалізації цих двох документів виникають інші складнощі, зокрема в Конституції України, відсутнє чітке поняття колективної власності.

Такі законодавчі неузгодження призводять до того, що на місцях процеси земельних відносин не рідко регулюються різними тимчасовими поясненнями та пам'ятками. Для усунення таких недоречностей потрібні зміни і узгодження у більшості законодавчих і нормативних актів. При цьому треба врахувати, що органами державної влади України з питань розвитку АПК за 1990-1998 рр. прийнято 225 документів. Крім того, їх кількість для регулювання розвитку АПК невпинно зростає: у 1995 р. прийнято 24; у 1996 р. — 38; у 1997 р. — 52; за 10 місяців 1998 р. — 43. Безумовно дані документи повинні бути узгоджені як між собою, так і з Конституцією України.

Важливим фактором поглиблення кризових явищ на селі є втрата сільськими жителями довіри до землі, які не бачать її цінності та можливості користуватися її плодами, водночас проявляється зневажливе ставлення до паростків появи реальних її господарів. Багато колишніх колгоспників бажали б повернутися до старих порядків у сільському господарстві.

Для виходу з економічної кризи в агропромисловій сфері та подолання зневіри і надання впевненості у своїй силі кожному селянинові

треба спрямувати зусилля на припинення подальшої руйнації того, що залишилося після колишніх колгоспів. Необхідно все робити за допомогою держави, щоб на селі з'явилися справжні господарі землі.

Указом Президента України пропонується здійснити модернізацію колективних сільськогосподарських підприємств; практикувати передачу худоби і птиці працюючим і пенсіонерам; будівлі і технічні засоби передати бажаючим селянам у кредит за мінімальною оціночною вартістю з виплатою протягом 10 років, починаючи після 5 років. Хто не зможе використовувати землю особисто, може здати в оренду кооперативу або окремій особі. Право власності на землю зберігається і вона може передаватись у спадщину.

Ще однією важливою умовою вирішення проблеми щодо призупинення занепаду сільського господарства і села в цілому, крім правових і майнових аспектів, може бути здійснення процесу наближення переробної промисловості до сировинної бази сільського господарства. Це вимагає створення сприятливих умов розміщення підприємств різних галузей промисловості безпосередньо в районних центрах, невеликих містах, селищах та в сільських населених пунктах, що створить хоча б деякі соціальні умови, наближені до міських.

У сільській місцевості має бути зосереджена переважна частина промисловості, що переробляє сільськогосподарську продукцію — харчова, легка та інші галузі, пов'язані з агропромисловим комплексом. Широкого розвитку та наближення до споживачів повинні набути малі підприємства по виробництву товарів народного споживання, художніх виробів, ремонту сільськогосподарської техніки, надання різноманітних послуг сільському населенню, а також будівництво, транспортне обслуговування, виробництво будівельних матеріалів.

Йдеться про те, щоб держава створила умови, за яких переробна промисловість, послуги і виробництво сільського господарства розвивались не у відриві одне від іншого, а як органічна частина єдиного цілого, але виключно на приватній власності.

Це приведе до зміни економічного і соціального розвитку села на краще і надасть йому не тільки аграрний, а й промисловий характер розвитку, зробить реальним можливість усунути відмінності між містом і селом, як це має місце у високорозвинутих країнах.

УІІІ. Економічне прогнозування в Україні¹⁵

Здійснено аналіз прогнозних розрахунків щодо динаміки ВВП на 1995—2015 рр., опубліковані в журналі «Економіка України» на початку 1995 р. На основі порівняння прогнозних і фактичних даних зроблено

¹⁵ Ж. Вісник аграрної науки. 2006, № 9, -С.67-72

спробу дати пояснення можливості довгострокового прогнозу в складних умовах перехідного періоду економіки України до ринкових відносин.

Після 1991 р. у практиці державного та регіонального управління в суспільстві майже не використовується поняття «прогноз» і «план». Прогнозно-планові розробки щодо розвитку економіки на перспективу на державному рівні змінено на так зване програмування соціально-економічного розвитку. Спеціалістам відомо, що економічні прогнози і плани за своєю суттю та внутрішнім змістом повністю відрізняються від програм, але на той період наукові та практичні прихильники, захоплені реформами, не відчували цієї різниці і не зрозуміли недоцільність подібних експериментів.

Довести помилковість відмови від планування і прогнозування та вплинути на сучасну законодавчу і виконавчу владу можна через висловлювання класичної наукової еліти і світової практики щодо використання наукових і практичних основ цієї сфери діяльності.

Уряди незалежної України, а їх було багато, не прислухалися до вітчизняних учених і митців, мудрістю яких захоплюється світ. У такій ситуації чимало фахівців в угоду новій владі тільки імітували зміни, що відбувалися в умовах ринкових відносин. Нові ж управлінці, які через нерозуміння ролі прогнозування і планування в державному управлінні в новій ситуації, сприяли різноманітним необдуманим новаціям. У результаті навіть справжні прогнози і плани взагалі не сприймалися на державному і регіональному рівнях, а майбутнє ще не визначилось. Результати цього нині відчуває кожен українець.

Хоча на державному рівні існувало зневажливе ставлення до розробки планів, але історія свідчить, що ще в середині XV ст. наукова думка дотримувалася протилежного [1].

Поєднання планування і прогнозування як метод управління соціально-економічним розвитком суспільства з адміністративно-командною системою директивного управління віддає перевагу плану на державному рівні, який використано як засіб не управління, а головним чином адміністрування і командування в усіх сферах життєдіяльності народу.

Суспільство і нова влада для позбавлення від рецидивів командування та засобів для цього відмовилися від планування і прогнозування. Однак прогнозування, на відміну від планування, влада колишнього Союзу не використовувала при директивному управлінні, а економічне прогнозування в ті часи було прерогативою науки. Влада зверталась до науково обґрунтованих прогнозів як орієнтирів соціально-економічного розвитку в політичних цілях і для розробки поточних і п'ятирічних планів.

Через кілька років виникла потреба хоча б на науковому рівні відновити довіру до економічного прогнозування як орієнтиру соціально-

економічних параметрів розвитку суспільства на перспективу і довести можливість використання наближених до реальності економічних передбачень на майбутнє. Спочатку це були лише роздуми, які з часом втілювались у конкретні наукові розробки і підтверджували оприлюднені параметри динаміки економіки України в умовах ринкових відносин, нестабільних економічних та політичних процесів.

Прогноз динаміки економіки держави на довгострокову перспективу здійснено з тих часів, коли на початку входження у ринкові відносини після 1993 р. практика на державному рівні повністю відмовилася від планування, а прогнози набули віртуального значення і розроблялися на рік, квартал і навіть місяць. Деякі вчені і практики пересвідчилися, що державу не цікавило майбутнє українського суспільства і його нових поколінь, їхнє соціально-економічне становище в перспективі. Здавалося, що практика повністю відкидає прогностичні розрахунки, особливо вітчизняних учених і навіть досвідчених спеціалістів державних установ як непотріб і віддає перевагу поточним розрахунками.

У 1995 р. здійснено довгостроковий прогноз валового внутрішнього продукту (ВВП) до 2015 р. як основного показника динаміки економіки країни [1]. На період 1995—2000 рр. розраховано показники на кожен рік, а на подальші періоди — лише на кінцеві роки п'ятирічок — 2005, 2010 і 2015 рр. Упродовж 1995—2005 рр. прогноз ВВП виявився найбільш наближеним (порівняно з іншими розробками) до реального стану динаміки економіки країни (таблиця) [3].

Прогноз і фактичний стан динаміки реального ВВП (у % до попереднього періоду)

Розробник	Рік						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2005
Мінекономіки України	-5,7	-1,8	+1,7	+0,5	-0,1	+3,5	+4,0
Інститут економіки і прогнозування НАН України	-	-3,0	-5,0	-2,5	-	+3,0опт	+8,0опт
Б. Панасюк, І. Сергієнко (мінімальний варіант)	від-15 до -13,5	від-8,6 до -7,0	від-1,9 до -1,2	від-1,7 до -1,5	від-0,3 до +0,1	від+5,6 до +6,8	від+2,3 до +2,9
Світовий банк	-5,0	+1,5	-	-	-3,0	-	-
Європейський банк	-5,0	-	-	-	-	-	-
Гарвардський Інститут міжнародного розвитку (НІІД)	-	-	-	від-3,7 до +7,0	-	-	-
Міжнародний центр перспективних досліджень	-	-	-	-	від-2,0 до -4,0	-	-
МВФ	+3,0	+2,4	-	-	-	-	-

Європейський центр макроекономічного аналізу України	-	0,5	-	-	-	-	-
Українсько-німецька консультативна група	-	-	-4,0	-	-	-	-
Фактично	-12,2	-10,0	-3,2	-1,7	-0,4	+6,0	+2,6

Нагадаємо, що у 2004 р. групою економістів, очолюваною відомими вченими А. Гальчинським і В. Гейцем, розроблено «Стратегію економічного і соціального розвитку України (2004—2015 роки)», яка залишається єдиним цільним прогностичним документом на середньостроковий період у країні [5]. Визначено, що у 2005 р., за песимістичним варіантом, зростання ВВП передбачалось у 4,8%, за оптимістичним — 8%. Читачам нагадаємо, що оптимістичний рівень ВВП у 2005 р. на рівні +7,3- +8,0%, а песимістичний +2,3- +2,9%, нами було передбачено ще у 1995 році [3].

Думка про те, що прогнозування під час економічної і політичної нестабільності супроводжується складнощами розрахунків, невірою в них, а іноді навіть сприймалося вороже, відчувалася всі роки. Безліч прикрощів, якщо не прямо, то опосередковано залежали від влади, яка не могла збагнути, що державний службовець і не де-небудь, а в апараті Кабінету Міністрів напророкував падіння ВВП на наступні п'ять років (1995—1999 рр.).

Отже, законодавча і виконавча влада володіла даними про перспективи економічного спаду в країні. На жаль, використовувались так звані щорічні прогностичні показники іноземних розробників та Міністерства економіки, яке вимушене було до них прислухатися. Спеціалісти Міністерства економіки розробляли оптимальні економічні прогнози, але їхні показники підганялись під потреби поточної політики, тобто робота над ними зводилась нанівець.

Але результати прогнозування впродовж 10 років дають чимало позитивного для практики: стало зрозумілим, що науковий макроекономічний прогноз можливий і до нього треба прислухатися; наука забезпечувала владу прогностичним баченням реальної перспективи; у подальшому державні органи матимуть базу для повернення до розробки середньострокових планів і довгострокових прогнозів; наука може і надалі вдосконалювати різні методи прогностичних розрахунків, які при вдалому їхньому застосуванні дають досить наближені результати; прогностичні розрахунки параметрів досягнення намічених цілей можна здійснювати з високою вірогідністю; підтверджується високий рейтинг наукових публікацій з методів прогнозування в українських наукових журналах.

Аналіз автором великого масиву інформації висвітлює трансформаційну динаміку соціальних, економічних, політичних і глобалізаційних процесів і засвідчує їхній вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства. Сучасний жалюгідний соціально-економічний стан і не краща перспектива показали, що економічна наука намагалася зрушити з місця державну машину, теоретично доводила реальну можливість передбачення і зосередження наявних та можливих ресурсів на вирішення нагальних суспільних проблем у перспективі.

За 10 років із 20, на які було розраховано прогнозні показники динаміки української економіки, вони майже щорічно наближалися до реальних значень, ніж всі інші прогнози.

За цей період висловлювалися різні думки: прогноз вдався випадково, хоча випадкового впродовж десяти літ важко знайти; ставлять під сумнів навіть фактичні статистичні дані як базу для прогнозування, особливо величину валового продукту, посиляючись на реально існуючу тіньову економіку; математична модель взагалі не може дати наближеного результату.

На нашу думку, доцільність відродження в майбутньому економічного прогнозування і планування у сфері управління державою, бізнесі та зовнішніх відносинах не викликає сумніву. Доцільність розробки довгострокового економічного прогнозу підтверджують також об'єктивні та суб'єктивні фактори: теоретична і практична переконаність у можливості здійснення довгострокового прогнозу динаміки економіки країни з урахуванням різноманітних позитивних і негативних процесів; реальні докази щодо неправильного шляху, обраного для державного управління в умовах ринкових відносин без бачення науково обґрунтованих перспектив і результатів діяльності виконавчої влади в поточному періоді; власний багаторічний практичний і теоретичний досвід, набутий у планових підрозділах державних структур управління, особливо Держплані України; надія на можливість переконати владу нової України в необхідності і можливості розробки середньострокових та довгострокових прогнозів і планів соціально-економічного розвитку в умовах ринкових відносин.

Розрахунок прогнозних показників потрібен був як економіко-математична модель для короткострокового, середньострокового та довгострокового прогнозування і планування. Після 1991 р. було сформовано ідею, постановку задачі та її параметри для конкретного розробника, але математичну модель зробити не вдалося.

Пізніше програмістами Інституту кібернетики ім. Глушкова під керівництвом академіка І. Сергієнка було розроблено математичну модель на основі постановки задачі Б.Панасюком. Її економічні параметри було опубліковано в пресі в 1996 р. [3]. Для окремих складових-параметрів моделі були враховані фундаментальні основи розвитку економіки в умовах

нестабільності, зокрема економічної і політичної нестабільності перехідних економік, що дало позитивні наукові й практичні результати.

У процесі прогнозних розрахунків використано економічні цикли, притаманні всім економікам, ураховано специфічні обставини, характерні для української економіки у її розвитку до 2025—2030 рр.: економічна і політична нестабільність перехідного періоду; широкий діапазон проблем, які потребують втручання держави в соціально-економічну діяльність суспільства. Саме в цей період діятимуть не стільки економічні цикли, а й, як визначив академік НАН України А.А. Чухно, стадіальні цикли, породжені політичною і економічною нестабільністю в державі.

Подібна циклічність повністю підтверджується нашим прогнозом і фактичною динамікою ВВП у 1995—2000 рр.: перехід від економічного спаду (прогноз —13,5%, факт —12,2%) у 1995 р. до економічного зростання (прогноз +6,8%, факт +6%) у 2000 р. У подальшому темпи приросту знижувалися і вже в 2005 р. динаміка економіки мала такі характеристики: за прогнозом +2,9% і фактом +2,4%; у наступні 5 років динаміка не матиме значних змін і уже в 2010 р. приріст економіки не перевищуватиме +2,5% за помірним варіантом і +2% — за мінімальним. Ситуація може бути виправлена під впливом 3-х факторів: підвищення ефективності державного управління і зваженого втручання в суспільні процеси; створення умов для залучення вітчизняних і зовнішніх інвестицій; стабільність у країні.

У розроблену модель, узгоджену з економічними параметрами, прямо і навіть підсвідомо були закладені найперші джерела, з яких розпочиналися задачі поєднання елементів комбінованого аналізу та дискретної (роздільної, перерваної) теорії ймовірності з метою поєднання дискретних, тобто відокремлених багатофакторних задач. Саме в цьому полягала сутність виведення формули для розрахунку прогностичних величин для цілої соціально-економічної системи на рівні держави. Теорія ймовірності дає можливість кількісно оцінювати всі події, які ймовірно можуть відбутися у перспективі.

Зі значним ускладненням пов'язане наукове обґрунтування процесів прогнозування, планування та їхня практична реалізація у державному управлінні. Україна як незалежна держава успадкувала ряд складних проблем, які в перспективі боляче відбиваються в усіх сферах українського суспільства. Наприклад, проблема енергозбереження, яка відсувала Україну до відсталих країн світу, у перспективі визначатиме соціально-економічний рівень розвитку суспільства.

Ще у 1991 р. досить гостро постали такі проблеми: низькі темпи оновлення основних виробничих фондів; зниження забезпеченості власними природними і сировинними ресурсами відносно їхнього відновлення; розвідка і освоєння нових родовищ (нафта, газ, вугілля); зростання відведення площ сільгоспугідь для несільськогосподарських потреб, їхнє підтоплення та заболочення, особливо погіршення якості

ґрунтів, через що 60% чорноземів виявилися непридатними для використання; припинення приросту населення у працездатному віці (з 80-х років минулого століття перевищення смертності над народжуваністю); деформація пропорцій у розвитку найважливіших галузей народного господарства — промисловості і сільського господарства; катастрофічний екологічний стан [2].

Ці проблеми було враховано при визначенні економічних параметрів для побудови спеціальної моделі довгострокового прогнозу динаміки економіки. Доведено доцільність замість монетарної моделі розвитку економіки, якою користуються деякі вітчизняні та всі іноземні прогнозисти, впроваджувати кейнсіанську, яка найбільш придатна для економіки країн при їх переході на ринкові відносини.

Фактори, які віддзеркалюють структурну характеристику суспільного розвитку і формують відповідні параметри, є реальними індикаторами соціально-економічних процесів у перспективі. Важливо зазначити, що в прогнозних розрахунках за базу було використано кейнсіанську модель розвитку і державного регулювання, але монетарні складові не відкидалися, на відміну від виключно монетарної, яку держава офіційно використовувала.

При монетарній моделі розвитку економіки особливістю річних прогнозів на макроекономічному рівні, за якими жила країна, сталося так, що вони будувалися на основі монетарних змінних — індекси цін, швидкість обігу грошей, процентні ставки, дефіцит бюджету, випуск облігацій, обмінний курс, зовнішні прямі інвестиції. Ці змінні було сфокусовано на єдиному показнику, навколо якого й будується річний макроекономічний прогноз - рівні інфляції. Водночас цей узагальнюючий показник характеризує тільки один бік основного закону ринкової економіки - попит. Основна помилка всіх іноземних прогнозистів і деяких наших полягає в тому, що при використанні монетарної моделі та її економічних важелів вони не враховують того, що монетарний підхід є ефективним для розвинутих економік і не придатний для перехідних, як в Україні. Розвинуті економіки переважно саморегулюються, а на перехідні економіки впливає регулювання відповідних державних органів, які здебільшого використовують монетарні методи впливу.

Проте змінних, які було б сфокусовано на узагальнюючому показнику створення реальної доданої вартості та характеризують пропозицію, як другий бік основного закону ринкової економіки, в такому випадку немає. Ці змінні й досі не використовуються у річному прогнозуванні. Зростання попиту при недостатній пропозиції в середині країни об'єктивно призвело до того, що в державу спрямувався потік іноземних товарів з відповідними негативними наслідками. Для виправлення такої ситуації необхідно передбачити перспективу зміни всього спектру соціально-економічних процесів і зосередити увагу на формування пропозиції в середині країни як

важливого складника розвитку економіки, її матеріальної і нематеріальної сфер відповідно до формування попиту.

Саме такий науково обґрунтований довгостроковий економічний прогноз дає змогу поєднати використання кейнсіанської та монетарної концепцій для розв'язання найважливіших національних інтересів. Для нової України це: зростання добробуту і культури нації; структурна перебудова економіки; екологія; використання новітніх технологій, особливо ресурсозбереження; розширення виробничого і соціального будівництва; зростання якості виробництва і послуг. З метою забезпечення цих інтересів у розробленій моделі використовували прогнозні параметри: чисельність працездатного населення у працездатному віці, рівень безробіття, величина основного капіталу (ВОК), рівень спрацювання основного капіталу, межа його завантаженості, тобто використання тощо.

Другу групу факторів, які визначають динаміку реальної економіки у прогнозному періоді з дотриманням певного принципу комплексного узгодження різних критеріїв в умовах багатofакторності і багатомірності, становлять прогнозні параметри самих факторів, які закладаються в результативну модель. Для їх розрахунку не розробляли спеціальні моделі через обсяги роботи для великих колективів, а використовували існуючі класичні методи і власний досвід. Зокрема, при визначенні прогнозного рівня безробіття за базу брали не офіційні, а спеціально розраховані реальні рівні. Якщо державна статистика у 1995 р. фіксувала рівень безробіття у межах 3%, то в прогнозних розрахунках використано — 19—20%. Аналогічним був підхід і до визначення завантаженості та спрацювання основного капіталу. В цьому випадку використовували спеціальні обстеження, економіко-математичні розрахунки, багаторічну практику розробника прогнозів, наукову та інтуїтивну логіку.

Наприклад, у 1995 р. автором обстежено ряд великих промислових підприємств, зокрема, заводи «Артема», «Реле і автоматики», «Будмаш», «Арсенал», вивчено ефективність підприємств газової галузі, переробної промисловості, зокрема спиртово-горілчаних, сільськогосподарських та деяких торговельних організацій.

Третьою особливістю стала категорична відмова від аналогій у прогнозуванні та аналізі реального соціально-економічного стану минулого. Насамперед, було враховано передбачувану нестабільність, викликану постійною, майже щорічною, зміною виконавчої влади, що знижувало ефективність виконання нею своїх регулюючих функцій в управлінській діяльності. Автором досліджено і науково обґрунтовано, що у перспективі виконавча влада буде активно втручатися в соціально-економічні процеси розвитку суспільства до 2025—2030 рр., а в умовах політичної кон'юнктури і недостатнього рівня професійності допускати помилки у виконанні своїх регулюючих функцій, що знижуватиме темпи зростання [4].

Ці методологічні, методичні підходи та інструментарій використано для визначення параметрів окремих соціально-економічних процесів, які передбачено у комплексній макроекономічній моделі, що охоплює економіку загалом. Отже, всі показники, одержані за допомогою математичної моделі, було скориговано через залучення методів розрахунків та результатів інтуїтивного аналізу та досвіду прогнозних розрахунків на довгострокову перспективу.

Отже, процес прогнозування окреслив дві умови для розрахунків прогнозних показників ВВП за двома варіантами: помірний і мінімальний. Прогнозні розрахунки здійснено так, щоб забезпечити розвиток економіки за першим варіантом при здійсненні владою ефективних радикальних реформ: структурна перебудова економіки; впровадження у виробництво прогресивних технологій; створення нових робочих місць; ефективне прискорення приватизаційних процесів; наповнення бюджету та дотримання помірною його дефіциту; утримання інфляції на рівні, що стимулює підвищення ділової активності; зростання інвестиційних ресурсів у реальну економіку; створення сприятливих умов для функціонування всіх суб'єктів ринкових відносин із залученням економічних, правових і адміністративних важелів.

Але аналіз виконання прогнозних розрахунків за 10 років показав, що визначені параметри не дотримувалися: не здійснено глибокого і системного реформування економіки, не забезпечено якісних перетворень — інноваційного розвитку, оновлення виробничого апарату і структури виробництва, подолання глибокої диференціації доходів, високого рівня безробіття. У країні не відбулися радикальні зрушення, постійно відчувався високий рівень безробіття у містах і сільській місцевості; спостерігались високі інфляційні процеси та низька ділова активність. Це дає підстави для висновку: країна розвивалася не за першим — оптимальним, а за другим — мінімальним варіантом, що і підтверджується прогнозними і фактичними даними за 1995—2005 рр.

Багаторічний вітчизняний досвід підтвердив можливість і необхідність повернення до планування та прогнозування соціально-економічного розвитку країни на оновленій методологічній і методичній основі. Щодо цього висновку було б доцільно одержати зауваження вчених і практиків, залучити наукову і практичну громадськість до розв'язання важливої проблеми поліпшення управління в усіх сферах суспільства.

Прогноз динаміки економіки України на 1995—2015 рр. передбачає: на довгострокову перспективу економіка розвиватиметься в умовах трансформаційних параметрів переходу до ринкових відносин. Подібну обставину було враховано в процесі прогнозних передбачень і вона свідчить, що економіка країни об'єктивно розвиватиметься під впливом глибинних структурних змін в економічній, соціальній і інтелектуальній сферах суспільства. Через те, що управління здійснюється за допомогою

монетарних методів, у країні сформувався попит на вітчизняні товари, але пропозиція, яка перебуває під впливом кейнсіанських методів управління, значно відстає. Як результат, для задоволення попиту товари завозяться із-за кордону: промислові повністю, а забезпечення продуктами харчування невдовзі також буде повністю залежати від імпорту;

у прогностичних розрахунках враховано, що політична нестабільність, зовнішня і внутрішня політика істотно впливали на динаміку розвитку економіки. Саме цей фактор виявив, що економіка країни розвивалась не за помірним варіантом, а мінімальним, а це підтверджує саморегулювання економіки впродовж 1991—2005 рр. Аналогічна тенденція передбачається і на період до 2010 р., оскільки політична ситуація не поліпшується і гальмуватиме структурні зміни, а це в кінцевому підсумку стримуватиме економічне зростання. Отже, економічний прогноз і фактичні результати свідчать, що влада в 1991—2005 рр. не забезпечила позитивних зрушень у соціально-економічному розвитку країни;

саморегулювання економіки в Україні забезпечує її розвиток, якщо долає деструктивну політику владних структур не за відомими «економічними циклами», а «ситуативними циклами»: зі спаду в 1995 р. (–12,2%) до зростання у 2000 р. (+6%), але через п'ятирічку позитивна динаміка, як і передбачалося, знизилася у 2005 р. (+2,6%) і наступні 5 років тенденція не зміниться, а позитивна динаміка у 2010 р. становитиме від +2 до +2,5%. Економіка розвиватиметься не за оптимальним варіантом, а мінімальним, відбуватимуться процеси саморегулювання, долаючи недоліки політики урядів і партій. Але ситуація в країні може змінитися за єдиної умови — дотримання стабільності, виваженої соціально-економічної політики та надходження крупних інвестицій в економіку.

Політичні аспекти у коригуванні передбачень розвитку економіки на період 1995—2015 рр. полягають у тому, що сучасні партії звинувачують одна іншу, хоча в багатьох випадках недоліки стосуються представників кожної з них. Мають місце дестабілізація економічної системи в країні, адже вона ще остаточно не сформована; звинувачення у некомпетентності і авантюризмі представників влади, які тільки розпочинають вчитися управляти; постійна зміна урядів, починаючи з 1991 р., призвела до кризових явищ у системі державного управління, відсутності ефективної взаємодії законодавчої, виконавчої і судової влади. У державній політиці відсутня єдина спільна мета, яка спрямовувалася б на реалізацію інтересів національної економіки. Як результат — інвестицій не було в усі попередні роки і в необхідному обсязі їх скоро не буде.

За розрахунками автора, період входження української економіки до розвинутих ринкових відносин на рівні розвинутих країн триматиме до 2025—2030 рр. Саме за цей період, можливо, буде демонтовано стару, що перейшла з минулого, тобто нинішню, структуру економіки і збудовано нову, яка відповідатиме ринковим умовам та світовим стандартам.

ІХ. Десятиліття економічного прогнозування в Україні¹⁶

В статті здійснено аналіз реальності прогнозних розрахунків динаміки ВВП на 1995—2015 рр., які були опубліковані в журналі Економіка України на початку 1995 року. Автор, використовуючи порівняння прогнозних і фактичних даних, намагається дати пояснення можливості довгострокового прогнозу в складних перехідного періоду економіки до ринкових умов.

Після 1991 р. серед різних верств населення українського суспільства, за винятком окремих учених, поняття «прогноз» і «план» перестали не тільки використовуватися у практиці державного та регіонального управління, а й згадуватися. Замість прогнозно-планових розробок щодо розвитку економіки на перспективу на державному рівні використовувалося так зване програмування соціально-економічного розвитку. Спеціалістам відомо, що економічні прогнози і плани за своєю суттю та внутрішнім змістом повністю відрізняються від програм, але ті, хто прийшов у той період до влади, та її наукові і практичні прихильники, захоплені вітром вселяючих змін, не втямили цієї різниці й не прислухались до існуючих тоді думок про недоцільність подібних експериментів.

Коли практика, хоч і негативна, але запроваджена, вперто продовжує існувати, і щось змінити надзвичайно важко. Щоб довести пагубність відмови від планування і прогнозування, немає іншого впливу на сучасну законодавчу й виконавчу владу, окрім як звернутися до думок класичної наукової і художньої еліт, а особливо усталених у світовій практиці методів наукових і практичних основ цієї сфери діяльності. Світ захоплюється героями М. Булгакова «Майстер і Маргарита», а тому не без цікавості довідуємося, що один із них переконливо говорив: «...чтобы управлять, нужно, как-никак, иметь точный план на некоторый, хоть сколько-нибудь приличный срок»¹⁷.

Із сумом можемо сказати, що уряди незалежної України, а їх було багато, не прислухалася не тільки до вітчизняних вчених, а й до митців, мудрістю яких захоплюється світ. Основа багатьох причин такої ситуації полягала в тому, що чимало фахівців, намагаючись прислужитися новій владі, тільки імітували зміни, що відбувалися в умовах ринкових відносин. Нові ж управлінці, яких принесла потужна хвиля різноманітних змін, через повне нерозуміння ролі прогнозування і планування в державному управлінні за нової ситуації, сприяли різноманітним необдуманим новаціям.

У результаті склалося так, що навіть справжні набутки прогнозування і планування взагалі не помічалися, на державному і регіональному рівні до них не придивлялися, борсаючись в майбутньому немовби в темряві. Результати цього відомі, і їхній вплив відчуває кожен українець дотепер.

На державному рівні зневажливо ставилися до розроблення планів, хоча ще в середині XV ст. наукова думка дотримувалася протилежного: «...осуществлению всех самых великих и трудных деяний способствует достойное вознаграждение, разумные и обдуманные планы, а также объединение усилий; первое из этих условий стимулирует начинания, второе — помогает устранить неясности и ошибки, третье — возмещает слабость человеческой природы. Но среди этих трех условий первое место по праву принадлежит разумным и обдуманным планам, т. е. тому, что призвано показать и начертать правильный и удобный путь к намеченной

© Б. Я. Панасюк, 2006

¹⁶ Ж. Стратегія економічного розвитку України. КНЕУ, 36. наук. праць, К., 2006, Вип. 18, -С. 27-36

¹⁷ Булгаков М. Избранные произведения: В 2 т. — К.: Дніпро, 1989. — Т. 2. — С. 341.

цели»¹⁸. Більшість із цього урядам незалежної України через різні причини не вдалося здійснити, навпаки, погіршилося те, що вже існувало.

Причин подібного становища чимало, але основною з них стало поєднання планування і прогнозування як метод управління соціально-економічним розвитком суспільства з адміністративно-командною системою директивного управління, за якого переважно план на державному рівні був використаний як засіб не управління, а головним чином адміністрування і командування в усіх сферах життєдіяльності народу.

Суспільство і його представники у новій владі, щоб позбавитися рецидивів командування та засобів для цього, взагалі відмовилися від усього, що пов'язано найперше з плануванням, а разом з ним і прогнозуванням. У той же час прогнозування, на відміну від планування, влада колишнього Союзу не використовувала у справі директивного управління. Економічне прогнозування тоді було прерогативою науки, а влада використовувала науково обґрунтовані прогнози як орієнтири соціально-економічного розвитку, які використовувалися з політичною метою і для розроблення поточних і п'ятирічних планів.

Через кілька років виникла потреба хоча б на науковому рівні відновити довіру до економічного прогнозування як орієнтиру соціально-економічних параметрів суспільства на перспективу, а також здійснити наукову спробу довести можливість більш-менш наближених до реальності економічних передбачень на перспективу. Спочатку це були лише роздуми, які з часом втілювалися у конкретні наукові розробки, що їм судилося упродовж десяти років підтверджувати оприлюднені параметри динаміки економіки України в умовах ринкових відносин, нестабільних економічних та політичних процесів.

Прогноз динаміки економіки держави на довгострокову перспективу здійснено після того, коли ще на початку входження в ринкові відносини, десь після 1993 р., практика на державному рівні повністю відмовилася від планування, а прогнозування набуло віртуального значення і розроблялося на рік, квартал і навіть місяць. Деякі вчені і практики пересвідчилися, що державу не цікавило майбутнє українського суспільства і його нових поколінь, їхнє соціально-економічне становище в перспективі. Здавалося, що практика повністю відкидала прогностичні розрахунки, особливо вітчизняних учених і навіть досвідчених спеціалістів державних установ, як нікому не потрібні, віддаючи перевагу поточним розрахунками.

У 1995 р. автором здійснено довгостроковий прогноз до 2015 р. валового внутрішнього продукту (ВВП) — основного показника динаміки економіки країни¹⁹. На період 1995—2000 рр. розрахунки здійснено на кожен рік, а на наступні періоди лише на кінцеві роки п'ятирічок — 2005, 2010 і 2015 роки. Упродовж усіх минулих десяти років (1995—2005 рр.) прогноз ВВП виявився найбільш наближеним, порівняно з іншими розробниками, до реального стану динаміки економіки країни, що видно з табл. 1.

Таблиця 1
ПРОГНОЗИ І ФАКТИЧНИЙ СТАН ДИНАМІКИ РЕАЛЬНОГО ВВП
(у відсотках до попереднього періоду)

Розробники	Роки						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2005
Мінекономіки України	- 5,7	- 1,8	+ 1,7	+ 0,5	- 0,1	+ 3,5	+ 4,0

¹⁸ Бекон Ф. Произведения. — Т. 1. — М.: Мысль, 1977. — С. 140.

¹⁹ Панасюк Б., Сергієнко І. Прогнозування розвитку економіки України // Економіка України. — 1996. — № 1.

Інститут економіки і прогнозування НАНУ	—	- 3,0	- 5,0	- 2,5	0,0 (опт- й)	+ 3,0 опт., + 1,0 пес,	+ 8,0 опт., + 4,8 пес.
Б. Панасюк, І. Сергієнко — мінім.	[- 15; - 13,5]	[- 8,6; - 7,0]	[- 1,9; - 1,2]	[- 1,7; - 1,5]	[- 0,3; + 0,1]	[+ 5,6; + 6,8]	+ 2,9 пес. + 8,0 опт.

Закінчення табл. 1

Розробники	Роки						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2005
Світовий банк	- 5,0	+ 1,5	—	—	- 3,0	—	—
Європейський банк	- 5,0	—	—	[- 3,7; - 7,0] Гарвардський Інститут міжнародного розвитку (НІІД)	- 2,5 - 4,0 Міжна- родний центр перспективних досліджень	—	—
МВФ	+ 3,0	+ 2,4	—			—	—
Європейський центр макроекономічного аналізу України	—	- 0,5	—	—	—	—	—
Українсько-німецька консультативна група	—	—	- 4,0	—	—	—	—
Фактично	- 12,2	- 10,0	- 3,2	- 1,7	- 0,4	+ 6,0	+ 2,6

Нагадаємо для читачів, що через десятиліття, а саме у 2004 р., група науковців, очолювана відомими вченими А. Гальчинським і В. Гейцем, розробила і оприлюднила фундаментальну наукову працю — «Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004—2015 роки)»²⁰. До речі ця праця залишається єдиним цільним прогнозним документом на середньостроковий період у країні, яким користуються у навчальних закладах. Вченими визначено, що у 2005 р. за песимістичним варіантом зростання ВВП становитиме 4,8 %, а за оптимістичним варіантом — 8,0 %. Цікавим виявилось те, що оптимістичний рівень ВВП у 2005 р. на рівні 8,0 %, а песимістичний 2,9 % нами було передбачено ще у 1995 р.²¹

Думку про те, що прогнозування справа невдячна, а в часи економічної та політичної нестабільності вона посилюється складнощами розрахунків та невірою в них, довелося відчувати упродовж всіх років. Багато чого сприймалося шанобливо на поверхні, а десь усередині — з острахом, недовір'ям, а іноді вороже. Безліч прикрощів, якщо не прямо, то опосередковано, завдавала влада, яка не могла збагнути, що державний службовець не будь-де, а в апараті Кабінету Міністрів напроорокував падіння ВВП на наступні п'ять років (1995—1999 рр.). Погодьтеся, що це була не така уже легка і безбідна справа.

Досить нагадати, що відразу ж у 1996 р. народний депутат, відомий своїми деструктивними діями проти молодого української держави, Н. Вітренко, аби досадити тодішній владі заявила на пленарному засіданні Верховної Ради таке: «Я звертаю вашу увагу на статтю вчених у журналі «Економіка України» за 1996 р. № 1. Там зроблено макроекономічне моделювання професорами Панасюком і Сергієнком, що очікує Україну при продовженні такої економічної політики, яка є сьогодні. Так от падіння виробництва буде продовжуватися до 1999 р. включно. І тільки з 2000 р. можна очікувати, що щось буде змінюватися на краще. Звідки ж тоді джерела ліквідації

²⁰ Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004—2015 рр.) / ІВЦ Держкомстату. — К., 2004.

²¹ Економіка України. — 1996. — № 1. — С. 28, 30, табл. 3, 6.

заборгованості, звідки можливості захисту населення? Тому ми вимушені знову повертатися до самооцінки цього режиму, який існує в державі»²².

Публікація про очікувану економічну ситуацію в країні у періодичній науковій пресі, оприлюднення прогнозних даних на пленарному засіданні парламенту, а також безпосередня доповідь розробників вищому керівництву держави свідчать, що законодавча і виконавча влада володіла даними про перспективи економічного спаду в країні. На превеликий жаль, нічого з цього не було прийнято, а використано далекі від істини так звані щорічні прогнозні показники іноземних розробників та Міністерства економіки, яке вимушене було до них прислухатися. Спеціалісти Міністерства економіки розробляли досить оптимальні економічні прогнози, але їхні показники здебільшого суб'єктивно підганялись під потреби поточної політики і їхня копійка прогнозна праця зводилась нанівець.

Які ж ставилися завдання здійснення прогнозу на довгостроковий період? У даному разі не можна говорити, що ставилися якісь високі практичні завдання, крім наукового дослідницького прогнозу, але його результати упродовж десяти років дають чимало позитивного і для практики. Передусім стало зрозумілим, що науковий макроекономічний прогноз можливий і до нього можна прислухатися; по-друге, влада не може констатувати, що наука не забезпечувала її прогнозним баченням реальної перспективи; по-третє, в подальшому державні органи все-таки матимуть базу для повернення до розробки середньострокових планів і довгострокових прогнозів; по-четверте, наука може і далі вдосконалювати різноманітні методи прогнозних розрахунків, які за вдалого застосування дають досить наближені результати; по-п'яте, прогнозні розрахунки параметрів досягнення намічених цілей можна здійснювати з високою вірогідністю; по-шосте, підтверджується високий рейтинг наукових публікацій з методів прогнозування в українських наукових журналах.

Працюючи тривалий час у Держплані України і Кабінеті Міністрів України, автор здійснив аналіз великого масиву інформації стосовно трансформаційної динаміки соціальних, економічних, політичних і глобалізаційних процесів і їхнього впливу на всі сфери життєдіяльності суспільства. Спостерігаючи жалюгідний соціально-економічний стан і не кращу перспективу виникла потреба, щоб економічна наука хоча б якось опосередковано допомагала зрушити з місця державну машину, теоретично довівши реальну можливість передбачати і зосереджувати наявні та можливі ресурси на вирішенні нагальних суспільних проблем у перспективі.

Промайнуло десять буремних років із двадцяти, на які розраховані прогнозні показники динаміки української економіки, і вони майже щорічно виявилися найближчими до реальних значень із всіх відомих прогнозів.

Неоднозначно сприймаються підтвердження реальності прогнозів як у наукових колах, так і серед практичних функціонерів. Просто заперечити неможливо, адже десять років прогноз підтверджується, але й повірити складно, бо в сучасній політичній і соціально-економічній вакханалії важко щось реально передбачити. Висловлюється ціла низка думок: прогноз удався випадково, хоча випадковостей упродовж десяти років важко знайти; ставляться під сумнів навіть фактичні статистичні дані, як бази для прогнозування, особливо величина валового продукту із посиленням на реально наявну тіньову економіку; дехто навіть висловлює думку, що математична модель взагалі не може дати якогось наближеного результату; є випадки, коли лунали запитання, чи не було консультацій з Павлом Глобою, і багато іншого.

Приклади подібних думок не є свідченням того, що я ставлю за мету щось спростовувати, ні, я лише намагатимусь розповісти про деякі особливості

²² Стенограма пленарного засідання ВР України, початок 1996 р., «Після перерви».

роботи над економічними прогнозами. Основна мета таких пояснень полягає в тому, щоб не виникало сумніву в доцільності відродження в майбутньому економічного прогнозування і планування, які посядуть гідне місце в управлінській сфері держави, бізнесу та зовнішніх відносин.

Моє рішення розпочати розроблення довгострокового економічного прогнозу було зумовлено низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників: теоретична і практична переконаність у можливій реальності здійснення довгострокового прогнозу динаміки економіки країни з урахуванням різноманітних позитивних і негативних процесів; реальні докази у невірному шляху, обраному для державного управління державою в умовах ринкових відносин, без бачення науково обґрунтованих перспектив і результатів діяльності виконавчої влади в поточному періоді; власний багаторічний практичний і теоретичний досвід, набутий у планових підрозділах державних структур управління, особливо Держплані України; надія на можливість переконати владу нової України в необхідності і можливості середньострокового та довгострокового прогнозування і планування соціально-економічного розвитку в умовах ринкових відносин.

Наукова константа полягала в тому, що для розрахунку прогнозних показників потрібна була, як тепер прийнято, економіко-математична модель. Узагалі мої намагання розробити подібну модель для короткострокового, середньострокового та довгострокового прогнозування і планування розпочалися відразу після 1991 р. Працюючи в Держплані України, я намагався залучити до цієї роботи спеціалістів тодішнього інституту Держплану України — Головного науково-дослідного і інформаційно-обчислювального центру. Сформувавши ідею і постановку задачі, а також інші параметри, я повідомив їх конкретному розробнику, який, здавалося, зрозумів все, але через декілька місяців стало відомо, що подібної математичної моделі зробити не вдалося.

Трохи згодом спеціально для даних прогнозних розрахунків програмістами Інституту кібернетики ім. В. Глушкова під керівництвом академіка І. Сергієнка було розроблено математичну модель на основі моєї постановки задачі і визначених економічних параметрів, які конкретно для цієї моделі були розроблені. Для окремих складових-параметрів моделі було враховано фундаментальні основи розвитку економіки за умов нестабільності, зокрема економічної і політичної нестабільності перехідних економік, що дало досить позитивні не тільки наукові, а й практичні результати.

У процесі прогнозних розрахунків було взято до уваги і використано економічні цикли, притаманні всім економікам. Водночас було враховано низку специфічних обставин, характерних для української економіки на майбутні періоди в межах до 2025—2030 рр.: економічна і політична нестабільність перехідного періоду; широкий фронт втручання держави у соціально-економічну діяльність суспільства. Саме в цей період діятимуть не стільки економічні цикли, а, за визначенням академіка НАНУ А. А. Чухна, стадіальні цикли, породжені політичною й економічною нестабільністю.

Подібна стадіальна циклічність повністю підтверджується як нашим прогнозом, так і фактичною динамікою ВВП: 1995—2000 рр. — перехід від економічного спаду за прогнозом (– 13,5 %) і фактом (– 12,2 %) у 1995 р. до економічного зростання за прогнозом (+ 6,8 %) і фактом (+ 6,0 %) у 2000 р.; у подальшому відбувалося зниження темпів приросту і уже в 2005 р. динаміка економіки мала такі характеристики — за прогнозом (+ 2,9 %) і фактом (+ 2,4 %); в наступні п'ять років динаміка не матиме значних змін і уже в 2010 р. приріст економіки не перевищуватиме + 2,5 % за помірним варіантом і + 2,0 % за мінімальним. Ситуація може бути виправлена за допомогою трьох факторів — підвищення ефективності державного управління і вмілого

втручання у суспільні процеси; створення умов для вливання вітчизняних і зовнішніх інвестицій; стабільності в країні.

У розробленій моделі, узгодженій з економічними параметрами, прямо і навіть підсвідомо були закладені найперші джерела, з яких розпочиналися задачі поєднання елементів комбінованого аналізу та дискретної (роздільний, перерваний) теорії ймовірності з метою поєднання дискретних, тобто відокремлених багатofакторних задач. Саме в цьому полягала сутність виведення формули для розрахунку прогностичних величин для цілої соціально-економічної системи на рівні держави. Теорія ймовірності дає можливість застосувати до всіх випадків подій кількісну міру, які, тобто події, ймовірно настають.

Усі ці ідеї простежувалися в науковому ланцюгу виникнення самої початкової теорії ймовірності²³: виникнення потреби можливості застосування математики для розрахунків та використання їх у формуванні стратегії гравця в карті своїх шансів у грі; з цього приводу звернення Б. Паскаля до великого французького математика Ферма в листах 29 липня, 24 серпня і 27 жовтня 1654 р.; трактування перерваних подій не звужено, а прогностично у книзі Я. Бернуллі «Мистецтво здогадів» та у повісті О. Пушкіна «Пікова дама» й інші; можливе використання математичних формул, запропонованих Н. Вінером у праці «Кібернетика, або Управління й зв'язок у тварині й машині»; дослідження В. Глушкова, засновника Інституту кібернетики, в галузі теорії автоматів, алгоритмів і математичних машин та її практичного використання.

Наведене свідчить про складність побудови моделі прогнозних розрахунків, зокрема пошуку наукової істини, про яку можна було довідатись від неї. Розроблення моделі довгострокового прогнозу економічної динаміки країни, вивірення кінцевих показників, їх публікація в науковій пресі та подальші перипетії вимагали нелюдських зусиль. Насамперед очікування реальних значень оприлюднених економічних прогнозів, зневажливих поглядів державних урядовців та використання політиками даних про економічні перспективи у боротьбі з опонентами, особливо важкі випробування з боку всіх вітчизняних та іноземних розробників прогнозів для української економіки.

Що ж спонукало вченого і водночас державного службовця здійснити довгостроковий економічний прогноз, доводячи його можливість на рівні держави з метою бачення перспективи? Найперше це громадянська позиція та володіння величезною інформацією, науковим і практичним досвідом планування та прогнозування. Річ у тім, що в ті перші роки незалежної управлінської діяльності на рівні держави здійснювалось планування, яке почали називати прогнозуванням на короткостроковий період — рік, з розбивкою на квартали. Відсутність тоді державної концепції прогнозування і планування в ринкових умовах та їхнього чіткого розмежування на практиці призвела до поєднання цих різних економічних категорій у єдине так зване річне прогнозування.

Такий стан ускладнював не тільки наукове обґрунтування процесів прогнозування і планування, а й їхньої практичної реалізації в державному управлінні. Держава жила одним днем, одним роком, а далі цих періодів перспективи ніхто не бачив, хоча народ терпляче, але марно, очікував кращих часів. У той же час Україна, як незалежна держава, успадкувала низку складних проблем, які в перспективі боляче відбиваються на українському суспільстві в усіх його сферах. Проте їхнє розв'язання в майбутньому також не розглядалося, хоча кожна із проблем постійно про себе нагадувала й попереджувала, особливо проблема енергозбереження, за якою Україна перебувала серед найвідсталіших країн світу, та інші

²³ Загребельний П. Розгін. — К.: Дніпро, 1976. — С. 97.

проблеми, що у перспективі визначатимуть соціально-економічний рівень суспільства.

Ці проблеми були науково обґрунтовані ще в 1991 р., зокрема такі²⁴: низькі темпи оновлення основних виробничих фондів; зниження забезпеченості власними природними і сировинними ресурсами над їхнім відновленням, розвідуванням і освоєнням нових родовищ — нафта, газ, вугілля; зростання використання сільгоспугідь для несільськогосподарських потреб, їхнє підтоплення та заболочення, особливо погіршення якості ґрунтів, через що 60 % чорноземів непридатні для використання; припинення приросту населення в працездатному віці, а в цілому смертність почала перевищувати народжуваність, що розпочалося у 80-х роках минулого століття; деформовані пропорції в розвитку найважливіших галузей народного господарства — промисловості й сільського господарства; катастрофічна екологічна обстановка.

Читачеві, можливо, буде цікаво, що саме ці проблеми враховувалися під час визначення економічних параметрів для побудови спеціальної моделі довгострокового прогнозу динаміки економіки. Відповідно до такої філософії підбирання методів прогнозування у розрахунках використано не монетарну модель розвитку економіки, яку використовували і продовжують використовувати деякі вітчизняні та всі іноземні прогнозисти, а кейнсіанську, як найбільш придатну для перехідних економік країн, які прямують до ринкових відносин.

Бралися до уваги фактори, які віддзеркалюють структурну характеристику суспільного розвитку і формують відповідні параметри є реальними індикаторами соціально-економічних процесів у перспективі. У процесі прогнозних розрахунків за базу бралась кейнсіанська модель розвитку і державного регулювання, не відкидаючи монетарних складових, на відміну від виключно монетарної, яку держава офіційно використовувала.

За використання монетарної моделі розвитку особливістю річних прогнозів на макроекономічному рівні, за якими жила країна, стало те, що вони будувалися на основі монетарних змінних — індекси цін, швидкість обігу коштів, відсоткові ставки, дефіцит бюджету, випуск облігацій, обмінний курс, зовнішні прямі інвестиції. Всі ці змінні було сфокусовано на єдиному показнику, навколо якого й будується річний макроекономічний прогноз — на рівні інфляції. У той же час даний узагальнювальний показник характеризує тільки один бік основного закону ринкової економіки — попит. Основна помилка всіх іноземних прогнозистів і навіть деяких наших полягає в тому, що беручи на озброєння монетарну модель і всі її економічні підойми, вони забувають про дві речі: монетарний підхід ефективний для розвинутих економік і не придатний для перехідних, як в Україні; розвинуті економіки переважно саморегулюються, а перехідні економіки перебувають під впливом регулювання з боку відповідних державних органів, які здебільшого використовують монетарні методи впливу.

Проте змінних, які були б сфокусовані на узагальнювальному показнику створення реальної доданої вартості, що характеризує пропозицію як другий бік основного закону ринкової економіки, в такому разі немає. Ці змінні як не використовувалися, так і досі не використовуються в так званому річному прогнозуванні. Зростання попиту за недостатньої пропозиції всередині країни об'єктивно призвело до того, що в країну линув потік іноземних товарів, створюючи різноманітні негативні наслідки. Щоб виправити подібне становище, потрібно бачити перспективу зміни всього спектра соціально-економічних процесів, зосередивши увагу на формуванні пропозиції всередині країни як важливої складової розвитку економіки, її матеріальної і нематеріальної сфер відповідно до формування попиту.

²⁴ Панасюк Б. Вибрані твори. — Т. 1. — К., 2003. — С. 120—130.

Саме в такому науково обґрунтованому довгостроковому економічному прогнозі подібний підхід дозволяє поєднати використання кейнсіанської та монетарної концепції для розв'язання найважливіших проблем національних інтересів. Серед них перед новою Україною постали такі: зростання добробуту і культури нації; структурна перебудова економіки; екологія; використання новітніх технологій, особливо ресурсозбереження; розширення виробничого й соціального будівництва; зростання якості виробництва і послуг. З метою забезпечення цих інтересів у розробленій моделі використовувалися прогнозні параметри: кількість працездатного населення у працездатному віці, рівень безробіття, величина основного капіталу (ВОК), рівень спрацювання основного капіталу, межа його завантаження, тобто використання, інші.

На другому місці підбору факторів, які визначають динаміку реальної економіки у прогнозному періоді, дотримуючись певного принципу комплексного узгодження різних критеріїв в умовах багатфакторності і багатомірності, — прогноз параметрів самих факторів, які закладаються в результативну модель. Для розрахунків прогнозних параметрів не розроблялися спеціальні моделі через трудомісткі роботи для великих колективів, а використані наявні класичні методи і власний досвід. Зокрема для визначення, скажімо, прогнозного рівня безробіття за базу бралися не офіційні, а спеціально розраховані реальні рівні. Якщо державна статистика давала у 1995 р. рівень безробіття в межах 3 %, то в прогнозних розрахунках використані 19—20 %, подібний підхід застосовано і до завантаження та спрацювання основного капіталу. В даному разі використовувалися спеціальні обстеження, економіко-математичні розрахунки, багаторічна практика розробника прогнозів, наукова та інтуїтивна логіка.

Для прикладу скажу, що в 1995 р. мені вдалося обстежити ряд великих промислових підприємств, зокрема заводи ім. Артема, «Реле і автоматики», «Будмаш», «Арсенал», вивчити ефективність підприємства усієї газової галузі, підприємств переробної промисловості, зокрема спиртово-горілочних, сільськогосподарських, а також деяких торговельних організацій.

На третьому місці стала власна категорична відмова від аналогій у прогнозуванні та аналізі реального соціально-економічного стану минулого. Найперше була врахована передбачувана нестабільність, викликана постійною, майже щорічною, зміною виконавчої влади, що знижувало ефективність виконання нею своїх регулювальних функцій в управлінській діяльності. Мною досліджено і науково передбачено, що виконавча влада широко втручатиметься в соціально-економічні процеси розвитку суспільства до 2025—2030 років²⁵. У цьому контексті робилася певна поправка на те, що держава, під впливом політичної кон'юнктури і недостатнього рівня професійності, постійно припускатиметься помилок у регулювальній функції, що знижуватиме темпи зростання.

Подібні методологічні й методичні підходи та інструментарій застосовані для визначення параметрів окремих соціально-економічних процесів, які задіяні в комплексній макроекономічній моделі, що охоплює економіку загалом. Отже, всі цифри, одержані за допомогою математичної моделі, були скориговані з використанням методів розрахунків та інтуїтивного аналізу, який ґрунтувався на пізнанні істини, спираючись на власний багатолітній попередній досвід прогнозних розрахунків на довгострокову перспективу. Важлива роль у визначенні прогнозних розрахунків була віддана інтуїтивним підходам, як одному з важливих джерел нових відкриттів в історії природничих наук. Подібне стосується і економічних прогнозів, зокрема вибору прогнозних факторів, задіяних у виборі певних прогнозних параметрів, та ін.

²⁵ Панасюк Б. Я — економіст. — К.: Аграрна наука, 2005. — С. 255.

Для підсумку нагадаємо, що процес прогнозування окреслював такі умови для розрахунків прогнозних показників ВВП за двома варіантами: I — помірний і II — мінімальний. Прогнозні розрахунки здійснені в такий спосіб, що для забезпечення розвитку економіка за першим варіантом влада зобов'язана була провадити ефективні радикальні реформи: структурну перебудову економіки; впроваджувати у виробництво прогресивні технології; створювати нові робочі місця; ефективно прискорювати приватизаційні процеси; наповнювати бюджет і дотримувати помірний його дефіцит; утримувати інфляцію на рівні, що стимулює зростання ділової активності; залучати інвестиційні ресурси в реальну економіку; створювати сприятливі умови для функціонування всіх суб'єктів ринкових відносин за допомогою відповідних економічних, правових і адміністративних підойм.

Десятилітній період, що минув з часу прогнозних розрахунків, показав реальне дотримання визначених параметрів і умов: не здійснено глибокого й системного реформування економіки, не забезпечено якісних перетворень — інноваційного розвитку, оновлення виробничого апарату і структури виробництва, подолання глибокої диференціації доходів, великого рівня безробіття. В країні були відсутні радикальні зрушення, постійно відчувався високий рівень безробіття як у містах, так і в сільській місцевості; зберігалися високі показники інфляційних процесів; низький рівень ділової активності. У цьому зв'язку правомірно зробити висновок, що країна розвивалася не за першим — оптимальним, а за другим — мінімальним варіантом, що і підтверджується прогнозними і фактичними даними за 1995—2005 роки.

Багаторічний вітчизняний досвід підтвердив можливість і необхідність повернення до планування та прогнозування соціально-економічного розвитку країни на оновленій методологічній і методичній основі. Мені хотілося б запросити, щоб вчені і практики висловили свої зауваження, особливо суто критичні з наукової точки зору, щоб уся наукова і практична громадськість висловила свою вагому думку з цієї важливої проблеми поліпшення управління в усіх сферах суспільства. Про що свідчать дані прогнозу динаміки економіки України на 1995—2015 роки?

1. Як і передбачалось на довгострокову перспективу, економіка розвиватиметься в умовах трансформаційних параметрів переходу до ринкових відносин. Подібна обставина була врахована у процесі прогнозних передбачень і вона свідчить, що економіка країни об'єктивно розвиватиметься під впливом глибинних структурних змін в економічній, соціальній і інтелектуальній сферах суспільства. Через те, що управління здійснюється за допомогою монетарних методів, у країні створився попит, але пропозиція вітчизняних товарів, яка залежить від кейнсіанських методів управління, значно відстає. В результаті для задоволення попиту товари завозяться з-за кордону: промислові повністю, а продукти харчування невдовзі також будуть надходити майже повністю.

2. У прогнозних розрахунках враховано, що політична нестабільність, зовнішня і внутрішня політика чинили істотний вплив на динаміку розвитку економіки. Саме цей фактор визначив, що економіка країни розвивалась не за помірним варіантом, а за мінімальним, а це означає не що інше, як підтвердження саморегулювання економіки упродовж 1991—2005 років. Подібне залишається і на період до 2010 р., оскільки політична ситуація не поліпшується і гальмуватиме структурні зміни, а це в кінцевому підсумку стримуватиме економічне зростання. Отже, з економічного прогнозу і фактичних результатів виходить, що влада в 1991—2005 рр. не впливала належним чином позитивно на соціально-економічний розвиток країни.

3. Саморегулювання економіки в Україні дає змогу їй розвиватися, долаючи деструктивну політику владних структур, не за відомими

«економічними циклами», а за «ситуативними циклами»: зі спаду в 1995 р. (– 12,2 %) до зростання у 2000 р. (+ 6,0 %), але через п'ятирічку позитивна динаміка, як і передбачалося, знизилася у 2005 р. (+ 2,6 %), а в наступні п'ять років подібна тенденція не зміниться, і позитивна динаміка у 2010 р. становитиме в межах + 2,0—+ 2,5 %. Економіка розвиватиметься не за оптимальним, а за мінімальним варіантом, які об'єднуються, тобто відбуватимуться процеси саморегулювання, долаючи недоліки політики урядів і партій. Звичайно, ситуація може змінитися, але за єдиної умови дотримання в країні стабільності, виваженої соціально-економічної політики та надходження великих інвестицій в економіку.

Які ж політичні аспекти враховувались для коригування передбачень розвитку економіки на період 1995—2015 років. Тепер уже стає зрозумілим для всіх, що сучасні партії звинувачують одна одну в багатьох провинах, хоча вони стосуються представників кожної із них: хтось допустив дестабілізацію економічної системи в країні, але ж відомо, що вона ще й досі не сформована; звинувачення у некомпетентності й авантюризмі, хоча більшість тих, хто приходив до влади, тільки розпочинав навчатися управляти; постійна зміна урядів починаючи з 1991 р. призвела до кризових явищ у системі державного управління, відсутності ефективної взаємодії законодавчої, виконавчої і судової влади, але ж до цього доклали зусиль усі; більшість партій або окремі урядовці, які приходять до влади від них, дотримуються різновекторності в реалізації національної ідеї України, а тому в державній політиці відсутня єдина реалістична мета, спрямована на реалізацію інтересів національної економіки; як результат — інвестицій не було в усі попередні роки і в необхідному обсязі їх скоро не буде.

За розрахунками автора період входження української економіки до системи розвинутих ринкових відносин рівня розвинутих країн триватиме до 2025—2030 років. Саме за цей період, можливо, вдасться демонтувати стару, що перейшла з минулого, тобто теперішню, структуру економіки і збудувати нову, яка відповідатиме ринковим умовам та світовим стандартам.

Х. Природа і регулюючі процеси в суспільстві.²⁶

В людському суспільстві всіх прошарків населення, науковців філософів поширюється думка, що з появою людини і особливо її прогресом «..согласованность и кооперация сил природы между собою простирается лишь до той черты, которой еще не коснулась рука человека, но повсюду, куда со своим разумом проник венец творения – человек, там начинается нарушение законов природы, начинается несогласованность и дисгармония. Зло заключается в том, что человек не берет из природы столько, сколько ему нужно, но больше, чем ему нужно».²⁷ Подібні і більш обґрунтовані доводи можна почути повсюдно при вирішенні безмежної кількості проблем, які постають перед людством в теперішній час. У цьому зв'язку не безпідставним є сучасний дотепний вислів, що “Природа хвора людиною”, а це уже прирівнює її до шкідливих живих істот і цьому є безліч підтверджень.

²⁶ Економіка України: інвестиційно-інноваційні проблеми розвитку. За редакцією Беседіна В.Ф., Музиченка А.С., К., 2006, -С.92-105

²⁷ А.Клизовский. Основы миропонимания новой эпохи. Т.1 2-е изд., Рига “Виеда”, 1991, с.221

Щоб якось пристосуватися до навколишнього середовища і не нашкодити йому, треба врахувати зміни, які в ньому відбуваються і жити за його законами. Природа має бути збалансованою, але людина почала спостерігати, що десь з 70-х років ХХ століття природній баланс став порушуватися, що спонукало організувати Римський клуб з метою збереження природи. Вчені цього клубу, зокрема професор Каліфорнійського університету Дж. Форрестел підрахував, що до 2080р. відбудеться катастрофічне зниження населення планети Земля із-за забруднення навколишнього природного середовища.

Наприкінці ХХ ст. земляни стали задумуватися над такою глобальною проблемою і вживати якихось дій, щоб перейти на новий шлях розвитку цивілізації.²⁸ в 1983р. при ООН була створена Міжнародна комісія з навколишнього середовища; в наукових колах з'явилися такі поняття як "допустимі межі"; в 1992р. в Ріо-де Жанейро відбулася конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку; у березні 1997р. міжнародна організація "Рада Землі" провела Міжнародну конференцію для розробки "Хартії Землі"; в червні 1997р. Спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН заявила про значне погіршення природного середовища; в 1997р. відповідно до Конвенції ООН країни світу домовилися підписати Кіотський протокол, який передбачає дотримуватися 27 принципів свого розвитку, особливо зменшення викидів у повітря шкідливих газів, для збереження природи. Кіотський протокол підписали 80 країн, окрім США і Росії, на які припадає відповідно 36 і 17% викидів газів, а тому все призупинилося і залишається без змін навіть на початку ХХІ століття. Людина занадто зажерлива і досить не скоро поступиться власними меркантильними потребами, а тому людству загрожує небезпека, створена самою ж людиною.

В такому випадку природі, як живому організму, нічого не залишається як самостійно регулюватися, очищатися, різноманітними методами, навіть зменшуючи чисельність населення, яке власне і призвало до такого стану. За розрахунками вчених, із-за катастрофічно складних умов проживання, чисельність людей зменшиться в десятки разів і лише після цього природа розпочне своє глибинне очищення, зменшиться її забруднення. Щоб людині вижити в тих складних умовах, які вона сама ж створила, їй треба готуватися, а тому приклади співпраці виживання, які існують в природі, особливо у тваринному світі, для неї знадобляться уже тепер в не так далекому майбутньому. У цьому контексті нагадаємо, що не пройде без сліду в цій потребі глобальної співпраці відмова підтримати вимогу зменшення викидів в атмосферу шкідливих речовин таким потужним країнам як США і Росія. Найперше постраждають ці країни і їхнє населення, що уже спостерігається останнім часом. В той же час в багатьох країнах у своїх програмах розвитку передбачаються такі розділи як "Розвиток цивілізації і біосфера".

²⁸ Мойсеев Н.Н. Быть или не быть ...человечеству?, -М.; 1999

Один і перших вчених, який звернув увагу на глобальні проблеми розвитку людства як єдине ціле з природою, був перший президент Української академії наук (1919р.) В.І. Вернадський. Саме він у своїх працях ввів поняття “ноосфера” (сфера розуму) і подав осмислений образ бажаного майбутнього людства. Це означає якісно новий стан суспільства при якому істинними цінностями стають моральні духовні цінності і знання людини, яка живе в гармонії з навколишнім соціальним і природним середовищем.

Все частіше розглядаються проблеми саморегулювання і державного регулювання, яке пізнається людиною. Перш за все відзначимо, що саморегулювання в природі і суспільстві, якщо його оцінювати з погляду людини і доцільності, далеко не завжди йде на користь ні природі, ні людині, ні суспільству. Державне регулювання, у свою чергу, також не завжди буває ефективним і зовсім не через його непотрібність чи неможливість взагалі, а виключно із-за того, що воно є мистецтвом, яке, як відомо, не кожному дано, хоча всі за цей вид діяльності беруться з захопленням. Як відомо, саморегулювання в природі і людському суспільстві відбувається відповідно до об'єктивних законів природи та економічних законів. Державне ж регулювання в природі і суспільстві, в умовах ринкових відносин, вимагає величезного вміння і знання законів розвитку живої природи, що відносить його до найскладніших сфер державної діяльності.

Щоб медоносні бджоли розвивалися з весни і наступного літа забезпечили великий медозбір, пасічник зобов'язаний дати бджолиній сім'ї потрібну кількість корму на зиму, а інакше вона, за законами саморегулювання, перейде на стримування розплоду, обмеження використання меду для власних потреб. З погляду на це, державне регулювання, спрямоване на забезпечення зростання економіки всіх учасників ринкових відносин держава зобов'язана залишити їм значну частину прибутку, хоча б на перших порах початку їхньої діяльності, для формування потужності виробництва, оскільки в іншому випадку призупиниться інвестиційний клімат, скоротиться підприємництво, значна частина коштів піде “в тінь”, держава нічого не одержить, а суспільство стане біднішим.

Людина, на відміну від медоносної бджоли, внутрішньо незалежна і неоднозначно ставиться до власних обмежень. Якщо розглядати людину за межами суб'єктивно вироблених законів суспільного середовища, то вона підпорядкована законам природи, притаманним усім живим істотам, і керується переважно, як прийнято вважати, інстинктами. Проте людина, як і бджола у сім'ї, може бути цілком підпорядкована батьківським законам, правилам, духовним цінностям, традиціям і нахилам окремих угруповань, але вона здатна ухилятися від правил і вимог штучного походження, наприклад, створених державою та її інститутами. Саме правила і вимоги суб'єктивного походження стають методами втручання (інтервенція) держави в економічне і соціальне життя людського суспільства. Подібне втручання штучних

органів управління в живий організм людського суспільства повинне повною мірою врахувати відносини між пасічником і медоносними бджолами.

В живій природі, до якої відноситься і людське суспільство, безперервно діють процеси об'єктивних законів витонченого регулювання найскладніших природничих і соціально-економічних процесів. Про нерозривний зв'язок людини з живою природою, необхідність визнання дотримання нею вимог законів природи, частиною якої вона є сама, дозволяє людині самостійно регулювати свою життєдіяльність в усій її багатогранності, особливо що стосується життєдіяльності, збереження здоров'я та виживання в складних природних і соціально-економічних умовах.

З метою пристосування до навколишнього середовища дослідники і практики наводять різноманітні подробиці не стільки з метою пізнання лікувальних властивостей і надання рекомендацій, скільки показати нерозривну єдність людини і всієї живої природи. Тобто, те, що бачимо в живій природі, в тому числі тваринному світі, із нього все, або більшість, притаманне людині. Про єдність природи і людини свідчить багато прикладів як самої природи так і стародавніх письмових тверджень. В стародавніх манускриптах розкриваються лаконічні і зрозумілі вчення про лікувальні властивості різних методів спілкування з природою, які людині треба знати та наслідувати. Для життєдіяльності людини є багато простих і однозначно раціональних прикладів з природи, зокрема, тваринного світу, які показують шляхи свого вдосконалення в усіх сферах багатогранної діяльності та пристосування до навколишнього середовища, яке постійно змінюється.

Десятилітні спостереження, за такими комахами як медоносні бджоли та лісові мурашки, показали. Що їхня життєдіяльність дає багато прикладів для людини, яка в них може багато чого повчитися. Комахи можна розглядати з двох сторін: з однієї – це істота в тисячі раз менша людини, в якій відсутнє мислення і вона занадто вразлива, особливо окрема особина, від хвороб і зовнішнього середовища; з іншої - сукупність багатьох особин, являє собою високо організований і екологічно стійкий живий організм, який виконує безліч різноманітних дивовижних функцій. Причина високої стійкості такого живого організму проглядається в чудово передбаченій колективній поведінці, а також завдяки розвинутій системі взаємодопомоги і співпраці, особливо екологічної чистоти.

Серед тваринного світу медоносні бджоли є неперевершеним зразком чистоти. Природа наділила їх інстинктом самозахисту власного здоров'я – вони постійно ведуть боротьбу з антисанітарією, їхній вулик завжди чистий і провітрений. Після першого вильоту бджоли негайно наводять порядок у своєму житлі: виносять бджіл, які загинули взимку, висушують приміщення від вологи, вимітають сміття, чистять комірки. Це є правилом і природним інстинктом. З огляду на це, поради лікарів щодо гігієни і вимоги одних

членів суспільства до інших дотримуватися чистоти, скажімо, вимога не палити у громадських приміщеннях є об'єктивними і природними.

На філософії відносин медоносних бджіл та людини в процесі їхнього господарського використання бджіл може будуватися державне регулювання економіки. Медоносні бджоли дають однозначну відповідь на запитання про те, повинна держава втручатися в суспільне життя людини чи ні? Так, держава не тільки може, але і зобов'язана втручатися в соціально-економічний розвиток суспільства, враховуючи певні особливості в конкретний період.

Перше правило: медоносні бджоли дуже дружні у своїй сім'ї, і представникам однієї нації не завадило б взяти з них приклад. У суспільстві існують крадіжки, обман, зневага, вбивства, недовіра і багато іншого, чого в природі, і зокрема – у бджолиній сім'ї немає. Потрібна суб'єктивна, зовнішня, тобто надприродна сила, щоб розробляти якісь норми і обов'язкового їхнього дотримання людиною.

Друге правило: дружність бджіл поширена тільки між працездатними особинами сім'ї. Але до тих бджіл, які стали не придатними до праці, пошкодили ноги або крила, втратили жвавість у зв'язку з віком, вражені хворобами, народилися без крил або стріпали їх під час виснажливої роботи на збиранні нектару, виникає вороже ставлення і діють жорсткі закони – їх виганяють з вулика. В суспільстві, особливо в умовах ринкових відносин, становище не краще, оскільки сильні стають багатими, тоді як хворі, неповнолітні та люди похилого віку бідніють, а сильні й багаті ніяк про них не турбуються. Суспільство не може чинити подібно до медоносних бджіл, як і інших тварин, а тому людство створює верховного наглядача за справедливістю в особі держави та її інститутів. Отже, не все, що створюється природою, людству до вподоби. Тому те, що прикладів природи приживається в суспільстві, без шкоди для окремих осіб, треба переймати, а того, що комусь шкодить, слід уникати.

У зв'язку з цим, наукове передбачення та опрацювання стратегії поведінки людства має допомогти йому ж виробити стійкість проти жахливих природних явищ, які все частіше навідуються до людини, опрацювати стратегію співпраці, яка може бути успішною при умові, що в ній прийматимуть участь населення всіх країн світу та представники різних галузей знань. Наступає той період розвитку людської цивілізації, коли людство в цілому, кожна країна зокрема, нація і людина будуть зустрічати і долати багаточисельні кризи, підйоми і падіння, знаходитися в безперервному пошуку виходу з складного становища, але стійкий розвиток країн буде постійно порушуватися новими проблемами. В цих складних умовах людина повинна мати більш менш чіткі орієнтири єдності з природою, що яскраво проглядається на прикладі медоносних бджіл.

До чого призводить порушення подібної орієнтації спостерігаємо у практиці бджільництва. Дуже часто з метою поділу однієї бджолиної сім'ї на

дві, під час найбільшого вильоту бджіл на медозбір, її позбавляють звичного орієнтиру – замість одного вулика, в якому розміщувалася єдина досить сильна сім'я, виставляють два вулики з двох сторін на рівній відстані від попереднього місця стояння одного вулика. Повертаючись з польоту, кожна особина, позбавлена орієнтиру, миттєво вирішує до якого із двох вуликів нести свій нектар і назавжди там залишитися.

Народи і нації також нерідко позбавляються орієнтирів і чим довше вони відсутні, тим гірше. Для прикладу може служити схема позбавлення українського суспільства національних орієнтирів, розпочата ще в 1654р., яка продовжується до теперішнього часу: відсутність національних орієнтирів ділить українське суспільство навпіл як народ в цілому так і його провідників. Довгий час частина суспільства відстоює українські національні ідеї, інша частина, переважно російсько - мовне населення російські національні інтереси, а після проголошення української незалежності значна частина цього населення плекає надію на повернення в лоно російської імперії.

Подібно до того як людині потрібен орієнтир на об'єктивні закони Матері-Землі, як скажімо, медоносним бджолам єдиний вулик, щоб не розгубитися після повернення з нектаром, українській нації потрібен єдиний орієнтир у вигляді єдиної української ідеї, до якої линули б народи, що проживають на українській території. Без орієнтиру бджоли розгублюються і на деякий час знижують продуктивність, людина ж, яка не дотримується певних орієнтирів у вигляді законів природи хворіє, вкорочує своє життя, а держава в цілому, без орієнтирів, не забезпечує спокою і належної життєдіяльності своєму народу. В українській нації орієнтирів безліч, але вони не відповідають національним інтересам, від чого вона багато віків в розпачі, а тому суспільство хворе, яке потребує ґрунтового і суцільного лікування. Без відповіді на це питання українське суспільство буде постійно знаходитися у темряві своєї історії, не завжди зможе розпізнати своїх і чужих, які знаходяться поряд, мов би в іншому вимірі.

До речі, медоносні бджоли досить чітко розпізнають своїх і чужих особин, яких до себе не допускають, а тому у вулику тільки свої. Відомо, що бджолина сім'я не здатна вижити якщо зникає матка, або довго її вирощує заново. Впродовж віків в Україні безслідно зникали провідники нації, які стояли на вістрі подій визволення з вікового рабства, що негативно відбивалося на волі нації, на її перспективах розвитку. Саме із-за цього в національному середовищі виникає розбрат і ворожнеча. І це не випадково, бо подібно до ворожнечі у людському суспільстві (між окремими націями, державами і племенами) агресивність спостерігається і серед медоносних бджіл – переважно заради крадіжки корму, внаслідок чого відбуваються напади сильних сімей на слабких, вбивство маток і багато іншого.

Подібне стосується виключно відносин саме поміж окремими бджолиними сім'ями, оскільки всередині кожної бджолиної сім'ї відносини

зовсім інші, причому, здебільшого, дуже справедливі й дружелюбні. Від цього в кожній сім'ї вироблено певний захист: бджіл-зłodійок, які намагаються проникнути до корму чужої сім'ї, бджоли - охоронці миттєво розпізнають і в жодному разі не допускають в середину вулика. Але якщо бджолина сім'я ослаблена, то зłodійки проникають до її оселі з наростаючою силою, корм зникає, а сім'я гине. Отже, слабку державу завжди хтось приборкає – якщо не військовою силою, то економічною.

Послаблення держави виникає тоді, як свідчить вітчизняна практика, коли після зникнення провідника нації серед послідуєчих провідників спостерігається стійке розпорошення на два стани: перший - хмелі, виговські, дорошенки, мазепи, гордієнки, полуботки, шевченки; другий – брюховецькі, галагани, драгоманови, виниченки, скоропадські, скрипники, чубарі, любченки. В якому стані підуть в українську історію кравчуки, кучми і послідуєчі залежатиме від відповіді на поставлені запитання, відповідь на які можна одержати від чотирьох країн-сусідів: Європа, Турція, Польща, Росія. Таким чином на відміну від медоносних бджіл, де застосовується при поділі сім'ї тільки два вулики, перед українським суспільством їх чотири і всі різними методами, досить жорстокими і важкими, впродовж віків закликали – летіть сюди. Українська держава постійно знаходилась в процесі саморегулювання, яке у багатьох випадках шкідливе як для живої природи, зокрема тваринного світу так і людського суспільства. В результаті в країні відсутнє ефективне як саморегулювання так і державне регулювання.

Подивімося на саморегулювання у природничій сфері, зокрема у медоносних бджіл. Інстинкт нагромадження корму настільки сильно оволодіває сім'єю, що при зростанні взятку у природі та нестачі у вулику порожніх стільників, вона наче свідомо йде на своє самознищення, заливаючи нектаром кожен вільну комірку. Коли ж вільних комірок не стає, то зайняті звільняються від свіжого розплоду, тобто знищується потомство, а матці зовсім не надається можливість відкладати розплід в інші комірки – майбутнє сім'ї під загрозою.

Крім того, коли всі стільники зайняті медом та стиглим розплодом, а матка перестає відкладати яйця, то значна частина робочих і молодих бджіл, які виконували роботи з догляду за вирощуванням молодняку залишається без роботи, осідаючи на крайніх рамках. У вулику створюється атмосфера для початку поділу сім'ї, закладаються маточники для виведення нової матки з якою всі бджоли, не зайняті в роботах, відлітають в пошуках нового місця життєдіяльності. Стара сім'я залишається ослабленою, нерідко буває і надалі вилітають нові рої, що призводить до повного її ослаблення без надії одужання.

У технологію існування медоносних бджіл, особливо у її виробничу діяльність, втручатися практично неможливо, а тому основне завдання пасічника полягає переважно у створенні бджолиним сім'ям сприятливих умов у навколишньому середовищі для нормального природного розвитку.

До таких умов слід віднести їх захист від стихійного лиха, руйнування гнізд, хвороб, голоду й холоду. Пасічник також може втручатися у велику кількість інших процесів бджолиного життя, але лише допоміжними, опосередкованими методами: зокрема, посилювати окремі сім'ї та послаблювати інші з метою запобігання роїнню, проводити селекційну роботу, допомагати очищувати вулики, давати кормові добавки, запобігати крадіжкам корму, забезпечувати новою вощиною і замінювати стару, об'єднувати та роз'єднувати сім'ї, стежити за наявністю корму серед літа в разі складних природних умов, і особливо – при підготовці сімей до зимівлі, тощо. Це і є прикладом для розуміння державного регулювання всіх сфер життєдіяльності людини.

Все інше, що стосується технологічних процесів життєдіяльності бджолиної сім'ї, відбувається і регулюється природним інстинктом бджіл. Втручання людини (особливо невміле), необгрунтоване намагання створити умови, аналогічні до людських, призведуть до негайної загибелі бджіл. Наприклад, надлишок тепла взимку більш негативно впливає на бджіл, ніж холод, оскільки спричиняє розпад клубка і передчасну появу розплоду в гнізді, сім'я шумить і тривожиться, споживає багато корму, опроношується і до весни гине або знесилює. Нестачу корму через недогляд при входженні у зимовий період теж призводить до загибелі всієї бджолиної сім'ї.

Бувають навіть і такі випадки, коли пасічник не втручається в життєдіяльність сім'ї, за час інтенсивного і тривалого взятку, гнізда сімей повністю звільняються від розплоду, а всі щільники заливалися медом. Дорослі бджоли за цей час спрацьовувалися, їх кількість зменшувалась до такої межі, що в зиму входило занадто мало бджіл і сім'я потребувала підсилення, або приєднання до інших, бо вижити вони не мали надії. В таких випадках стає зрозумілим, що перед накопиченням кормів бджоли не зупиняються ні перед чим, навіть якщо їх запаси перевищують в декілька разів їхні ж потреби. Накопичувальний інстинкт у медоносних бджіл настільки сильний, що при відсутності вільних комірок, вони знищують весь молодий розплід для вивільнення території відкладання кормів. Щоб такого кошунства не відбувалося бджолам потрібен додатковий простір, тобто додаткові вільні стільники для розміщення корму та відкладання маткою нового розплоду і все тоді буде в порядку.

Тепер подивимося на подібну ситуацію в тому чи іншому суспільному явищі людства, де вона переконливо проявилася в історії. Яскравим прикладом може стати німецька держава з її системою “соціального благодіяння”, яка довгий час була гордістю нації ще з часів Бісмарка. Для її реалізації приймалися закони, які гарантували для кожного члена суспільства досить високе соціальне забезпечення на всі випадки життя, для чого використовувалося трохи менше третини валового суспільного продукту країни. На початку XXI століття німецькі громадяни страхуються від всіх можливих негараздів, які можуть на них звалитися: різних нещасних

випадків, хвороб, безробіття, догляду за хворими, банкрутства підприємств, перекваліфікації на більш престижну роботу, десятки пільг, які поліпшують людське життя. Німецька нація має третю за величиною економіку у світі, іншими словами можна констатувати, що на сучасному етапі світової цивілізації майже весь економічний простору країни заповнено різноманітною суспільною діяльністю.

В той же час німецькі працівники усіх сфер діяльності одержують високі доходи і намагаються їх збільшити; пенсіонери і інші прошарки суспільства, які не працюють, маючи один із найвищий у світі соціальний захист, бажають навіть його зростання; економіка країни досягла одного з передових рівнів серед розвинутих країн світу, але і тут вживаються заходи щодо подальшого підвищення. З усього видно, що все відбувається як у бджолиній сім'ї, коли всі стільники заповнені медом, а бджоли все летять і летять за нектаром: динаміка економіки знаходиться на нульовому рівні, збільшуються фази стагнації, капітали втікають за кордон, катастрофічно зростає безробіття, країна переживає демографічну кризу, народжуваність падає і нація старіє.

Німецька соціальна система виявилася занадто роздутою, подібно до зайвого накопичення кормів заради чого зменшувалося потомство бджіл, а економіка занадто розвинутою, подібно до повного завантаження медом всіх стільників у вулику, в якій відсутнє місце навіть для інновацій. У цьому випадку державі, до розширення гнізда для бджолиної сім'ї, потрібні нові простори для економічного розвитку, створення робочих місць, що потягне за собою вирішення демографічної проблеми. Однак, простір держави має певні межі так як і конкретний вулик для медоносних бджіл. Проте треба забувати, що вирішення розширення простору для держави не слід порівнювати з зміною простору для медоносних бджіл.

Медоносні бджоли, коли всі їхні комірки заповнені медом та зрілим розплодом, якого вони не можуть позбавитися, рояться і нова сім'я, залишаючи назавжди вулик, знаходить інше вільне сприятливе місце, або пасічник надає їм новий вулик, створюючи нову сім'ю. Держава так не може, бо та ж Німеччина у своїй історії, зміцнюючись економічно, намагалась розширюватися територіально, що всякий раз приводило до катастрофи і розділу її ж земель. Так було в період, коли більшість німецьких земель існували, як самостійні контингенти - землі, а через деякий час об'єдналися і так повторювалося в історії.²⁹ В послідуєчому складалося так, що після прийняття конституції і об'єднання всіх земель розпочиналась війна із сусідами, що було причиною не появи якихось ідей, вони були уже результатом, а суто економічних проблем, які складали «ряд существенных интересов».³⁰ Після війни 1941-1945рр., минула історія знову повторилась, коли існувало дві Німеччини – Західна і Східна, а пізніше розвалили існуючу

²⁹ Гегель. Политические произведения. Изд-во "Наука", М., 1978, -С.69, 91

³⁰ Там же, -С.70

між ними стіну і об'єдналися. У цьому випадку якихось агресивних дій немає, а лише спостерігаються процеси мовби у бджолиному вулику в якому всі комірки занесені медом, а велика частина робочих і молодих бджіл відлучена від роботи і сидять на крайніх рамках.

Медоносні бджоли готуються роїтися і залишити вулик, у держави більш складна задача так як важко значній частині населення емігрувати і вона цього не бажає, залишивши високі соціальні гарантії у власній країні, уже нових територій у світі давно немає, а тому потрібні кардинальні і непопулярні заходи, щоб уникнути бунту. Подібне стосується не тільки Німеччини, адже високі соціальні гарантії і перегрів економіки, подібно до перегріву у бджолиних вуликах, є в інших країнах зокрема Швеції, Франції, Італії, США. Елементи високих соціальних гарантій і різноманітних пільг, при досить низькому рівні розвитку економіки, є і в бідних країнах, зокрема Україні.

Спостерігаючи за кількома (скажімо, десятьма) бджолиними сім'ями, коли їх треба годувати, побачимо таке. Якщо поставити корм на повітрі в окремих посудинах біля кожного вулика або в одній посудині для всіх бджіл, то вони накинуться на весь корм і почнеться напад сильних сімей на слабші й дуже слабкі, а коли останні загинуть, то почнеться боротьба між сильними сім'ями, внаслідок чого вся пасіка загине. Це зумовлено природними інстинктами виживання, коли відсутні обмеження і норми поведінки, етики тощо, коли все дозволено і ніхто нічого не контролює. Подібне асоціюється з українськими реаліями впродовж століть відстоювання своєї свободи з сусідами: турками, татарами, поляками, росіянами, недавній період громадянської війни. Яскраво спостерігалися подібні факти в недалеких періодах розвитку українського суспільства. У 1917 р., коли українські лідери не зуміли відстояти суверенітет України. Цим скористалися сусіди і українці потрапили під вплив комуністичної Росії. У 1991 р., коли Україна несподівано здобула незалежність, не маючи ні законів, ні новітньої національної ідеології, ні сильної влади, яка була б підтримана всім народом і світовою спільнотою. У цьому випадку становищем скористалися не сусіди, а свої спритні ділки, які спочатку забрали все у незахищеного населення, а потім почали "разборки" між собою, а далі і захопили владу. Українська держава ще існує, але дуже багато втрачає, і впевненість у її подальшому розвитку деякі політики справедливо багато розумних людей ставлять під сумнів.

Тепер візьмемо другий приклад, коли пасічник дає корм бджолам у відповідних посудинах або в щільникових рамках у середину кожного вулика, та ще й з пересторогою, щоб медоносні бджоли, коли в них немає взятку, не вистежили і не забрали корм у вуликах слабких сімей. У такому випадку кожна сім'я використовує виділений їй корм, бджоли розносять його до комірок, у них починається тихе бджолине життя, а пасіка в такому випадку не гине. Дотримання подібного порядку в людському суспільстві

можна застосовувати двояко: в демократичному напрямі, коли кожну людину чи їхню групу поєднує з цілим не тільки звичаї, релігія, національний живий дух, але і закони, норми і правила суспільного життя в державі, а також в тоталітарному, коли одна особа чи партія підпорядковує все життя суспільства власним уявленням та інтересам, формуючи для цього специфічні закони і правила. В даному матеріалі ми не даємо оцінку цим двом напрямам організації суспільства. Лише зазначимо, що у другому випадку є елементи “ідеального” людського суспільства, до якого у світовій історії намагалися вести народ не тільки теоретики, але й практики тоталітарної побудови комуністичного суспільства в колишньому Радянському Союзі та гітлерівської Німеччини, інших країнах сучасного світу.

Ще з давніх часів люди призвичаювалися виховувати підростаюче покоління, доручаючи його представникам спочатку прості роботи, з наступним їх ускладненням і з певною відповідальністю. Пізніше в розвинутих суспільствах дітей, перш ніж доручити їм ту чи іншу роботу, навчали, тоді як у бідних країнах більшість дітей не навчаються. Втім, у розвинутих державах діти із заможних сімей не завжди бажають навчатися, а тим більше працювати.

У бджолиних сім'ях, де відсутні будь-які свідомі емоції, природне середовище дає однозначну відповідь: усі зобов'язані працювати, і молоде покоління в певний період має виконувати відведену йому роботу. Мабуть, саме з цього приводу К.Маркс писав: “При розумному суспільному ладі кожна дитина з 9-річного віку повинна стати продуктивним працівником так само, як і кожна працездатна доросла людина повинна підпорядковуватися загальному законові природи, а саме: щоб їсти, вона повинна працювати, і працювати не тільки розумом, але й руками”. Молоді бджоли в перші 2 дні життя не виконують ніяких робіт, а у віці 3–4 діб починають чистити комірки, тобто “мести хату”. З розвитком молочних залоз вони годують личинок, а з функціонуванням воскових залоз (від 5-ої доби, і особливо – після початку їх дії на повну силу – у 12-денному віці) – уже будують стільники. На медозбір бджоли переключаються у віці 18–20 діб, перед цим охороняючи гніздо. В останні дні життя вони носять воду і далеко від власної оселі не відлітають, оскільки чекають свого кінця. Отже, ця жива істота працює від народження до біологічного кінця. Люди також відчують потребу і задоволення від посиленої праці навіть у похилому віці.

У бджолиних сім'ях спостерігається не тільки висока міра поділу праці з урахуванням вікових груп особин, але й витончена кооперація та інтеграція процесів виконуваних робіт. За повідомленням ряду авторів, щоб приготувати 30 г меду (а це приблизно 1 столова ложка), 200–250 бджіл збирають нектар протягом робочого дня, ще близько 200 – приймають його і доводять до певних кондицій, а після цього біля 50–100 бджіл вентилують повітря для випаровування зайвої вологи. Доведена до необхідних кондицій,

така кількість меду вміщується приблизно в 75 бджолиних комірках, для запечатування яких окремі бджоли виробляють 1 г воску. При цьому бджоли-годувальниці доглядають і годують матку, яка зайнята тільки відкладанням яєць. Згідно з поділом праці, частина бджіл охороняють вхід до житла, інші прибирають приміщення та вентилюють повітря, очищують і шліфують комірки для відкладання яєць, а також виконують безліч інших робіт. Чи не вказує така “організація” роботи на об’єктивність кооперації в усьому і на те, що кооперація та інтеграція є найбільш раціональною у сільському господарстві, у промисловості, у будівництві і взагалі у суспільному житті?

Подивімося на природний зразок кооперації, спеціалізації та інтеграції у медоносних бджіл. При виконанні робіт у бджіл спостерігається досить вузька спеціалізація: наймолодші з них годують личинок тільки старшого віку, а бджоли, чії залози виділяють молочко на повну силу, – навпаки – молодих. Бджоли, що збирають нектар, відвідують квітки не всіх рослин, які зустрічаються їм на шляху, а переважно якогось одного виду, на який у них, завдяки кормовому подразникові, виробився умовний рефлекс. Якщо бджола збирає мед з білої конюшини, то інші рослини, які цвітуть одночасно і є не менш медоносними, вона облітає. Медоносним бджолам притаманна квіткова постійність. Втім, бджола може одночасно працювати і на кількох видах медоносів, але тільки тоді, коли місцевість бідна на них або перенаселена бджолами.

Неперевершена інтеграція і кооперація у виконанні робіт бджолиних сімей є суттєвим прикладом для людини. У бджіл є здатність у разі потреби мобілізувати внутрішні резерви – незалежно від віку швидко переключатися з одних робіт на інші, потрібніші для сім’ї, при раптових змінах температури чи погоди взагалі у навколишньому середовищі. Під час сильного медозбору, коли сім’я намагається запасти якнайбільше корму, бджоли-годувальниці переключуються на приймання і переробку нектару, а їх функції починають виконувати молодші бджоли. При невеликих резервах льотних бджіл до медозбору можуть включатися ті бджоли, що тільки недавно зорієнтувалися на місцевості і ще не брали участі у побудові стільників. Якщо ж у дорозі за медом бджоли загинуть під дощем або від отрутохімікатів, то за нектаром знову полетять молодші бджоли, порушуючи вікові функції.

Таким чином, незважаючи на біологічну особливість медоносних бджіл виконувати роботи, притаманні їх вікові, їх сім’я в цілому має велику мобільність щодо знаходження внутрішніх резервів, переключуючись на ті роботи, які за даних умов стають першочерговими. Це не прояв зневажливого ставлення до вислову “кухарка керує державою”, а майбутнє людства, оскільки в суспільному житті може бути присутнім те, що існує в природі. Так, як уже відмічалось, медоносні бджоли незалежно від віку здатні переключатися на різноманітні роботи. Однак, у людському суспільстві не слід дивитися на це спрощено. Справді, кожна особина бджолиної сім’ї здатна виконувати будь-яку роботу, але у бджіл відсутнє

правило відразу переходити з кухарок у міністри, оскільки, за правилами природи, перш ніж стати міністром, треба навчитися виконувати всі простіші роботи – від нижчої до вищої складності. Такий приклад для людей і їхніх практичних дій досить важливий.

Отже, медоносні бджоли є зразком спеціалізації, кооперації та інтеграції, від яких неможливо відхилитися в усіх сферах діяльності людського суспільства. Все, що бджоли виконують у процесі поділу праці, спрямоване на кінцевий результат – життєздатність їх сім'ї. Вже довгий час точаться дискусії щодо забезпечення розвитку сільського господарства фінансовими ресурсами, і ніхто не замислюється над тим, що тільки інтеграція на базі спеціалізації і кооперації, які існують у природних процесах, можуть вирішити надзвичайно важливу проблему розвитку галузі.

Настане час, коли всі аспекти життєдіяльності медоносних бджіл вивчатимуться людиною з метою глибшого самопізнання для можливості, подібно до цих істот, виживати у складних внутрішніх і зовнішніх умовах. Повчальною є історична еволюція бджолиних особин, які, з'явившись на Земній кулі багато мільйонів років тому, як пишуть знавці історії бджільництва, спочатку жили кожна поодиноці, самотійно вирощуючи своє потомство впродовж тисячоліть. Але із зміною кліматичних умов нашої планети вони стали групуватися і розвинулися до сучасних бджолиних сімей. Людство теж розпочинало своє формування з окремих особин до племен, великих держав та імперій, а його сучасність зупинилася ще й перед глобалізацією та кардинальними кліматичними змінами. Та це вже остання фаза об'єднання: далі йде розпад подібно до вибуху у Всесвіті, як ми показали, руйнується і сім'я людської цивілізації.

Ця практична здатність медоносних бджіл використані Ф.Беконом у своїх дослідженнях «Великое восстановление наук», де він протиставляє вчених, називаючи їх емпіриками, які мовби мурашки тільки збирали і використовували зібране; інші ж, як павуки, називаючи їх догматами, витягують самі із себе тканину спекулятивної науки. В той же час він наголошує, що діяльність істинних вчених має бути організована подібно до роботи медоносних бджіл з їхнім методичним розподілом праці, розумною ієрархією, що проявиться в кінцевому продукті.³¹ Дійсно вчені різних галузей, а в галузях підгалузей мають спрямовувати свої дослідження на досягнення єдиної цілі для світової цивілізації і конкретної спільноти, нації.

XI. Проблеми в АПК: причини і можливості вирішення³²

³¹ Ф.Бекон. твори у двох томах, Т.1, «Мысль», М.: 1977, –С.19

³² Доповідь на Конгресі економістів. Київ, квітень 2007р.???

Проблема.

Раптово, не чувано і не гадано наприкінці ХХ століття Україна пірнула в щільні шари ринкових відносин. Нечувані тертя і перегрів вимагали перебудови, що було рівнозначне зміні коней на переправі. Все це не принесло позитивних результатів так як поспішне реформування у сфері економіки галузей народного господарства в багатьох із них призвело до хаотичного становища. Про його відлуння свідчить теперішній пошук виходу з нього. Найбільше це стосується промисловості і агропромислового комплексу країни підтвердженням чого є тематика нашого обговорення.

Після 1991р. в країні були призупинені і повністю зруйновані крупні промислові підприємства з високотехнологічними процесами виробництва кінцевих товарів використання. Тільки в місті Києві одночасно призупинені флагмани вітчизняного промислового виробництва, зокрема заводи “Арсенал”, “Хімволокно”, ДШК, ім. Артема, “Реле і автоматики”, “Будмаш” і інші. Демонтовані технологічні лінії, високопродуктивні верстати продані як металолом, організатори виробництва, конструктори, інженери та робітники втратили роботу і розбрелися хто куди. Вважалося, що міським жителям видали свою часточку володіння цими основними фондами, які виявилися міфічними, а тому їх ніколи ті, хто одержав папери, не бачив і навіть не зрозумів що відбулося насправді.

Не минула така доля і селян з їхніми міфічними паями, які, одержавши клаптик землі величиною в гектар, не знають що з нею вдіяти. Крупні сільськогосподарські підприємства, зокрема державні, які називались радгоспами та колективні, які відомі під назвою колгоспи, зруйновані, їх просто не стало фізично. Техніка розпорошена між приватними власниками, будівлі занедбані, а більшість просто розібрані і цегла розвезена на подвір'я селян. Селянам виділили земельні наділи, але із-за відсутності належної техніки для виконання робіт на невеличких клаптиках землі, порекомендували використовувати сапки і лопатки, благословили збагачуватися. Державні органи начебто пишаються, що тепер більше 98% сільських домогосподарств мають земельні ділянки середній розмір яких не перевищує 1,1 гектара, 90% з них ведуть господарство на основі ручної праці і тільки 10% володіють деякою технікою.

Користуючись хаосом селянські наділи прибирають до рук сторонні особи, які ніколи не жили в селі чи давно його залишили і стали городянами. Вони створюють нові крупні господарства, що надзвичайно правильно, так як лише вони можуть ефективно конкурувати в ринкових відносинах. Проте таких господарств дуже мало, а крім того новітнім землевласникам не до соціальних, культурних і духовних проблем сільських жителів. Селяни, володарі земельних паїв, передавши їх в оренду на десятиліття, що рівнозначно назавжди, перестали взагалі щось вирощувати та вигодовувати. Більшість селян, із-за відсутності концентрованих кормів, перестали відгодовувати свиней, а через низькі ціни на молоко та труднощі в заготівлі сіна відмовляються утримувати молочних корів.

В країну все більше і більше із-за кордону завозяться м'ясомолочні продукти харчування, якість яких викликає велику тривогу. Влада доказує що це не так, хоча тут багато сумніву, бо якість харчів – здоров'я нації.

Немає уже й села, але деякі економісти і політики, навіть дехто є серед нас, пишуть, довіряючи брехливій теперішній статистиці чи використовуючи не ті методи аналізу, що доходи у сільському господарстві стабільно зростають, зайнятість сільського населення вища, ніж міського, сільський житловий фонд збільшується, загальний добробут сільських жителів постійно зростає і багато інших подібних епітетів.³³

Причини.

Існує багато причин, про них говорено і написано, але я хотів би привернути увагу вчених на одну суттєву деталь. Вона свідчить про те, що іншого результату, яку ми маємо, не могло бути так як подібне є відбитком реального процесу, започаткованого в період, коли все суспільство і його соціально-економічна сфера стикнулася з об'єктивними законами ринкових відносин. Саме тоді постала нагальна потреба в науковому розумінні ситуації та поведінки в ній, якої і не доставало. Чому? Найперше треба визнати, що ніхто не думав, нікому і страшному сні не снилося, що розвалиться в ближчий час величезна імперія, Радянський Союз. Саме така політична однозначність стала причиною багатьох складнощів як в нашій країні так і в усіх країнах, колишніх союзних республік.

Перше, ні практики, ні вчені не вивчали досвіду за кордоном роботи фермерських господарств, особливо в їхній організаційній структурі так як подібне не вписувалося тодішню політичну, партійну і державну ідеологію. А прикладів є чимало і вони показують, що ми пішли не тим шляхом, не так реформували, зокрема сільське господарство. На початку 90-х років ХХ ст. в США 13,8% фермерських господарств давали більше 70% всієї товарної продукції сільського господарства, в них працювало більше 80% найнятих робітників. В той же час 62,8% фермерських господарств давали не більше 9% товарної сільськогосподарської продукції. Більша частина дрібних ферм збиткова, а тому сотні тисяч фермерів тільки формально вважалися зайнятими в сільському господарстві, їхній основний дохід одержувався за межами ферм. Подібне з фермерством і в країнах Європи, але ми на це не звернули увагу і вся державна політика зосереджувалась на створенні фермерських господарств, які виявилися такими ж неефективними, як американські.

Друге, ні в одному науковому закладі не було й згадки про тематику науково-дослідних робіт щодо організації фермерських і інших господарських формувань в умовах ринкових відносин. Особливо треба відмітити відсутність напередодні початку реформаторських діянь досліджень фундаментального характеру як природничих так і економічних наук. Не даремно президент Української академії аграрних наук М. Зубець у своїй доповіді на загальних зборах членів Академії багато уваги приділив проблемам фундаментальних досліджень.

³³ Ю. Лупенко. Добробут сільського населення в пореформений період. Ж. Економіка АПК №3, 2007.

Відсутність із-за об'єктивних причин фундаментальних досліджень поставило прикладні науки і практику в скрутне становище, принісши цим самим величезні викривлення в період реформування національної економіки і її галузей. З цього приводу можна згадати постулати, які були покладені в основу наукових досліджень, відповідно до яких здійснена українська аграрна реформа на початку її перших років: “Метою дослідження було одержання емпіричних даних про організацію сільського господарства України в процесі переходу до ринкової економіки”.³⁴ Відомо, що поняття “емпіризм”, який означає досвід, якого ще не було, а тому його вивчали мов би чуттєво і поверхово. Таким чином **емпіризм** вважає єдиним джерелом і критерієм пізнання чуттєвий досвід, применшує значення логічного аналізу і теоретичних узагальнень. Читач бачить, що критика щодо відсутності теоретичних основ, на яких мала б провадитись аграрна українська реформа, має своє коріння і вона справедлива. Саме в цьому вбачається потреба докорінної зміни тематики наукових досліджень, на що наголошувалось на недавніх зборах Академії, з метою відходу від застарілих догм.

В чому ці догми вбачаються? Насамперед в тому, що в науці споконвічно склалася традиція використовувати об'єктивні природничі закони і процеси, які відбуваються в живій природі виключно в технічних науках. Гуманітарні науки, зокрема економічні у своїх дослідженнях з різних причин сторонилися використовувати науково-природничі складові, що збіднювало наукове мислення в економічних дослідженнях, позбавляло методологічно значимих уявлень про оточуючий світ, а як наслідок нерідко подібні ситуації заводили їхні результати у тупикову безвихідь. В даний час в Київському національному економічному університеті практично закінчено тематичне дослідження і підготовлена монографія “Людина, природа і Всесвіт”, яка дає деякі уявлення про можливість використання природничих законів в практиці економічних наук. Мій особистий висновок полягає в тому, що в економічних науках можна чогось досягти при умові вивірення результатів досліджень на прикладі законів природи і Всесвіту, а все інше інтелектуальні вправи.

Фундаментальні дослідження, проведені в тематиці використання процесів живої природи і їхньої проекції на економіку людського суспільства, в контексті організаційних реформ в сільському господарстві, свідчить про наступне. Ми здійснили ряд помилкових практичних дій у реформуванні, які стосуються знищення крупних сільськогосподарських підприємств і розпорошення земельних ділянок, основних фондів і фінансових ресурсів серед одноосібних селянських господарств. Подібне не відповідає процесам в живій природі, які підпорядковані об'єктивним законам. Адже зруйнувавши крупні колективні господарства і розподіливши земельні наділи серед багатьох селян тим самим було започатковано процес, підпорядкований об'єктивним законам природи,

³⁴ П.Саблук Особливості аграрної реформи в Україні. Інститут аграрної економіки, 1997р., -С.107

довгого і важкого шляху знову формування крупних організаційних господарських формувань.

Подібний процес уже розпочався і його не зупинити, бо він підпорядкований об'єктивним законам. Справа в тому, що у тваринному світі, частиною якого і є людина, окремі особини не можуть самотійно виживати, а тому вони в усіх випадках дотримуються устремління до колективізму, сумісної праці, життя та захисту від будь якого зовнішнього впливу. Не випадково люди нашого покоління, які впродовж ХХ століття виховувались і працювали в колективізмі, хворіють ностальгією за минулим. Подібне досить яскраво простежується на прикладі медоносних бджіл та мурашок, особини яких об'єктивно не можуть жити відокремлено, самотійно вони гинуть.

Взагалі мурашка, призначена природою продовжувати існування популяції, розпочинає свою життєдіяльність наодинці. Ціною величезних несподіванок, подолання перепон, які її підстерігають одинока запліднена мурашина особина роками створює величезну колонію з десятків тисяч особин і лише тоді вона виживає. На початку одиноку особину підстерігали недостаток кормів, холод чи зайве тепло, недостаток вологи або її надмірність, різноманітні вороги і хвороби. Подібне ми спостерігаємо і в медоносних бджіл в яких одинока матка, одинока робоча бджола чи невелика кількість цих особин не спроможні вижити, протистояти зовнішньому агресивному середовищу та продовжити життя популяції. Приклади з популяцій медоносних бджіл і мурашок мною взяті із-за того, що вони з'явилися на нашій планеті задовго до людини, але їхня згуртованість і колективізм в усьому забезпечили їм можливість самотійно проіснувати до теперішнього періоду.

В людському суспільстві, а це стосується не тільки нашої держави, але й всіх країн з ринковими відносинами, навпаки продовжується намагання відокремитися, заховатися від інших особин, але при цьому кожен не проти використати працю іншого. Подібне негативно відбивається як на становищі відокремленої особини так і суспільства в цілому, а як наслідок загальне наштовхується на протиріччя з одиницею своєї складової. Подібне викликає збудження живих організмів, що порушує їхній природний процес життєдіяльності, а тому кожна особина людського суспільства, як це спостерігається в українській дійсності, відчуває себе не комфортно, зростає смертність, знижується народжуваність, відбувається протистояння всіх проти всіх.

Я дотримуюсь думки, що ні людина, ні тварина, ні бізнес, ні галузь, ні окрема сфера діяльності не може існувати наодинці, а тому все рухається в сторону інтеграції. Складність полягає в тому, що коли інтеграція посилюється до рівня, коли створюється критична маса, то все боляче повертається на попередні рубежі. Таким чином, інтеграція відповідає об'єктивним потребам, але від людини потребується чималих зусиль і великої волі, щоб не допустити критичної маси, коли все треба починати з нуля, як це сталося в українській дійсності.

Стосовно практики аграрної економіки, то треба визнати, що в результаті допущення критичної маси стався безповоротний факт, що колишні крупні сільськогосподарські підприємства необачно знищені, цільність земельних угідь порушена і розподілена між багатьма власниками, застосовувати сівозміни та інші технології виробництва неможливо, зникає село, селянство перестає бути інтелектуальним джерелом української нації.

Вирішення проблеми.

В площині економічної науки необхідно поглиблювати теоретичні розробки, спираючись на об'єктивні закони природи, що буде підтверджувати їхню фундаментальну основу. Мої дослідження на межі поєднання суспільних і природничих наук свідчать, що урбанізація, якої дотримується капіталістична форма розвитку відносно непомірного розширення крупних промислових і торгівельних міст за рахунок неконтрольованого зменшення сіль і селищ не відповідає законам природи. Що ж стосується української дійсності, то ця невідповідність ще й доповнюється тим, що українська нація живилася з сільської місцевості, як дерево корінням із землі, поповненням своєї культури, духовності, інтелекту, історії та основ національних цінностей.

Досягнення критичної маси в крупних містах призведе до величезних складнощів і їх вирішення буде проблематичним. В природі також об'єктивно формується критична маса, створювання об'єднанням великої кількості окремих особин до єдиного цілого, але вона також об'єктивно регулюється. Велика сім'я медоносних бджіл роїться, тобто виділяється єдине ціле нової сім'ї, в мурашок закладено природою появу особин чоловічої і жіночої статі, які назавжди залишають сім'ю. Нові бджолині рої і самітні мурашині самки з величезними труднощами освоюють нові місця життєдіяльності, розбудовують житло і розширюють наступну популяцію. Чому на практиці не допускати знищення крупних цілих одиниць проживання людей в сільській місцевості, а спостерігати їхню міграцію в крупні міста, щоб в майбутньому вони поверталися і освоювали нові життєві простори.

В реальній ситуації, коли процес створення крупних підприємств розпочався на розвалинах старих, коли нові господарі і власники не цікавляться належним чином інтересами села і селян треба, на мою думку, поглядати на природничі закони, які дають реальні уявлення про всі процеси, які відбуваються в людському суспільстві. Посилання українських управлінців на те, що в розвинутих країнах, зокрема США, сільське господарство, як сировинна галузь, розвивається при значній допомозі з боку держави щонайменше є не коректними.

Практика доводить спростування таких узагальнень: перше, розвиваються більш нормально крупні господарства з площею угідь тисячу і більше гектарів; друге, всі фермери, які мають у користуванні до п'ятдесяти гектарів землі, основні доходи одержують на стороні; третє, бюджети розвинутих країн мають реальну можливість надавати фінансову допомогу, український же бюджет десятиліттями такої можливості мати не буде.

Потрібно розробити інші підходи до вирішення проблеми, особливо в частині спрямування фінансових ресурсів на відновлення та нового бачення розвитку села і його сільськогосподарського виробництва. Для цієї мети потребується неймовірно величезні фінансово-матеріальні ресурси, яких держава не буде мати ще довго. Що робити? Треба використати ресурси в самому аграрному секторі економіки, які реально існують, вони не менші ніж ресурси нафтового і газового комплексу промисловості.

У цьому контексті зупинюся тільки на практиці інтеграційних і дезинтеграційних процесах в окремих галузях економіки. У світовій і нашій вітчизняній практиці існує тверда переконаність, підкріплена теоретичними розробками вчених, що в економіці кожної країни існують сировинні галузі і вони правомірно мають бути збитковими. До них відносяться добувні галузі промисловості, вся така важлива галузь як сільське господарство, галузь фундаментальної науки і інші. Подібному сприяла теорія щодо поглибленої спеціалізації, але в принципі вірна теорія, застосовується не коректно.

Викликає сумнів застосовувати поглиблення спеціалізації в тому сенсі, що така величезна галузь як сільське господарство вирощує цукровий буряк, одержує за нього копійки, а переробна промисловість з цієї сировини одержує цукор, спирт, цукерки, шоколад, лікєро-горілчані вироби, і, реалізуючи, одержує величезні прибутки. В природі ми подібного не бачимо. Медоносні бджоли чомусь не практикують розподіл сімей, які заготовляють нектар та сімей, які доводять його до технологічної кондиції кінцевого споживання. В них це єдиний нерозривний процес: заготівля нектару, його переробка і кінцеве споживання.

В людському суспільстві продовжує відстоюватися думка, що сировинні галузі, особливо сільське господарство, вугільна промисловість і інші, мають одержувати велику підтримку з державного бюджету. Дехто надіється на перерозподіл фінансових ресурсів з високодохідних галузей в сировинні галузі, зокрема сільське господарство, формуються якісь віртуальні теорії про так званий паритет цін на сільськогосподарську сировину і промислові товари. Все це я не можу назвати інакше як утопія, результати якої видно на сучасному стані села і селян.

Скажімо, в сучасних умовах ми тільки говоримо про агропромисловий комплекс, але на практиці він набуває віртуального поняття, бо його складові – сільське господарство, переробна промисловість і торгівля кінцевими продуктами споживання відособлені. Не можна вважати нормальними ринкові економічні відносини, коли три четверті доданої вартості всього АПК створюється в сільському господарстві, а реалізується переважно в переробній і торгівельній галузях. Якщо звірити подібне з природою то бачимо: медоносні бджоли і мурашки заготовлені харчі розподіляють відповідно до виконуваних функцій щодо продовження роду, але основний принцип – порівно.

Нові бізнесмени уже на практиці подібного не допускають, вони вирішують проблему розвитку АПК в комплексі – вирощування сировини, її переробка і

реалізація кінцевого продукту. Державного ж системного підходу в подібному напрямку до цього часу немає, все підпорядковано стихії.

Інтеграція і кооперація сільського господарства, переробної промисловості і торгівлі кінцевими продуктами споживання з розміщенням інтегрованих центрів АПК в сільській місцевості – український шлях аграрного сектору економіки країни. В крупні міста треба везти не молоко, цукор, тварин, насіння олійних культур і іншу сировину, а готовий продукт – сири, ковбаси, цукерки, лікеро-горілчані вироби, торти і випічки. Трудові ресурси будуть спрямовуватись не в переповнені крупні забруднені міста, а в малі і середні міста, селища та села.

В контексті свого виступу хочу винести на ваш суд наступну пропозицію, яка має неабияке значення для науки взагалі і української, зокрем.

Шановні члени Конгресу. З історії відомо, що наукові Конгреси не стільки звертають увагу на обговорення діяльності тих чи інших відомств скільки обґрунтуванням канонів наукової діяльності в галузі фундаментальних і прикладних наук. Так наприклад, I-й Конгрес з кібернетики 1956 року в місті Намюре прийняв рішення про визначення поняття “кібернетика”, яке відоме дотепер “Кібернетика є мистецтво ефективної дії”, пізніше на практиці модифікували “Кібернетика – наука про управління” і інше.

Недавно на загальних зборах Української академії аграрних наук наголошувалось на проблеми фундаментальної аграрної науки. В цьому контексті вношу пропозицію прийняти рішення такого змісту “Всі фундаментальні дослідження з гуманітарних наук в аграрній сфері життєдіяльності суспільства повинні ґрунтуватися на об’єктивних законах і процесах природи”. Тільки в такому випадку можна буде уникнути волюнтаристських тверджень у висновках з економічних досліджень.

Деякі із цих тверджень наведені у моїй доповіді “Проблеми в АПК: причини і можливості їх вирішення” з використанням результатів власних фундаментальних досліджень “Людина, природа і Всесвіт”.

ХІІ. Рух до свободи³⁵

12.1. Боротьба тільки розпочинається

Новітня епоха української нації вимагає осмислення й окреслення напрямку руху до свободи. У кожного з нас має бути закарбована моральна ідея обов’язку перед історією, своїми пращурами, дідами й батьками та майбутніми поколіннями. Українське суспільство, одержавши незалежність у 1991 р. ще ні теоретично, ні практично не сформувало цілісного погляду на державу, її устрій та ідеологію, за якою маємо жити. У цьому контексті, за великим рахунком, треба визнати, що українцям досі так і не вдалося збудувати державу в її закінченому вигляді.

³⁵ Борис Лознянський. Рух до свободи. Газ. Слово Просвіти. №19, 10-16 травня 2007

Російська федерація як цементуюча сила радянської імперії зразу ж після розвалу Союзу стала докладати неймовірних зусиль, аби відновити свої володіння. І найбільшого тиску на всі сфери суспільного життя зазнають (і ще довго зазнаватимуть) Україна, Білорусь, Грузія, Молдова, інші колишні союзні республіки. Найбільшого розмаху набрала битва за Україну, і вона ведеться із застосуванням різних методів.

Очікувана, але раптова свобода стала оманливою для українців, бо люди не знали, що робити з тією незалежністю. Але народ виявив одностайність у відокремленні України від імперії й проголосував за незалежність.

Одразу ж розпочалася непримиренна боротьба між вищим керівництвом країни, яке сповідувало комуністичні ідеали й російську спрямованість, та українським народом, який ковтнув трохи повітря свободи, але йому зразу ж його перекрыли. Поступово, але впевнено народ протестував, і нарешті все його незадоволення вихлюпнулося під час акцій Помаранчевої революції.

Та виявилось, що й революційні події не були спроможні вирішити проблему здобуття реальної незалежності. Жоден президент, жоден уряд, жоден парламент не став національно-демократичним. **Стало зрозуміло, що боротьба за українську свободу ще попереду, вона тільки розпочинається.**

Настав важкий перехідний період, коли розпочався шалений антагонізм усіх проти всіх, що його відкрито підтримує Росія. Народ починає розуміти, що боротьба в цей перехідний період не може бути пущена на самоплив, а тому для досягнення своєї мети треба ретельно готуватися. Найперше потрібна фундаментальна національна ідеологія формування суспільної свідомості для утвердження національних цінностей і убезпечення країни від ворогів.

У перехідний період кожен українець вчитиметься самостійно заробляти на життя і одночасно відстоювати свої права й свободу. Ось коли українець буде готовий відповідати за своє життя, до нього прийде усвідомлення, що він дозрів стати господарем у своїй країні і вже свідомо зможе обирати й наймати владу для управління державою.

Необхідно готувати соціальний ґрунт, на якому виростатиме нове покоління, позбавлене впливу чужинської ідеології, й на політичну арену вийдуть нові політики, які сповідуватимуть національні й загальнолюдські цінності. Коли кожна людина відстоюватиме свою гідність, тоді відтвориться політична культура й з'являться політики, які професійно захищатимуть інтереси простої людини, інтереси нації й своєї держави, а не власні чи корпоративно-партійні.

Саме тепер потрібно братися за формування реальної національної політичної еліти, бо процес цей досить тривалий. Перехідний період, у якому формуватиметься нове покоління, триватиме, як мені вже доводилося писати в економічних розробках, до 2025—2030 років. Бо для оздоровлення, оновлення суспільству необхідні зміни не менше двох-трьох поколінь.

Українська нація хвора не тільки фізично, а й духовно. І великих сил треба докласти, аби пізнати з першоджерел правдиву українську історію, повернути народові культуру й віру.

А для цього треба мати сміливість проявити волю і заглянути правді у вічі й назвати справжні причини недуги. Треба видобути з глибини українського ества й задіяти мобілізуючу силу, яка здолає всілякі перешкоди на шляху саморозвитку української нації.

12.2. Не забуваймо й будьмо обережні

Аби розвіяти деякі сумніви щодо наших можливостей, покажу на конкретних цифрах і реальних фактах, яку роль відігравала Україна в колишньому Союзі.

Згідно з переписом 1929 р., 188,4 млн. населення СРСР за національним складом поділялося так: українці — 81 млн. 195 тис. (43,1 %), росіяни — 77 млн. 791 тис. (41,3 %), білоруси — 4 млн. 739 тис. (2,5 %), казахи — 3 млн. 968 тис., узбеки — 3 млн. 905 тис., татари — 2 млн. 917 тис., євреї — 2 млн. 600 тис., грузини — 1 млн. 821 тис., турки — 1 млн. 707 тис., вірмени — 1 млн. 568 тис., мордва — 1 млн. 340 тис., німці — 1 млн. 239 тис., чуваші — 1 млн. 117 тис., таджики — 979 тис., поляки — 782 тис., туркмени — 764 тис. Посідаючи у світі 42 місце за територією й 16 місце за чисельністю населення, Україна з виробництва низки найважливіших видів промислової та сільськогосподарської продукції була найбільш розвинутою країною планети. Тодішня планова система з її сильною централізацією давала можливість перерозподіляти ресурси з української економіки в інші союзні республіки і найперше у Російську Федерацію. За своїм інтелектуальним і ресурсним потенціалом український народ завжди був донором для Росії.

Після війни у всьому колишньому Союзі небачена розруха, великі економічні й культурні центри Російської Федерації потерпають від нестачі енергоресурсів. У 1946—1950 рр. на території України знайшли газ, свердловини росли як гриби після дощу. З Дашави та інших місць терміново проклали потужні трубопроводи насамперед до Москви та інших міст Росії, одержали український газ і країни Прибалтики та Білорусь. Насамкінець українцям дозволили прокласти трубу до Києва, що й здійснили селяни вручну на всьому протязі трубопроводу. В той час половину союзних потреб газу забезпечували українські родовища. Подібне відбувалося з вугіллям, особливо коксівним, та з продуктами харчування. Одним із пріоритетів українських вищих керівників було щорічне прохання до московського керівництва, щоб не збільшували планів закупок сільськогосподарської продукції, особливо тваринницької, до загальносоюзного фонду (він весь ішов на потреби Російської Федерації).

У 1950 р. Україна давала майже 30 % загальносоюзного видобутку вугілля, 54,2 % коксу, 33,2 % залізної руди, 47,8 % чавуну, 30,6 % сталі, 38,4 % металургійного устаткування, 71,6 % цукру-піску й т. ін. На власній сировині й ресурсах Україна нарощувала виробництво для задоволення потреб усієї Радянської імперії і виробляла у 1981 р. 52 % залізної руди, 29,7 % прокату чорних металів, 19,4 % мінеральних добрив, 23,7 % шкіряного взуття. Державні закупівлі продуктів сільського господарства України в загальносоюзних обсягах становили: цукрового буряка — 59,3 % картоплі — 19,8 %, овочів — 24,6 %,

худоби і птиці в живій вазі — 21,7 %, молока й молочних продуктів — 23 %, яєць — 19,9 %. Валова продукція сільського господарства республіки в загальному обсязі країни становила 22,6 %.

Високорозвинена економіка України зумовлювала її багатогранні зв'язки з усіма союзними республіками, вона надавала значну економічну допомогу більшості з них, і насамперед Росії. Постачання сировинних і енергетичних ресурсів, промислової продукції й товарів народного споживання, допомога в будівництві господарських і соціально-побутових об'єктів, кооперація у виробництві, розробка проектної документації, підготовка фахівців — ось далеко не повний перелік форм допомоги Україні союзним республікам. Фахівці та кваліфіковані робітники працювали на найважливіших будовах Союзу, починаючи з перших п'ятирічок і до останніх днів перебування в складі Союзу.

Українська РСР брала безпосередню участь у промисловому освоєнні природних багатств Сибіру й Далекого Сходу, в підйомі сільського господарства Нечорноземної зони РРФСР, вносила вагомий вклад в економічний розвиток усіх союзних республік, але основна частка виробленої в Україні продукції припадала на Російську Федерацію.

Україна поставляла до РРФСР понад 3/5 всієї продукції, яка направлялася в усі республіки Союзу, у тому числі в значних кількостях продукцію чорної металургії, машинобудування, хімічної промисловості. Досить істотний внесок підприємств України в будівництво великих об'єктів на території РРФСР. Так, у зведення Цимлянської ГЕС і Волго-Донського каналу вкладена праця колективів Новокраматорського заводу важкого машинобудування, Єнакіївського й Краматорського металургійних заводів, Макіївського трубного, Краматорського цементного й багатьох інших заводів України. Праця українських робітників, техніків та інженерів вкладена у створення таких об'єктів, як Волзький автозавод у Тольятті та Камський автозавод у Набережних Човнах, Братська і Саяно-Шушенська ГЕС, нафто- і газопромисли Поволжя й Західного Сибіру, Байкало-Амурська магістраль. Лише на цій станції за 1974—1982 рр. виконано будівельно-монтажних робіт більш як на 67 млн крб., введено в експлуатацію близько 60 тис. кв. м загальної площі житлових будинків і низка інших об'єктів. В Україні було сформовано спеціальні будівельні підрозділи, які постійно працювали на спорудженні Байкало-Амурської залізничної магістралі, будівництві об'єктів Західно-Сибірського нафтогазового комплексу в Тюменській області, прокладали газопроводи на території трьох союзних республік, надавали шефську допомогу одинадцяти областям Нечорноземної зони Російської Федерації. У складі будівельно-монтажних загонів працювали на спорудженні об'єктів у зоні БАМу 800 осіб, на будівництві житла для нафтовиків Західного Сибіру — 1200 осіб і стільки ж на будівництві доріг і комунікацій у цьому районі.

У Тюменській області будівельники України освоїли за 1981—1982 рр. 80 млн. крб. будівельно-монтажних робіт, побудували і ввели в дію 74 тис. кв. м

загальної площі житлових будинків із конструкцій, виготовлених і поставлених республікою в спеціальному “північному” виконанні.

Україна споруджувала газопроводи на території Російської Федерації (Челябінськ—Петровськ, Уренгой—Новопсков, Уренгой—Петровськ і ін.), на території Білорусі (Мозир—Броди, Торжок—Мінськ—Іваневичі), на території Молдови (Роздільна—Ізмаїл, ЧаDIR—Лунга). За 1973—1982 рр. лише на будівництві газопроводів територією Російської Федерації, Білорусі й Молдови виконано будівельно-монтажні роботи на суму понад 115 млн. крб. та введено понад 870 км магістральних газопроводів.

Україна надавала допомогу кадрами всім республікам. Так, за 10 років (1973—1982) тільки в порядку організованого набору робочої сили для підприємств за межами України спрямовано з усіх областей близько 160 тис. осіб. За цей період до Російської Федерації й Казахстану переселено з України понад 24 тис. родин.

Щорічно в складі студентських будівельних загонів значна кількість юнаків і дівчат з України працювали на будовах інших республік. Тільки в 1982 р. на найважливіші будови за межі республіки було направлено понад 21 тис. студентів, які працювали в трьох союзних, чотирьох автономних республіках, 21 області й краї, з них понад п'ять тисяч осіб у Нечорнозем'ї Російської Федерації.

Щорічно 3—5 тис. випускників професійно-технічних училищ України отримували направлення на роботу за межі республіки. Найбільша їх кількість трудилася на спорудженні об'єктів фосфорної промисловості Казахстану, на будівництві Південно-Якутського вугільного комплексу, Західно-Сибірського нафтогазового комплексу та брала участь у зведенні об'єктів Олімпіади-80.

Звичайною справою була підготовка кваліфікованих кадрів для багатьох республік в інститутах України: Київському, Донецькому, Харківському політехнічних, Дніпродзержинському і Краматорському індустріальних, Дніпропетровському і Жданівському металургійних, Дніпропетровському і Криворізькому гірничих.

Україна надавала безкорисливу односторонню допомогу, яка коштувала величезних зусиль українського народу, не отримуючи заміни своїм трудовим і матеріальним ресурсам від жодної союзної республіки. Україна була в складі Союзу високорозвинутою європейською державою.

Із кожною п'ятирічкою з української території вичерпувалися не відтворювальні сировинні ресурси, й на початку незалежності молода держава вже сама потребувала донорського вливання.

Між Україною й Російською Федерацією помінялися політичні й економічні відносини: якщо раніше українці власні ресурси віддавали безкорисливо, то тепер росіяни надають такі ж ресурси, але за світовими цінами, диктуючи при цьому жорсткі політичні умови. Водночас росіяни і далі прибирають до рук майно на українській території.

Усім стає зрозуміло, що націонал-демократичним силам треба об'єднатися, полишивши власні бізнесові й партійні дріб'язкові справи заради спільного

загальнонаціонального, загальнодержавного інтересу. Таке стратегічне завдання стоїть сьогодні перед усім українським суспільством.

И скоро, скоро смолкнет брань
Средь рабского народа
А.С. Пушкин

ХІІІ. ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО СВОБОДИ

Вступ

Новітня епоха української нації вимагає осмислення і окреслення напрямів до свободи. У кожній мислячій істоті людського суспільства має бути закарбована моральна ідея обов'язку перед історією, своїми пращурами, дідами і батьками та майбутніми поколіннями. Філософські роздуми над побудовою істинної, природної, моральної, громадської, політичної і культурної свободи є самою досконалою формою із мистецької творчості. Українське суспільство, одержавши незалежність у 1991р. ще ні філософські, ні теоретично, ні практично не сформувало поглядів на державу, її устрій та ідеологію, за якою житиме український народ. У цьому контексті за великим рахунком треба визнати, що держави, у закінченому її виді, українцям до цього часу сусіди так і не дозволили збудувати.

Україна одержала в 1991році незалежність, її мовби подарували вихованці тоталітарної системи колишньої величезної Російської імперії, які, скориставшись ситуацією, хотіли влади, але не поділили між собою повноважень і вона розсипалась. Російська федерація, яка була цементуючою ланкою імперії, зразу ж після неочікуваного розвалу розпочала прикладати неймовірні зусилля відновити свої володіння, але найбільшого тиску до цього часу зазнає і ще довго буде відчувати на всіх сферах суспільного життя Україна, Білорусь, Грузія, Молдова та й інші колишні союзні республіки. На європейських просторах розпочалася величезна битва за Україну, яка набирає все більшого і більшого розмаху із застосуванням вишуканих методів зі сторони північної сусідки.

Очікувана, але раптова свобода була оманливою, бо ніхто із українців, за винятком філософських уявлень невеликої частини національної еліти, не відав, що робити з тією незалежністю. Неймовірно, але саме нерозуміння сутності таких категорій як свобода і незалежність забезпечило всенародну підтримку відокремлення України від величезної імперії. Спочатку народ проявив свою згуртованість, коли більше дев'яносто відсотків української людності проголосувала за визнання незалежності країни. Своє позитивне

волевиявлення прояв народу на Сході, Заході, Півдні, Півночі і в Центрі, навіть в Криму, не дивлячись на заклики російських агітаторів, майже весь народ підтримав статус незалежності.

Що розпочалося, коли в Москві прохмелилися після розвалу імперії і розпочали судорожно якусь імітацію збирання земель, як було в старі часи російських завоювань. Зразу ж змінили своє ставлення до незалежності український народ російського походження, а також українці, які ідеологічними, сімейними і партійними путями зв'язані з російською імперією, яких в історії називають яничарами. Не стало спокою, не приділялось уваги і часу для ремонту держави, відновлюванню історії і культури, налагоджуванню соціальної і економічної сфери в нових умовах. Натомість розпочалася непримиренна боротьба між вищим керівництвом країни, яке сповідувало комуністичні ідеали і російську спрямованість та українським народом, який ковтнув трохи повітря свободи, яке йому зразу ж його перекрыли. Поступово, але впевнено народ протестував і на кінець все його незадоволення вихлюпнулось в акціях як проти тодішнього президента та під час Помаранчевої революції в 2004-2005 роках.

З історії відомо, що кожна революція поїдає своїх дітей, не стала винятком і українська Помаранчева революція. Зразу ж після буремних днів її провідники розпочали буквально гризню, партійна боротьба переросла у особисті звинувачення, відбулася нечувану широкомасштабна особистісна, партійна і ідеологічна зрада, практикувався перехід політиків з одних блоків і партій до інших. У цю боротьбу включились і сили проти яких були спрямовані помаранчеві події. Виявилось, що навіть революційні події не були спроможні вирішити проблему одержання свободи і реальної незалежності. Ні один президент, ні один уряд, ні один парламент не був спроможний стати національно-демократичним, щоб відстоювати інтереси українського народу, кожен із вищих керівників України продовжував їздити до Москви на консультації. Стало зрозумілим, що боротьба за українську свободу ще попереду, вона тільки розпочинається.

Після Помаранчевої революції настав важкий перехідний період, коли розпочалася шалена боротьба всіх проти всіх, до якої відкрито втручається Росія. Саме в цій боротьбі буде чітко окреслиться українська національна ідея, зникатимуть партії з ідеологією роз'єднання українського народу, засоби масової інформації намагатимуться звільнитися від тотального контролю, вироблятиметься і впроваджуватиметься світова практика політичної конкуренції. Все чіткіше стає зрозумілим, що в цей перехідний період боротьба не може бути пущена на самоплив, а тому для досягнення мети до неї треба ретельно готуватися. Найперше потрібна фундаментальна національна ідеологія виховання широких верств населення, яка здатна прививати смак національної гордості за свою країну, націю, її культуру, мову, самобутність і потребу захисту національних цінностей і цілності країни від ворогів.

В перехідний період кожен українець вчитиметься самостійно заробляти на життя, навчатися і навчати своїх дітей, відстоювати права і свободу свої, свого народу і своєї держави. Ось коли українець буде готовий відповідати за своє життя, до нього прийде усвідомлення, що він дозрів відчувати себе господарем у своїй країні і уже свідомо зможе обирати, тобто вибирати кращого і наймати владу для управління державою чи громадою. Під час Помаранчевої революції і в перші дні після неї народ наївно думав, що настали щасливі дні свободи і незалежності, розпочнеться розквіт нації, яку йому принесуть провідники, що стояли на помості Майдану. Народ не взяв влади під час революції, а просто помінялась верхівка, яка пізніше ще не раз мінялась, до влади приходили за домовленістю почергово представники які протистояли в помаранчеві дні. Виявилося, що народ був ширмою, його використовували для масових сцен в процесі завоювання влади, до якої представники народу не допускались, а за великим рахунком такого ніхто і не домагався.

З погляду на подібне становище в країні потрібно готувати сприятливий ґрунт, на якому виростатиме нове покоління, позбавлене впливу чужинської ідеології минулого, на політичну арену вийдуть не зашорені, а з європейськими і світовими поглядами політики, які сповідуватимуть загальнолюдські і національні цінності. Коли кожна людина буде цивілізовано відстоювати свою гідність, тоді народяться політики, які в силу своєї політичної культури, традицій і біографії буде професійно захищати інтереси простої людини, свою націю і свою державу. З погляду на світову практику в країні до влади повинні прийти політичні сили, хоча і з різними ідеологіями, але з явно вираженими цінностями національної ідеї, українського народу та державними, а не власними інтересами.

Саме тепер виникла нагальна потреба всіляко сприяти формуванню реальної національної політичної еліти, усвідомлюючи, що процес цей досить довгий і складний. Перехідний період, в якому буде формуватися покоління з демократичними цінностями і цивілізованим мисленням, продовжуватиметься, як уже мені приходилося говорити в економічних розробках, щонайменше до 2025-2030 років. В цей період всі придбані багатства після виходу з рабства будуть ділитися і переділятися, переходити від одних до інших, лише тільки після цього український народ полегшено перепочине. А щоб набути європейських ознак всьому суспільству потребується зміни не менше двох-трьох поколінь.

Український народ, українська нація хвора не тільки фізично, але і духовно, вона потребує видужування. Адже перед поколінням українців ХХІ століття простелилася відкрита таємниця братської могили голодоморів 1921-1922рр., 1932-1933рр. і 1947 року. А яких сил треба докласти, щоб виправити українську історію, вцент стерту з першоджерел, повернути культуру і духовну віру.

Все це треба пережити, а тому той хто бажає добра українському народові, хто хоче вилікувати українську сучасність від її внутрішніх хвороб, від її гниття, як данина рабського минулого, той повинен мати сміливість, проявити волю і заглянути правді в обличчя і назвати істинні причини хвороби. Для цього треба за будь якої ціни в надрах українського народу знайти і задіяти мобілізуючу силу, яка здатна освітити і розчистити дорогу від всіляких перепон новому світоглядному розумінню розвитку української нації.

Україні потрібен кошовий, вождь, гетьман, який би спас націю від нападу сусіднього північного монстра та повернув країні мир, єдність, злагоду і зміцнив завоювання Помаранчевої революції. Національний лідер має доказати свою гідність довіри народу наступним: готовим померти за ідеали нації; повернути українців до своєї країни і заслужити довіру тих, хто залишились за її межами; визнати, вдосконалити і ввести в ранг державної політики українську національну ідею; зруйнувати російські імперські основи всіх сфер життєдіяльності українського народу; створити нову українську державу з поєднанням її стародавньої історії, культури, мови, релігії.

Отечество раба там,
где палка.
Г. Гейне

I. Історичний погляд

Перебування в залежності від інших держав українське суспільство як і його держава були в занепаді. Після одержання незалежності Україна, яка географічно знаходиться в центрі європейського континенту, не визнається державою з європейськими цінностями, а український народ опинився на маргінальному становищі європейської спільноти. Це треба визнати і без боягузтва говорити, не соромитися, адже в цьому винні не тільки народи сусідніх держав, які століттями принижували цілу українську націю, виховуючи в ній рабську покірність, але і в більшій мірі самі українці. Треба на себе подивитися зі сторони і визнати, що Захід нам ніколи не допоможе із-за жебрацького рівня розвитку нашого суспільства в цілому, низької якості продукції і відсутності її конкурентоспроможності, незрівнянно високих енерговитрат. Тільки надія на себе, самоповага до себе, нації та держави, національна відданість і сильна воля забезпечить реальну незалежність великої європейської країни, споконвічна назва якої – Україна.

В перші роки після здобуття незалежності народ відчув, що влада так і залишилась у старій комуністичної номенклатури і він на своїх зібраннях постійно висловлював незадоволення, хоча комуністична гвардія на це не звертала уваги. Проте з кожним виступом народу у неї формувалось почуття наближення якоїсь катастрофи, соціальна атмосфера загострювалась,

відчувалось якесь піднесення. Люди були переповнені очікуванням нових перемін, кожен в думках вільно чи не вільно просив долю, щоб скоріше наступили події перемін, які неодмінно мають відбутися. Нарешті розпочався переможний хід Помаранчевої революції. Настав 2005 рік, вгвталися люди, розпочалася буденна праця нової влади, яку майже на руках принесли помаранчеві хвилі національного піднесення.

Проте заспокійливість панувала не довго. На владному Олімпі помаранчевих невдовзі розпочалася жорстока боротьба за посади, привілеї, а далі слідували звільнення. Уряд помаранчевих президент відправив у відставку, до влади прийшли ті, хто в дні революційних подій спостерігав за ними з телеекрану, був нейтральним, або як в народі кажуть – ні вашим, ні нашим. Серед них були противники української незалежності і ті, хто зрадив помаранчеві ідеали. Невдовзі відбулися вибори до парламенту і помаранчеві, здобувши переконливу перемогу, знову нічого не змогли вдіяти, як і в минулому продовжувалась боротьба за посади. Після закінчення виборів два місяці торгувалися за посади, але так ні до чого не договорились, а крім того всю помаранчеву команду зрадив головний соціаліст, перейшовши до протилежного табору. Врешті до влади прийшла команда, яка жорстоко протистояла помаранчевим і народу під час президентських виборів 2004 року та парламентських виборів 2006 року.

Ще з часів підходу до владного Олімпу 2004 року президент, будучи ще тоді кандидатом на високу посаду, поступово віддавав частинами свою владу в країні – спочатку в період президентських виборів, на вимогу супутника помаранчевих, головного соціаліста, підписав ганебне зобов'язання про обмеження своїх прав в управлінні державою. Після парламентських виборів, під тиском свого основного супротивника, призначив його главою уряду та ще й з розширеними владними правами, вся президентська влада перейшла до глави уряду. Допомогла одержати розширені права своїм опонентам лідерка партії Батьківщина, в яку так закоханий народ. Настала гнітюча година, все суспільство опинилось в шоковому становищі, президент зрадив народ і своє оточення, яке йому ж віддячило тим же, хоча здавалося, що вони вірою і правдою боролися за здобуття ним найвищої посади в країні. Такої боротьби, такого піднесення і такої важливої, але толерантної перемоги країна не знала за всю свою історію боротьби.

Для сорому всієї нації і її провідників, що подібні прикрощі притаманні багатьом українським провідникам, починаючи від Хмельницького і кінчаючи Ющенком. Якби не прикрі помилки в минулому Україна уже давно була б вільною і рівною серед європейських країн: один підписав необачний договір з Росією і наклав ярмо на шию народу на три з половиною століття; інший прислуговував російському цареві і ворогував з Запорізькими козаками; наступний здав Запорізьку Січ для руйнування, а сам пішов у підземелля на Соловки; переважна більшість гетьманів воювали між собою,

прислугуючи чужим царям, закінчуючи своє життя в російських казематах; уже на початку і в першій половині ХХ століття ряд провідників, виборюючи українську незалежність, але люто воювали один проти іншого і терпіли всі разом прикру поразку; деякі провідники підписували з противниками ганебні договори про союзи, про відторгнення частини української території. Треба визнати, що після 1654 року в українській історії важко знайти державного діяча, який би за часи своєї діяльності не допускав прикрих помилок, які завдавали великого горя нації.

Навіть до цього часу нація не може спромогтися знайти у своєму середовищі інших провідників, а тому їх треба приймати такими, які є, бо інших немає і не треба приховувати цього. Немає сумніву, що є в Україні розумні і талановиті потенційні керівники, але чомусь не знаходять дороги до сердець народу. Чому? Всі провідники української нації і держави не були її ворогами, намагалися творити добро, але в рамках власного розуміння, допускаючи прикрі помилки, які з ганьбою ввійшли в історію. Основна причина полягає не в особистостях, а в тому, що кожна видатна людина, а тим більше політик, залежить від пороків в країні, породжених тією чи іншою епохою. Під епохальним впливом перебувають не тільки державні діячі, але й митці і вчені, нажаль це правдива істинна.

Після багатьох років своєї незалежності і бачення потуг керівників держави з старої комуністичної гвардії серед народу шириться переконливий сумний поговор про відсутність провідника нації. Українська нація ще повинна довго очікувати доки не з'явиться видатна особистість в якій поєднуються такі риси як велетенська інтелектуальність, теоретична могутність і організаційний геній. Лише із-за того, що така особистість не знайшлася, всі завоювання, які очікувала нація століттями, були втрачені. А не знайшовся видатний провідник, національний герой з багатьох причин. Одна із самих прикрих так це хитрування російської політики, яка ще з часів Переяславської угоди свідомо засівала думки про те, що високий розвиток України залежить виключно від входження її до складу Російської імперії, звичайно, мудрості її царя. Отже, тільки росіяни розумні, навіть якщо українець розумний, то він має працювати в центрі імперії і на її благо, що яскраво стверджує історія.

У цьому контексті, якщо об'єктивно подивитись на стан українського сьогодення, можна побачити наступне: перше, основна причина бід незалежної української держави полягає в тому, що всі три глави держави, після здобуття нею незалежності, повністю сповідували імперське розуміння розвитку української нації; друге, столітнє рабське поневіряння залишило в крові і плоті українського народу засмічену духовність, яка потребує очищення; третє, об'єктивно не можна прискорювати події покращення ситуації так як процес звільнення душі від рабського минулого не простий, він носить особистісний характер і вимагає зміни поколінь.

Під час здачі завойованої влади теперішнім главою держави своїм противникам у виборчих перегонах, провідники Помаранчевої революції привселюдно розписались у неспроможності із-за бездарності управляти країною, право на що їм вручив український народ. Ні стиду, ні сорому у них не з'явилося. Звичайно, вони надіються і далі за щось боротися, але коли підписали Універсал, в ніч з 3 на 4 серпня 2006р., стало зрозумілим, що вони будуть піклуватися не за добробут і волю української нації. Саме тоді ідея за яку боролися українські прогресивні сили під час помаранчевих подій потерпіла найсумнішу поразку, або краще сказати, що помаранчеві провідники завели її на мотузці до проросійських партій на заклання. Після перемоги в Помаранчевій революції Україна і її народ повертаються в умови часів імперського рабства, знову здається, що українське суспільство залишається безликим і ефемерним, а його майбутнє ілюзорним.

Мы свергнули царей.

Убийцу с палачами

Избрали мы в цари.

О ужас! о позор!³⁶

Надіятися на будь-які милості від переможця здатні тільки круглі дурні, злочинці та брехуни. Президент країни в 2006 році протягнув руку провідникам лівих партій, хоча підозрював, адже вони навіть не приховували сумнівів, що може бути зрада, яку уже допускали деякі учасники, що підписували документ про співпрацю на благо народу і держави. Ще тоді було зрозуміло і спостерігалось за поведінкою учасників переговорів, що кожен думав не в руслі єдиного документу, а про особисті майбутні зрадницькі дії. Прикро визнавати, що коли народ йшов здобувати свободу, зміцнювати незалежність, то його провідники займалися брехнею і думали тільки про власні інтереси, своїх родичів та кумів. Проте народ, дивлячись на таку срамоту, мовчить. Він не хоче і думати, що народи країн світу за такі проступки звинувачують президентів, прем'єрів, політиків, ділків крупного бізнесу в казнокрадстві, корупції, недбалості, зв'язках з мафією, забуття інтересів народу і виносять їм жорсткі приговори.

В країні склалася ситуація, коли на державному рівні ніхто нікому не довіряє, повсюдно панує зрада, йде жорстоке протистояння всіх проти всіх, не знаєш де свої, а де чужі. На очах у всього суспільства відбувалося не бачене дійство, яким засвідчувалось для народу та історії намагання декількох перших керівників держави створити умови злагодженої роботи на користь нації. Найперше, глядачі не тільки в країні, але і в світі зрозуміли, що українські державні діячі не довідалися з вітчизняної історії, що незалежність – це вміння не забувати не стільки позитивне і скільки негативне. Більше того, відбулися якісь викривлення в поняттях у свідомості як на рівні всіх гілок влади так і суспільстві в цілому. Чим іншим можна пояснити той факт,

³⁶ А.С. Пушкин. Сочинения в трех томах. 1985, М., «Худ.Лит.», Т.1, –С.346

що весь цивілізований світ, кожна країна на законодавчому рівні визнали, що в Україні був штучно створений голодомор в 30-х роках ХХ століття, а в самій країні законодавча і виконавча влада цього не визнає. Як можна характеризувати свідомість нації і владних мужів, коли майже кожна родина терпіла голодовку, в ті часи вмирили їхні діди, батьки, брати і сестри, а тепер, коли народ, що терпів від голоду, обрав своїх представників до влади, то вони не визнають, що був голодомор, що було канібальство і інші страшні речі. В усіх країнах народи, які поважають себе і власне минуле, бунтують, а у нас все тихо.

Народу було добре видно, що кожен діяч, уповноважений підписати документ, мав свою особливу думку не тільки про кожен пункт Універсалу, але й про кожного із присутніх вищих державних діячів, який за українським звичаєм, ще й тримав в кишені, на всякий випадок, велику дулю. Державні діячі на очах у своїх виборців не змогли управляти власними емоціями відповідно своєї волі і показали народу ким вони є насправді. На початку дійства всі прибічники фігуранта переговорів бачили в кожному з діючих осіб круглого столу своїх кумирів, за яких раділи, обирали і навіть обожнювали. За круглим столом, перед аудиторією всієї держави вони перестали бути ловкими фокусниками і через дзеркало міміки та неоднозначних дій показали істину своєї душі та її відношення до народу, а тому штучна видимість кожного стала природною. Коли ж народ помітив у своїх улюбленців подвійність, а про це свідчили їхні вирази обличчя і дії, що не відповідали ідеалам їхніх партій та власних уподобань, то рейтинг кожного фігуранта знизився, - “наших українців”, комуністів, соціалістів і навіть регіонів. Проте це ще були тільки квіточки, а плоди збиратимуть пізніше – вони здобрювались подвійністю і зріли, дозрівали.

Іншого сценарію очікувати не можна, адже українці завжди, перебуваючи у васальному становищі сусідів, тільки з тугою згадують свої вільності і колишню славу своїх дідів та батьків, але самі не боролися, як влучно висловився поет:

Без милой вольности и славы
Склоняли долго мы главы
Под покровительством Варшавы,
Под самовластием Москвы.

Під владою і культурою, законами і примусом, багато українців ставали і ще залишаються яничарами, змінювали свої українські прізвища на російські, скажімо Іванів на Іванов, створювали з росіянами сумісні сім'ї і діти в усіх випадках ставали росіянами чи поляками. Проте в містах поселялись росіяни і там укорінювалась їхня мова, в селах росіяни не дуже приживалися, їм до вподоби більше міста та ще й переважно крупні. Трохи інше ми спостерігаємо з поляками, які поселялись здебільшого в селах на території Правобережної України, а тому повсюдно багато сіл навпіл українці і поляки, навіть кладовища розділені.

Одночасно українці мають не тільки сумну історію, але багато позитивного, що і зберігає як націю. Українці, перебуваючи під владою сусідніх держав, як особистості, були підкорені, але збереглася культура та звичаї нації, її релігія і суто національні громадянські організаційні структури, а тому до них стосуються слова Шіллера «для того чтобы немец в Галлии не вырожден в римлянина, как грек в Вавилоне вырожден в перса, должна была быть разбита форма, которая могла стать опасной для него при свойственном ему духе подражания».³⁷ Українці зберігали форму, хоча багато прийшлося їм терпіти, щоб зберегти свій етнос. Скажімо, до 1991р. не могло бути і мови про проповідування національної ідеї, а тим більше сказати похвалу націоналістам.

Навіть після здобуття незалежності ще й до цього часу, як тільки хтось промовить слово “націоналіст” у будь-якому контексті, зразу ж з’являється негативна реакція явна і скрита, окремі антиукраїнські елементи починають шалено протидіяти. Чужинська фізична і духовна сила вміло привчала українців ненавидіти свою національність через осквернення і висміювання понять: “націоналіст”, національна боротьба, національний етнос, національні герої, навіть українські борці за свободу в усі періоди. Всі повинні дотримуватися інтернаціоналізму, за винятком росіян, які мають право керуватися працею свого вождя “Про національну гідність великоросів”. Філософія вчить, що кожна нація має невід’ємне право мати і сповідувати гідність свого народу, а тому треба розгортати рух за національну гідність українства. Для цього в українців є внутрішня сила і об’єднуюча міць, а тому саме вона потребує організаційного начала і мобілізації.

Про те, що українська нація була етнічно єдиною на своїй території свідчить той факт, що впродовж багатьох століть вона витримувала тяготи різних режимів управління, фізичних та біологічних нападів ворогів і при цьому не загинула, як це сталося із-за подібних умов, з багатьма іншими народами. В окремі періоди, особливо під час комуністичного правління, казалось, що в організмі нації не залишилося ніякого життя і народ мов би вмирає та гине. Раптово виявляється, що мов би загиблій народ піднявся з колін і став знову відбиватися від ворогів, розвивати культуру, подаючи дивовижну нездоланну життєздатність.

Йшла вперта боротьба за свободу і визволення з рабства у 20-х, 40-х і 60-х роках ХХ століття. Нарешті зруйнована велика Російська імперія, яка намагалася знищити українську націю, перетворивши українців у так званий радянський народ. Українська нація виривається із союзних обіймів, в яких дикість поєднувалася зі свободою, а культура - з рабством. У ті тенета нація попала в давні часи свого розвитку, а щоб вибратися із пастки вона пробивалася століттями, аж доки нарешті не відбувся бунт, спочатку мовчазний, а пізніше гучний на весь світ. Великій нації належить

³⁷ Ф. Шіллер. Собр. соч. в семи томах, гос. изд-во «Худ. лит.», М.1957, Т.5, -С.482

повернутися до європейських держав, де народ одночасно освічений, морально розвинутий і в той же час повністю вільний.

Наприкінці 1991р. Україна одержала, як данину, свою незалежність, після столітнього приниження, скрізь точилися радісні, схвильовані голоси, але були і вкрай незадоволені розмови про стан в який потрапило українське суспільство. Злорадно сичали і ті, хто не вірив в можливість українців відірватися від російської імперії, - так, в принципі, не може бути, - казали вони, бо Росія вам не дозволить великої самостійності. І дійсно сталося так! Те чого не змогли здійснити комуністи в Російській імперії, перетворити всі нації в єдиний радянський народ за сім десятиліть, в Україні все відбулося за одне десятиліття нації – українська, російська, польська, єврейська та інші стали єдиним українським народом. Українська нація розтанула серед інших націй і практично зникла, тепер не знаєш де свої, а де чужі, особливо ті нації, які мов би хамелеони, змінили свої, яскраво виражені національні прізвища на українські, а в паспорті уже немає сказано якого він племені і роду. І виходить, що думає виключно, скажімо, про Ізраїль чи Росію, там працюють їхні капітали, а прізвище чисто українське та й Україну називає своєю батьківщиною, а що вже мова, то дійсно солов'їна.

В Україні уже не залишилось українців, а село, де вони ще перебували, мов в резервації, уже майже знищено. Можливо хтось думає, що це не навмисна акція, щоб в Україні не стало українців, розбавивши їхню націю, мов молоко сироваткою. Подивіться на окремі уряди і ви там не знайдете ні одного чистого українця, а якщо і з'являється, то їх терміново витискують з осудом і висміюванням. Українці щось намагалися вдіяти, але через півтора десятиліття можна було переконатися у страшенному опоріві з боку сусідньої держави, яка була володаркою всього, навіть дум українців, в колишній російській імперії. Ось чому, коли боротьба впродовж століть закінчилася, з Божою допомогою, несподіваною перемогою, українці не були до неї готові, особливо морально:

Коли ж прийшла очікувана воля

Все сталось не так як бажалось

Перетворились слова в мечі, життя у смерть

Нас остається дуже мало, невпинно нація зникає.

У важкі хвилини одержаної незалежності створювалися необхідні передумови до відродження української держави, яка б звільнилася від гнилого маразму імперського союзу, всупереч будь-якому здоровому глузду, не говорячи про народ. Майже всі національні утворення, тобто колишні союзні республіки, залишили тоталітарний союз і розпочали розвиток за власними традиціями. Говорячи про Україну, треба мати на увазі, що вона була частиною Російської імперії, яку створили пращури українців і яку своєю інтелектуальною і фізичною силою споконвічно її цементували, формуючи неймовірно величезну державну структуру з багатонаціональним населенням, але яке сповідувало уже свою культуру і релігію. В той же час,

за великим рахунком, Україна, як наступниця Київської Русі, являється метрополією до заснованих поселень та тих, що розвивались за допомогою наших пращурів у північних землях. Українська земля, прапрадіди, діди і батьки сучасних українських нащадків дали можливість взагалі з'явитися російському утворенню, заснувавши Московське і Володимирське князівства, давало можливість потужно розвиватися багатьом містам, зокрема Великому Новгороду, Володимиру, Москві та іншим. Так зневажливо до метрополії не відносяться ніде у світі, як дозволяє це собі Росія.

Росіянам треба пам'ятати, що українське населення, його пращури, прадіди, діди і батьки тільки й були спроможні на багато століть наповнити внутрішнім змістом політичне і культурне життя російської імперії. Після розвалу імперії в 1991 році Росія ні за одним народом, що відмежувався від неї не бореться так затято як за українцями. Адже українці відігравали провідну роль в економіці, культурі, політиці і управлінні в усій імперії, а за українцями уже йшли такі передові нації як німці і французи. Піонерами у формуванні Росії були українці, а німці і французи виховували її народ. В той же час принижене становище малоросів, як називали українців росіяни, не давало можливості і далі впливати на економіку, культуру і політику Росії, що спонукало українців посилено думати і боротися за відокремлення.

Українці приймали участь в крупних масштабах в усіх сферах діяльності імперії, зокрема, були єдиним народом, який думав не тільки в рамках української території, яку з легкої руки росіян, називають Малоросією, але і всієї імперії, що і сприяло її об'єднанню та розширенню. Українці були дійсними носіями культури, мистецтва, науки, політики, економіки і військової сили. Жаль, що талановиті і знамениті українці на чужині творили чудеса, а в Україні, на крутих поворотах історії нації, з'являються тільки дрібні провідники, які допускають прикрі помилки на шкоду нації.

Це тепер бачимо на кожному кроці. Лідери колишньої імперії, в тому числі українського походження внутрішньо відчують, що коли Україна відокремиться повністю і буде перерізана пуповина колишнього єдиного організму, то російський конгломерат народностей, який ще залишився, кінець кінцем повстане і Росія, як залишок колишньої імперії остаточно об'єктивно буде зруйнована. Щоб не відпустити українців із сфери свого впливу їм, через п'яту колону в українській державі, ставлять різноманітні, іноді драматичні, перепони, підкидаючи деструктивні ідеї та ще й сприяють, щоб українська нерозумна влада їх виконувала. Деструктивним діям проти українців сприяють ліві партії, намагаючись повернути народ до часів:

Когда никто не смел Отечество назвать
И в рабстве ползали и люди и печать.³⁸

³⁸ А.С. Пушкин. Сочинения в трех томах. М., «Худ.лит.», 1985, Т.1,–С.284

Не випадково в українській державі складнощі розпочалися зразу ж, коли українці розпочали відроджувати свою державу з її економікою, культурою і політикою. Тут мов би круки насунулися підозрілі доброзичливці, використовуючи відсутність досвіду входження в сфери ринкових відносин, розширення демократичних сфер в усій державі зразу ж після тоталітаризму. І це не дивина, українська держава, як осколок колишньої Російської імперії, вимагала кардинальних змін орієнтирів становлення з подальшою структуризацією економічного розвитку, а їй у цьому ставили перепони. І тут розпочалося, як це відбувалося в українській історії не раз: раптово, невідомо звідкіль з'явилися надумані елементи децентралізації управління, федералізації не тільки на обласних, але і районних рівнях, штучного впровадження другої державної мови – російської.. Чому так поступають? Лише тому, що світова історія засвідчує, що коли побудова держави, особливо на початковому етапі, розпочинається на федеральних принципах, але без міцного централізованого ядра і єдиної мови, то вона неминуче потерпить катастрофу. Саме цього очікує північний сусіда, але для чого, то вони не відають, бо там мабуть також не знають, що і їх невдовзі очікують не кращі часи.

В Україні ж федеральні настрої, які їй нав'язують, не мають під собою міцного ґрунту з багатьох причин, із-за того, що держава об'єднує переважно одну націю з невеликою частиною національних меншин та потужної частини російськомовного населення, яке сповідує інтереси російської, а не української держави. Однак, українське російськомовне населення має розглядатися з двох позицій: перша, це нащадки колишніх вихідців з Київської Русі, а тому в силу своєї спорідненості, мають шанувати батьківщину своїх предків, а не підпадати під вплив нащадків колишнього Московського царства; друга, вони сюди повернулися за імперською рознарядкою і вперто розмовляють не українською мовою, що вимагає від них визнати закони української держави і вивчити, крім російської, ще й українську мову. Наявність таких факторів має привабливу силу між українською нацією і російськомовним українським населенням. До речі згадаймо, що в освічених народів виступати проти своєї держави вважається дикунством.

Не дивлячись на це федеральні настрої політиків і політиканів сприяють тому, що центр тяжіння в українській політиці все більше переходить в такі центри як Крим, Донецьк, Дніпропетровськ, Харків. Це не нове в українській історії, адже Київ уже втрачав своє політичне і економічне значення тоді, коли Юрій Довгорукий і його син Андрій Боголюбський перенесли посад Великого київського князя спочатку до Володимира, а пізніше до Москви. Як тоді так і тепер основними причинами, які породили подібне стали особисті амбіції ненаситних князів, що відповідає ситуації з теперішніми багаттями. Тепер столицю також треба перенести, наприклад в Чигирин, але тільки. щоб спасти Київ від руйнування і архітектурного

спотворення, залишивши його як духовний і культурний центр країни. За це нащадки будуть вдячні, що вони хоч трохи побачать місто над Дніпром, оспіване в народних легендах і піснях.

Комусь в якійсь країні не спиться, що Україна все більше і більше стає відокремленою від великої імперії і уже в сучасних умовах готується ґрунт для розхитування єдиної української держави, зокрема, стали з'являтися заклики до поділу і протиставлення – Схід, Південь, Захід, Центр. Вихідці з українського народу, нащадків людної Київської Русі, представники російського походження продовжують шматувати і ділити українську землю. Як стверджують українські політики все це готується російськими політичними технологами, які мають в українському середовищі всі засоби впливу на громадську думку, політику і урядові рішення.

II. Внутрішня боротьба і парламентаризм в незалежній Україні

Йде шалена боротьба за Україну, точиться вона не за її межами, а в середині суспільного і державного організму, який руйнується своїми ж громадянами, мов шкідливими мікробами. В перших рядах ідуть різноманітні політики, державні діячі, наймані ідеологи, деяка частина інтелігенції, навіть церква Московського патріархату. За визнанням світової громадськості, роки незалежності засвідчили, що українське суспільство виявилось політично незрілим. Ось данина, заплачена українською нацією за впродовж декількох віків залежності від сусідніх держав.

В цілому ж в країні продовжується деструктивне протистояння: з однієї сторони політики, які не схильні до творчої роботи, із-за не зрілих конструктивних здібностей та недостатнього знання справи за яку беруться, використовують інтриги і фальш; з іншої сторони – людський натовп з деформованою силою духу, що склався в імперські часи, коли все було дивиною, продовжує радіти новому і не звичному, рідкому і фантастичному. У цьому протистоянні для людей середнього інтелектуального рівня, особливо це стосується керівників різного рівня управління, завжди було втіхою бачити поряд з собою чи над собою людину, розумові якості якої стоять на тому рівні, як і їхній власний, створюючи на цьому тлі для себе дешеву радість. В результаті не тільки народ, але і його керівники ще далекі до розуміння самостійного управління державою, а тому виборці раденькі всьому, що їм підносять недоброзичливці, зокрема. кілограмові гречки чи цукру, новорічному наборові гостинців, а обранці полубляють мільйонні хабарі чи підкупи.

В країні панує деструктивна розбіжність думок – як правило результат відсутності чіткого бачення майбутнього країни і нації. Подібна ситуація уділ людей, які століттями відчували себе завжди маргіналами, їх принижували, заставляли відмовитися від своєї культури та давніх традицій. Все це

викликало незадоволення і справи склалися так, що національно і патріотично налаштовані люди, були вимушені ставати різноманітними бунтівниками. Це були заколоти не проти нації, не проти власної держави, а проти імперської політики і управління, що вело до знищення української нації і її держави. Рідко можна знайти країну в якій, в імперському розумінні, любов до вітчизни, тобто України, і любов до свого народу, тобто українців, вважалася ворожими діями, зокрема українців називали націоналістами і за це заточували у в'язниці, вбивали.

Нема сумніву, що духовність та сила волі нації та її провідників – запорука успіху держави. Український народ все виносив, навіть ту кривду, що переважна більшість перших провідників в далекій і теперішній історії за своїм духом і волею не були на належній висоті. Не дивина, як уже говорилося, що після Переяславської угоди немає ні одного з них, якого можна взяти за чистий взірець здобуття свободи нації. Історія висвітлює не дуже приємні сторони дії того чи іншого державного діяча, українські гетьмани постійно боролися за булаву між собою, ділили країну навпіл, сварились між собою за першість, а все йшло на шкоду народу. Якщо уважно придивитися до багато наших сучасних політиків, то кидається в вічі їхній хворобливий погляд на свою роль для нації, коли вони, падаючи морально в очах і думках народу, намагаються звеличуватися не інакше як у своїй власній повазі. Історія подібного не прощає.

Слід визнати, що українська нація багато століть перебувала в рабстві, а раби не здатні до творчості та самостійного мислення і цього не треба соромитися, так як визнання цього допоможе швидше позбутися негативних рис. В такій ситуації основна задача нації змінити гігієну мислення, адже більшість українців так і продовжують мислити штампами російської імперії, висловлювати думки надзвичайно рідко українською мовою, а здебільшого російською. В українській нації і її державі суцільна руїна, яка покрила не тільки матеріальну сферу, але і духовну, що дається в знаки в усі роки незалежності. Після її здобуття у керівництві українською державою опинилася дрібнота і колишні комуністичні функціонери, а інтелектуали і ті, що виборювали незалежність, були відсторонені від державних справ. Саме тому нові президенти не були на висоті, а їхнє оточення постійно між собою сварилися, навіть вбивали один іншого, все продавали і перепродавали, ділили і переділяли.

Скажімо, після Помаранчевої революції 2004 року, якою захоплювався світ, її лідери, одержавши величезну довіру народу і реальну владу у своїй країні, із-за дріб'язкових вигод не змогли домовитися за посади, розсварилися і команда, яка пройшла революційні події розвалилася. Керівник держави ставав на коліна перед своїми супротивниками в революційні години, щоб випросити: дозволу розмовляти українською мовою; не ділити країну навпіл, навіть віддав за це владу; дозволити встановити зв'язки не тільки з північним сусідом, але і західними країнами;

відновити і розвивати національну історію, культуру і звичаї. Не дозволили, провідники народу помаранчевої доби добровільно віддали у 2006 році владу тим проти кого боролися під час помаранчевої революції. Стид і ганьба!

Після Помаранчевої революції і до неї, із-за слабкості управління державними справами, розбудило всі індивідуальні людські інстинкти, які впродовж століть загального виховання під впливом різних культур і методів управління, втрачаючи загально національне виховання, порушувались спільні традиції, втрачались загальні інтереси і багато іншого. Особливістю української нації та її державного устрою є те, що із-за напливу російськомовного населення, особливо впродовж ХХ століття, вона не стала суспільством єдиного народу серед якого переважають українці, які б мали сильні амбіції управляти своєю державою. Тому розбудовують державу управлінці російського походження, які навіть не володіють українською мовою і не намагаються нею володіти, та деяких інших амбітних національних меншин. В суспільстві проглядаються деструктивні дії представників потужної нації, яка стала другою і не менш потужною в українській державі, яка має свій погляд, а саме московський, на розвиток української держави. Вона здійснює потужний вплив на всі сфери діяльності за допомогою російської держави, проросійських бізнесменів та українських яничар, із-за чого формуються деструктивні процеси, сфокусовані на досягнення цілей, які здебільшого не відповідали і не відповідають інтересам українській нації та й усього українського народу.

Як показала новітня історія готується шматування країни, зокрема її території, культури та мови. Пішла хвиля визнання російської мови регіональною в багатьох Східних та Південних областях. Настав час, коли рушійні сили російськомовного населення стали сильнішими, ніж сили загальних інтересів української держави, а самим прикормом стало, що на їхню сторону стала судова влада. Чомусь стали забувати, що в усі віки для збереження держави треба перш за все принципово вирішити проблему закріплення єдиної державної мови, без якої єдність держави не можлива, в той же час державна і судова влада сприяють впровадженню двомовності. Рубається сучок на якому сидить влада.

Впродовж століть єдність мови забезпечувала єдність української нації, яку хоча і руйнували, але вона з усієї сили трималася єдністю культури, мови і релігії. Боротьба мовного характеру ведеться за електорат трьох колишніх економічних районів, а саме Донецько-Придніпровський район - 43%; Південно-Західний район – 44%; Південний район – 13%. Як бачимо центр країни до уваги не береться, мов би його не існує. Робиться все можливе і неможливе, смішне і соромливе, щоб закріпити російську мову в українській державі і вести в ній свою імперську політику.

Дослідження показали, що населення, яке підтримувало проросійські партії, розмовляє виключно російською, тобто своєю рідною, мовою. Філософи, вчені, митці дотримуються думки, що мова формує людину, її

національний інтерес, а коли людина однієї національності бере за рідну мову іншої національності, то її етнічна структура деформується. Не заглиблюючись в тенета деформації можна сказати, що в українській діаспорі тільки там збереглася етнічна єдність, де володіють і використовують батьківську мову. В решті частини діаспори уже нічого українського немає, етнос людини без національної мови деформований і вона вмонтована в інший етнос, хоча відчуває там постійну незручність і тугу за чимось втраченим, що може збагнути тільки підсвідомість.

Російські царі знали потужну силу мови, а тому в Україні її зводили нанівець. Українська влада, навіть національно налаштовані політики надіються, що довго виживати здатна держава, яка складається із багатьох одноосібно відокремлених, навіть великих національностей, як ми бачимо в Росії. Адже слабкість управління в таких державах пробуджує всі індивідуальні інстинкти кожної із них і позбавляє їх можливості розвиватися в загальній великій державі під єдиним керівництвом. Звичайно, подібна небезпека може бути пом'якшена тільки впродовж століть спільного виховання, формування єдиних традицій та інтересів, як це було в колишньому Союзі, але розвиток таких держав залежить від особливих якісних рис їхніх керівників. Сильні духом керівники подібних держав можуть утримувати в покорі в цілому імперію та її народи, але здебільшого після смерті такого керівника великі держави розвалюються і зупинити подібний процес практично неможливо. Можна згадати, що ситуацію в таких державах як Німецької імперії після Гітлера та Російської після Сталіна.

Існує безліч інших складнощів створених перебуванням під владою сусідніх держав впродовж багатьох століть і для виправлення подібних наносів знадобляться керівники з високими якісними характеристиками людської сутності про що ми говорили. Основна причина подібного становища – це помилка народу у виборі провідника та не виважені дії спрямовані на новації у розбудові держави, зокрема, несвоєчасний перехід до парламентсько – президентського управління країною. Ніхто не заперечує, що потрібно поставити заслін тоталітаризму однієї особи, але українська держава ще молода для парламентаризму, а тому поспіх принесе більше зла ніж добра. Ось пояснення подібного висновку.

Парламентаризм – це породження ідеології колективізму, який є тим ґрунтом на якому зростає суспільне управління, особливо в початковий період формування демократії періоду дикого капіталізму. В сталих і розвинутих демократіях це ще куди не йшло, а в період виходу з тоталітаризму, то це не приносить ніякої користі. Більшість парламентарів зловживають своїм високим становищем, а конкретної відповідальності не несуть, у багатьох з них бракує знань. В українській дійсності це проглядається надзвичайно яскраво. До парламенту обрали новітніх капіталістів десь 350 із 450, решта їхні слуги – секретарки, охоронці та особисті шофери. Тому тільки не розумний буде надіятися, що вони

працюватимуть не для себе, а для народу, який мов би всіх обирав. Народ зобов'язаний брати на себе відповідальність за якість своїх обранців, а тому скаржитися ні на кого. Бачили очі кого обирали, то ... Коли народ буде думати кого обирати, то буде і жорстоко вимагати звітів зі своїх обранців.

Недостатній інтелектуальний рівень обраних парламентаріїв погіршується ще й принципом вирішення тих чи інших проблем більшістю голосами, що повністю знищує авторитет особистості і ставить на її місце натовп, але, як відомо, більшість ніколи не здатна замінити одного. Згадується незаперечна істина, що коли зібрати сто дурнів, то ніколи не можна отримати навіть одного розумного. В колишній імперії українці не мали можливості зайняти високі державні посади в самій українській державі без утвердження північного сусіда. Така можливість з'явилася після 1991р., коли був створений національний уряд і парламент, обраний президент.

Проте парламентарями і державними управлінцями високого гатунку ставали ще ті партійці, які займали високі державні пости в колишній російській імперії, хоча де не де попадали і нові люди. Всі одразу зрозуміли, що попадання до парламенту – це шлях до високих урядових посад. З'явившись в парламенті вони ставали в довгу чергу і з гнітючою тугою поглядали як вона повільно рухається до високих керівних стільців і надзвичайно радіють кожній заміні керівних посад у відомствах, куди той чи інший депутат бажає потрапити. Боротьба за посади принесла багато складнощів українському народові в перші роки незалежності. Це було однією з основних причин того, що в середньому уряди змінювалися майже щорічно.

В теперішніх умовах найперше, що можна сказати про всіх парламентарів, так це повна відсутність особистої відповідальності за свої деструктивні дії, всякий робить, що тільки захоче, адже кожен з них є недоторканою особою. Парламент приймає будь-яке рішення, результати якого можуть бути катастрофічними для нації, але ніхто із парламентарів за це не несе відповідальності, нікого не можна притягнути до відповідальності. Далі парламентарій стає міністром чи іншим високим урядовцем і такі діячі бачать свою задачу не стільки в тому, щоб володіти творчою думкою і перспективами суспільства, скільки в тому, щоб десь вдало виступити перед підготовленою аудиторією, надавати безвідповідальних обіцянок, про які зразу ж забуває, а далі випросити знову обрати його до парламенту для подальшого вирішення власних задач.

Все інше таких людей не цікавить, на важкій національній толоці вони багатіють. В таких випадках народ перетворюється в натовп, а там уже у стадо баранів у яких новоявлені діячі, починаючи від секретарок до шоферів, випрошують у народу прав для влаштування власного безбідного життя. Такі парламентарі, а пізніше вони стають державними управлінцями, керуються у своїй діяльності не творчістю, а інтригами і фальшуванням для утримання влади та завоювання більшості своїх прихильників серед народу. На

превеликий жаль з усієї теперішньої практики виходить, що виходець з рабського минулого народ збіднілий духом, він у своїх думках задубілий, відсталий у розвитку і заляканий у власних діях, а тому кращого парламенту не здатний обрати.

Використовуючи різноманітні негідні методи політикани не несуть відповідальності за свої вчинки і діють у власних інтересах, приймаючи від них відповідні парламентські закони. В результаті народні потреби гальмуються, власні ж прощтовхуються і це поширило в народі тверде переконання, що всі закони прийняті під потреби конкретних осіб. Закони приймаються парламентською більшістю, уряд являється виконавцем волі цієї більшості, спускаючись нерідко з висоти дійсної влади в країні, до ролі прохача, який випрошує милостиню у більшості.

В сучасний парламент потрапляють люди надзвичайно обмежені, які не знайшли застосування своїх не високих знань в інших сферах суспільного життя, але в них роздуті претензії дилетантів, при найнижчому сорті розумового сурогату. Вони це розуміють і таємно разом з бізнесменами, у яких немає часу займатися політикою, за рахунок держави призначають собі десяток помічників і консультантів, які все роблять, а депутат тільки підписує, а іноді зачитує з місця чи парламентської трибуни. Депутати, мов би чесні осли, здебільшого, за виключенням небагатьох, навіть не хочуть визнати, що вони не розуміють тих чи інших задач. Проти подібних методів державного управління застерігав ще Ф.Бекон «в высшей степени опасно, да иначе и быть не может, доверять руководство государственными делами необразованным людям».³⁹

В українському парламенті склалося так, що депутати, які представляють окремі області не стільки працювали над вирішенням соціально-економічних проблем своїх виборців скільки своїми недолугими промовама і діями політиканства зштовхували лобами окремі національності, жителів окремих областей, здебільшого українців з росіянами та євреями, направляли загальну політику влади проти виключно українців. Українців, як в колишній російській імперії так і тепер, після завоювання незалежності, називали і продовжують називати націоналістами у своїй країні, що стало найвищою зневагою для будь-якого українця. Російськомовне населення, яке постійно проживає в Україні впродовж поколінь, такої зневаги не відчуває, всі стріли спрямовуються проти етнічних українців, яких намагаються за допомогою політиків зробити чужими серед своїх.

Уже більше п'ятнадцяти років відбувається надзвичайно швидка зміна облич на основних державних посадах – глав уряду, парламенту і міністрів. Шкідливо те, що попадають під такі жорна і викидаються на смітник не тільки непридатні управлінці, але і здібні люди, які уже не повертаються до влади. Адже в цій невизначеній толоці завдання державного діяча кожен

³⁹ Ф. Бекон. Сочинения в двух томах. Мысль, М., 1977, Т.1, -С.91

новітній політикан бачить не стільки в тому, щоб володіти творчим мисленням і перспективним баченням, скільки в тому, щоб вміти викласти зашкарублі свої ідеї перед відсталим і заляканим, наперед організованим натовпом людей з метою випросити в них милостиню провадити свої абсурдні ідеї, де на першому місці свої особисті амбіції.

Огортає досада, що новітні українські урядовці, які щоразу приходили до влади після 1991 року якось забувають, що ігнорування потреб народу, жорстокість і деспотизм влади споконвічно підлягала в Україну осуду «кто бы ни поддерживал деспотизм, он всегда так же страшен для самого государя и его министров, как государь страшен для своих подданных».⁴⁰ Чому б новітнім державним діячам не брати приклад з природи, з тваринного світу? Скажімо після шлюбного польоту мурашок, коли запліднені крилаті матки опускаються на землю, то здебільшого вони, залишившись наодинці, з'єднуються дві, три і більше в одному місці. Вони допомагають одна одній з моменту приземлення – обламувати крила, які їм уже не потрібні; разом прокладають ходи і будують камери; одночасно відкладають перші яйця і зимують. В часи, коли майбутнє колонії мурашок надійно забезпечено, залишається лише одна самка, найбільш розвинута і плодовита, а всі інші зникають. Існують різні методи зникнення самок як в мурашок так і в медоносних бджіл - від смертельних схваток до тихого зникнення без сліду, але людина має свідомість і може таку процедуру влаштувати цивілізовано. Дивовижно, але саме із-за посад були втрачені всі завоювання Помаранчевої революції. Зразу після буремних революційних подій і обрання президента в таборі коаліції помаранчевих провідників розпочалася гризня, вони мов пацюки у банці, билися за портфелі, в яких дзвеніли капітали. Довго президент зволікав призначення на посаду керівника уряду свого найпершого помічника - жінку, з якою йшов до перемоги рука в руку, яка була головним генератором всіх революційних подій, а за великим рахунком треба визнати, що без неї перемоги президентові не бачити.

⁴⁰ Ф.Кэнэ Избранные экономические произведения. М. : Соцэкгиз, 1960, -С. 178

Наперекір своєму оточенню він її все таки призначив главою Уряду, за неї проголосувала конституційна більшість парламентарів, але через недовгий час, за вимогами тих же “любих друзів і кумів” президент звільнив здавалося свого Прем’єр-Міністра. На угоду президентському оточенню посада віддана позбавленій творчості, але слухняній особистості, а далі “любі друзі і куми” задіяли скандали, щоб виштовхати конкурентів на зайняття високих посад в з розрахунку на майбутнє. Точиться боротьба, особливо за посади у виконавчій владі, які забезпечують високі доходи для конкретних осіб. Йшла торгівля державними посадами і коли той чи інший щасливчик, який потрапив на тепленьке містечко довгенько не бажає розстатися з ним, то інші дивляться на нього як на порушника загальної солідарності і священних традицій.

Відбулися чергові, після помаранчевих подій, парламентські вибори і лідерка партії “Батьківщина”, яку президент звільнив з посади керівника уряду, зі своєю командою зайняла друге місце. Це дозволило їй разом з партією “Наша Україна” і соціалістами створити більшість в парламенті, що давало можливість знову лідерці Батьківщини зайняти посаду глави уряду, а головному соціалісту – посаду керівника парламенту. Якось сила, а це президент зі своїми “любими друзями і кумами”, не давав посад ні одному з них. Мабуть ніде у світі не було прикладу, щоб цілих два місяці ділили посади, але так і не поділили, а тому помаранчева коаліція трьох партій була із-за цього зруйнована та підкріплена зрадою головного соціаліста, який, не бажаючи втратити шанс захоплення високої посади, переметнувся до проросійських партій.

В результаті до влади прийшов представник партії Регіонів, який був головним супротивником діючого Президента в період Помаранчевої революції та виборів на президентську посаду. Довго думав президент країни і в останній день визначеного законом строку, в ніч з другого на третє серпня 2006 року підписав подання на призначення главою уряду свого конкурента. Ось чого варті високі державні посади – світ, який радів Помаранчевій революції, учасники революційних подій 2004 року були шоковані дурістю українського президента. Він своїм дійством поставив крапку на власній кар’єрі та надіях української нації, яка довірила йому найвищу владу, яку він особисто зруйнував.

За посади велася жорстока боротьба, самими безсоромними методами аж до того часу доки не прогнали конкурентів, щоб забрати теплі місця у свої руки. Подібними хитрощами свого оточення діючий президент країни знизив не тільки значущість Помаранчевої революції та ідеї, яку вона відстоювала, але і рейтинг своєї партії. В усі часи, в усіх країнах ввійшло у звичай політиків, коли народ відвертається від будь-якої партії чи політика стає зрозумілим, що партію очікує страшенна поразка, тоді розпочинається з неї велика втеча. Велику втечу з однієї партії в іншу ми побачили в українському парламенті перших років незалежності, але яскраво вона засвітилась в період

після помаранчевих подій. Парламентські кризи, що прикрашали партію своєю присутністю, покидали партійний корабель, коли відчували, що він неминуче затоне. Здійснюючи такі повороти безпринципні політики, деякі з них постійно перебігають від одних до інших, не скупилися говорити про “моральний” зміст своїх вчинків, але ніколи не сказали основного, що вони спасали виключно власні інтереси.

Щоб подібного не відбувалося потрібна добре обґрунтована і виважена програма, якої слід неухильно дотримуватися у виконанні. Сучасна національна еліта, вихована на комуністичних ідеалах, вироджується, а ті, хто ще боровся за волю і незалежність українців ослабли духом, нові політичні лідери за основу своєї діяльності взяли не творчу роботу у напрямку подальшого зміцнення української держави, а боротьба за посади, використовуючи для цього інтриги і фальшування, щоб прикрашатися перед більшістю населення, що ми спостерігаємо в усіх сферах нашої дійсності. Має з'явитися дійсний національний герой, який постарается подальше відійти від такої хибної діяльності, опираючись на творчість у досягнення національної ідеї, що сприятиме залученню до свого руху більшість населення країни.

Йшли роки і століття, але в Україні не з'являються особистості, які б допомогли знедоленому народу прокласти широку дорогу на арені світової історії. На політичну арену вийшли дрібні духовні карлики і політичні торгаші типу соціалістів чи комуністів, а тому великим українцям з високою національною свідомістю та аналітичним складом розуму через вибори не пройти до парламенту. В результаті найважливіші економічні, соціальні і політичні питання ставляться для вирішення в парламенті, в якому не більше п'ятої частини його членів належно володіють юридичною, економічною, технічною і управлінською освітою. Проти таких горе політиків і методів їхньої дії під час помаранчевих днів 2004 року українці організували такий потужний опір, якого не знали ні стара, ні нова українська історія після 1654 року.

Три з половиною століть українська нація мовчала і ставало зрозумілим, що подібна ситуація може привести до загибелі української народності. Відчувши такий страшний кінець українці повстали, здивувавши світ, яскраво проявивши устремління і почуття українського народу. Немає сумніву, що після революційних подій лише ті політики і державна влада будуть мати право на повагу та підтримку, які виражають почуття народу.

Після здобуття незалежності та дій перших президентів країни в цей початковий період народ побачив, що влада все робила для того, щоб держава йшла до своєї загибелі, а коли конкретно, то повернення в імперську залежність північної держави. Стало зрозумілим, що ж урядова влада та всі засоби, якими вона володіє, використовуються на те, щоб вести цілу націю до загибелі, а це дає не тільки право, але стає переважно обов'язком кожного сина і дочки народу проявляти бунт типу Коліївщини. У цьому зв'язку народ

має не тільки право, але, знову ж таки, зобов'язаний організувати непокору, яка може перерости в ще більшу непокору ніж помаранчеву, може відбутися неймовірний національний вибух.

На початку ХХІ століття волелюбний український народ вступив на шлях крутих поворотів своєї історії. Українська нація завжди демонструвала свою волю, твердість духу і силу християнської моралі. Що показала революція, яку називають «помаранчевою», «карнавальною»? Чому вона була такою толерантною і ненасильницькою? Цьому є пояснення з погляду української ментальності.

Помаранчева революція засвідчила, що у старій владі, незважаючи на її величезне бажання утриматися, все-таки десь глибоко в душі жевріло підсвідоме розуміння потреби поступитися місцем, але брак волі стримував вихід на поверхню того глибинного почуття, і вона чинила неймовірний, хоча й безнадійний, супротив суспільству. Голови багатьох з оточення глави держави на той час уже дозріли до потреби очищення влади, але іншим місцем її представники приросли до стільців і не в силі були від них відірватися. Тому об'єктивно владі потрібна була невеличка допомога у вигляді співу та бадьорих гасел, і не було сумніву, що вона їх сприйме. Таку допомогу надав своєю волею доброзичливий народ на зібраннях та в засобах масової інформації.

Влада відокремилась від народу, який був лише об'єктом для її власних маніпуляцій, вона перестала служити народові, а тому його боялася, а може й соромилася. Народ продемонстрував свою волю і твердість духу, вимагаючи зміни не декорацій, а сутності влади, тобто вона мала відмовитись від брехні і корупції, служити вірою і правдою власному народові. Перед країною постало надзвичайно важливе завдання змінити систему влади, вона має наповнюватися новим, національним змістом. Адже впродовж 1991-2004 рр. залишалася стара система влади, у якій не було місця цінностям, національним за змістом, прогресивним за розвитком, толерантним до нових українських кадрів.

Якась внутрішня сила підказувала народові не забувати, що всім буде прикро, якщо нова влада повторить помилки демократичних сил на початку 90-х років ХХ ст., які не спромоглися закріпитися у державній владі після здобуття незалежності 1991 року. Так і сталося, адже помаранчеві провідники практично так і не спромоглися скористатися одержаною від народу владою і бездарно віддали її. Країною прокотилась хвиля страшного незадоволення, ганьби і прокльонів на адресу зрадників помаранчевих ідеалів.

Той, хто бачив обличчя людей на київському Майдані і майданах усюю країною, не мав сумніву в тому, що якби влада вирішила застосувати зброю проти власного народу і спровокувала б пролиття крові і воєнні жертви, її неминуче очікувала б доля румунського диктатора. Народ і стара влада в цьому переконалися під час застосування сили біля ЦВК. Саме там влада

вперше організувала напад на мирних учасників мітингу на підтримку народного кандидата й пустила бажану для деякого «малу кров».

Після такої спроби стало зрозуміло, що у влади уже не було сумніву щодо її кінця, здавалося, що всякі сподівання на довічну консервацію «кучмізму» стали марними, що народ, усунувши стару кримінальну і злочинну владу на смітник історії, буде вільніше себе почувати. Проте сподівання були марними, помаранчеві провідники виявилися не кращими, а до того були ще й бездарними, вони обдурили, зрадили і обікрали народ, та й розбіглися. Сили, які здобули переконливу перемогу у Помаранчевій революції переживають глибоку кризу, сором і ганьба окутали націю чорним покривалом перед світом.

III. Політико – моральна криза після помаранчевого піднесення.

Буде справедливим сказати, що після помаранчевих подій Україна стала нагадувати корабель у якого команда пересварилась, не було і немає капітана, наявність безлічі пробоїн, пошкоджений двигун, який працює з перебоями. В українській історії повторюються помилки, які нічого не вчать проповідників нації. На початку XX століття і на початку XXI століття українські керманічі відзначаючи свою державну діяльність підписанням якихось документів, надаючи їм магічної сили, наперед знаючи, що вони такої не мають. На початку XX ст. українські провідники підписали аж чотири Універсали, які вивчаються до цього часу, але які нічого доброго ні державі, ні народу не принесли.

Підписали один Універсал і у 2006р., коли за круглий стіл вместилися українські провідники: Ющенко, Тимошенко, Янукович, соціаліст Мороз, комуніст Симоненко. Вони, розмахуючи руками, все говорили і говорили, а вся країна дивилася на це маразматичне дійство і дивувалася: ніхто з них один одному не довіряли, а головне, що кожен тримав дулю в кишені; кожен знав, що ні один з цих політиків не дотримається підписаних обіцянок; адже стало уже правилом, що поставлений підпис ввечері під одним документом з одним партнером, а вранці підписується угода з іншим партнером; домовленість партнерів вранці відхиляється ввечері; ніякі партії, ніхто із політиків, урядовців і парламентарів не дотримується вимог законодавства, а щоб заставити один одного виконувати хоча б якимось прийнятими ж законами, надумали підписати Універсал, записуючи до нього вимоги основного закону країни-Конституції.

Політики чи забули, чи не знали історії своєї батьківщини, коли в минулому уже підписували декілька Універсалів, але їхні дії були марними. Що можна було очікувати від влади, коли третій президент країни так і не уторопав, що українці продовжують стояти на колінах, як їх привчали століттями, назвавши

свій народ “маленькими українцями”. Таке розуміння сутності обставин, в яких знаходиться нація, не дала можливості владі підняти з колін великий народ. Українська історія засвідчує, що завжди підписані угоди чи договори, ставали дуже швидко нікому не потрібним папером, іноді їх навіть не знаходили в архівах. Це стосується всіх угод і договорів з Росією, починаючи з Переяславської угоди і кінчаючи Універсалами на початку ХХ століття. Подібної долі очікує Універсал, підписаними з проросійськими лівими партіями на початку ХХІ століття.

Зрада керівників держави, своїх колишніх прибічників під час помаранчевих подій, сприяли надлому нації і держави, люди уже ні в що не вірять і навіть хотіли б повернутися назад в ярмо. Світ знижує плечима і запитує, а чи стане поразка ідеалів помаранчевої революції надгробним каменем на могилі українського народу? Поразка Помаранчевої революції стала розплатою всього суспільства за внутрішню гнилість, боягузтво, безхарактерність, наявність симптомів деградації і втрату кожним громадянином власного достоїнства. Мабуть народ заслужив цю поразку, адже вожді помаранчевих подій, прийшовши до влади з усмішкою говорили, що мовляв кого обирали, того і шануйте.

Як би не було суцільної зради народу з боку влади і противників помаранчевих подій, то народ зустрів би втрату завоювань сильним протестом і його серця переповнилися б потребою подальшої боротьби, ненавистю і обуренням до зазіхань, народ йшов би знову на майдани за прикладом запорізьких козаків, щоб відстояти завойовану свободу. Як би був відступ, то він мав би зовсім інший зміст подій, а справа не дійшла б до того, що весь період після революційних подій повага до українців зі сторони інших народів світу стрімко падала.

За великим рахунком втрата завоювань свободи українським народом була результатом не тільки зрадою провідників помаранчевих подій, вона стала результатом цілої в’язки хвороб, які охопили українську націю з перших років незалежності. Сама хвороба полягає в моральному розтлінні, в послабленні інстинкту самозбереження, багатьох інших недомаганнях, які підточують крихкий фундамент молодій державі з часу її виходу з неволі. Українців подібна хвороба супроводжує з давнини, вона затяжна, а відомо, що нездоланна хвороба поступово затягує людину в байдужість, яка і є самою небезпечною. Може статися так, що втрата завоювань, одержаних під час Помаранчевої революції стала першою, але не самою останньою втратою.

Шукачі владних крісел зразу ж після Помаранчевої революції виявили свої дійсні наміри, але щоб прикрити їх, зайнялися брехнею перед народом. Вдаючись до брехні новоявлені капіталісти і їхні партійні прислужники добре знали, що чим жахливо збрешеш, тим скоріше тобі повірять, адже прості люди скоріше вірять неймовірній брехні, ніж невеликій і близькій справедливості. Прості люди знайомі з простою брехнею, вони вміють це робити і самі, а великої брехні вони навіть соромляться, вона їм не приходить в голову, тому

вони думають, що іншої брехні не існує так як велика брехня до них ще не навідувалась. Маса народу не здатна собі уявити, щоб інші так безсовісно брехали, а коли їй говорять про таку велику неправду, то народ піддає сумніву всі пояснення і вважає, що там є якась доля правди. Тому цілі партії і окремі політики будують свою політику на таких методах, коли вимагається сильніше збрехати. Тому велика брехня впливала на мізкування виборців і виборці обирали тих політиків, які довели країну до катастрофи. Можливо втрата помаранчевих ідеалів призведе до вилікування хвороби всієї нації, бо в іншому випадку вона просто ще раз зникне на довгі роки.

Помаранчева революція потерпіла поразку, або затихла до певного часу саме тому, що не знайшлося провідника, який би сформулював, або вдосконалив національну ідею, теоретично її обгрунтував і вимагав її реалізації. Після помаранчевих подій не було чітко зрозумілої ідеї для влади, а тому вона не знала що розробляти, до якої цілі вимощувати шлях, яким мав би йти народ, яку державу будувати. Із-за відсутності того і іншого прийшлося трохи пововтузитися, а після цього спочатку здати владу політикам, які до помаранчевих подій не мали жодного відношення, а пізніше навіть її противникам. Якщо в політика, який стає на чолі нації немає крупних національних ідей, то йому не слід братися за непосильну працю, бо нічого йому не вдасться здійснити. Немає теоретиків ні в правих партій, ні в лівих, а тому всі дії відбуваються не передбачувані і спонтанно.

Політикам треба знати і зрозуміти світову історію, яка свідчить, що багато країн загинуло із-за відсутності у їхніх керманів ідей, а в Україні до цього ще й додається падіння моралі і жага наживи окремих політиків і так званих бізнесменів несправедним шляхом. Всі політики помаранчевих часів, як праві так і ліві, жили намірами завоювати увагу прихильників для сьогоденного дня, говорити про майбутні великі цілі українського народу вони боялися, щоб не втратити багатства. Тому для майбутніх поколінь, для історії такі політики не мають ніякого значення, коли їх не стане, то пам'ять про них зникне, бо їхні діяння про особисте благополуччя, залишаться у минулому.

Сучасні провідники не мають майбутнього тому, що теорію нових ідей виведення українського народу з рабства і направлення його вірною дорогою до свободи і незалежності досить важко виконувати та ще й потребують чимало часу. Тому вони здебільшого не сприймаються сучасниками, які вимагають термінового рішення проблем харчів, одягу, житла і інших життєвих зручностей, навіть якщо це коштувало б свободи. Скрізь чуються заклики повертатися в лоно Росії, хай дає нам дешеву енергію, нам потрібно їздити на автомобілях, а для цього росіяни дадуть нам бензин, газ і так все. Тих, хто згадує про майбутнє української нації здебільшого висміюють і рекомендують жити сьогоденним днем. Для чого недалекоглядному політику, який зайняв міністерське крісло, думати про майбутні цілі, його і тих хто допоміг йому добратися до влади, цікавить миттєва власна вигода, щось трохи

для народу, а все собі, бо знає, що скоро треба звільнити місце для тих, хто стоїть в черзі.

Сучасний політик добре розуміє, що коли він буде проголошувати національні цілі, які треба досягти важкою працею і втратами, заради інтересів народу в майбутньому, то частина його буде любити, а частина ненавидіти. Сучасні політики твердо пам'ятають, що важка праця на майбутнє виснажує борців, а тому лаврові вінки лягають на голови тільки мертвих героїв. Це добре видно на прикладі останнього президента країни, який відчувши повагу одних і ненависть інших, захотів, щоб його любили всі, віддав владу опонентові, а результат єдиновірний – ніхто його тепер не поважає. Він загальмував рух нації до свободи і незалежності, його праця не служить потребам майбутніх поколінь, а теперішній народ якщо знаходиться ще без ярма, то міцно спутаний.

В сучасних умовах після майже щорічної зміни урядів і тасування одних і тих же вищих урядовців, мов колоду карт, стає зрозумілим, що верхні поверхи державних управлінців втратили волю і вони не здатні забезпечити рух до свободи. Тому найважливішим завданням української національної еліти стає перенесення центру своєї політичної діяльності на завоювання тих прошарків населення, воля якого ще не зламана і готова до боротьби. Якщо в атмосфері невизначеності вектору українського розвитку ми зможемо посилити боротьбу на інтелектуальній і законодавчій основі, якщо ми станемо уособлювати ідеї української нації та ідеї особистої відповідальності за свої дії, то боротьба за свободу і незалежність неминуче завершиться переконливою перемогою. Це довела Помаранчева революція 2004-2005 р., але вона висвітлила багато проблем, які ще належить подолати українському народові на тернистому шляху до свободи.

Чому? З часів подій, які відбувалися на початку ХХ ст. до сьогодні в українців нічого не змінилося: після революції в Росії 1917р. в країні суцільна стресова ситуація – голод, репресії, фізичні страти; до влади прийшли недостатньо освічені; в життєдіяльності черги, відсутність самого необхідного для життя; за кордон втікали вчені, митці, вся еліта нації, а хто не втік був знищений; після Помаранчевої революції на початку ХХІ ст. знову бідність, безпритульність, корупція, вбивства; відсутність системної економіки; до влади прийшли багаті, але не досвічені управлінці; масовий виїзд за кордон для заробітків на принизливій роботі, країну залишають митці, вчені, молодь; навіть злочинці і розбійники втікають з країни. Подібно до постійних суперечок між трьома українцями, всі роки незалежності йдуть чвари за владу між трьома гілками влади – Президентом, Верховною Радою і Кабінетом Міністрів.

Чисельні нещастя, які століттями обрушуються на Україну, змушують прогресивні сили, національну еліту нації і весь народ подумати над глибинними причинами такої кари. Лише той, хто до кінця зрозуміє ці причини, хто пройде багато літ важких внутрішніх роздумів про судьбу нації,

той зможе стати не тільки володарем своєї долі, а й очолити рух нації до свободи. Не треба звертати уваги на офіційних героїв, серед них є достойні люди, але їх не так багато. Адже в сучасний період зниження моральних цінностей державні відзнаки, нагороди, військові та інші звання стали занадто дешевими і надавалися поспіхом главами держав саме тоді, коли самі були в складних умовах, а тому істинні українці і герої відмовлялися від таких відзнак, в той же час про багатьох істинних героїв ніхто і не згадував.

Всі ідеї істинних українців, які ще в російській імперії боролися за незалежність за що потрапляли до таборів та на заслання, а також програми націоналістично спрямованих партій, які з'явилися після розвалу імперії, теоретично були вірними, але у них не доставало ні сил, ні вміння, ні практики, щоб передати теорію національного відродження народним масам. Вони не зуміли надати своїм ідеям, за які поклали сили і навіть життя, такої форми, яка відповідала б рівню сприйняття широкими масами народу, яке після тоталітаризму, було вкрай обмежене. Українці попадали в залежність від сусідів із-за довірливості і політичної глухоти, а нерідко дурості, в той час як інші народи над своїм життям думали, а коли треба було, то боролися зі зброєю в руках, а не вдавалися до підписання нездійснених угод. Воїни УПА також доказали, що українці здатні не гірше інших народів боротися за інтереси свого народу і держави.

Українська нація іде до свободи через страждання, мов би спеціально надуманих. Національні сили розпочали свою ходу за завоювання незалежності як до її здобуття так і після не з розробки теорії світогляду українського відродження, а розпочали створювати багато партій, дії яких ґрунтувалися на різноманітних думках і розумінні їхніх, іноді випадкових, лідерів. Змінювались лідери, відповідно кардинально змінювалась ідеологія, а тому вона була різною у кожній українській партії, а в кінцевому підсумку, як і слід було очікувати, не було головного – єдності ні в ідеології, ні в діях. Це були кишенькові партії для тих, хто зумів їх створити для власних потреб і особистого розуміння їхньої ролі, вони себе не оправдали, а причини досить прозорі, навіть смішні. Партії розпочали свою діяльність не із формування світогляду українського народу і його держави, а з розподілу посад як в самій партії такі в органах влади, якщо вдавалося одержати більшість в парламенті. В результаті до партій прийшли сумнівні люди, адже чим більш шумливий успіх у партії тим більше до неї пливло випадкових супутників, які створювали в партії невпізнане середовище і на цьому її місія вичерпувалась – вона або розколювалась, або зникала.

Представники таких партій сиділи за стінами парламенту, в тиші за допомогою прийняття необхідних законів вирішували власні бізнесові і політичні потреби, а виборці очікували чудес, які так і не з'являлися і, звичайно не могли з'явитися, бо не їхні життєві потреби хвилювали супутників партій за які вони голосували. Народ повністю позбавлений можливостей вникнути у справи закритих партійних каст і депутатських коаліцій, а це

суттєвий фактор, який свідчить, що в народі терпець може неодмінно урватися.

Депутати українських націоналістичних партій, як показала п'ятнадцятирічна практика, які не є в них тільки тимчасовими супутниками, а були реальними представниками народу, занадто мало досягали в парламенті, хоча прикладали багато зусиль для пояснення потреб народу, вносили пропозиції і проекти законів. Проте їхні промови ніякого впливу не мали на хід соціально-економічних процесів, а внесені закони не приймалися. Преса, яка в країні переважно проросійська, їхні аналітичні і політичні роздуми замовчувала, так як вони розмовляли українською мовою і налаштовані на реалізацію українських національних інтересів, а коли преса подавала деякі їхні думки, то навмисне викривлено, іноді смішно. В той же час депутатів російськомовного походження, а їх чомусь в парламенті завжди більшість, які відстоюють не українські інтереси, як незалежної держави, уважно слухають і відносяться до їхніх пропозицій позитивно. Практично з дня незалежності в країні взагалі будь-яка влада, виконавча, законодавча, судова і засобів масової інформації, не дієва і мов би відсутня, вона залежна і її ніхто не бере до уваги. Народ це бачить і готовий до дій, щоб припинити наругу над собою, але потрібна організація.

У партій чомусь не викликає тривогу і такий процес як зневіра людей в можливості досягнення і збереження своїх завоювань після Помаранчевої революції і зухвалої здачі всіх завоювань тим проти кого виступали. Невже треба було йти на майдани країни, відстоювати волю і позбутися не тільки фізичного, але й духовного рабства, щоб якийсь випадковий управлінець вчинив наругу і віддав всі народні завоювання. Прикрим стало саме те, що зневага помаранчевих ідеалів здійснена самими провідниками революційних подій із-за бездарних дій, власних інтересів та розподілу портфелів.

Народ глибоко розчарувався не тільки у майданах, але і у колишніх своїх лідерах, які у свою чергу також переконуються, що їм уже не можна розраховувати на масові виступи народу. У них не залишається нічого іншого як судорожно шукати інших методів безпосереднього впливу на маси з метою залучення більше народу на сторону тієї чи іншої партії. Але народ уже навчений і знає, що його можуть знову ошукати, залишити на самоті, обкраденим, бідним і опльованим своїми кумирами. Український національний рух тільки, тільки розпочався, але зразу ж став затухати, переходячи на закулісні спори. Прикро, що подібне український народ уже проходив і завжди втрачав більшість національних цінностей.

З цього приводу варто ще раз нагадати, що після добровільної здачі завойованої народом влади, на основі підписання лідерами помаранчевих революційних подій 2004 року в ніч з 3 на 4 серпня 2006 року якогось Універсалу з партією регіонів, яка була основним супротивником демократичних сил на президентських (2004р.) і парламентських (2006р.) виборах, а також приєднаних до неї соціалістів та комуністів, здобути

помаранчеві ідеали, до яких український народ йшов три з половиною століття, були повністю втрачені. Український народ, який ніс до влади своїх обранців на руках, одержав від них велику дулю, викликавши розчарування, зневіру у свої сили та переконання в тому, що українське зрадництво продовжує свою чорну справу.

В річницю помаранчевих подій представники багатьох партій уже не насмілювалися навіть з'являтися на великих народних зібраннях, щоб відновити втрачену істину і переконати народ в дійсних цілях партій та їхніх лідерів. Деякі партії вивели, здебільшого оплачуваних так званих своїх прихильників, а насправді безробітних та студентів, але виявилось, що народ відвернувся від них і вони тихо згортали свої намети, відпускали додому найнятих жителів наметових містечок на майданах і вкрай забруднених парках. В кінцевому підсумку гірко визнавати становище, коли справа завоювання свободи склалась таким чином, що помаранчеві ідеали і український рух нерідко стали викликати в широких колах населення якщо не насмішку, то намагання соромливо не згадувати про них.

Реальне становище в українському суспільстві свідчить про те, що в країні настала не політична, а моральна криза, а тому подібна ситуація вимагає кардинальної зміни всього спектру суспільного життя. Найперше треба формувати новий національний світогляд, перемога якого можлива лише в тому випадку, коли носієм нового вчення будуть не політики, а самі народні маси, які готові звалити на свої плечі всі тяготи продовження боротьби за свободу та остаточного позбавлення бацили рабства.

Не все те свободны,
кто смеется над своими цепями.
Г.Э. Лессинг

IV. Втрата очікуваних ідеалів. Що далі?

Українська нація йшла назустріч з новою загадковою епохою, поєднаною з розбудовою держави на засадах незалежності і повної відповідальності за свою судьбу. Проте з перших же кроків здавалося б спокійної праці в українському суспільстві намітилися досить тривожні сигнали трагедії, які зовсім не помічають політики і державні діячі. Вони окреслюються такими основними рисами.

Перше, українські політики у своїй управлінській діяльності державою дійшли до того, що прийняли закони небаченого послаблення селянства, зменшення чисельності сільського населення, зростання безробіття при відсутності бачення перспектив. Сільське населення ще з часів комуністичного управління російській імперії невпинно зменшувалося, а за роки незалежності цей процес посилювався, в той же час невпинно зростало міське населення, яке вимагало харчів і роботи. В кінцевому підсумку можна стверджувати, що

рівновага між містом і селом втрачена на користь міста, а це для України тривожний сигнал.

Друге, до першої проблеми прибавилась нерівність між бідними і багатими, злиденність і непомірне багатство існували поряд, але ні одне, ні друге не було справедливим. Несправедливість бідності полягає в тому, що вона охопила не ледарів, а людей, які все життя працювали на суспільство, користуючись малим достатком заради якогось “призрака комунізму”. Несправедливість багатства, посилилась ще й зворотнім процесом, коли невеличка частина пронириливих суб’єктів вкрала і привласнила різними маніпуляціями те, що створили теперішні бідняки, яким нічого не дісталось із створеного їхньою важкою працею.

Бідність і безробіття ставлять людину у безвихідне становище, посилюючи незадоволення і озлоблення в усьому суспільстві, яке все більше і більше поглиблюється. За роки незалежності народ трохи сором’язливо, нерішуче виступав в протестах “Україна без Кучми”, толерантно провадив Помаранчеву революцію, але його постійно зраджували, на його скрутному становищі наживалися всі, хто добирався до влади. З цього можна зробити однозначний висновок, що процес руху української нації до свободи ще не закінчився і назріває ситуація коли народ відкрито скаже, що “подібне становище так довго продовжуватися не може”, дії можуть бути жорсткими. Проте народ ще не знає як все це здійснити, а ні одна з націонал-демократичних партій ще не взяла на себе відповідальності за формування політичних і практичних умов мобілізації сил на боротьбу, щоб змінити ситуацію на краще.

Третє, країна ще перебуває в управлінських тенетах колишніх комуністичних діячів, або їхніх послідовників, вихованих на тоталітарній ідеології російської імперії. Їм допомагають новітні бізнесмени, які нажилися несправедливим шляхом. Ось цей симбіоз і господарює в Україні: колишніх комуністичних вождів підтримують партії комуністів та перефарбованих комуністів – соціалістів; нові бізнесмени присмокталися до партій - Регіони, “Наша Україна”, “Батьківщина”, але біда в тому, що ці партії від них не спроможні відкараскатися.

Четверте, український народ втрачає власну культуру і мову, скрізь панує все російське. Україна тепер схожа на колоніальну державу, перші керівники якої розмовляють іноземною мовою і коли їхні промови передають українцям іноземні радіостанції, наприклад Бі-бі-сі, то мову їхніх же вождів перекладають з російської на українську. Якщо хтось із міністрів наважиться розмовляти у своїй країні з гостями з північної країни українською мовою, то йому об’являють догану і звільняють з роботи. Подібне стає соромом для українців і викликає сміх для всього людства, адже у світі не буває подібного. коли вільна і незалежна держава керується іноземцями.

Щоб там не писали, а симбіоз уже завершився і відбувся він як факт на тлі відсутності теорії формування національного світогляду та практики його

прояву. Народ можна переконати тільки словом сказаним перед його великим зібранням, як бувало на майданах, але народ від таких зібрань уже відвернувся. В такій ситуації іншого виходу немає як знайти засіб переконати народ повернутися на майдани і винайти істину в яку народ повірив би. Щоб донести істину треба володіти таким словом, яке спирається на сформовану національну ідею, яку народ сприйматиме. Споконвіків великі завойовники і знамениті державні діячі, володіючи зрозумілою ідеєю, використовували магічну силу слова, як фактор, що приводив в рух велетенські політичні і релігійні процеси.

Зрозуміло, що переконувати український народ є в чому, бо його ідеали рухнули. Замість ринкових відносин, розвитку дрібного, середнього і крупного бізнесу в країні, всяка праця повністю перетворилася на об'єкт спекуляції зі сторони лихварів від яких український народ з давнини терпить, лютує навкруги безробіття, працевдатне населення виїздить на пошуки роботи за кордоном і не повертається. Весь український економічний комплекс переходить у власність, або під контроль іноземного капіталу, особливо російського, для якого інтереси української нації не стоять ломаного гроша.

Рух українців до свободи може відбутися тільки на основі велетенських зусиль, які не можуть відбутися без одночасних всенародних зібрань на території всієї країни, підпорядкованих ідеї досягнення національних інтересів. Народних рухів і зібрань, як це практикували на Січі, не можна замінити круглими чи квадратними, відкритими чи закритими столами, підписаними Універсалами, владними і опозиційними формуваннями.

Формування світогляду народу справа не проста: теорія має бути незапозичена, а створена власна, найперше українськими філософами і вченими, а боротьбу за практичне її втілення мають очолити готові до самопожертви герої за якими і підуть маси. Історія людства засвідчує, що ніколи подібного не буде досягнуто, якщо за справу братимуться люди, які більше дбають про власні інтереси і свого оточення, практично у них не залишається часу для блага нації. Саме із-за цього в Україні сталася подібна прикра ситуація, коли після помаранчевих подій, внаслідок невмілого управління, зрад і підступів український демократичний рух переніс свою діяльність в стіни парламенту, де переважають сили, для яких українська ідея немає жодного значення.

Ухиляння від ефективної боротьби за справу українського народу, вибір легкого, здавалося б так званого цивілізованого шляху, буде мати в майбутньому трагічні наслідки як для всього народу так і тих, хто хоче пересидіти, перечекати на основі філософського тлумачення “моя хата з краю”. Легкого шляху у боротьбі за волю не буває, є жорстока і безкомпромісна боротьба, народ сам зобов'язаний відповідати за своє благополуччя, а тому не вправі відступати від обраної національної лінії. До списку багатьох партій включені багатії, злодії чи люди антиукраїнського спрямування – за таку партію голосувати великий гріх. Український народ

розгублений, адже інших партій просто немає, а ті національні партії, до яких багатії не входять, то у них немає не тільки фінансових ресурсів, в них, як завжди, відсутня єдність.

Кожна демократична партія національного спрямування зобов'язана зрозуміти, що вона за всяку ціну має демонструвати єдність, щоб їй повірила народна маса, як носій революційної боротьби і в якій закладена небачена сила, за допомогою якої вирішуються грандіозні завдання та досягаються національні цілі. З погляду на це у демократичних партій немає іншого виходу як перенести центр своєї діяльності із закритих партійних зібрань та парламенту на підприємства, відомства та на вулиці. В той же час партії, широкі верстви населення і їхні провідники не можуть діяти без теорії і практичної форми свого руху та основної цілі на кінцевому шляху боротьби, що забезпечує потужний початковий поштовх та допоможе рухатись впевнено і напористо. Тому перш ніж розпочинати боротьбу треба намітити ціль і теоретично її обґрунтувати з погляду історії та законів природи. В протилежному випадку всі виступи закінчуватимуться поразкою так як закінчилися 3-4 серпня 2004 р., як це було в минулі століття.

Зупиняється український національний рух, розпочатий після 1917р., продовжений прогресивними силами 60-х років ХХ століття і піднесений Помаранчевою революцією 2004р., розпочалась узурпація правого діла народу. Повернути долю українського народу, який століттями перебував під чужим гнітом може тільки організована потужна сила народу, сфокусована на конкретну ціль, якою є національна ідея, яка виражає практичні життєві потреби широких мас. Тому, ставлячи за мету досягти велику національну ціль, необхідно досконало її визначити, науково обґрунтувати і добиватися того, щоб її практичне вирішення було тісно пов'язане з широкими верствами населення. Уже новітня українська історія довела, що доти доки лідери Помаранчевої революції були під впливом і наглядом народу на майданах країни, вони не допускали великих відхилень від шляху до основної мети. Як тільки вони зайняли високі пости, закрились від народу у своїх кабінетах і стали торгуватися, то втратили досягнуте всі – і народ, і влада. Народ втратив віру у своє майбутнє і можливість одержати волю, все більше людності залишає свою країну і хвиля втечі посилилась після помаранчевих подій, народ зневірився, хворіє і вмирає.

Ось чому провідники народних рухів, влада найвищого і найнижчого рівнів мають бути під постійним контролем мас, як це практикувалось в минулому на Січі. Критерій істини в управлінні державою знаходиться у тісному зв'язку влади з широкими верствами народу. В той же час цей зв'язок не слід перетворювати на видовище показу здачі завойованих народом ідеалів, що передається за допомогою телебачення, як насмішка над народом, який нічого не може вдіяти для відвернення бруталної зради. Народ став свідком, коли глава держави, як основна дійова особа, на словах переконує, що відстоює всі завоювання, а фактично передає владу під химерні доброзичливі

пояснення тим проти кого боровся народ, як після здобуття незалежності так і після Помаранчевої революції. Приклад здачі помаранчевих ідеалів переконливо доводить, що без потужної сили народних мас ніякі дії влади чи партійних функціонерів, якими б благородними не були їхні наміри, не можна досягти накресленої цілі. Формуючи новий національний світогляд українцям не слід забувати ряд суттєвих фундаментальних проблем.

Історія засвідчує, що українська держава знаходиться на межі між мусульманським і християнським світом, а це визначає багато в чому її долю впродовж віків. Російська імперія утримувала і намагається утримувати українську територію, як плацдарм походів на Захід, а західні країни завжди намагалися створити в центрі Європи слов'янську державу, яка б стала буфером проти Росії. Всі наміри Сходу і Заходу концентрувалися на території української держави через яку простелялися важливі шляхи різноманітних племен, завойовників і військ воюючих держав. Вони вимітали з країни не тільки багатства, але катастрофічно руйнували духовну і матеріальну культуру, все змінювали, навіть генофонд та реальну історію цілого народу.

Вирішення цієї та інших важливих проблем українським демократичним партіям надзвичайно важко так як в країні існують переважно проросійські партії і їхній електорат, який взагалі не визнає самостійного розвитку української держави, а лише бачить її в “братерській дружбі” з російським, і чомусь ніяким іншим, народом. Серед проросійських партій стійко утримують антиукраїнської позиції комуністи і соціалісти, які закликають до інтернаціоналізму, не дивлячись на те, що Російська імперія століттями грабувала український народ і продовжує таку практику ще більш вишуканими методами. Не дивлячись на рабство багатьох століть соціалісти і комуністи закликають з піною на губах до подальшого єднання та інтернаціоналізму, мов би краще бути ошуканим і пограбованим з братськими почуттями.

Тільки українські соціалісти і комуністи налаштовані “інтернаціонально” і головне, виключно до російського народу, що є продуктом не стільки в їхній ідеології, скільки залишками імперського виховання провідників їхніх партій в колишньому Союзі. Подібного викривленого національного виховання і відсутності прихильності до української нації немає в соціалістів ні в одній європейській країні, комуністів же там взагалі немає, або у підпіллі, або вони відсутні в принципі.

Треба однозначно визначити, що значна частина наших громадян, а особливо провідників нації, залишаються в духовних обіймах колишнього виховання в тоталітарній системі Російської імперії. Тому найактуальнішою задачею сучасності і вимогами майбутнього є невідкладний початок виховання українського народу з раннього дитинства в почуттях виключно визнання прав і свобод свого народу, треба не розбещувати з дитинства молодь, а звільнити її від проклять нашого рабського минулого, християнин чи католик в першу чергу буде залишатися українцем і вірним своєму народові. Тоді українська держава буде мати дійсну національну владу так як іншої просто не буде в

природі. Партії зобов'язані врахувати неоднозначне відношення до демократичних перетворень в контексті українського національного відродження державних службовців, яких можна зрозуміти, але яких треба переконувати у наступному: перше, розмовляти українською мовою; друге, підтримувати виключно український напрям розвитку національного відродження; третє, докласти зусиль для досягнення української національної ідеї.

На передові позиції виступає духовність народу і найперше його релігія. Партії проросійського спрямування широко використовують церкву московського патріархату в українській державі, в той час як демократично – національні партії зовсім відмежувалися від церкви українського патріархату. В цьому проявляється не рівність боротьби так як прихожани української церкви позбавлені права відстоювати свої інтереси, в той час як прихожани церкви московського патріархату таку можливість мають і вони її широко використовували у виборчих компаніях 2004р. і 2006р., віддаючи свої сили боротьбі за перемогу проросійських партій. Відстоювання важливої релігійної проблеми в Україні, а саме об'єднання православної церкви в єдину українську православну церкву і захист прав прихожан всіх церков в країні – одна із стержнів діяльності українських національних партій. Релігія, церква українського патріархату має повне право піднімати дух опору українців проти гноблення та посилення боротьби за волю і свободу.

Українські політичні партії не повинні використовувати релігію у власних інтересах, якщо вони не бажають знищувати звичаї і мораль своєї нації, але і релігійні діячі також мають відповідно поступати і не втручатися в партійно-політичні склоки. Важко відшукати істину, коли церковні діячі Московського патріархату, пам'ятаючи як поводитися комуністи з церквою і її служителями у ХХ столітті, уже на початку ХХІ століття потужно підтримували прямо чи опосередковано комуністичну партію на виборах.

Надзвичайно велику шкоду суспільству приносять ті діячі, які використовують релігію в політичних цілях. Не вистачає гнівних слів, щоб висловити різке ставлення до тих, хто намагається одержати від релігії політичні дивіденди. Вони заходять до церкви, хрестяться перед телекамерами, але на цьому, за порогом церкви, їхня віра і закінчується, бо вона їм потрібна для кращого влаштування власних справ, вони продають духовну віру за земні блага. Перед телекамерами окремі партії і їхні лідери демонструють свою прихильність до релігії, духовних цінностей, а на ділі об'єднуються з комуністами і соціалістами, які є смертельними ворогами взагалі всякої релігії. Чи є сором у таких захисників релігії, чи не бояться вони гніву Божого?

Звичайно в усі часи виявляються безпринципні політики, навіть завойовники, які не зупиняються ні перед чим, навіть перед тим, щоб релігію використати як знаряддя у своїх політичних домаганнях. Згадаймо як писала релігійна преса про вибори 2004р. і як ходили з іконами прихожани Печерської Лаври Московського патріархату, молячись за одного із кандидатів, несучи в

руках його портрет. Допускаючи подібне церковні правителя, які погодилися і дали на те свій дозвіл, а також політики, які використовують релігію у власних цілях мабуть забувають, що релігія і її представники зобов'язані залишатися охороною і дотриманням вищої істини, але не захисниками брехні і наклепів, які відбуваються під час виборів. Адже після виборів конкуренти вибачаються один перед іншим за словоблудіє, а ось чи простить Бог їм, особливо служителям церкви за духовну наругу, ще не відомо.

Найкраще було б якби в сучасну брехливу, розбійну, грабіжницьку і розбещену епоху, періоду відхилення від духовних заповідей, хоча б люди релігійних служб залишались прикладом квітучого оазису в пустині. З подібного погляду українським демократичним партіям було б розумним виважено підійти до відносин з релігією. Релігія надзвичайно складна і важлива складова духовного життя всього людства. Навіть жорстокі завойовники, які руйнували держави, намагалися знищити цілі нації і раси, але за щось подібне в релігії вони не бралися, бо вважалося, що створити чи зруйнувати релігію набагато складніше ніж організувати державу чи її зруйнувати, не кажучи уже про партії.

Ну скажімо на державному рівні Україна уже більше п'ятнадцяти років веде незалежну політику від російської імперії, а церква ще продовжує залишатися в лоні московського патріархату. У надзвичайно величезній Монгольській імперії часів Чингісхана існувала небачена у середньовіччі релігійна терпимість. В ханському оточенні були як мусульмани, так і християни, а служителі всіх релігій користувалися прихильністю властей, скажімо, вони не сплачували податків. У великих завойовників треба вчитись, адже Чингісхан не вмів читати і писати, але природою був наділений практичним розумом, волею і харизмом, а тому його діяння були не штучного походження.

В роки незалежності в Україні набуває жорстоке міжконфесіональне протистояння, стався церковний розкол – українська православна церква поділилась на УПЦ-КП і УАПЦ українського патріархату та УПЦ московського патріархату. Навіть ставиться задача церкву українського патріархату приєднати до московського впливу торуючи шлях через кожного президента з часів здобуття Україною незалежності. Патріарх московського патріархату Володимир (Віктор Маркіянович Сабодан) з Хмельниччини ніяк не хоче визнавати настоятеля Української православної церкви українського патріархату Філарета (Михайло Денисенко). Для політичного керівництва релігійні вчення і релігійні установи свого народу мають завжди залишатися недоторканими, так як інший підхід неодмінно призведе до катастрофи.

Виключення мають надзвичайно виважені дії щодо об'єднання прихожан українського і московського патріархатів, що залишається болючим місцем для православних українського народу. З точки зору Московської патріархії (27 тисяч общин) канонічна самостійність Української церкви (до 15 тисяч приходів) не бажана, а на погляд Константинопольського патріархату (три з

половиною тисяч приходів) Українська церква доспіла до автокефалії. Саме Українська православна церква, в разі набуття самостійності, буде домінувати у православному світі, адже із 27 тисяч приходів Московського патріархату тільки 13 тисяч знаходяться на території Російської Федерації.

З цього погляду важко очікувати, що Москва погодиться на самостійність української церкви, адже Православна церква Московського патріархату займається в Україні не стільки духовними справами прихожан скільки проблемами російської мови, вступом України до НАТО і інше. Тут можливі сумісні дії Москви і Константинополя, або рішення конференції всіх православних церков, але найкраще було б вирішити проблему на основі угоди Помісних церков українського і московського патріархатів. Політикам і державним діячам, філософам і вченим, духовним і політичним лідерам треба усвідомити, що без самостійної Української церкви не відбудеться реальна самостійність Української держави. Адже потужний московський патріархат здійснює політичну пропаганду серед прихожан, що наносить величезної шкоди українській державі. Людина має духовне і матеріальне тіло, церква впливає на духовність людини, держава - на її матеріальну частину, а тому єдність носить об'єктивну основу.

Українські партії, віддаючи перевагу внутріпартійній боротьбі та виборчим баталіям зовсім не надавали значення вирішенню соціальних проблем, за винятком обіцянок підвищення пенсій і зарплат, забуваючи про виробництво, як основу їхнього зростання. В той же час основна маса проблем соціальної сфери країни залишилась далеко за увагою партійних функціонерів, що призвело до втрати нескінченної дієздатної частини кожного суспільства – молоді, яка перестала народжувати дітей, у неї відсутнє житло, постійне місце роботи, немає бачення перспективи і вона залишає країну, або стає недієздатною. Відсутність робочих місць, які зухвало обіцяли створити помаранчеві провідники, призвели до того, що нерідко молодь живе за рахунок пенсій своїх рідних чи батьків. Де тут реальність обіцянок щодо підвищення заробітку при відсутності робочих місць? А якщо говорити про культуру, то тут взагалі нічого не обіцяли і відповідно практично нічого не робиться. Навіть під час народного піднесення у помаранчеві дні ні одна із партій не проголосила чіткого напрямку зміцнення українства, особливо розвитку національної мови – надіялись хоча б на мізерну підтримку російськомовного електорату.

Після переможних подій в соціальних проблемах влада ніде, ні в селянських, ні в робітничих, ні в середньому і малому підприємстві не визначила чітких пріоритетів, зрозумілих і реальних, йшли мовчазні ігрища за спинами народу. Саме тому влада не одержала підтримки великих верств населення, які під час помаранчевих подій були їй відданими, стійкими у боротьбі і готових до жертв заради закріплення завоювань та одержання кінцевої перемоги. Після перемоги на президентських і парламентських виборах влада не знайшла нічого кращого як повністю проігнорувати практику

розгортання широко поставленої пропаганди революційних завоювань, мов би соромилась їх, або їх не було, замість того, щоб показати свій вплив на психологію і інстинкти широких верств населення, як переконливих і яскравих прихильників руху до свободи.

Незабутній початок політичного національного руху українського народу та здобуття ним перемоги в дні помаранчевих подій, що обіцяло великий успіх, зупинився і безславно загинув на очах у спантеличеного народу всієї країни і світу. Основна причина полягала в тому, що керівники помаранчевих подій були здатні натовпом стояти на майдані перед народом, зачитуючи написані їм відозви, а коли прийшли до влади, то виявилось, що більшість з них бездарні, які тільки хотіли зайняти високі державні посади для вирішення власних бізнесових амбіцій, але й і їх вони не змогли між собою поділити із-за жадоби, яка переливалася через вінця глибини людської гідності.

Український національний рух не здійснив би такої прикрої помилки, за яку стидно буде нащадкам перед історією і світом, як би його провідники мали теоретично сформовану ціль, в контексті національної ідеї, яку вони мали наміри досягти в майбутньому і свято вірили в її досягненні на основі розроблених ними ж методів. Більше того, нові керівники з помаранчевої команди не володіли достатнім тверезим мисленням щодо вибору між власними інтересами і інтересами народу, який їх привів до влади, що неодмінно призвело до розколу у всій урядовій команді, здавалося б команді одностайців. Переважна більшість провідників, які стояли на підмостках майданів перед народом, мав на меті вирішити потреби не виборців, а дві власних задачі: перша, прийняти участь у владних структурах і можливо щось допомогти у розбудові країни, а це уже історія, яка відповідає амбіційним устремлінням; друга, вирішити свої власні фінансові, майнові і бізнесові інтереси, щоб в майбутньому бути незалежним ні від кого, у тому числі держави, в розбудову якої претендент не дуже вірив. Через це народ повинен пам'ятати, що подібні провідники найперше не вірять у свою державу та здатність влади, до якої вони, за випадкових обставин, намагаються потрапити. Адже ні в одного із трьох президентів країни, ні партій, які їх підтримували, не було власних чітких теоретичних обґрунтувань цілей, не було ґрунтовних програм, розроблених для досягнення конкретних цілей. Все вирішувалось напрочуд просто: з'являлись сприятливі обставини і претенденти проголошували, як в казці, “я йду в президенти”. В дійсності не він йшов самостійно, його вели “друзі”, у нього не було ні власної ідеї, ні конкретної програми, а тому ні один із глав української держави толком не знав, як діяти на цій посаді, такими були здебільшого міністри та інші державні посадовці.

Чому саме відсутність цілі, в контексті концентрованої національної ідеї, призвело до трагічного кінця помаранчевих провідників? Вони не вчилися на прикладах вітчизняної і світової історії, щоб вміти нею користуватись в сучасних умовах. Хто цього не вміє, той не може очолювати партію чи

державу, а тому його практичної нездатності не виправдає історія навіть через наявність у нього сильної волі щось вдіяти доброго для народу. Історичний досвід показує, що мистецтво управління народом великої держави завжди полягала в тому, щоб концентрувати увагу народу на одну єдину, але національно важливу проблему. Концентрована воля народу на досягнення єдиної цілі буде найпотужнішою притягальною силою для її досягнення і залучення для цього всіх верств населення.

Ціль не була визначена, а було багато недостатньо обґрунтованих і не забезпечених ресурсами завдань та програм, а тому продуктивні сили держави дезорієнтовувались і розпорошувались. Розгублений народ, позбавлений зрозумілої цілі і шляху просування до неї, втрачав довіру до влади, що і призвело її спочатку до паралічу власної сили, а невдовзі до падіння. Аналіз програм партій, які боролися за електорат виборців засвідчив, що ні одна партія не опрацювала цілей і не володіла ними, які були б зрозумілими для неї самої і народу на шляху до відродження та свободи. Нерідко про ідею ведуть не зрозумілі розмірковування, - мовляв, а що воно таке? Партії не розуміють яку потужну силу являє собою вірно сформульована і зрозуміла масам національна ідея. Про неї ми будемо говорити окремо, але скажемо, що у кожного народу є своя національна ідея, яка являє собою суму цінностей за якими хоче жити, скажемо, український народ.

Ні однієї з обіцянок, даних народу на майданах, зачитаних з паперів ким то написаних, владою не виконано, та й виконувати не розпочинали, бо, на жаль, не знали як це робити. Для держави немає нічого більше небезпечного, як опинитися під керівництвом людей, які не знають не тільки що робити, але і як робити для задоволення потреб народу, який вручив їм владу. В той же час провідники з розмахом і без сорому приступали до вирішення особистих інтересів – посадових, бізнесових, політичних, сімейних. Все це відбувалося настільки метушливо, швидко і зухвало, що учасники побаченого у вищій владі відчували на практиці широкомасштабну корупцію. В результаті нова влада не встигла сформуватися, як стала руйнуватися.

В такій ситуації навіть не можна сказати, що нова влада обрала не вірний шлях розвитку, а треба лише констатувати: взагалі ніякого ретельно опрацьованого шляху не було, як говорять в народі, ним і не пахло, були лише невпорядковані, викладені нашвидку на папері, якісь декілька “кроків”. Мабуть саме тому провідники часів помаранчевих подій, зайнявши трон, займалися бджільництвом, пошуком насіння медоносних трав, підбором місця для перенесення найвищого трону, іншими дріб’язковими справами, які уже викликають посмішку. Провідники помаранчевих революційних подій, прийшовши до влади, були схожими в давнину на окремих королів в європейських країнах. Королі, вступивши на трон, нерідко, побоюючись вирішувати складні державні справи, займалися вишиванням та іншими домашніми справами, бджільництвом, футболом, збиранням старовини, вишиванням і інше. Викликає сум і сумнів щодо потреби зайняти найвищий

державний пост для задоволення власних потреб, хобі, а невдовзі здати владу, зрадити всіх учасників руху до свободи і на кінець постати перед реальною втратою уже звуженої у правах найвищої влади, а далі і незалежної держави.

Помаранчеві провідники перебуваючи при владі займалися тільки її вищими ешелонами, півтора року ділили портфелі, розбиралися з корупцією у власному оточенні, упускаючи з поля зору всю регіональну інфраструктуру влади, починаючи з областей і кінчаючи сільськими населеними пунктами. Там господарювали інші сили, впроваджуючи на законодавчому регіональному рівні російську мову, займаючи важливі пости управління, завойовуючи все більші і більші маси електорату. Проросійські партії впевнено готувалися уже мирним шляхом відібрати у помаранчевих провідників владу в країні, яка виявилася останнім не під силу. Дивним було те, що глава держави, його уряд і оточення нічого не робили, щоб утримати владу, а мов би очікували моменту здачі управлінських повноважень. Помаранчева влада не бачила, що у неї діється під ногами, невдовзі спотикнулась і впала. Проросійські партії навпаки, дивилася під ноги, завойовувала електорат, мобілізувала управлінські кадри, шукала супутників, хоча і тимчасових, дії їхніх провідників були рішучими і твердими в переконаннях, що і дало результати. Прояв українського менталітету яскраво бачимо в новітній історії.

Національне питання в Україні, як і в усіх країнах світу, після релігії, найважливіше. Партії чи особистості, які хочуть спасти Україну не повинен випускати з поля зору національне питання в тому сенсі, щоб залучити до української нації своїх прихильників всіх 30 основних національностей, які вважають Україну своєю батьківщиною. Допмагаючи цим націям розвивати їхню культуру можна досягти, що вони будуть всемірно прилучатися до української мови, культури, звичаїв і традицій. Основою філософського і практичного взаємного розвитку культур української нації і національних меншин в країні може стати той фактор, що всі національності в Україні, окрім російської, в колишній імперії зазнавали утисків щодо розвитку національних культур, які потребують всебічної підтримки.

У своїй політичній діяльності партії і влада зобов'язані враховувати склад українського населення за національністю. На початок 1959р. із 41,9 млн. населення в країні проживало – українців 76,8%, росіян – 16,9%, євреїв – 2,0%, поляків – 0,9%, білорусів – 0,7%, а решта молдавани, болгари, угорці, греки, румуни. На початок 2002р.- українців – 77,8%, росіян – 17,3%, білорусів – 0,6%, євреїв – 0,2%, решта 26 інших національностей. Взагалі за 1959-2002 рр. росіян в Україні збільшилось з 7,1 до 8,3 млн. чоловік, не змінилась їхня питома вага і становить, як видно, в межах 17%. В той же час реалії показують, що російськомовне населення має досить потужний вплив на політико-економічні процеси в незалежній Україні, особливо під час виборчих компаній, коли 77% українців зазнають поразку від 17% російськомовного населення. І чулося з глибин духовного і фізичного неспокою, що:

Народы тишины хотят,
И долго их ярем не треснет.⁴¹

Лишь глупцы называют
своеволие свободой.
Тацит

У. Українська нація в небезпеці і потребує захисту.

Після здобуття Україною незалежності нація потрапила в надзвичайно складні умови виживання в прямому розумінні цього поняття. Сучасна українська держава і її народ потребують економічного, соціального і правового захисту в середині країни, а особливо проти зовнішнього натиску і шантажу. Подібного досягти не можна із-за того, що половина жителів країни, а особливо вся влада з часів незалежності країни зайняті у війні внутрішніми суперечками, підтримуваних зовнішніми силами. Державна влада виявилася не спроможною вміло об'єднати весь народ для досягнення великої цілі – захисту незалежності та зміцнення країни від внутрішніх і зовнішніх ворогів та недоброзичливців. Саме страшне, що в країні перестали діяти закони, їх не дотримується ніхто, навіть судова гілка влади, що шкідливо для всього народу і держави «Когда страна отступает от закона, тогда много в ней начальников; а при разумном и знающем муже она долговечна».⁴²

Треба чітко зрозуміти, що Україна, її народ та його історія за багато століть були стерті зі свідомості світового співтовариства, українців сприймали як росіян, а Україну вважали частину території Росії. Російські царі знали основну вразливу сторону нації, яка веде до її спочатку послаблення, а в результаті знищення – це позбавлення народу своєї мови. Не даром в народі говорять, що українську мову нищить той, хто хоче знищити українську націю. Відомий цар Перший жорстоко розпочав, а не менш відома цариця Друга ввела в практику цю жорстокість, яка продовжується до сьогодні. З українською мовою ніхто не боровся так несамовито окрім росіян, а тому саме вони хочуть знищити українську націю. Все це негативно сказалося після здобуття українцями незалежності, коли прийшлося самостійно відповідати за свою долю.

Прикладом прояву слабкості управління державою і половинчастості прийнятих рішень владними структурами стали явища, які становлять загрозу зникнення нації або її значного послаблення: перше, втеча молоді, спеціалісти вищої кваліфікації та вчених за кордон; друге, політичний і моральний занепад настроїв народу; жахливі симптоми фізичної деградації організму нагороду-алкоголізм, дитяча безпритульність, наркоманія, туберкульоз, Спід, а як результат зниження народжуваності і небачене зростання смертності, особливо

⁴¹ А.С. Пушкин. Сочинения в трех томах. М., «Худ. лит.», 1985, Т.1, -С.240

⁴² Библия. Притч. 28(2)

в сільській місцевості; третє, знижується культурний, освітній і науковий рівень народу; четверте, розвалюється сім'я, все більше народжується нездорових дітей. Наслідки подібних явищ досить жахливі, так як вони прискорено ведуть до послаблення захисних функцій організму нації, що стане причиною її виродження і загибелі.

В галузі охорони здоров'я безладь – низька зарплата лікарів, мізерні бюджетні кошти на медицину, що призвело до лікування нації медичними препаратами бізнесовими компаніями, які за допомогою преси, теле-і радіомовлення з величезним артистичним хистом рекомендують ліки високих цін від кожної хвороби, їхні аптеки знаходяться на кожному кроці, лікарі ж відсторонені від лікарської практики. Не краще становище в галузі освіти – відкривається величезна кількість приватних вищих навчальних закладів, в яких немає власного викладацького персоналу, але всі вони мають статус університетів та ще й національних. Молодь купує місця в них для навчання, але створена паралельно індустрія підготовки дипломних та курсових робіт, продаж відповідей на екзаменаційні запитання зводить нанівець намагання викладачів чогось навчити студентів. Продається не тільки весь навчальний процес студента, поставлено на конвеєр навіть написання дисертацій, багатші наймають писарів дисертацій, що призводить до зниження рівня знань студентів і девальвації вчених ступенів. Страшно думати про рівень менталітету майбутнього покоління, до якого перейде управління нацією та визначати його долю. Звичайно, це тільки окремі разючі приклади, а подібних безліч в українському суспільстві.

Влада більше шістнадцяти років нічого не робила, щоб протистояти таким страшним для нації симптомам. Щоб попередити жахливому кінцевому пункту, до якого рухається нація треба зосередити всі дії на комплексному вирішенні проблеми захисту народу від знесилення. Якщо ми не навчимося планомірно, етап за етапом систематично рухатися до визначеної цілі, то ніколи не досягнемо кінцевої мети і не врятуємо націю. Тут слід задіяти всі можливості впливу держави за допомогою політичних, економічних, правових і адміністративних важелів, а вміння їх задіяти виявилось високим мистецтвом в управлінні, якого так і не вдалося владі опанувати.

В країні страшенно знижується народжуваність, діти народжуються кволими, навіть виникають складнощі призову до війська. Все це свідчить, що в перспективі значно знизиться фізичний стан нації, а це величезний гріх перед майбутніми поколіннями так як народ стане на шлях, який веде до своєї загибелі. Влада нічого не робить, щоб поліпшити справу, а це уже реальні признаки політичної і моральної деградації всього суспільства. Правда, в Україні після здобуття незалежності створилися складні умови, але вони не дають права ігнорувати проведення рішучих дій, щоб запобігти діям, які можуть призвести до загибелі великої української нації. Дійшло до того, що права української нації уже не визнаються деякими політиками як в середині країни так і за її межами. Народ може терпіти таку владу, а може і викинути її

на смітник історії, як це робили багато народів світу та й власне українці в далекому минулому.

Українська нація в небезпеці, а аналіз історичних реалій дає можливість зробити висновок, що її дійсну причину треба шукати не в теперішніх негараздах, які самі є результатом більш глибоких структурних зрушень, розпочатих ще з давнини. Саме ці глибокі зрушення відіграють визначальну роль в усьому історичному розвитку українського народу, так як вони не є продуктом випадковості, а є об'єктивною закономірністю, яка впливає із природних процесів, які віками відбувалися в середовищі української нації під дією зовнішнього впливу. Зовнішній вплив створив умови і призвів до погіршення етнічних основ української нації, що і породило всі її негативні риси, які ми спостерігаємо. Саме вони є основною причиною того соромливого факту, коли здобувши незалежність, українські політики нічого іншого не змогли здійснити, як сваритися між собою, більше п'ятнадцяти років йшла боротьба серед державних політиків всіх проти всіх. Жаль, але це українська дійсність, це її доля.

Більш як три з половиною століть перебування в рабстві зробили свою чорну справу – багато українців не люблять і не захищають свого народу, його мови, культури, традицій і навіть своєї батьківщини. Дуже боляче чути коли українка розповідає як їй добре жилося з російськими сім'ями, називає доброзичливих конкретних російських людей, які всім поділяться і допоможуть, а в підсумку підкреслює, що це не наші “хохли” - яничари. На багатьох прикладах буденних справ ми переконуємося, що нарікання українців на своїх співвітчизників ой як, не рідко, справедливі. З часом все це буде виправлено так як такі негативні явища мають реальне пояснення, а коли відомі причини, то їх можна й усунути, хоч якими б складними вони не були.

Українці в далекому і близькому минулому боронилися, щоб не зникнути назавжди, до чого їх підштовхували обставини та змушували своїми діями завойовники. Не скриваймо історичних фактів, адже українцям треба було боронитися різними методами проти турків і татар, австро-угорців і поляків, німців і росіян. Тоді була не тільки всенародна боротьба, але ще й кожен українець окремо був змушений постійно борюватися зі злом і не стільки силою, яка була здебільшого марною, скільки різними методами скритого протистояння та пристосування. Подібні методи не стільки боротьби скільки виживання впродовж віків виробляли певні риси, які окреслювалися і вдосконалювалися з покоління в покоління: хитрощі, зрада, доноси, намагання говорити не прямо – одне обіцяти, інше думати, а третє робити і завжди напоготові тримати дулю в “кишені”.

Особливо негативно впливала на такий стан добровільна, кон'юнктурна і примусова етнічна мішанина української нації, адже яких тільки народів не побували на цій багатостраждальній землі. Саме із-за цього з давнини українська нація стала носієм чужої культури: турецької, польської, російської, татарської, німецької. Ну скажімо дотепер українцю приписують носіння

турецьких червоних шароварів і оселедців, російську культуру пияцтва і багато іншого. І це не тільки ідеологічне виховання, ця культура в крові українця. Свою ж культуру українці також розвивали, але вона була під жорстоким впливом ситуації в якій вони знаходилися, а тому носії української культури розчинялися серед чужинських народів. Всім відомо, що в давнину про свою долю українці складали журливі пісні, в яких червоною ниткою пролягала туга за чимось, що відповідало внутрішньому стану українського народу. Тепер українська нація підпорядкована безжалісним законам природи, поклику крові і це не вина якоїсь особистості, а помилка, яку допустили пращури і не змогли її виправити.

В результаті формувалось безмежне незадоволення приниженням, яке накопичувалося в різні епохи цілих поколінь, як до так і після 1917р., з передвоєнних і післявоєнних 1941-1945 років до сьогодення. Українська нація впродовж віків, щоб захиститися від ворогів і завойовників, не ставати ще в більшу залежність і приносити величезні жертви, боролася іноді досить жорстоко. Згадаймо Коліївщину, визвольні війни проти поляків на чолі з Б. Хмельницьким, проти турків і татар; протистояння художнім словом Тараса Шевченка проти суцільного поневолення української нації росіянами; боротьба воїнів Української повстанської армії проти поляків, росіян і німців; прояв гніву під час Помаранчевої революції 2004р. проти залишків рабства і його носіїв. В 2004р. боротьба була толерантною, засвідчивши світові, що до європейських народів повертається висококультурна, виважена нація зі своїм, хоча і важким, але славним минулим.

Велику тривогу викликає теперішній стан виховання в країні. Подивімося чому навчає наших дітей і молодь чужинські канали телебачення, радіомовлення, кіно і реклама: вбивства, суцільний секс, проституція, страшні хвороби, викривлене мистецтво і культура. Проти подібного зухвальства виступають митці, вчені, філософи і деякі політики, які попереджають, що коли такого становища не зламати, то нація деградує. В усіх цих сферах реально бачиться розпад і гниття, а тому на перше місце виступає ідея відновлення і збереження морального і фізичного здоров'я української нації.

Як в минулому, так і в сучасних ринкових відносинах в усіх галузях національного мистецтва і культури спостерігається безмежність викривлень і потворностей. Класична музика, література і поезія не проповідуються, а тому не сприймаються, класику і народну творчість забувають. На телеекранах і радіо буквально розкручуються митці нового покоління, які самі пишуть вірші, кладуть їх на музику і головне, самі виконують пісні чи арії і не тільки на естраді, але навіть в опері. Від таких пародій народ стогне, сміється і плаче. Держава не має права допускати, щоб окремі особи видавали за "мистецтво" всю "новітню" гидоту від якої шарахаються не тільки знавці справи, але і прості люди, які хотіли б мистецтвом насолоджуватися. Під прикриттям демократії забувається класика, видатні українські і світові митці, відкидається все велике минуле людства і і національне надбання. Треба все це припинити і

започаткувати рух не огульної відмови від минулої духовної краси, а допомагати використати високодуховні сегменти старої культури для будівництва нової національної. Якщо кожне нове покоління буде намагатися відкидати минулу культуру, то людство ніколи не вийде із хаосу і не досягне прогресу. Не можна допустити, щоб в усіх галузях мистецтва на межі ХХІ століття, відбувався підрив основ нового і забруднювати все старе.

Звичайно, що в цьому випадку будуть деякі посягання на свободу особистості, яка проповідується в сучасних умовах, мовляв “як хочу так і ворочу”, а головне, що ніхто мені не указ. На перший погляд все вірно, але право індивідуальної свободи в деяких частинах має відступити на задній план перед найвищою потребою оздоровлення нації, яка більше трьох з половиною століть була в рабстві. Ці довгі важкі часи нація хворіла, а тому з боку держави особливої турботи потребують діти та дорослі, які стали жертвою невилікуваних хвороб і тут повинні вживатися кардинальні заходи, бо звичайними діями того чи іншого уряду тут не вдасться щось поліпшити.

Гине село, занепадають малі і середні містечка, відсутність в них роботи та розвитку інфраструктури призвело до процесу міграції населення, особливо активної його частини, до крупних міст. На початку ХХІ століття із-за безконтрольного напливу нових мас народу, відсутність робочих місць, спонтанна соціально-економічна діяльність призвела до того, що крупні міста стали втрачати характер центрів культури і перетворюються в місця скупчення людей як з регіонів країни так і іноземних шукачів кращого життя, особливо мусульманських країн. У більшості з цих людей крупні українські міста являються тимчасовим місцем перебування, їх не цікавить розвиток національної культури і соціальної сфери міст, а тому міста стають біднішими за своїми культурними цінностями. В результаті відбувається така ситуація при якій села, дрібні і середні містечка пустіють і спустошуються, а крупні міста перетворюються в некеровані конгломерати, з бідними художніми і культурними цінностями та повної відсутності уваги нових жителів до судьби крупних міст. Це симптоми загальної культурної деградації і краху української національної ідеї.

Вивчаючи людське суспільство і намагаючись вдосконалити його організацію треба визнати, що людина, володіючи розумом, не хоче бути підпорядкованою законам природи, як відбувається у тваринному світі, а хоче володарювати над нею. В природі ж медоносні бджоли і мурашки підпорядковуються своїм законам природи, а для людини природа створила умови, зокрема надання їй свідомості, щоб вона сама створювала відповідні правила, які виховують у неї те, що є у тварин у вигляді наперед заданих правил поведінки.

Щоб якимось досягти природного стану в суспільстві Солон в Афінах видавав закони поведінки громадян, зокрема: як відповідати за нанесену тій чи іншій особі кривду, щоб винуватець одержав належну відплату; як поводити себе в період громадянських смут і не ухилятися від захисту інтересів держави;

заборонено дурно відзиватися про мертвих і злословити про живих в громадських місцях, в суді, в храмі, в театрі; визначалися відносини між батьком і сином; дозволялось складати заповіт на власний розсуд кожного; визначались взаємовідносини між людськими статтями і т. д. Деякі з тих продовжують жити до цього часу. Подібні закони поведінки людини створюються і сучасний період, але під іншим виглядом.

На противагу історії наші будівничі нової України після Помаранчевої революції довели справу до критичної межі за якою – заколот, бунт в усіх сферах суспільного життя. Це уже не глухий шум вітру, а уже буря, яка є провісником потреби кардинальних змін, позбавлення всієї піни, яку винесла помаранчева хвиля. Кожен із трьох провідників помаранчевих подій, яким в перші дні перемоги довірили владу, не оправдали сподівань, вони виявилися зрадниками і обманщиками власного народу, а тому повинні відійти в сторону і Бог їм суддя. Провісники бурі, яка має змести всю нечисту піну уже підготовлені самими обманщиками.

Скрізь у засобах масової інформації суцільні пасквілі і крамольні промови на вищих керівників влади, вони порочать уряд, депутатів, главу держави, а головне, що народ все це схвалює своїми відповідями на запитання інформаційних засобів. Скрізь поширюються негативні чутки про кожного із вищих керівників влади, навіть позитивні рішення влади не викликають хоча б якогось схвалення, навпаки подаються в дурному підтексті, а це уже велике незадоволення, а від нього та неймовірних чуток до бунту один крок. Звичайно, влада може загарячу подавити бунт, як подібне намагались здійснити під час помаранчевих подій, але це тільки посилить протидію.

Народ, преса і політики всі розпорядження влади замість того, щоб виконувати переводять на обговорення, відговори і безпідставні вимоги до окремих положень, як це сталося з підвищенням комунальних платежів з початку 2007 року. Провідники мають усвідомити, що це уже свідчить про намагання народу скинути ярмо влади, демонструючи вправі непокори. Саме основне, що проповідники рішення влади чи опозиції висловлюють свої думки боязливо і нерішуче, а ось противники висловлюються сміливо і зухвало. Світова практика свідчить, що причинами бунтів, заколотів і революцій являються: непомірні податки; постійні зміни законів; порушення національних звичаїв; суцільне приниження народу; піднесення людей недостойних і чужинців; безглузді домагання окремих партій і навіть особистостей. Подібний жмут причин народного незадоволення об'єднує людей до боротьби, до непокори, до революції. Все це в новітній історії на початку XXI ст. буде проявлятися в повному об'ємі.

За представниками кожної гілки влади тягнеться шельф рабських рис, які змушують їх продовжувати стояти на колінах перед колишніми колонізаторами, викликаючи цим самим осуд і непокору народу. Основною причиною до пори до часу внутрішньої тихої непокори стає те, що ні один із глав держави не зумів стати шанованим провідником всього народу,

поєднуючи себе з конкретною партією, яку підтримує невеличка частина народу, а в самій партії відсутня єдність, відбувається чехарда. Немає сумніву, що з часом ця ж партія виступить проти самого глави і партії, і держави. Історія свідчить, що коли функції глави держави чи іншої гілки влади підпорядковані партійним інтересам, а також pojawiaються інші зв'язки з окремими групами і особами, які сильніші від зв'язків з усім народом країни, то глава держави чи глава уряду фактично позбавлений влади.

В Україні демонстративно простежується така закономірність. Всі партії, в тому числі кишенькові, а разом з ними відомі політичні діячі, рішуче йдуть власними шляхами, не шанують офіційну владу, ставлять до неї непомірні задачі, суди стали корумпованими і підпорядкованими, а це свідчить, що прийшла в розлад вся державна система. Розхитана кожна гілка влади: президентська, виконавча, законодавча і судова, в загнанні засоби масової інформації, викликає тривогу бюджет і пенсійне забезпечення. Навіть Конституційний суд перетворився недієздатним. Повсюдно на місцях точиться протистояння угруповань за переділ власності і повноважень, що позбавляє виконавчі структури здійснювати управлінські функції.

Із-за цього серед народу з'явилося дві основні причини, які ведуть до бунту: перша, велике незадоволення всіма гілками влади і їхніми чварами задля власних інтересів і бідність народу; друга, відсутність роботи для заробітку на прожиття; третє, суцільна незахищеність особистості в правовому, соціальному і економічному становищі. Влада знає, що в країні більше 80% бідних і безробітних людей та таких чиї діти чи батьки за кордоном на заробітках, а тому це всі потенційні учасники революційних рухів, бунтів. Їхнє незадоволення підігривається: збагачуванням за рахунок зубожіння більшості; високими комунальними платежами, ніби влада сміється з народу; високою інфляцією та низькими заробітками. Село розорене, селяни залишилися безробітними, частина стає батраками в нових землевласників, інші спилися, хворіють і вмирають. Це геноцид, а селяни і весь народ про це пам'ятають, вони ще своє слово скажуть, навіть коли вони уже стали міськими жителями.

Народ піде на барикади, коли реально усвідомить, що українська влада зруйнувала село, якого уже не відновити, запровадила ціни на прожиття європейське, а зарплатню утримує жебрацьку, руйнується і далі вугільна промисловість, як основне національне джерело вуглецю. Владі не слід втішатися, що народ проковтне всю зневагу ще й на додаток високі комунальні платежі, бо так думали правителі до помаранчевих подій, що вся буря пройде стороною, але тоді в народі ввірвався терпець, не забариться він і в майбутньому.

УІ. Українців очікує духовна революція.

Під час помаранчевих подій кожен її учасник був охоплений хвилею потужного ентузіазму національної гордості, яку українці зберегли наперекір столітнім принизливим випробуванням. Українці розпочали духовне очищення, прикладали зусилля до створення нової державної системи, головною перевагою якої є те, що українці, на відміну від багатьох інших народів, перебуваючи впродовж століть в неволі інших народів, змогли вижити, зберегти національний характер, свою культуру і мову, як етнічні основи людства. Все збережене національне багатство народ передавав своїм провідникам, яких поверхово знав і яких вперше бачив, а їхня кількість зростала мов гриби після дощу.

Після Помаранчевої революції стало зрозумілим, що так звані її провідники, з точки зору особистих якостей, не відповідають навіть самим скромним вимогам державних діячів. Тим хто в майбутньому буде судити про цінності Помаранчевої революції за особистими якостями її “вождів”, то їм прийдеться горіти від сорому, а тому майбутні покоління українців винесуть їм нищівний вирок. Тих, хто зрадив помаранчеві ідеї і народні очікування свободи оточували не завжди самі далекоглядні і чесні люди. Як дань рабського минулого більшість із новоявлених державників любили більше оточення підлесників, ніж чесних і стійких працьовитих людей. Це приносило велику шкоду у важкі часи, коли психологія народу змінювалась досить швидко і він зневажливо дивився на дії своїх обранців. Йшов час обирали інших, але й вони були такими ж не далекоглядними у перспективах нації, а тому народ так і залишався обманутим. Стало очевидним, що кращих політиків і державних управлінців у нас немає, вони всі виховані в колишній тоталітарній системі

Повсюдно проявлялись факти, коли провідники революційних подій продовжували ігнорувати інтереси нації, а тому із-за їхніх деструктивних дій ентузіазм народу похитнувся, вони не розуміли, що його не вдасться за бажанням викликати знову. Нові політики забули, що захоплення народом перемогою треба було підтримувати з усією силою яка тільки була у нової влади. Хіба можна було зрушити таку гігантську силу, яка накопичувалася століттями, провести епохальну Помаранчеву революцію, яка стала переможною і толерантною без сили ентузіазму, адже це вимагало величезного напруження всіх духовних сил нації. Тільки ентузіазм і захоплення подихом свободи кликали на майдани маси людей, які з кожним днем все більше і рішучіше переходили на сторону підтримки національних інтересів свого народу і вітчизни.

Офіційні керівники уряду продовжували перебувати в безтурботності, вони не опікалися крупними національними і політичними цілями. У них не вистачало основ світогляду розвитку нації в складних сучасних умовах, не було елементарного розуміння законів розвитку людського суспільства в поєднанні з законами природи, що визначає реальний хід всієї державної політики. В той же час ті хто ці закони розумів з різних причин стояли в стороні від активної політики. В перші роки незалежності відбувалась спонтанна, але швидка зміна не тільки перших осіб державного керівництва, але й всієї державної служби.

Державні службовці до періоду незалежності, були виховані в старій імперській директивній системі управління, вони були добрі бюрократи, чесні і віддані справі. На відміну від них нові службовці малодосвідчені, ще й неосвічені та розбещені, які погрузли в корупції з якою ніхто не може справитися. З часів здобуття незалежності все радикально перемінилося, тепер від чиновників вимагають не знань та вміння, а скажімо тільки приналежності до тієї чи іншої партії, різні зв'язки – ідеологічні, родинні і інші. Люди, з самотійною думкою і незалежним характером, стали не потрібними, бо вони тільки перешкоджали вирішувати власні справи, здійснювати початкове нагромадження капіталу. Державні політики забувають, що дійсний авторитет держави покоїться на загальному довір'ї до вищих керівників, їхньої адміністрації, а не на розмовах в парламенті, схожих на лайку, нерідкими бійками, між дорослими дядьками і тітками, яка постійно транслюється населенню. Не державне управління, а цирк на тлі спантеличеного і збіднілого народу, який так і не второпав що насправді відбувається.

В суспільстві відсутнє довір'я і воно може з'явитися тільки тоді, коли державне законодавство буде відповідати громадянській справедливості, правдивості і чесності тих, хто взяв зобов'язання під час виборів захищати інтереси народу. На брехні, насильстві і підкупках урядова система трималася, як свідчить українська практика, не довго, як правило рік – півтора. Загальне довір'я громадян може стати результатом твердого впевнення в безкорисливості і чистоті урядових намірів, нарешті в чесності всіх державних органів управління. Люди бажають, щоб їхній провідник, якому вони вручили владу над собою був людиною чесною і сміливою, який би достойно оберігав чесноти нації і достойно виконував свої обов'язки. Однак, все це було марними надіями, провідники, ставши управлінцями втратили рішучість і їх охопила боротьба за урядові стільці та більший кусок пирога з національного багатства, яке підпільно ділиться через державний бюджет.

Революційне піднесення українського народу затихло, провідники помаранчевих подій здали одержану владу і хвиля українського відродження відкотилася далеко назад. Основні причини дві: перша, неможливо одержати перемогу силою над стійкими уявленнями та ідеями, прищепленими

комуністичною системою і російською імперською владою без наявності нової чіткої привабливої ідеї, як носія цільного національного світогляду; друга, в основу розбудови держави кожна нова влада брала не духовність народу, його культуру, традиції, мову, релігію, ідейне переосмислення нового становища нації, а економічне господарювання з розподілом і перерозподілом матеріальних та фінансових ресурсів серед невеликої частини суспільства.

Навіть великий революційний пафос, за яким не стояла потужна і зрозуміла для народу національна ідея, не зміг побороти, а тим більше знищити міцну стару ідею та позбавити можливості її повернутися на тимчасово втрачені позиції, а іноді навіть заново розповсюджуватися. Крім того, відсутність нової національної ідеї викликає серед народу справедливий протест проти того, що хтось береться за справу національної ваги без її належного знання. Отже, революційні події повинні були супроводжуватися не голими гаслами, невиправданими матеріальними і силовими обіцянками, а найперше боротьбою нової великої національної ідеї проти старої комуністично - імперської ідеї. У зв'язку з тим, що нова ідея не була проголошена, вона не протистояла старій, що і призвело до того результату, який одержав народ після помаранчевих подій – втрати більшості завоювань.

Народ побачив наскільки безідейна і хаотична була політика держави, але урядовці чомусь не задумувалися над тим, що вона неодмінно приведе до негативних наслідків для народу, нації і самої держави. Вони або були занадто дурними, або надмірно зарозумілими, щоб чому-небудь навчитися на власних чи чужих помилках. Після революції для багатьох стало зрозумілим, що ті адміністративні структури, які були покликані впроваджувати нові ідеї і зміцнювати державу, насправді стали основним фактором її послаблення, зокрема, адміністрації президента, уряду і парламенту. Добра доля вини ще з часів помаранчевої революції лежить на парламенті, коли було прийнято рішення про перегляд Конституції і зміни акцентів повноважень трьох гілок влади.

Нова ідея – це бачення української національної ідеї, її фундаментальні цілі і результати в перспективі, реальність яких досягається відповідними інструментами та організаційними заходами на всіх рівнях управління. Вірне бачення національної ідеї допомагатиме цілеспрямованому спрямуванню всієї енергії країни на досягнення визначеної цілі і одержання бажаних результатів. Щоб досягти вірного бачення цілі в усіх діях, починаючи з наукових досліджень і кінчаючи практикою, обов'язково треба дотримуватися системності, коли ціла проблема розглядається під кутом зору всіх її складових частин.

Перш за все бачення фундаментальних цінностей нації, держави, галузей, зовнішніх стосунків має бути повністю зорієнтоване на перспективу, відмежувавшись від минулого з різних відомих причин. Тому, майбутнє ні в якому разі не повинно бути скільки не будь копією минулого так як якісного

руху вперед не буде. До цього часу в Україні відсутня чітко сформульована нова ідея і ціль, а тому країна іде старим курсом у фарватері Росії, навіть щодо вступу до європейських структур. Стидно, але факт, коли велику країну, географічно розташовану в центрі Європи, не допускають до європейської спільноти і її структур. Взагалі такі шановані країни як Франція, Іспанія, Італія, Німеччина, Англія на державному рівні щось не дуже спілкуються з Україною, чомусь європейські державні достойники стороняться українських. В історичному минулому такого не допускалося.

Про відсутність системного бачення розвитку нації і держави в перспективі свідчить той факт, що влада до цього часу всі свої ресурси спрямовує не на розвиток країни в цілому, а тільки на її частину, а саме економіку та її окремі галузі. В той же час ніхто не опікується фундаментальними проблемами суспільства: як ввести країну в когорту цивілізованих країн; як вона зможе зустріти глобалізаційні процеси; чи сприйме вона закони дикого капіталізму, чи знайде інший шлях входження в ринкові відносини; як держава і її народ зустрине кліматичні зміни та нестачу енергоресурсів; як забезпечити країну і її народ від небезпеки можливого занепаду в складних умовах і зростання агресивності з усіх сторін; як вирішити проблему демографії, яка досягла загрозливого рівня; як подолати неймовірний розрив між доходами багатих і бідних, інші проблеми.

Зовсім не вирішується державна регіональна проблема в комплексі, щоб всі регіони йшли разом до єдиної цілі в єдиному національному баченні, забезпечуючи при цьому демократію, культурну автономію, економічний і соціальний розвиток регіону, дбаючи про високий рівень якості життя народу. В так званих регіонах відсутнє комплексне бачення майбутнього країни, навіть кожна область приймає закони, які йдуть в розріз з політикою держави як цілого. Приймаються закони про введення другої державної мови та федералізацію, іноді лунають погрози відмови сплачувати встановлені податки до центральної казни і інше. Коли ж мова заходить про рівень життя народу, пенсії, зарплати, розвиток тієї чи іншої галузі, то вся відповідальність переноситься на центральну владу.

Реальна українська дійсність дає достовірну основу стверджувати, що народ не бачить істинної причини того, що нація уже більше шістнадцяти років своєї самостійності не може навести порядку в усіх сферах суспільної життєдіяльності. Основну причину всіх своїх бід українське суспільство бачить в економічній нужді, але зовсім не звертають уваги на істинно основну причину всіх бід в минулі і теперішні часи, катастрофу в політичних, культурних, моральних і історичних факторах.

Проте, не тільки основна біда в тому, що народ не може ні почуттям, ні розумом цього збагнути, а в тому, що значна частина української інтелігенції твердо так думає і веде політичні, наукові і технічні обґрунтування своїм думкам. Вони доказують народу, що треба самостійно досягти висот в економіці, підвищити науково-технічний рівень і оздоровлення нації

наступить само собою, тоді можна проситися в європейські і світові структури. Правда, у своєму середовищі інтелігенція з цього питання на практиці розділена на дві частини: одна з них вважає, що поліпшити економічне становище можна тільки в тісній співпраці з Росією; інша частина, не менш потужна, тільки через інтеграцію з європейськими економічними структурами.

Найперше, це інтелігенти лівого толку з комуністичною і соціалістичною ідеологією, які вважають, що економічний фактор в союзі з Росією здатен вирішити всі проблеми в українському суспільстві. Праві сили також вважають основним економічний фактор, але в союзі з передовими країнами світу і Європи. Протистояння не дозволяє, навіть хоча і не вірній, але єдиній ідеології, вирішити проблему щодо поліпшення справ в Україні. У своїх потаємних роздумах комуністи і соціалісти дуже бажали б повернення до старих часів, створивши колишню імперію, яка мов крокодил, проковтнула б українську незалежність. Не тільки народ, але в першу чергу інтелігенція, чомусь не допускають, що економічні фактори, звичайно, відіграють важливу роль, але вони знаходяться на другому місці, а пальма першості належить факторам моралі, культури і політики.

Погляд на реалії українського суспільства підтверджує небачену різновекторність думок всіх без виключення. Це є важливою причиною того, що народ обирає владу, яка ніколи не виконує даних під час виборів обіцянок, обдурює своїх виборців, в засобах масової інформації, особливо на телебаченні, політики всіх рівнів і державні діячі між собою лаються, а за кулісами, за їхніми ж визнаннями, вони вітаються, кумуються, разом відпочивають, домовляються про особисті інтереси, тобто живуть у своє задоволення. Важливо ще й відмітити те, що “вожді” демократів повністю відмежувалися від інтелігенції, особливо митців і вчених, залишалися глухими до їхньої думки, а останні відповідали їм тим же.

Дивлячись на подвійність дій і безладдя в управлінні, міжнародних відносинах, культурі, кризових явищах в економіці і політиці, доведення народу до краю бідності, а державу до втрати незалежності, одержаної дорогою ціною, народ жорстоко критикує владу усіх рівнів, кожного політика і державного діяча, влаштовує акції непокори, з яких найбільш значущими стали “Україна без Кучми” і Помаранчева революція. В той же час, відчуваючи неприязнь народу політики і державні діячі в пориві гніву звинувачують народ, - яку владу обрали, така вона і є насправді, іноді навіть в засобах масової інформації обранці народу висувають звинувачення на адресу своїх виборців, правда, не так відкрито, а дуже обережно. Якщо зрозуміти їхню пташину мову, то вони говорять народу, - а навіщо ви нас таких обирали?

Широкомасштабні обопільні звинувачення не припиняються, але ніхто, за виключенням деяких журналістів, не признається про суцільні факти, коли обранці підкуповували виборців, влада жорстко підказувала, як і за кого

голосувати, а народ, гуртом і наодинці, добровільно йшов на приманку, бо переважно ніхто в кабінку не заходив під час голосування, продаючи свій голос за кілограм гречки, ковбаси, новорічних харчових продуктів, дві десятки гривень. Звичайно, далеко не всі продають свій голос так дешево, але відстоюють свої ідеї та ідеали, виборці, підтримуючи комуністів і соціалістів, обирають політиків, які не тільки їх зраджують, але ще й тягнуть країну назад до старих часів, до рабської залежності. На прикладі української дійсності можна сказати, що влада - дзеркало суспільства, всі пороки влади віддзеркалюють пороки народу, який її обирав. Кожен українець потребує допомоги, яка може надійти тільки від громади, згуртованого народу, як цільного організму.

Заради справедливості треба сказати, що не вина ні простого народу, ні його інтелігенції, а їхня біда у таких визначеннях проблем. Все знаходиться значно глибше ніж здається на поверхні політичної боротьби за владу. Кожна людина, а це простий народ та інтелігенція, постійно внутрішньо бореться сама з собою так як достоїнство, як закон, вимагає підпорядковувати чуттєве моральному, але людині це майже не під силу. Це і є важливим та суттєвим протиріччям між потребою природи і вимогами закону моралі, що в кінцевому підсумку породжує різноманітні відхилення.

Після того, як Україна здобула незалежність і відчула відносини до себе Росії, яка спохватилася, що необачно відпустила свого васала стало нарешті зрозумілим, що доля української нації вирішується виключно в Україні, в союзі з Європою, а не в Росії і в союзі з нею. Мають бути розмежовані не тільки політичні і економічні проблеми, але й культурні та мистецькі. Саме в цих сферах, а саме культурі і мистецтві української нації, відчувається застій, занепад і втрата національної особливості із-за чого нація стає неповноцінною. Більше того, віддалятися від Росії треба ще й тому, що вона, як уламок колишньої величезної імперії руйнується сама і спасти її не зможе ніхто. Україна, як велика самодостатня європейська держава, не повинна прив'язуватися до російського державного трупа, щоб не потрапити разом з нею в прірву конфліктів з мусульманським народом.

Проте, теперішній глава держави дотримується якихось параметрів демократії і вважає, що вони більш священні ніж вищі інтереси нації. Такий шлях веде до тиранії, адже народ не захоче миритися з подібним становищем і буде обурюватися та бунтувати, а для цього необачливим урядовцям його приходиться угамовувати. Ось чому істинні українці в таких умовах почувають себе не краще ніж в 60-ті роки ХХ століття в радянській імперії.

Але що могли здійснити істинні українці коли українські яничари, населення російського походження та влада країни в цілому виказували всіма своїми діями високу довіру і вдячність російській державі та її уряду. Хіба могли щось висловити проти росіян чи вчинити якийсь опір? Ні, не могли, бо їх очікувало приниження, осуд, як зрадників проти своїх друзів і братів слов'ян і така участь супроводжувала українців в усі роки незалежності.

Дожилися українці, коли на шістнадцятому році незалежності урядовцям, які посміли у своїй країні розмовляти українською мовою з російськими гостями, то влада жорстоко вказала своїм підлеглим на недопустимість такої вільності, нечувані жертви заради свого народу продовжувались. Треба суттєво врахувати, що яничарам і етнічним росіянам допомагають представники єврейської нації, які постійно оточують перших осіб в державі, щоб вони не посміли щось національне запровадити.

Передові нації у своїй боротьбі за права довели істину, що держава зобов'язана підтримати саме тих, хто вимушений вести боротьбу за святе право розмовляти і писати на своїй мові, тих, хто продовжує терпіти гоніння і переслідування за просту відданість своїй вітчизні, хто бачить свій край вільним і багатим, роблячи для цього все можливе. Одначе, справа в тому, що філософія сучасної держави сформована таким чином, коли до подібних високих істин вона ніколи не спроможна повернутися обличчям. В цьому контексті ще ніхто не задумався над моральними правилами і дією науки, покладених недостойною прислужливістю вчених під ноги тимчасовим державним політикам нашою меркантильною епохою.

Відомо, що марксистська теорія доказує першість в усьому економіки, а уже після цього політика, культура, мова і так далі. Проти марксистського вчення ще побоюються виступати, а тому вдаються до різних хитрощів, щоб обійти його. Досить вірно, але туманно кожному пояснюється, що мовляв коли боротимешся за хліб, то не матимеш ні його, ні свободи, а коли боротимешся за хліб і свободу, то матимеш тільки хліб, а коли боротимешся за свободу, то матимеш і хліб, і свободу. Проте, чимала частина представників сучасної теорії і практики підтримує думку, що сильна, багата і вільна держава зобов'язана виключно розвитку економіки, промисловості, будівництва, сільського господарства і торгівлі. За твердженням деяких творців подібне становище не суперечить природним і здоровим вимогам, а тому його треба відстоювати в майбутньому. Звідси виходить, що управляти державою треба відповідно до потреб і господарських устремлінь бізнесу, підприємців, власників основних секторів економіки. Спираючись на таку філософію занадто потужно держава, судова влада і сам бізнес відстоюють приватну власність. Скрізь інтерес бізнесу багатих, які привласнили національне багатство, а де народ, який його створив, його культура та вищі інтереси нації? Його ніхто не помічає, мов би він не існує.

Очікувати народу коли з'являться меценати для фінансування культури, розвитку мови, а ще й досягнення кінцевої мети на шляху до національної ідеї не оправдано і нереально. Це уділ давно минулих часів Терещенків, Ханенків і інших видатних українських добродійників, так як в сучасних умовах глобалізаційних економічних процесів меценатство залишилось в далекому минулому. Адже ніхто не може запевнити, що бізнесмен із Індії, Росії чи Ізраїлю буде вирішувати проблему української нації у розвитку її мови, культури, традицій, бо інший варіант був би смішним. Хибність

подібної філософії на рівні суспільства і держави постійно дає негативні результати. Ось чому всі розвинуті країни, пройшовши горнила періоду дикого капіталізму, повертаються до вирішення потреб народу, в них уже немає величезного діапазону між бідними і багатими, а є середній клас, є заможний народ.

Держава не може існувати як вільне об'єднання економічних суб'єктів, які вирішують суто власні інтереси, які стосуються їхніх господарських і сімейних задач. Це невеличка частина людей суспільства, яка сконцентрувала у своїх руках більшу частину економіки країни, або контроль над нею. Проте, на території держави проживає основна маса народу, об'єднаних фізичними і духовними інтересами продовжувати свій рід, свою націю, розвивати культуру, дотримуватися традицій і їх зміцнювати, досягти свободи, яка притаманна людині. Ці задачі можуть вирішувати для всього населення не меценати – бізнесмени, а держава, що є її основною цілю і смислом існування як надбудови суспільства. Дійсно вся економіка і її галузі являються в сучасних умовах тільки одним із багатьох засобів, необхідних для досягнення цілей всієї нації. В Україні є шанс, використовуючи досвід розвинутих країн, уникнути періоду дикого капіталізму, а дбати про народ і його запити.

Як в усьому тваринному світі, особливо це можемо простежити на прикладі мурашок, основною причиною утворення людських спільностей, які згодом переростали в держави, було збереження життя та продовження роду. Тому держава зовсім не є об'єднанням окремих підприємливих, занадто пронирливих, особин для ведення власної справи, а являється всенародним організмом для організації його життєдіяльності. Для підприємців, зайнятих своїми господарськими справами свобода нації, її культура і традиції не тільки далекі, але і чужі. Щоб переконатися у цьому треба подивитися у що перетворили гордість українського народу – Київ. Тому треба відмовитися від будівництва держави виключно на господарській діяльності приватних власників, бо це шлях поразки для всієї нації. У будівництві держави на першому місці має стати духовність нації в усьому її розмаїті. В минулому греки взагалі не могли терпіти матеріального без супроводу духовного, а тому, як відмітив у свій час Шіллер, для грека «Природа и нравственность, материя и дух, земля и небо с дивной красотой сливаются в его поэзии».⁴³

Люди, які володіють духовними, а не матеріальними якостями більше схильні до самопожертви заради національних інтересів, держави, вони здатні пожертвувати особистим інтересом заради загального блага. Бізнесмен, який володіє багатством країни, на таке не здатен. Людина добровільно може віддати своє життя за ідеали своєї нації, держави, навіть власні, але ніколи добровільно не вмирає за свій бізнес, господарство чи якусь справу. Отже, найважливішою умовою створення і збереження

⁴³ Ф.Шиллер. Собр. соч. в семи томах, Изд. Худ.лит., М., 1957, Т. 6, -С. 119

держави є перш за все всеохоплююче високе почуття спільності в кожного індивідуума і всього суспільства та їхня постійна готовність всіма засобами боротися за збереження цієї спільності. Тільки в таких націях процвітає героїзм, високий моральний дух і свобода. Прикладів мужності і рішучості до боротьби, готовності навіть віддати життя за збереження цілісності нації в українській історії не займати в інших народів.

Як мати оберігає свою дитину, як тигриця захищає своїх тигрят так кожен повинен оберігати цінності своєї нації, її цілісність, державу і кожного громадянина, беручи приклади з нашого героїчного минулого. Не треба забувати, що початковий етап побудови Давньоруської держави, яка перетворилась у Київську Русь, як державне утворення, розпочиналось героїчними зусиллями і добродійністю збирання союзів племен з часів князя Ігоря Старого. Спільність племен зростала, величезними зусиллями нову країну оберігали Київські князі і їхні дружини, боронили українську спільність Запорізькі козаки, хоча з великими протиріччями, але завзято відстоювали Русь гетьмани, аж поки не потрапили до ярма Російської імперії, захищали українську єдність герої періоду громадянської війни і воїни Української повстанської армії, у важких умовах російської імперії духовні і культурні цінності захищали герої 60-х років ХХ століття.

Тепер настала не менш героїчна епоха, коли кожен наш крок на шляху до свободи повинен бути продиктованим виключно усвідомленням необхідності великої цілі у досягненні національної ідеї. Це найважча робота і в цьому треба віддавати собі повний звіт, зрозуміти не тільки складність, але і незворотність шляху, а тому спокійно і виважено йти назустріч неминучому. Після помаранчевих подій та останніх виборів до парламенту відбулося банкрутство багатьох нових партій, а тому стало зрозумілим, що вони зовсім не спроможні служити справі відродження української нації, рівно як не змогли захистити і власний імідж. Їхні програми і розповсюджені тексти закликів показували, що члени партій і їхнє керівництво тільки шукають шляхи до своїх мрій, які також розмиті, за винятком меркантильних інтересів. Звичайно у багатьох на поверхні проглядалась добра воля, навіть віра у власну справу партії, які викладались у масово розповсюджуваних листочках у великих містах. Їхні тексти, як і тексти програм не узгоджувались з фундаментальними виступами та практичними діями партійних лідерів. Майже всі партії, за виключенням комуністів, – це ще сирий матеріал, який потребує належної обробки. Вони потребують нового змісту в дусі цінностей національної ідеї і визначення практичних цілей.

Щоб не впадати в ілюзію треба визнати, що в новітній історії героїка захисту спільності зазнала переоцінки в гіршу сторону. Приклади відношення держави та її керівників до воїнів Української повстанської армії, ліквідаторів Чорнобильської катастрофи 1986 року та до активних учасників Помаранчевої революції 2004 року призвели до того, що мабуть в даний час

уже важко народ підняти не тільки на боротьбу проти якогось ворога, але й закликати на майдани для проголошення навіть добрих програм. Партії мають задуматися над факторами здатними підняти людей на боротьбу за волю, а за неї ще прийдеться сильно боротися, викликати в них добровільно йти на жертви заради загальної справи. Можливо за велику платню дехто і тепер поїхав би спостерігати за виборами в саму гущу недоброзичливих організаторів виборів, але в революційні помаранчеві дні їхали добровільно, без зиску, що засвідчує історія.

Українська історія стверджує, що впродовж сторіч еліта нації боролася не за виробництво, не за зміцнення господарства, не за хліб, а за свободу, національну культуру і мову, територіальну цілісність, що в кінцевому підсумку у віковій боротьбі вдалося зберегти націю та державу. В той же час зміцнення духовних і національних цінностей захищало матеріальні інтереси народу, сприяло розвитку господарства, а тому українці ніколи не голодували, за винятком штучних голодоморів створених комуністами у ХХ столітті. Господарства ефективно розвиваються під захистом людей високих духовних і моральних якостей та створеної відповідної національної системи. Особливість цієї системи в тому, що господарювання не ставилося як першочергова задача держави, а все інше, як – то культура, мова, традиції, вищі інтереси нації і її духовність, на потом, як це бачимо в даний час. Матеріальні інтереси тепер ставляться на перший план, на них націлена вся політика держави, фінансові і матеріальні ресурси нації, наука і освіта, а як результат нація підрубує коріння спільності, її виживання, на кінець свого буття.

Доки видатні українці вели боротьбу за ідеали в 60-х роках, до тих пір вони були стійкими, їхню волю не ламали каземати і заслання, а коли вони повернулись до управління державою і зайнялися господарюванням, то їхня воля не проявила твердості у розбудові держави, вони терпіли поразку у незалежній країні, за яку особисто десятиліттями сиділи в тюрмах. За шістнадцять років української незалежності стало зрозумілим, що як тільки економіка стала єдиним змістом діяльності держави, то нищилась вся духовна і соціальна сфера в країні, держава залишається кволою, а галузі економіки, крупні, середні і дрібні господарства занепадають, як це ми бачимо на прикладі сільського господарства. В результаті зазнає втрат весь народ: зменшується чисельність населення із-за величезної смертності та втечі за кордон; процвітає наркоманія, алкоголізм і проституція; розпадаються сім'ї, а вулиці переповнені безпритульними дітьми; лікарі не лікують, вчителі не навчають, а державні управлінці не управляють.

В країнах, де відбувався бурний ріст народонаселення держава вживала заходів до збільшення продовольства доступного всім верствам населення, хоча це не вдається більшості країн. В Україні інша ситуація, зменшується населення за рахунок зниження народжуваності і зростання смертності. Однак і цю проблему треба також вирішувати за рахунок продовольства та

житлово-комунального господарства, в комплексі з духовними запитами, але подібним ні партії, ні держава не займаються, вони не ставлять цю проблему в центр своїх політичних і економічних задач. Треба не забувати, що зниження народжуваності відбувається в усіх розвинутих країнах, але погляньмо, що й там про духовність не думають.

Політичні діячі вважають, що проблема зростання народжуваності само собою вирішиться за рахунок підприємницької діяльності чи інших дешевих шляхів. Політики вважають, що люди хай займаються проблемами демографії, а ми будемо вирішувати їхню судьбу, займаючись власним збагаченням, але так не буває. Природничі процеси, особливо у тваринному світі підтверджують, що зростання чи зменшення популяції, скажімо медоносних бджіл чи мурашок, залежить виключно від наявності кормів. Однак, як показує досвід багатьох країн, зокрема Китаю, Індії, мусульманських країн справа не тільки в матеріальному забезпеченні, адже там залишається суцільна бідність більшості населення. Велика справа в цих країнах належить духовності і традиціям.

З усього видно, що українські провідники віддають свій народ на милість природі, її жорстоким законам. Адже відомо, що сама природа дуже часто із-за поганих кліматичних умов і недородах вдається до обмеження росту населення в окремих країнах. Природа здійснює це з великою безпощадністю, в яку закладена мудрість так як вона обмежує не стільки здатність до народження, як переважно створює труднощі виживання народжених. В результаті найменш захищені не витримують і гинуть, а залишаються тільки ті, що пройшли через безліч випробувань і вижили, які уже і мають право виводити потомство, яке в подальшому знову ж піддається важким і складним випробуванням. В такому становищі опинилась Україна, а це лежить вантажем на совісті сучасних українських провідників.

Чомусь наші новоявлені керманічі не враховують, що в період входження української нації в невідомі їй сфери розвитку цивілізації, а саме незалежності і ринкових відносин, ці випробування посилюються, але не всі індивіди витримують психологічні і фізіологічні випробування, що спричинили початок процесу зменшення населення в наслідок смертності і втечі з країни із-за несприятливих умов проживання. Звичайно це важкі втрати, але зменшення числа як правило призводить до зміцнення окремих індивідів, а в цілому до зміцнення всієї нації.

Єдине, що треба зробити так це не забороняти вимогам природної народжуваності, а навпаки все робити, щоб її стимулювати. Природа надає повну свободу народжуваності, але щомиті пам'ятати, що вона ж контролює складнощами число тих хто повинен залишитись, а хто ні. Природний відбір – це основний закон розвитку здорової нації, що бачимо на прикладі країн Азії, Середнього і Близького Сходу. Щоб протистояти належним чином проти таких закономірностей треба докласти левову частину ресурсів нації на зміцнення та удосконалення медицини. А щоб медицина розвивалась

належним чином треба законодавчо заборонити і піддати осуду поїздки на лікування, навіть незначні, за кордон державних посадовців високого рангу. Йти наперекір законам природи можна тільки деякий час, а пізніше природа накаже за неслухняність тим, що більш сильні народи займуть місце слабкіших, тобто недалекоглядно гуманність людей буде наказана гуманністю природи. Коли місце європейських народів займуть мусульманські народи та народи жовтої раси, то це і буде доказом правильності закону природного відбору про який думав великий англійський дослідник.

Глибинне падіння українського народу з висоти того становища, яке він займав в часи Ярослава Мудрого і Богдана Хмельницького вплинуло не тільки на фізичний стан, а в основному на моральний, що дуже важко піддається лікуванню. Україну знав світ, це була розвинута і шанована в Європі держава, багато правлячих сімей європейських країн родичалися з київською елітою, українських князів шанував Константинополь, українська держава була однією з сильніших країн у військовому відношенні, це була одна із багатих і сильних європейських країн. Тепер, коли український народ побував у віковому рабстві, коли в нього відібрали всі багатства, то і країну не хочуть прийняти до європейської співдружності, треба навіть доказувати, що Україна споконвічна європейська держава.

Парадокс, який рідко зустрічається в світовій практиці, в українському суспільстві існує і йому не видно кінця: чимало людей не люблять своєї мови, не турбуються про свою країну; їм не подобається відносини між українцями; зневажливо відносяться до національної культури і звичаїв; не впевнені у майбутньому ні нації, ні своєї держави. Подібне системне захворювання може призвести до величезної біди. Тому всі українці зобов'язані зосередитися не стільки на історії чи економіці країни, скільки на внутрішньому духовному становищі, здійснити над собою чесний і свідомий самосуд, розповсюдивши його на всі сфери життєдіяльності з метою очищення від існуючого духовного варварства: мораль, культуру, відносини між людьми, шанування своєї нації і держави, збереження природи, запобігти розпаду тіла нації. Подібна загроза реальна, а тому основна задача повернути і зміцнити цінності солідарності, зближення, поріднення, братства і взаємодопомоги. Українська нація такі випробування проходила в минулому, вона проходить їх і тепер, в ній формуються загартовані сили, які невдовзі здатні до великих звершень на шляху до свободи.

Для думаючих людей гіркота становища посилюється ще й тим, що падіння української держави і її народу відбулося з досить пристойної висоти чим і посилюється хвороба. Велике теперішнє приниження та жалюгідне становище країни, як прохача, в часи здобуття незалежності народ відмовляється вірити в неї, постійно чуються жалоби за тим рабським становищем в колишній російській імперії. Це уже катастрофа, симптоми якої були закладені в далекому минулому, коли виховували сучасних

керманичів країни в рабських умовах, в незалежність країни вони не вірили ні тоді, ні тепер, коли ведуть народ назад в рабство, коли безсовісно віддають владу, яку їм вручив народ. Народ зобов'язаний зрозуміти причини, щоб легше було лікувати політичну хворобу, яку йому спричинили. Влада довела суспільство і кожного громадянина до зтяжної хвороби. Лікування уже вимагає не парламентських розмов і бійок та вмовлянь одних вищих посадовців інших, а потрясіння, і чим воно буде різкішим тим буде більшою надія на видужування.

Але не в цьому його головне дійство, а ще й те, що заставить націю задуматися над своєю долею, а саме основне довідається чи зможе вона досягти бажаної свободи. Тут ще багато запитань, наприклад, чому так легко, з дозволу сказати демократи, зреклися влади, одержаної від народу в результаті помаранчевої революції? Справа в тому, що свободу треба одержати в боротьбі, а вона українцям була мов би дарована московськими боярами і їхніми прислужниками в Україні, які між собою не помирилися в 1991 році у боротьбі за владу.

Тепер наступники ти х же бояр і їхні лакеї в Україні, яких ще ой як багато, схаменулися і намагаються забрати свободу в українців назад, а їхні помаранчеві провідники, виховані на боярській ідеології старшого брата, поступово і напрочуд спокійно віддають її назад. Ось чому українцям ще прийдеться дуже сильно і настирно відстоювати свою свободу, але для цього потрібні нові провідники, які не знають боярської неволі. Події останніх часів засвідчують, що подальше відродження нації, національне піднесення не може ні продовжуватися, ні розпочинатися сучасними політичними партіями, які ще повністю знаходяться в полоні комуністичної російської ідеології і навіть прямо стають на шлях зрадницького режиму в незалежній державі. Українська національна ідея, новий світогляд народу всім теперішнім партіям чужі і не зрозумілі.

Дерево свободы должно время
от времени орошаться кровью
патриотов и тиранов. Это его
естественное удобрение.
Т. Джефферсон

УІІ. Нація, націонал-демократичні партії і їхні завдання

Мільйони українців все більше і більше прагнуть до ідеалу української державності в основі якої були б покладені національні цінності: збереження культури, мови, повернення своє історії, традицій, минулої слави,

збереження соборної держави. Це мрія за яку століттями боролися, оспівували в піснях і думках, яка була в реальній уяві мислителів, митців і національних державних та військових діячів. Проте, за шістнадцять років ще не знайшлася націонал-демократична сила, яка б очолила рух до кінцевої мети української нації. Справа ставиться таким чином: новітні політики, провідники чисельних партій і державні діячі прийняли за правило постійно твердити, що мовляв “народ обирає владу”, “народ вирішує напрями зовнішньої політики”, “народ бореться з корупцією” і багато іншого. В той же час кожен із цих політиків намагається самостійно нав’язати волю народу, заставити вирішувати ту чи іншу проблему так як він її уявляє.

Треба чітко усвідомити, що узагальнююче поняття “народ” має дуже багато значень, але організуватись і самостійно вирішити ту чи іншу проблему, яку йому нав’язують політикани, він може тільки тоді, коли з’являється національний лідер. Лідером може бути видатна особистість, визнана народом, або партія, якій довіряє народ. В Україні таким колегіальним лідером може стати націонал-демократична партія і в ній буде визнаний єдиний лідер, як особистість. Намагання узаконити три гілки влади, а в них три особистих лідери в Україні ніколи не приживеться, адже кожен істинний українець, як показує історія, буде тягнути ковдру на себе, створюючи постійну напругу в суспільстві.

За всі роки незалежності в гушавині українського суспільства постійно відчувається глибоке незадоволення тими діями, які провадить колишня партійна номенклатура та їхні послідовники, знаходячись на вершині сучасної влади. Натомість є чимало свідчень того, що мільйонні маси виношують якусь зовсім нову національну ідею, яка здатна радикально змінити теперішню ситуацію в країні. Незадоволення окремих груп населення має різноманітне вираження від безнадії на краще майбутнє, повної байдужості, озлоблення, обурення і відчаю до шаленого гніву, який виразився в акціях “Україна без Кучми” та організованого толерантного протесту під час Помаранчевої революції. Про причини подібного незадоволення населення свідчить чимало фактів обдурення переважної більшості населення в процесі розподілу державної власності спочатку в промисловості, а далі повторення подібного і аграрній сфері та торгівлі, незадоволення постійними і непрозорими виборами до владних структур під пильним наглядом влади із-за чого виборці не знають за кого голосувати. Проте це не основні глибинні причини незадоволення, так як вони знаходяться в площині духовності та досягнення історичної справедливості.

Основне завдання провідників нації, їхніх партій полягає в тому, щоб вивчити реальні течії думок і споконвічні мрії, під кутом зору практичних та духовних запитів народу для залучення під свої знамена всіх патріотів, принижених і незадоволених не тільки діями теперішньої влади, але і потребою звільнення своєї духовності від рабського минулого. Народ піде під національні знамена, а він доказав в помаранчеві дні свою згуртованість,

тільки тоді, коли переконається у тому, що його провідники не верхогляди і кар'єристи, не торгівці за посади, а відкриті захисники віковичних помислів народу про національну ідею здобуття волі, розбудову соборної української держави, про багате і радісне життя.

Прошло уже більше півтора десятиліття, але нічого не вдається, навіть в теперішній парламентській корупції і продажності політиків треба продовжувати боротьбу, започатковану під час Помаранчевої революції. В разі визначення кінцевої мети, залучивши до загальнонаціональної боротьби найширші верстви населення, перемога у реалізації національної ідеї, про яку мріяли попередні покоління, буде забезпечена. Широкомасштабну боротьбу зобов'язаний продовжувати сам народ, під проводом молодих своїх провідників з національними ідеями. Наші політики, особливо ті, які очолюють партії, всю свою діяльність підпорядковують власним бажанням в державному будівництві як і в приватній справі. Партій в країні більше сотні і для кожної з них – своя ціль. Потрібно ж ставити єдину ціль, яка відповідає сподіванням народу, побудовану на виваженій національній ідеї. Подібну проблему вирішить тільки єдина партія, яка спроможна ставити єдину ціль і сформуванню єдності дій в ім'я спільних інтересів народу.

Після 1991 року в українському суспільстві, яке тільки вийшло з імперської залежності, спостерігалася досить строката картина: в цілому народ розірваний на дві частини – одна частина жалкує за колишнім Союзом, інша, навпаки, намагається втекти від нього і повернутися до Європи; інтелігенція також розділилась на три частини - перша, досить чисельна, прагнула залишитися в лоні Росії, як наступниці колишнього Союзу, друга, незначна, але високоінтелектуальна, прагнула до європейського співробітництва, третя, найбільш чисельна, тримала нейтралітет і дотримувалася споконвічного менталітету “моя хата з краю”. В цілому інтелігенція намагалася захистити свої ідеї і цілі духовними методами, без демонстрацій і відкритого опору, але це було безсилно перед натиском сил, які не бажали відпустити український народ з імперської багатовікової залежності. Як правило це була колишня комуністична номенклатура, яка постійно веде подвійну гру, обманюючи весь народ і його інтелігенцію, але підтримує вимоги тієї частини народу, яка докладала всіх зусиль, щоб залишитися у сфері російського впливу.

Прошарок народу, який дивиться в сторону Росії, складається з російськомовного населення, які лишень проживають в Україні, а тілом і душею, мовою і культурою, своїми помислами насправді є росіянами і ніякої української держави вони як не визнавали так і не визнають. До них приєднується значна частина українців, на яких російська культура, мова та комуністична ідеологія вплинули так сильно, що вони думають про Україну подібно до росіян і перетворились на яничарів. Окреслена частина населення, будучи громадянами своєї держави, людських традицій за якими вважається недозволенним протиставлятися своїми моральними і звичаями йде всупереч

проти того кола в якому проживає. Саме цей прошарок народу не має віри в українське майбутнє, вони пропагують зневіру у сили українського народу і раді кожному випадку бачити приниження українців перед іншими народами. Ця частина українського населення не хоче бути національною, вона свідомо, відкрито чи скрито, відкидає будь який захист національних інтересів і з великою охотою готові підставити шию будь-якому іноземному ярму. Цей прошарок населення чималий, його очолюють партії комуністів і соціалістів, а також тих, які сповідують російський вектор українського руху, а тому без цієї частини українського населення національне відродження в ближчій перспективі нереальне і неможливе.

Українська влада перших шістнадцяти років незалежності, якою народ постійно незадоволений із-за того, що вона: перше, не знає, що і як робити з одержаними повноваженнями; друге, не може відірватися від російської орбіти, постійно звиряє свої дії з кремлівськими господарями, як було століттями. Звичайно, під тиском народних мас, світових і європейських співтовариств постійно змінювалась виконавча і законодавча влади, але внутрішня її сутність залишалась незмінною, а Україна опинилась на роздоріжжі. Основною причиною подібної ситуації була не влада, як така, а виключно відсутність у конкретних вищих державних діячів волі і знань вести народ до його споконвічної мрії, що і стало причиною всіх бід в країні.

Подібне ми спостерігали, коли народ своїми виступами, революційними акціями демонстрував наявність у нього високого інстинкту національного самозбереження, але із-за того, що його провідники не мали сили волі всі завойовані позиції народ втрачав. Українські провідники, яким народ віддав владу, завойовану під час помаранчевих подій перегризли і бездарно подарували владу силам, проти яких народ боровся. Світова історія подібного сорому ще не знала, але приклади для світу продемонстрували українці, в яких кудись поділись воля до боротьби.

Особлива деструктивна роль у здачі народних завоювань належить лівим силам, які виявилися безпринципними не тільки до своїх виборців і обіцянок, але і до власних теоретичних основ. Заради дотримання антинаціональної політики вони об'єдналися з багатіями та ще й сумнівними, їхні лідери зрадили народ і своїх однодумців з коаліційних сил заради одержання владних посад, вони голосують за прийняття законів, спрямованих на підвищення комунальних платежів і зростання бідності народу та підвищення доходів багатіїв. Більшість народу соціально незахищена, в країні суцільний розбій і крадіжки, шматування земель і їхній розпродаж, а комуністи і соціалісти об'єднуються з тими, хто до такого стану довів країну. На озброєні лівих партій тільки брехня, зрада і фальсифікація, адже вони відкрито говорять, що будуть проти своїх коаліціантів. Не кращими, а може ще гіршими виявилися так звані демократичні провідники і їхні партії, їхня зрада, безхарактерність і відсутність волі викликають серед народу огиду.

Виходячи з висловленого і реальних подій на повістці дня постає завдання відродження та зміцненні політичної могутності українського народу за рахунок оздоровлення національного інстинкту самозбереження. Мова йде не про військову чи іншу силу, адже країна відмовилася від потужної ядерної зброї і має неефективну та слабо організовану армію, а виключно потенційну силу нації, закладену в її моральну силу опору, підкріплену нездоланною волею. Адже основним критерієм сили нації в сучасних умовах є не ядерна зброя, а сила волі до національного відродження і самозбереження дух до героїчної боротьби, як це демонстрували герої Крут, воїни УПА, борці проти сталінської ідеології, інтелігенція 60-х років ХХ століття.

Щоб досягти відродження української нації на основі посилення інстинкту самозбереження необхідно завоювати довіру не тільки істинних українців, які і без того віддають все задля національного відродження, а найперше, щоб національною ідеєю пройнялася та частина українського населення, яка продовжує залишатися антинаціональною і наперед критично налаштованою проти всього українського. Якщо істинним українцям треба забезпечити нормальне матеріальне життя, щоб вони із-за цього не виїздили на заробітки, то іншій частині населення, крім матеріального забезпечення, ще потребується духовне перевиховання у прихильності до країни, в якій проживає кожна особа.

У цьому контексті партії, які поставили завдання відродження і зміцнення реального суверенітету української держави на перший план зобов'язані ставити завдання завоювання довіри цих верств населення. З цією метою треба здійснювати досить виважену потужну внутрішню і зовнішню національну політику, яка б передбачала застосування доброзичливих, але не двозначних заходів, щоб у них повірили більш широкі маси народу. Хто не повірить в Україну, той може її і залишити, але в цьому випадку всі сторони будуть задоволені.

Звичайно, що пропаганда проведення таких заходів має бути зосереджена не на політичних діячах різних рівнів, що уже пройшли вишкіл у партіях типу комуністів та соціалістів, які ніколи не стануть на національний шлях, а широкі верстви населення, які вийшли з комуністичного впливу, але ще не обрали свого кінцевого рішення. При цьому треба враховувати, що політики, які уже сформували свої українські антинаціональні погляди, готові пускати в дію самі витончені, жорстокі і безпощадні засоби боротьби. Згадаймо як під час Помаранчевої революції скаженіли і погрожували розколом країни, відокремленням окремих областей та переходом їх під владу сусідньої держави, відмова їх сплачувати податки до державного бюджету, провадили багато інших антиукраїнських дій. Провідники відомих лівих політичних партій будуть продовжувати боротьбу проти національного відродження із-за інстинкту власного самозбереження, а тому одна із важливих задач вирішити проблему саме з такими діячами і

їхніми партіями, як основними фігурантами українського національного занепаду в минулому і сучасному періодах. Прийде час і вони будуть відповідати перед судом історії, але тепер треба вжити прагматичних невідкладних дій, щоб не потрапити в пастку, яка ними постійно готується.

Цілком зрозуміло, що представники таких сил не будуть зупинятися і в майбутньому, щоб зашкодити українському відродженню, використовуючи для цього допомогу деяких сусідніх держав, а особливо парламент, який спроможний зірвати як внутрішню так і зовнішню політику, спрямовану на розбудову національної держави. Подібні політичні сили спираються на багатомільйонну чисельність українського населення російського походження і українських яничар. Практика після 1991 року показала, що європейські країни, європейські та міжнародні політичні і економічні організації скептично відносяться до української держави, не бажають заключати договори із-за того, що значна частина активних верств населення не підтримують рішучу національну зовнішню політику. Це кожен українець відчув під час проведення зовнішньої політики стосовно НАТО, Європейського союзу, СОТ і інших, а також прохолодного відношення майже всіх великих країн Європи з розвинутою демократією.

Чи не стидно українським партійним функціонерам, що до України так і не приїдять перші особи, навіть міністри таких країн як Англії, Франції, Іспанії, Італії, Греції, Австрії і багатьох інших. Здається, що подібне відношення європейських країн до України чи не турбує владу, чи вона не здатна зрозуміти ситуації, чи вона все бачить і все знає, але нічого не може зробити. Навіть глава держави, який прийшов до влади за допомогою демократичних національних сил, здає завоювання народу, його уже не так тепло приймають в інших країнах, як це було після помаранчевих подій. Це національна проблема, стид і ганьба на весь світ, народи якого сміються з українців, знизуючи при цьому плечима.

Реалії минулого і сучасності стверджують, що українська незалежність не може бути досягнута, спираючись на приклад невеличкого загону відчайдушних студентів проти регулярних військ Муравйова на початку ХХ століття та найнятих за гроші пенсіонерів і студентів для проведення акцій “протестів” проти деструктивних дій політиків на початку ХХІ століття. Незалежність країни буде досягнута лише при умові, коли за неї буде боротися весь прогресивний народ, або хоча б переважна його більшість. Для цього найперше необхідно об’єднати волю і силу духу всього народного організму. Адже якщо народ із-за політичних переконань не хоче ніякого національного відродження, то нічого з цим не вдієш, бо це право людини.

Треба раз і назавжди усвідомити, що скільки б ми не вели пропагандистської риторики, то нічого не досягнемо, окрім неприязні, у переконанні комуністів і соціалістів відмовитися від своєї згубної ідеології. Проти цих партій треба використовувати не агітацію, а різноманітну боротьбу, аж до заборони. У політичній боротьбі до якої залучають народ, існують й

інші дуже поширені у світі риси, які проявляються. Народ повинен відмежуватися від партій і їхньої боротьби та не піддаватися хитрощам з боку партійних висуванців, які, щоб пройти до влади, вдаються до ганебного підкупу виборців за мізерію срібняків.

Не треба забувати ще й прагнення нашої північної сусідки протистояти завоюванню українцями своєї реальної незалежності, коли будь-які дії влади чи демократичних сил знаходяться під пильним наглядом тисяч ревливих північних очей членів проросійських партій. Чимало українських політиків і навіть вищих урядовців постійно виїждять до Кремля і обговорюють всі ситуації у своїй країні, а в разі потреби включається потужна сила сусідньої держави для підтримки вигідних чи блокування не вигідних їй процесів. Україна єдина у світі держава, що надала другий особливий приклад, як можна консультиватися владним посадовцям з владою сусідньої держави проти інтересів власного народу.

Якщо подібних негідників буде не так багато, то це не так зашкодить державі і нації, а коли таких багато, як це має місце в сучасній українській дійсності, то їх треба залучити на сторону національних інтересів. Важлива роль тут належить боротьбі проти партій типу комуністів і соціалістів, які проповідують свою інтернаціональну тухлятину, нав'язуючи населенню думку протистояння національному відродженню. Навіть на поверхні видно, що ці партії проти національного відродження, адже ні один комуніст не володіє українською мовою, не знає національної історії і культури, кожен із них проти державного суверенітету.

Підводячи підсумки сказаному треба зробити висновок про те, що повернення до визнання України на міжнародній арені, як це було в часи Київської Русі, найперше можна досягти на основі зміцнення єдності та волі українського народу. Як би хто і що пропонував, але з усіх сторін видно, що українські прогресивні сили зобов'язані заволодіти прихильністю самих широких верств населення, як єдино можливий шлях досягнення цілей національної ідеї. Подібна прихильність має бути досягнута на основі впровадження цілей національної ідеї в гуцу широких верств населення з сім'ї, з дитинства, зі шкільної парти. Поняття «націоналіст» має перетворитися зі сварливого і глумливого, як в часи комуністичного правління та й тепер не краще, у гордість кожного громадянина країни, як представника української нації. який шанує свій народ, державу, її прапор, герб та гімн

Щоразу зайвий раз переконуємося, що українці позбавлені впродовж століть своєї національної гордості, вони нерідко не шанують свого національного гімну, герба і прапора, своєї держави, мови, культури і багато чого. Сталося так, що всі символи української демократії перетворилися на чужинські для більшості українського народу, а головна провина лежить на державі, яка зверхньо дивиться на почуття і традиції минулого, які повинні бути дорогими для всього народу, а їх затоптали в бруд сучасності. Влада мов би глуха і не розуміє, що це для неї велика небезпека так як населення скоро

зрозуміє потребу негативного свого ставлення до теперішнього режиму, як якийсь епізод на шляху української історії.

Завоювання прихильності широких верств населення треба розраховувати не як період одного чи десяти років, а це справа декількох поколінь від яких залежатиме майбутнє всього українського народу. Щоб пунктуально, у певному порядку, розсудливо і без емоцій розпочати і здійснювати важку роботу в цьому надзвичайно важливому напрямку завоювання прихильності широких верств населення і його об'єднання під національною ідеєю треба дотримуватися ряд важливих вимог.

1. Завоювання широких верств населення на сторону українського національного відродження і здобуття істинної свободи вимагає крім вирішення найсуттєвіших соціальних проблем, приносити в жертву інтелектуальні, матеріальні і фінансові ресурси як держави так і всіх бізнесових структур у зміцнення солідарності всього народу. Тут бізнес не повинен ставити на перший план будь-які власні вигоди, бо не бачити йому значного економічного зростання країни, а тому користі не буде ні громадянам, ні бізнесу, ні державі.

Націонал-демократичним рухам треба налагодити стосунки з усіма профспілками, які мають відіграти важливу роль у справі захисту національних цінностей при відстоюванні вимог працівників в усіх сферах суспільної діяльності, навіть тоді, коли це на деякий час не вигідно підприємцям чи органам управління. Національна єдність країни в недалекому майбутньому поверне всі втрати бізнесу та ще й з лишком. Подивіться скільки недоодрержує бізнес, бюджет і народ із-за чвар в країні між політиками і владними структурами.

Виховати широкі верстви населення в українському національному дусі можливо тільки на базі всемірного підвищення їхнього соціального рівня, починаючи від народження. Тільки такий шлях дозволить створити умови для кожної особистості долучитися до культурних цінностей нації. Не секрет, що лєвова частина російськомовного населення країни не володіють українською мовою, не бажають її вивчати і вживати, не говорячи про інші культурні цінності.

2. Впровадження національної ідеї не можливо здійснювати половинчатими заходами, бо не можна очікувати потомства, коли жінка буде наполовину вагітною. Щоб досягнути мети національної ідеї необхідні рішучі, на межі неймовірності, дії зосереджені на вирішенні конкретної задачі в напрямку досягнення цілі. Ось чому для завоювання прихильності всього народу до національної ідеї треба взяти на озброєння просту і зрозумілу мову: ти за чи проти національної ідеї. Не треба подібне розглядати під кутом зору, як це робилося зі вступом до НАТО, що мовляв народ ще не знає, що це таке. Національну ідею треба вивчити, знати і нею користуватися, бо це зміст внутрішнього життя суспільства країни в якій живе громадянин.

Як показала практика Помаранчевої революції сила маси полягала в її фанатичній вірі у вірності свого руху до кінцевої мети – свободи від ненависної влади. Все відбувалося толерантно, зрозуміло і просто, а це основа рушійної сили маси. Двигуном цієї сили була непереможна воля як всієї маси народу так і окремих особистостей. Звичайно це не так уявляють собі комуністи і соціалісти, які ще носяться зі своїм інтернаціоналізмом, який є шкідливим за своєю сутністю. У цьому контексті треба визнати, що для завоювання прихильності якоїсь частини народу треба одночасно вести боротьбу проти партій, які являються противниками ідеї української незалежності і самостійності. Сучасні праві партії національного спрямування зовсім не ведуть системної політичної і наукової боротьби проти цих партій, не викорінюють їхніх шкідливих теорій для критики, а тому народ не переконався у правоті демократичних сил і не вірить їм.

3. В країні створюється багато партій патріотичного, інколи псевдопатріотичного, спрямування, хоча лідера ні в одній із них немає, який би претендував на роль глави держави з великими правами, але і ще більшою відповідальністю. Звичайно, бажаючих безліч, але вони, очоливши державу чи міністерство, вирішують свої особисті справи, стають дуже багатими у бідній країні, а після цього тихо ідуть відпочивати в тінь. Немає толку й з того, що в країні при відсутності реальних демократичних свобод розпочали створення владу у вигляді дракона з трьома головами, які між собою протистоять, перетягуючи на себе владні повноваження – президент, уряд і парламент. Як у казці – лебідь, рак і щука. Лебідь уособлює президента, який хоче піднятися вгору, але не може; рак уособлює уряд, який тягнеться назад до колишньої імперії; щука уособлює парламент, де в каламутній воді різноманітними способами поїдають карасів, линків і дрібних рибок.

Тому українцям треба формувати свою нову національну еліту, особливо управлінську і державницьку, коріння якої впродовж трьох з половиною століть загаялись глибоко в тартари. На енергії і природній геніальності видатних особистостей націй формується культура і прогрес людської цивілізації. Кожна нація має свою історію появи і підтримки видатних особистостей в організації державного устрою, немає сумніву, що вона є і в Україні. Можна назвати величезний досвід Запорізької Січі, яка висувала, підтримувала своїх кошових отаманів і з нею зв'язана поява та підтримка майже всіх гетьманів, яких знає історія країни. Це була не президентська і не парламентська система управління, коли всі намагаються одне іншого контролювати, в результаті виходило тільки протистояння. В Січі обирали провідника, ставили йому жорсткі умови і завдання, після обрання він ставав володарем всієї повноти влади. Проте в разі допущення помилок його позбавляли влади, іноді навіть життя, таких гетьманів запоріжці не підтримували і вони втрачали владу, закінчуючи своє життя на півночі Росії.

Отже, в Україні треба культивувати видатні особистості, надавати їм великі права, але ставити конкретні жорсткі вимоги, щоб кожен знав свою

відповідальність перед нацією. Здійснив провину чи не виконав обіцянок, не треба очікувати якихось невідомо для чого встановлених строків, а звільняти і наказувати. Ними не можуть ставати люди, які хоча б трішки забруднені антиукраїнськими та анти людськими плямами: заплямовані корупцією та протизаконними діями; зі слабким здоров'ям і різними відхиленнями; ті хто був при владі і допустив прорахунки. По такому ж принципу треба будувати організаційну ланку управління в областях, районах і містах. Тільки такий підхід зупинить сповзання нації і країни до розпаду.

4. Націонал-демократичні рухи і партії українського відродження зобов'язані чітко визначитися з основами своєї діяльності.

Перше, дати наукове визначення формації, яку партія буде будувати при умові приходу до влади. До останнього часу владі невідомо, що вона буде, про це навіть президенти, які були при владі незалежної України, не знали і вони це привселюдно визнавали. Здебільшого здійснювалось фарбування у невідомі кольори старої формації комуністичного взірця, начіплюючи на неї деформовані ринкові відносини. Тому треба відмовитися від старої формації і приступити до розбудови української держави на принципово новому фундаменті відповідно до особливостей менталітету українського народу, його реальної історії, культури, традицій і національної ідеї.

Головне, треба чітко визнати і закріпити на державному рівні, прийнявши певний політичний закон, що в Україні будується **капіталізм, соціалізм, а може комунізм чи ще щось**. Спираючись на досвід розвинутих країн, які пройшли важкий шлях дикого капіталізму, Україна може обрати інший шлях, щоб уникнути, або пом'якшити початкового капіталістичного розвитку, де пригнічується особистість.

Найкращою формою організації державного управління у цій формації треба було б вважати ту, яка забезпечує зміцнення всіх низових адміністративно-територіальних управлінських структур при ідейному, моральному і фактичному впливу центральних органів влади. На організацію управлінської системи і методів слід дивитися не з точки зору демократії, а керуватися виключно прагматичної доцільності, яка виправдовує себе в усіх формаціях. Головне полягає в тому, щоб ідеї і їхні практичні рішення швидко доходили до всіх низових ланок з послідувачим перетворенням їх в конкретні дії. З такої концепції випливають правила, яких треба притримуватися всієї управлінської системи в державі:

а) Перш за все треба налагодити чітку роботу в центрі, створивши державний апарат з відданих справі управлінців, які підтримують національну ідею, володіють методами досягнення кінцевої мети. Основне завдання апарату, разом з усією системою управління держави, показати реальні досягнення, щоб в них переконався народ, викорінюючи залізом всяку брехню, яка може звести нанівець будь-які успіхи.

б) Формування і робота державної влади на всіх рівнів управлінської системи як в центрі так і на місцях кожна управлінська структура володіла

достатніми правами, матеріальними, фінансовими і іншими ресурсами для виконання своїх функцій. З цією метою для досягнення ефективності всієї державної системи треба встановити чіткий взаємозв'язок низових управлінських структур всіх територій з центром, забезпечити підготовку і підбір кадрів, встановити контроль. Особлива увага має приділятися підбору керівників кожного адміністративного центру, головними якостями якого мають бути поставлені на перше місце – здібність, беззастережна прихильність до національної ідеї, енергія і тверда воля у досягненні поставлених завдань. Ні в якому разі не можна призначати на посаду людину, яка не відповідає подібним вимогам так як справа буде завалена, впаде довіра народу до національної ідеї і можливості її досягнення.. Демократія – це не безладдя та безпечність.

Друге, українська влада і партії, які до неї причетні, повинні визначити чіткі взаємовідносини з релігіями всіх конфесій, погоджені з релігійними общинами. Практика останніх років незалежності показала, що ряд партій використовують релігію у власній політичній боротьбі, що є надзвичайно шкідливим для суспільства і самої церкви. Це переважно стосується церкви Московського патріархату.

5. Успіх боротьби за незалежність і досягнення національної ідеї залежить від того з ким збиратися у важку дорогу боротьби і її правдивості.

Перш за все слід чітко уявити з ким треба і з ким можна об'єднатися для боротьби? Якщо хтось думає, що доцільно об'єднатися правим партіям, які сповідують схожі національні ідеї, навколо якоїсь однієї партії, або навіть створити нову партію, яка буде сильнішою, то насправді це категорично не так. Об'єднання на компромісах і тимчасових вигодах декількох правих партій з перших днів і початкових кроків несе в собі зародки протиріч і внутрішньої слабкості. Подібне підтвердила українська дійсність: об'єднання багатьох правих партій в союз “Наша Україна”, які так і не досягли єдності, вони втратили навіть одержану владу; об'єднання “Нашої України”, БЮТ і соціалістів тривало короткий час і вони під дією зради одне одного розбіглися в різні сторони; очікує свого вибуху об'єднання 2006 року партій регіоналів, комуністів і соціалістів. Навіть об'єднання партій українського націонал-демократичного спрямування, заради проведення акцій під час Помаранчевої революції, луснуло як бульбашка на воді. Хоча їх зрадили соціалісти, які з задніми думками примкнули до них, але, як показали наступні події в цьому об'єднанні, і без зрад соціалістів було б не краще.

Об'єднання партій різних політичних течій та ідеологій, наприклад соціалісти і комуністи з регіоналами, то це суперечить не тільки законам розвитку суспільства, але й фундаментальним підвалинам партійної ідеології. Подібні об'єднання політичних сил швидкоплинні, тимчасові і для суспільства шкідливі. Маємо чимало прикладів, коли в областях, зокрема в Полтавській та інших, спроби об'єднати націонал-демократичні сили терпіли поразку із-за чисто українського менталітету: кожен вважав себе най, най, най

“раціональнішим”, “правішим”, “демократичним”, “видатнішим в рухах”, “багатшим”, “ближчим до...”, але червоною лінією були амбіції. На державному рівні це яскраво засвітилось перед спантеленим народом, особливо учасниками помаранчевих подій, під час скандального з’їзду “Народного союзу “Наша Україна” в листопаді 2006р., два тури якого, із-за амбіцій та глибинних причин, закінчилися нічим. Керманічі з’їзду чомусь думають, що народ не вгледів перетворення цього так званого “Народного союзу” у “Закрите акціонерне товариство” групи осіб, які його фінансують, а керівні партійці, без фінансових ресурсів, нічого вдіяти не здатні.

Згадаймо як пишно підписували партійні провідники “Універсал – 2006” і як розпочали діяти зразу ж, вийшовши за ворота, кожен самостійно вирішував внутрішню і зовнішню політику, яка тягнулась в три сторони. В результаті все зупинилося, не розвивалось, а погіршувалося, але ніяк не покращувалося. Такі партійні об’єднання, маючи протилежні вектори прикладання зусиль, аж ніяк не спроможні витримати шквали потужних буревіїв та протистояти столітнім традиціям, які виробились під тиском нашарувань перебування в рабстві сусідніх держав.

Виходячи з вище наведеного націонал-демократична партія чи рух зобов’язані заново створюватися, мати єдине своє вчення, на нього покладатися і невпинно, з фантастичною силою, його захищати та впроваджувати в життя. Партії, які сповідують націонал-демократичні принципи, з метою підтвердження своїх намірів сприяти відродженню, зміцненню української нації та держави, мають розпуститися і запропонувати своїм членам добровільно перейти до заново створеної націонал-демократичної партії. Всякі кишенькові партії мають розпуститися, або йти своїм шляхом. Особливо це стосується всіх дрібних партій правого спрямування під об’єднаною, досить дивною назвою “Правиця”. Сучасна українська помилка в історичному і поточному плані полягатиме в тому, що українці хочуть повторити помилки у стратегічному плані, які уже використовували наші предки. Нам не слід наслідувати минулі помилки, ми зобов’язані придумати шляхи чи засоби, як нам самостійно справитися з нашою національною бідю. Нашою основною бідю було те, що ми постійно з кимсь об’єднувалися, а це закінчувалося для нації катастрофою.

Нова націонал-демократична партія зобов’язана виховувати своїх членів в дусі українського націоналізму і готових боротися за реалізацію основних канонів національної ідеї, відбиваючи напади зі сторони ворожих українцям елементів. На своїй землі кожен українець повинен відчувати вільно, розкуто, незалежно від будь - кого та будь - яких ворожих думок. Підбір членів партії має відбуватися за певними ознаками і рисами, притаманними істинним українцям. Істинним борцем за національну ідею і взагалі порядним українцем можна вважати того, на кого нападають російські засоби масової інформації та конкретні особи, теперішні комуністи і соціалісти. Саме такий

підхід має стати лакмусовим папером довіри до такої людини і особливо її висунення на державні пости.

6. Партійна пропаганда має вестись виключно в національних інтересах без ухилянь і подвійних стандартів, без обіцянок і домовленостей. В пропаганді справу треба вести таким чином, що Україна, як правонаступниця Київської Русі є прародителькою колишнього Московського князівства, яке розширилось до теперішньої Росії. Націонал-демократичні партія і всі її члени повинні бути переконливі в тому, що прийде час, коли відділене Московське князівство повернеться до своєї прародительки, визнаючи її культуру, історію, мову, традиції. Ось в такому розумінні можна пропагувати ідею на противагу тій, яку проповідують комуністи і соціалісти – Україна – Росія – Білорусь.

7. Україна тепер залишається без видатних людей, але їх не стало не через те, що вони не народжуються в країні, а із-за вилучення їх для потреб інших держав, приниження і проповідування невіри народу не тільки у видатні, але й середні свої можливості. Партія зобов'язана виявляти, турбуватися та відноситися з почуттям поваги до видатних особистостей, які уособлюють культурно-творчий прошарок нації, велич яких не можна замінити ніякими цінностями. Адже так як не можна замінити ніким великого поета, художника, мислителя, вченого так і не можна підміняти знаменитого державного чи військового діяча так як їхня управлінська діяльність є мистецтво. Подібного мистецтва вони здобувають не тільки в університетах, а переважно одержують разом з народженням, як подарунок Вищих Сил.

8. Нові націонал-демократичні партії і рухи, які будуть формуватися, повинні знати, що їм зашкодять люди, які прийдуть з інших партій, якщо подібний перехід здійснюватимуть з погляду приєднання та особистих кон'юнктурних цілей. Адже нічого не здатні внести нового в реалізацію національної ідеї люди, які не змогли домогтися позитивного за шістнадцять років незалежності країни, вони і самі не працювали, і не давали протилежній стороні щось зробити. Тому такі люди, не дивлячись на їхні недавні високі пости в державі, ні на що не придатні, від них треба відмежуватися і не допускати до будь-якої державної роботи. Як тільки вони проникнуть в ряди нової партії, то розпочнуть проповідувати власні ідеї та бізнесові інтереси. З погляду на це, потрібно рішуче, відкинувши догми минулого та амбіції, висувати лідерами молодих патріотів України, не пов'язаних з бізнесом, навіть якщо цей бізнес і “національно-патріотичний”.

9. В країні потрібні власні закони, але такі, які відповідають потребам людей і її захищають. Закони зобов'язані поважати людську природу, щоб заради держави не давати у жертву людину, а заставляти державу слугувати їй, людині. Закони державного будівництва – це мистецтво: в Спарті Лікурґ оголошував суворі закони, але дозволяв гультьайство, в той же час Солон в Афінах видавав зважені закони в гармонії з моральністю людей, але суворо карав за неробство. В результаті в Афінах розвивались знання, появились

поети, митці, мислителі, цвіла свобода і радість, працелюбність і багатство, розвивалося мистецтво. Саме в Афінах з'явилися Сократ, Софокл, Платон, а в Спарті – володарі і воїни, тиранія і рабство.

А чи були в українців свої закони? Ось питання з питань. Треба написати правду – були свої закони, але не довго, а більше чужі, була своя потужна держава, але століттями її знищували. Ось причина тому, що українці чужі як між собою так і до своєї країни. Виписуючи закони життєдіяльності націонал-демократичні партії, їхні лідери зобов'язані придивлятися до Біблії, де подається чимало практичних рекомендацій поведінки людини в сім'ї, громаді, суспільстві.

УІІІ. Уроки для націонал-демократичних партій.

Україна особлива країна, адже в усіх країнах світу ті партії, які не хотіли втрачати під ногами електоральний фундамент вони ні в якому разі не носили націоналістичний дух іншої країни, як скажімо партія Регіонів, а тим більше антинаціональний український дух, якими являються Соціалістична і Комуністична партії, а ще скільки дрібних антиукраїнських партій російського походження. Чому так вакханалія? Чи в цьому українська демократія, чому інші держави, такі як Росія, засилають до України свої партії. Національні партії, влада і найперше народ вправі спитати в себе і в сусідньої держави, - коли закінчиться імперське переслідування українського народу? Партії соромливо замовчують це зрозуміле навіть дітям, питання, - чому і коли? Влада періоду незалежності, як виконавча так і законодавча, в усі роки діє подібним чином відносно Заходу і Сходу – ні нашим, ні вашим. В сучасних умовах боротьби кожна націонал-демократична партія повинна визначитися у своїх пріоритетах.

Проросійські партії якраз і здобувають перемоги над проукраїнськими партіями при повній підтримці значної частини українського населення, переважно російського походження, але не тільки його, бо їх не більше 17% виборців. Вагомий внесок у перемогу проросійським партіям вносять етнічні українці, але які вважають своєю рідною мовою російську, а їх за переписом 2001р. було 14,8%, тобто більше п'яти мільйонів українців-яничарів, а це уже та відома третина населення, що тягне Україну назад в обійми Росії. Як бачимо боротьба російської мови проти української є тією складовою політики за яку Російська імперія бореться титанічними зусиллями ще з часів Петра I та Катерини II, знаючи всепереможну силу мови. В новітній історії до цих зусиль входить намагання законодавчо запровадити в Україні другу державну мову – російську, з цією метою на початку XXI століття пройшли хвилі затвердження обласними радами російської мови, як регіональної.

Нагальною проблемою української дійсності постає залучення широких мас всіх національностей, особливо українських яничарів, для

вирішення найважливішої проблеми української держави - завоювання незалежності в усіх сферах, зокрема у виробництві, культурі, політиці, духовності не тільки у відносинах з сусідніми державами, в першу чергу з Росією, але і в мисленні. Залучення все більшої частини виборців за рахунок російськомовного населення, особливо етнічних росіян, стає найпершим завданням націонал-демократичних партій. Провідники українського народу і сам народ мають високий інтелектуальний рівень, але основним їхнім недоліком продовжує залишатися їхня хвороба рабською бацилою, яка породжує пристосовництво, невиправдану боротьбу за тепле містечко, низький рівень національного патріотизму, зрадництво заради вигоди, навіть дрібної, скажімо державного посадового стільця і інші прикрі відхилення. Ось причина того, що кожен, як тільки зіп'явся на ноги в політиці, то зразу ж чіпляється за урядовий стілець, організовує свою кишенькову партію, аби бути при справі, а що діється з народом та державою, то їх не колише.

Партії переманювали членів з інших партій і хоча вони втрачали тільки тих, хто первісно внутрішньо не сповідував ідеали тих чи інших партій, а ввели їх за руку кон'юнктурні інтереси, все таки була нанесена велика шкода для єдності сил нації. Тепер, коли всі тимчасові кон'юнктурники висвітлюються, в партіях має наступити новітня епоха великої кардинальної партійної реформації старої системи. В противному разі партії, які цього не здійснять, не виконають своїх програмних місій і зникнуть.

В Україні безліч партій, кожна з яких не має достатньої сили, а тому тягнучи ковдру на себе руйнує основну національну ідею. На початок 2005р. існували такі рейтингові партії: Партія регіонів – (20,5%), партія “Наша Україна” – (17,1%), соціалістична партія – (8,0%), об'єднання “Батьківщина” – (6,7%), комуністична партія – (6,2), народна аграрна партія – (3,5%), прогресивна соцпартія – (2,1%), об'єднання “Жінки за майбутнє) – (1,9%), партія “трудова Україна” - (1,5%), партія промисловців і підприємців – (1,4%), партія зелених – (1,3%), соціал-демократична партія (об'єднана) – (1,2%), народний рух України – (1,0%), партія “Солідарність”– (1,0%), Українська народна партія – (0,9%), партія “Єдість” – (0,8%), партія “Єдина Україна” – (0,2%), Українська республіканська партія “Собор” - (0,2%) та багато інших дуже дрібних партій.

Під час виборів до Верховної Ради в 2006р. народ відмів всі ці дрібні партії і залишив п'ять, за яких із 25352380 виборців віддали свої голоси: Партія регіонів – 32,14%, БЮТ – 22,29%, “Наша Україна”–13,95%, соціалісти –5,69%, комуністи –3,66%. Навіть соціалісти, а тим більше комуністи на останньому рубежі, скоро їх не стане на державному небосхилі. Головне так це те, що всі керівники партій, особливо правого толку, між собою лаються, зраджують, а в цілому так і очікуй зненацька удару у спину.

На чолі кожної з них свій “вождь” з амбіціями. Подібне в українській історії повторяється віками, але нічому не навчає і в результаті на шії народу все сильніше закріплюється ярмо «Народ украинский разделился на

партии: кто стоял за великороссов, кто за поляков, кто за дружбу с татарами. Как всегда почти, к сожалению, бывает, к общим делам примешались частные делишки, возникли ссоры, распри и в конце концов вышло по пословице: запрягали – то и прямо, а поехали криво».⁴⁴ Амбіції партійних “вождів” і “вождиків” в теперішній політиці ефективно використовують проросійські політики. Вони вміло нацьковують одного керівника партії на іншого, як тільки один із “вождів” сильно виступить проти проросійських партій і політиків, то зразу ж чується, - ось бачите, цей “вождь” самостійно вирішує ту чи іншу проблему, а ви, зі своїми партіями, які входять до певного блоку партій, нічого не варті. І в українських блоках та об’єднаннях замість вирішення фундаментальних завдань розвитку держави розпочинається бродіння, руйнується єдність і так далі.

Саме тому національно налаштованих жителів української держави партійні програми не задовольняють так як ні в одній із них не знаходять відповідей для своїх запитань. В результаті мало людей вступає в такі партії, вони здебільшого малочисельні, кишенькові, а тому вони неспроможні допомогти національному відродженню українського народу, істинного, тобто повноцінного відродження в повному розумінні цього поняття. Народ демонструє вимогу, щоб дрібні партії розпустилися, вони зовсім не потрібні.

За більше як шістнадцять років незалежності українська нація не змогла подолати кризових явищ в усіх сферах свого життя із-за того, що в рядах всіх крупних партій знаходилися жорстокі зрадники. Якщо дати характеристику партії комуністів, які багато шкодять українському відродженню, то це організація минулого, куди вона продовжує тягнути український народ. Якби були надруковані таємні архіви про геноцид нації та розкрилися незліченні могили українського народу, то звідти повстали б кращі сини України, кращі господарі своєї землі, митці і вчені, інтелект нації, які стали жертвою зрадницької політики комуністів. З часу українського відродження комуністична і соціалістична партії та їм подібні всіма силами мішали проведенню належної організації державницької політики. Гальмували реорганізацію армії та внутрішніх силових органів, вступу в європейські структури, здійснення диверсифікації одержання енергетичних ресурсів, як основи національного захисту, і все виключно із-за єдиної цілі – поставити Україну в залежність від Росії. Ні одна із партій, навіть правих поглядів, рішуче не виступала проти забуття корінних інтересів нації, а їхні керівники, як вихованці лівих партій, щоразу виявлялися вродженими брехунами, вели народ назад, до колишнього непорушного Союзу. Керівники держави зовсім не віддають ніякого звіту про таку наругу над національними цінностями, мов би нічого не відбувається.

Якби українські партії, будучи істинно національними, у своїх програмах визначились позбутися прикрих негативних рис, які реп’яхом

⁴⁴ Марко Вовчок. Твори в двох томах, Вид-во “Дніпро”, К., 1983, Т. 2, -233

прилипли до українства, то на переконання багатьох українців, вони одержали б саме той потужний рух, який би залучив до нього широкі верстви населення і їм вдалося б, врешті решт, направити судьби українського народу на вірну дорогу вирішення найважливіших проблем. Реалії уже нашої незалежності свідчать, потрібний прихід провідників нації вільних від рабської хвороби і все буде краще ніж нав'язують українцям думати про себе. Хіба у нас немає достойних представників нації, керівників держави? Вони є і далеко не гірші від інших країн. Давайте подивимося, що в колишньому Союзі за всі роки його існування серед членів вищої влади імперії було чимало українців. На фотографії з членами політбюро ЦК КПРС і підпис - "В.Щербицький серед московських бояр". Вдивляємося в обличчя цих бояр: той же В. Щербицький - українець, сам Л.Брежнєв – переписаний українець, П.Шелест і М. Підгорний – істинні українці, а далі уже росіяни – О.Коси гін, М. Суслов та В. Андропов. Не останніми були на імперському олімпі українці, хоча їх прижимали і там. У цьому зв'язку не слід думати, що видатні українські провідники перевелися, мабуть ще не настав їхній час, нація зобов'язана створити умови їхньої появи. Найперше провідники мають бути людьми з високою і красивою мораллю, коли їхні поступки матимуть вигляд мимовільних дій природи.

Свій обов'язок провідник нації повинен виконувати з легкістю мов би ним рухає тільки природний інстинкт допомоги тим, хто її потребує, але без будь-яких умов і переконань. Такий провідник привселюдно зобов'язаний сказати, - я знаю, що нації і державі потрібна допомога і я її їм надаю, а для цього залишаю приватні інтереси. Нічого не буває красивішим, коли обов'язок виконується добровільно, природно, а це можуть чинити тільки вірні сини і дочки нації. Майдани і різні зібрання для таких діячів служать не засобом тиску, а стають потужною підтримкою його діянь на славу нації. Приклади таких людей в українській нації були в усі віки, а в найближчі часи – це воїни УПА та герої 60-х років ХХ століття, які нічого не вимагали і не вимагають, але все віддавали, щоб допомогти нації вирватися з тоталітарного режиму Російської імперії.

Особливою рисою провідника має стати його можливість подавати фундаментальні ідеї важливі для нації. Ідея тільки тоді матиме підтримку в суспільстві коли вона знайде певні відчуття в кожного його члена, щоб їхній розум власними внутрішніми законами мав змогу їх поєднати. Важливість такого поєднання полягає в тому, що в кожного можуть бути ідеї, які завжди є, але це індивідуальні, вони можуть бути сприйняті, а можливо і ні.

В програмах наших національних партій всього цього немає і це головний недолік теперішньої української держави, яка ніяк не може стати незалежною та вільною ось уже більше шістнадцяти років. Кожен представник українського народу після чергових виборів своїх провідників зразу ж, але постійно, ставить єдине запитання, а чи за тим поводитим ми йдемо. І такі запитання не випадкові, адже ще ні одному главі держави народ

не зміг дати позитивної оцінки після їхніх діянь, ні о-д-н-о-о-му! Українці вправі пишатися своїм героєм, як гордяться американці Рузвельтом, французи де Голем, англійці Черчіллем, німці Аденауером.

Сучасні чисельні і дрібні партії, які діють в Україні, нашвидку надрукували свої програми в яких вони відійшли від старої ідеології, але в яких новою ідеологією, сучасним світоглядним баченням і не пахне, у них нічим замінити вчення марксизму. Ті партії, які використовують стару ідеологію марксистського взірця, також не зможуть довго її експлуатувати, бо часи уже не ті та й електорат не той, який вимагає нових ідей, або нових партій. Особливо це стосується партій комуністів, соціалістів, регіонів і інших. Отже, настав час коли поява нової партії з сучасною ідеологією, стала об'єктивністю. Проте, націонал-демократичні партії взагалі ще не визначилися у своїй ідеології, яка б відповідала з однієї сторони українській нації, а з іншої українському народу, щоб досягнути злагоди у вирішенні національної ідеї.

Якщо заглибитися в істинну історію перебування України в складі російської імперії, то кожен переконається, що не тільки повернення до тісного об'єднання, але і тісна співпраця в політиці, культурі, мистецтві і економіці буде приносити українському народові тільки горе. За перші роки незалежності все яскравіше окреслюється розуміння, що судьби української нації залежать не від союзів з Росією та іншими сусідами, а виключно самостійно і в добрих відносинах з усіма сусідніми державами. З часів входження України в склад імперії з прикрістю виявлено не тільки застій, але і втрата багатьох національних цінностей в галузі культури, мистецтва, науки, що веде до залежності і деградації нації, признаки елементів яких ми бачимо і відчуваємо на собі.

Саме в часи незалежності раптово з'явилося важке гнітюче незадоволення, апатія охоплює все більші і більші верстви населення, а сталося це із-за того, що народ переконувався у внутрішній пустоті української держави, створеною імперською політикою. В багатьох людей появлялися думки, що врятувати таку державу від нового захоплення монстром російської імперії, амбіціями її керівників просто неможливо і в майбутньому український народ очікують нові нещастя. Існують всі признаки, що імперія і стосунки з нею здатні тільки чинити опір українському відродженню та приносити кожному достойному сину українського народу притиснення. Недоброзичливці готові сприяти і заохочувати все не українське, в країні скрізь російські книги і преса, російські пісні і їхні виконавці, чується не наша мова.

Українські партії, їхні ідеологи та лідери мовчать, ніхто не згадує про Москву, що вона заснована Великим князем Київської Русі Юрієм Долгоруким, який покоїться в церкві Спаса на Берестові у Києві. Яку роль надали народи півночі цьому місту? Воно стало символом тиску на духовність своєї української Альма матері, в ньому втілилась якась гріховна

завойовницька сила, особливими признаками міста стали хаотична суміш народів різної віри і безлічі національностей, які роз'їдали недостатньо зміцнену культуру. Держава, яка має таку столицю та величезну суміш народів в усій країні, не може ще довго існувати на такій величезній території. Є про що українцям говорити, щоб відбитися від колишніх поневолювачів.

Російська імперія схожа на старовинну мозаїку із дрібних різнокольорових камінчиків, які стали розсипатися наприкінці ХХ століття, із-за того що їх скріплював не природна речовина, а сила людської загарбницької волі. Довгий час здавалося, що цей силовий твір міцний, животворчий і потужний, але коли зникли людські носії цієї сили, то незначний поштовх часів Горбачова призвів до зруйнування всієї мозаїки, із дванадцяти союзних республік, і зібрати її неможливо. Однак, це тільки початок, процес пішов, є ще багато інших потужних державних формувань, автономних республік, округів, областей і народностей, які очікують волі, як усі живі істоти. Вони, мовби бджолина сім'я уже приготувилась до невідворотного роїння, будуть виборювати шлях до відокремлення і тільки сила може зупинити цей процес, як сталося з Чечнею, але таку силу треба мати, яку Росія втрачає. Великі імперії завжди руйнувалися і Російська не стане виключенням, хоча вона проіснувала значно більший період ніж Монгольська імперія.

Колишнє Московське царство напрочуд схоже на Монголію часі Чінгісхана, коли фантастичні діяння здійснив малочисельний монгольський народ, який ні до часу піднесення, ні після величезних завоювань, не відігравав будь-якої помітної ролі у світовій політиці. Московське царство не було відоме до східних завоювань, а після розвалу імперії Росія з ряду причин буде така ж непомітна як і теперішня Монголія. Розвал імперій не злий рок, а об'єктивна закономірність, яка відбувається навіть при ефективній діяльності тієї чи іншої імперії. Монголи були не тільки відмінними завойовниками, але і діловими громадянськими адміністраторами: в імперії повсюди вводили єдині і прозорі закони; поважали приватну власність; розвивали торгівлю; люди, товари та інформація переміщувались надійно, швидко і безпечно, чого ніколи не було в інших країнах; в імперії панувала небачена в часи середньовіччя повага до різних вірувань. Не дивлячись на великі позитивні риси Монгольська імперія розвалилась.

Росія уже фактично перестала бути імперією, але росіяни мовби забувають і цього не помічають, що внутрішні відносини в їхній батьківщині з кожним днем все ближче і ближче ведуть до її остаточного розпаду, а залишиться лише територія у вигляді Московського князівства. Ось тоді і настане час говорити про партнерські чи інші відносини між нащадками князів Київської Русі. З погляду перспективи треба вести політику таким чином, що не російський народ, який добродушний за своєю суттю,

проводить бездарну політику до українців, а його політики, які без чеснот і прямої обробляли суспільну думку зверху, нав'язуючи народу своє розуміння ситуації, йдучи назустріч національній катастрофі. Всі межі української і російської територій сфальсифіковані про що багато прикладів і українці ще безсилі щось доказати росіянам.

Росіянам ще й треба не забувати, що у світі не зникли теорії завойовників ХХ століття, щодо розширення життєвого простору. Ця теорія проголошує, що природа не визнає політичних границь, вона дає життя людським істотам на планеті і ті, хто матиме більше мужності і працездатності, беруть все для своїх потреб, за ними природа визнає право володіння на землі. Склалося так, що впродовж довгого періоду Московське князівство Київської Русі колонізувало все більші і більші території, вийшовши на простори Далекого Сходу. В той же час сусідній Китай обмежувався практично незмінною територією, але продовжував інтенсивно розмножуватися, що призвело до обмеження його ресурсів. Саме в цій країні яскраво простежується приклад теорії Мальтуса за якою населення зростає за геометричною прогресією, продовольство за арифметичною. Може з'явиться момент, а він ось, ось настане, коли нація, перенаселена на власній території, попросить частину малозаселеної території в іншій нації. На початку ХХІ століття на квадратний кілометр території на російському Далекому Сході проживає одна людина, а через річку на китайській території в сотні разів більше. Перерозподіл територій відбудеться, як тільки настане момент фактора часу.

Народи перенаселених країн наяву бачать через річку на Далекому Сході, що існує багато гігантських просторів, які зовсім не використовуються і очікують господаря. Такі землі під сумнівом, що належать тим, хто силою їх в минулому зайняв і сильніший може проявити свої претензії, щоб забезпечити себе харчами. У кого уже тепер більше мужності і старання в сучасних умовах, той володітиме вільними чи сумнівними просторами, адже ці землі в минулому були відібрані у тих, хто їх не мав здатності обробляти і охороняти. Нащадки тих далеких корінних народів знають про втрати своїх далеких пращурів і в їхніх думках “процес уже пішов”.

Не треба піддаватися ілюзіям, що мовляв у ХХІ столітті не станеться трагедія ХХ століття, коли Гітлер прямо заявив, що нові землі його країна може одержати тільки за рахунок Росії і це історичний факт, а історичні факти здатні повторюватися. Росія також нарощувала свої земельні наділи і першим плугом на приєднаних територіях були не орали, но мечі. З погляду на подібне становище в самій Росії в українській нації виникає правомірне запитання про доцільність домагання з боку росіян територіальних претензій, зокрема Криму, морських і інших територій, захисту російськомовного населення в Україні, вимагаючи для них введення спеціальної державної мови і багато інших зазіхань. Може краще запросити українське російськомовне населення для освоєння безмежних просторів Далекого

Сходу, щоб не було заздрощів сусіднього перенаселеного Китаю на безлюдність земель, там є і морські простори для прикладання зусиль замість претензій на українські води Каспію.

Якщо Росія і її правителі будуть виступати з територіальними і культурними претензіями до України, не освоюючи наявні величезні території, то вони невдовзі вичерпають сили і ресурсні можливості не то що освоювати, але і захищати власні територіальні простори. В Росії існують всі реальні мотивації забезпечити своє населення роботою і харчами, а тому претензії до України безпідставні і не витримують будь-якого пояснення ні теоретичного, ні практичного. Подібні пояснення українським партіям треба доносити через свої партійні програми та плани урядових дій як до українського люду так і урядовців та населення Росії. Це соковиті теми для партійних програм.

Націонал-демократичні партії зобов'язані постійно давати пояснення, з метою викорінення зол як в українській так і російській управлінських елітах, які полягають в наступному. Українські урядовці, особливо глави держав, продовжують хворіти рабською бацилою привнесеною вихованням поколінь в російській імперії, російські ж урядовці хворіють бацилою бажання прирощення територій, як їхні предки намагалися приєднати нові землі в Європі та Азії, проявляючи синдром колоніальної і торгової політики. Навколо подібних програмних особливостей і стане можливим розгортання широкомасштабної роботи. Всі інші гасла партій в Україні не діятимуть ні теоретично, ні практично.

Кожна українська національна партія зобов'язана закарбувати у своїй програмі, а кожен істинний українець має усвідомити і відповідно діяти, що розвал величезної російської імперії може дати реальне позбавлення української нації від рабської залежності, яка існувала більше трьох з половиною століть. Це реальна і відверта розмова про справи історичного процесу. Українці завжди горіли бажанням самостійно працювати у власній господі, у своїй країні і ось тепер доля дає їм шанс, хоча із-за об'єктивних причин, тобто через духовну руїну, спричинену віками, в перші роки своєї незалежності українські проводирі виявилися нездатними до ефективного управління державою і допомогти нації вийти з рабства. Тепер треба протистояти тискові і вести боротьбу за звільнення із рабства своєї духовності, виборювати своє право розмовляти мовою предків, бути просто відданим своїй вітчизні, відчувати гордість за причетність до української нації та своєї країни. Людина, яка не несе у своїй свідомості подібні відчуття, не може бути щасливою у земному короткому житті, не може бути задоволеною, вона все життя буде страждати до тієї хвилини, коли її країна не стане домом, де вона може одержати мир і спокій.

Нещастя, які обрушилися на Україну після здобуття нею незалежності, заставляє сотні тисяч українців, різноманітні партії задуматися над глибинними причинами, які породили сповзання країни до краху і завчасно

попередити катастрофу. Перебуваючи в складі російської імперії українці над такими проблемами не думали, вони змирилися зі своїм рабським становищем, а коли настала неждана свобода, то люди стали задумуватися над своїм становищем і долею країни, звертаючись до історії та внутрішніх переживань, щоб взяти у свої руки власну судьбу.

Чому сучасна Росія, як і колишня імперія, становить небезпеку? Ці державні утворення північного сусідства ніколи не вважали Україну своїм союзником, а лише народом васального до них підпорядкування, назвавши Київську Русь, до якої входило Московське князівство Малоросією і дуже пишалися такою несправедливою видумкою. Росіяни забули, що велич держави визначається не територією, а зовсім іншими атрибутами, а тому українцям соромно відчувати себе “малоросами” і носити таку назву.

Найперше треба, щоб народ через конкретну партію виховував своїх провідників, пропускаючи їх через суворі випробування. Українські провідники завжди добровільно надівали на свій народ ярмо, що простежується у віках, а на початку ХХІ ст. це простежується досить конкретно. Без злого умислу вся нація в Переяславі була добровільно Хмельницьким віддана в руки північному сусідові, який перетворив народ у рабів; кошовий Калнишевський без бою віддав царським військам Запорізьку Січ; на початку ХХІ століття президентам уже незалежної України, одержавши від повсталого народу владу, віддавали її своїм супротивникам на виборах, які сповідували приєднання до Росії або тісного з нею співробітництва в політиці, економіці і культурі, потурали захопленню української економіки росіянами.. Важливим є те, що і всі ці діячі вважали свої дії вірними, а сучасні деякі історики розшукують хоча б якісь позитивні сторони в їхніх діях: росіяни зі своєї сторони вихваляють їхні дії, українські патріоти також шукають якусь крупинку добра, щоб хоча б щось мати позитивне для продовження боротьби. Проте, все впирається в істину, яка полягає в тому, що європейські народи, коли наступала загроза незалежності бралися за меч, а українці в таких випадках сідали підписувати сумнівні угоди.

Історія підтвердила, що угода, підписана українським гетьманом з російським царем в Переяславі 1654 року була за відомо нереальною і про те, ще в ті часи, говорили українські державні і військові діячі, які відмежовувались від підписаного паперу. Невдовзі ставало зрозумілим, що ні єдина умова угоди не була виконана, але ярмо було накинута і український народ був у ньому три з половиною століття. Після здачі запоріжців на вимогу кошового, без бою, Січ була зруйнована, козаки розбрелися в чужі землі, а її доброго і хороброго отамана заслали на Соловки і він під землею провів довгих три десятиліття. Коли президент незалежної України, не впоравшись з управлінням державою, добровільно віддав владу представникам партій російського спрямування, то ще не відомо яку він понесе кару, але один із високих проросійських посадовців, що прийшов до

влади порекомендував президентові повіситися. Дивина, але теперішня українська економіка незалежної держави майже повністю контролюється, тобто належить російським бізнесменам. Не правда, цікава наша історія і роль провідників народу.

З погляду на такі погрози і наявність у кожного хвороби, викликаною бацилою рабства, в українського керівництва виник класичний випадок повної відсутності можливості проведення будь-якої зрозумілої лінії поведінки кожного із перших трьох глав держави початкового періоду незалежності. Ставало зрозумілим, що майбутнє України і її незалежність є головною проблемою можливості збереження української нації. Питання треба ставити, як кажуть, ребром: уявити і визначити життєдіяльність української нації в ближчій і віддаленій перспективі; як забезпечити українцям вільний розвиток, гарантуючи його в загальноєвропейській інтеграції; всемірний розвиток духовних сил нації на базі своєї культури, мови, звичаїв та історії. Подібні перспективи не спромоглися чітко визначити перші поводири у впродовж більше шістнадцяти років незалежності. Ніде немає відповіді куди прямуємо, яку мету хочемо досягти в короткій і в далекій перспективі.

Чи не є це свідченням недолугості та ущербності українських поводитирів з однієї сторони, безмежної ненависті і презирства російських урядовців до українського народу, намагаючись його використати у власних імперських намаганнях, з іншої сторони. Адже століттями російські можновладці принижували не тільки власний народ, а найбільше діставалося українцям, називаючи їх націоналістами, малоросами і іншими “ласкавими” прикметниками чим грішили проти свободи і незалежності українського народу. Чи можна це забути і далі мовчати навіть при добрій волі народу? Адже українцям, коли настали часи незалежності ставили ультиматум: або союз, або війна політична, економічна, культурна і навіть силова. Треба нарешті вступати у боротьбу, як діяли і діють інші народи, щоб не було соромно перед світом, щоб не сміялося з нас людство. Подивімось хоча б на невеличкі Прибалтійські країни, як їхній народ з гідністю відстоює свою незалежність перед Росією.

В Україні катастрофічно зменшується населення з двох основних причин – перевищення смертності над народжуваністю та виїзд за кордон. Цих дві обставини партії і керівники держави зобов'язані враховувати у своїх програмах і планах. Треба зробити все для зростання народжуваності, що є основним атрибутом відродження і зміцнення нації сучасному складному світі.

Всі, хто йде наперекір законам природи, знижуючи чи не стимулюючи народжуваність, понесе якусь кару: в даному випадку в майбутньому може виникнути загроза зникнення нації чи народів, більш сильні народи замінять слабих, серед них може опинитись й українська нація. Рано чи пізно природа за себе постоїть і відплатить за втручання в її закони, зокрема за

обмеження, різними методами, навіть бездіяльністю, народжуваності. Обмежуючи народжуваність людина втрачає своє майбутнє: Франція, інші країни Європи, в тому числі й Україна обмежували народжуваність і ось прийшов час, коли відтворення людських ресурсів на європейському континенті має величезні проблеми і всі країни відчують тиск зі сторони країн з мусульманським населенням, де релігія забороняє втручатися в процеси народжуваності.

Хто тут буде переможцем покаже історія, але у європейців занадто мало сил для протистояння мусульманам. В один якийсь момент весь континент може потрапити в розпорядження тієї частини людства, яка виховується за мусульманською культурою і володіє особливим інстинктом агресивності, їхня релігія і звичаї не забороняють народжуваність, вони розмножуються без обмежень, тамтешні народи більш наступальні та жорстокі. З погляду на те, що людству ще прийдеться вести важку боротьбу за своє існування взагалі, коли інстинкт самозбереження в кінцевому підсумку буде визначальним, до подібних процесів треба людині готуватися завчасно, як розумній живій істоті. Партії зобов'язані подібні процеси людської цивілізації відстежувати, передбачати у своїх програмах і практичній діяльності.

З точки зору майбутнього треба зміцнювати сільську місцевість на якій має бути зосереджена не тільки сировинна база, але і наближена до сировини переробна промисловість, а також торгівля продуктами переробки кінцевого споживання, які поставлятимуться в міста. Сільське господарство, переробна промисловість і торгівля, включаючи супермаркети в усіх містах, мають складати реальний агропромисловий сектор економіки країни – агропромисловий комплекс (АПК). Дрібне і середнє селянське господарство не зможе самотужки відродити село, збудувати його інфраструктуру, не зможе цього зробити і крупне господарство так як його господарі, як українська реальність, проживають в містах і сільська місцевість їх не цікавить.

Тільки в такому випадку крупний капітал буде осідати рівномірно на території країни чим забезпечить рівновагу між містом і селом, між сільським господарством і промисловістю Тепер всі ці важливі галузі, відірвані одна від іншої, перестануть бути гіпертрофірованими, між ними зникне нездорова конкуренція. Відсутність поєднання переробної промисловості і сільського господарства буде і надалі породжувати нездорові відносини між містом і селом, між міським і сільським населенням.

Користуючись завозом продуктів із-за кордону, промисловість і торгівля перестануть бути основою харчування нації, а стануть тільки одним із підсобних засобів для використання уже невеличкої частини вітчизняної сировини. В такій ролі ці дві галузі будуть занепадати, залежати від іноземних поставок, залишаючи вітчизняне сільське господарство без капітальних вкладень, яке буде приречене до кабальної залежності від усіх –

іноземних поставок, промисловості і торгівлі. Поєднання сільського господарства, промисловості і торгівлі сприятиме справі забезпечення незалежності нації від іноземної сировини, особливо в складні часи вступу країни до світової організації торгівлі (СОТ). Партії мають переконатися, що тільки за умов розвитку власної бази, переробки сировини і торгівлі кінцевими продуктами споживання, наша країна і народ здобудуть внутрішні сили від землі предків, які сприятимуть зміцненню волі жити і боротися за майбутнє нації. Зрозуміло, що приймати таке грандіозне рішення можна тільки тоді, коли всі націонал-демократичні партії, все політичне і економічне керівництво країни стають одностайними у вирішенні такої великої задачі. Це тому, що все уже розподілено, особливо промисловість і торгівля, та й сільське господарство також уже в руках крупних землевласників.

Треба уникнути розвалу села і сільського господарства, що є важливим завданням українців сучасного покоління. Чому нам здається загроза втрати селянського господарства значно більшою ніж руйнування і продаж всього українського флоту в перші роки незалежності, зупинення і руйнування таких флагманів промисловості як заводів Арсенал, Реле і автоматики, імені Артема, Машбуд в Дарниці, Дарницький шовковий комбінат і інші. Збудувати флот та подібні промислові підприємства значно легше ніж створити селянські господарства, заселити нові землі фермерами та створити виробничу і соціальну інфраструктуру.

Якщо в атмосфері невизначеності вектору українського розвитку ми зможемо посилити боротьбу на інтелектуальній і законодавчій основі, якщо ми станемо уособленням ідеї української нації та ідеї особистої відповідальності за свої дії, то боротьба за свободу і незалежність неминуче завершиться переконливою перемогою. Переважній більшості народу уже встигло набриднути стан вічної тривоги, а це довела Помаранчева революція 2004-2005 років.

Здавалося, що коли в помаранчеві дні українці твердо стали на національний шлях відродження, новостворена влада, розуміючи інтереси нації було зобов'язано якимось втихомирити тих, хто розбурхував національний розбрат, корупцію і злочинство, хто не хотів розуміти устремління народу досягти кінцевої мети у боротьбі за свободу. Зразу ж після помаранчевих днів багато чого було здійснено, недоброзичливці, побачивши наміри народу, притихли і добровільно визнавали свої помилки. Хто крав, втік за кордон до Росії, хто розділяв країну на шматки притих, всі очікували конкретних дій нової влади. Треба було від слів переходити до дій щодо закріплення перемоги, натомість глава держави декілька разів протягував руку переможеним, на їхнє здивування, давши їм можливість перевести дух, дочекатися кращих днів і в кінці одержати бажану владу в країні.

Помаранчеві провідники ні однієї обіцянки, даної народу на майданах в період революційних подій, так і не виконали, що у світовій історії ще не

спостерігалось. Глава держави перетворився із переможця в прохача, народ опинився в шоковому становищі і вже готовий не до революції, в яку перестали вірити, а до бунту проти всієї сучасної влади. В суспільстві панує стид і сором, народ у вищій степені стурбований тим, що влада зрадила не стільки помаранчеві ідеали, як втрату у можливість здобуття волі, очікуваної впродовж трьох з половиною століть. Особи, яких народ на руках приніс до владних стільців, зайняли протилежну обіцянкам позицію, наслідки якої можуть бути досить жахливими не тільки для влади, але і народу. Адже знову глава держави повернув народ до того періоду, коли стояло запитання “бути чи не бути” українській державі самостійною, а народ вільним.

Навіть в управлінні державою новітня історія вимагає переглядати власну політику. Кожна партія чи керівник держави перш за все повинні визначитися з ціллю, яка стоїть перед ними у визначеній перспективі, керуючись виключно національною ідеєю в управлінні державою. Шлях і методи досягнення цілі, яка є основою національної ідеї, розробляють спеціалісти органів державної влади, а основним координуючим органом має стати Міністерство економіки, а не Міністерство фінансів, як це практикується в даний час. Все чомусь в даний час поставлено з ніг на голову, коли першість у формуванні економічної політики віддається не загальноекономічній, а фінансовій структурі державного управління. Фіскальний підхід в управлінні, нав’язаний міжнародними фінансовими організаціями, для соціально-економічного розвитку щонайменше шкідливий.

ІХ. Формування української політики.

Внутрішня і зовнішня політика української держави в теперішніх умовах вкрай нестабільна і не передбачувана. Її не розуміє і не довіряє український народ, до неї з великою осторогою відносяться всі держави, європейські і світові міждержавні фінансово-економічні структури. Цьому є чимало об’єктивних причин. Україна скочується в прірву, в народі повсюдно чути про відсутність національного харизматичного лідера, насуваються хмари другого етапу Помаранчевої революції. Ті хто в минулому очолював революційні події з часом зрадили ідеї майданів з різних причин: перш за все глава держави виявився не здатним очолювати націю; керівник соціалістів проміняв ідеї майданів на високий стілець в державі; за соціалістом пішла і лідер революційних подій, яка заради вирішення власних інтересів ставала в ситуативні стосунки з комуністами та соціалістами, які завжди проти народу. Знову Україна немає реального національного лідера, бо всі дотепер відомі не витримали екзамену часу і стали піною, яку історія зносить.

Щоб державна політика була зрозумілою, прозорою і обов’язковою, якій повірили б як в середині країни так і за її межами націонал-демократичні партії повинні одержати реальний путівник у вигляді програми для

керівництва в діях для досягнення цілей національної ідеї, відкинувши всі застарілі уявлення про методи завоювання свободи і незалежності. Тільки при таких умовах на політичну арену країни виступить нова сила, яка заявить про рішучу боротьбу з усім старим, нав'язаним колишніми і теперішнім керівникам та їхнім послідовникам комуністичної епохи випестуваних на ідеології рабства і національного приниження. Новий рух покликаний зупинити катастрофу для нації і країни.

Перш за все треба відмітити, що в теперішніх умовах невизначеності не партії і її члени формують політику, а відбувається протистояння політиканів заради потребам більшості, але ця більшість не організована і їй нав'язують кожен хто чого хоче. Адже політична думка маси є тільки результатом обробки її духовних запитів і розумових здібностей, яка ведеться з неймовірною настирністю із застосуванням дрібних підкупів, як це сталося під час виборів київського голови 2006р. та використання різноманітних погроз.

Програма має містити кардинально нові підходи на відміну від програм всіх партій, які перефарбовувалась перед кожними виборами, вмещаючи в них дрібні, але дуже розмиті, обіцянки: збільшити виробництво і зарплату, створити робочі місця і подолати бідність, стримати інфляцію і зростання цін, підтримати сільське господарство і газо-транспортну галузь, збільшити фінансування освіти і науки. Ті ж майбутні обранці довели селян до розорення, але перед виборами дають їм швидкомовні обіцянки підтримати сільського товаровиробника, хоча як допомогти і що таке "підтримати" і хто такий тепер сільський товаровиробник не знають ні селянин, ні людина, яка претендує на депутатський мандат. Промисловцям дають обіцянку сприяти їхньому виробництву, просуванню товарів на ринку і бюджетну підтримку, споживачам обіцяють якісні товари і послуги, вчителям і лікарям підвищити платню, а пенсіонерам пенсію, а що вже стосується дітей, інвалідів і безпритульних, то їм проголошують захмарні обіцянки. А все ж залишиться як і було, нічого не зміниться на краще.

Що ж стосується корінних проблем нації, а саме розвиток культури, мови, традицій, історії, чітке визначення державних кордонів, відносини з європейськими чи світовими структурами і інші, то тут або замовчується відношення партії до тієї чи іншої проблеми, або дотримуються підходів з подвійними стандартами, вішаючи локшину на вуха виборцям, або прямі і чітко визначені антиукраїнські гасла, як це роблять комуністи і соціалісти різних кольорів. Звичайно виборці не орієнтуються в такій вакханалії політичної акробатики і голосують, покладаючись на свій розум, на підкуп, вимоги влади і погрози. Буває, що наївні виборці навіть вимагають від претендента записати в програму щось комусь допомогти, надіючись, що так і станеться. В програму записати ніхто ніколи не відмовляється, але після виборів програма стає нікому не потрібним папірцем і про неї всі забувають, а парламентарі займаються вирішенням власних інтересів. Так повторяється

систематичне обдурювання власного народу, а в цілому все схоже на сумну комедію. В результаті в суспільстві накопичується напруга створеної народним соромом, що обрали таких депутатів та ухилянням народних обранців від виконання даних ними обіцянок.

За роки незалежності і розбудови української державності нація довідалася, що для всіх політичних партій, правих лівих політична боротьба є тільки засобом для завоювання спочатку парламентських стільців, за допомогою яких вони займають високі державницькі посади. Ніякі національні цінності їх не цікавлять, вони навіть у своїх програмах таких новацій не передбачають і це зрозуміло. В той же час більшість народу все таки очікують появи національних героїв, як носіїв нового світогляду і національних ідей, здатних відстоювати національні цінності, здобувати волю і незалежність. Саме нова програма і нова націонал-демократична партія, своїми кардинально новими ідеями, буде залучати видатних особистостей з сильним духом, ставлячи заслін для дрібноти, вихованої на комуністичних ідеях рабської покори. Завадою у цій справі у теперішніх партій є те, що списки кандидатів закриті і відкриваються вони тільки після виборів. Коли зала Верховної Ради заповнюється новобранцями, то кого тільки там немає, але національні особистості відсутні. Основне завдання перед виборами кожної партії – оприлюднення списків тих кандидатів за яких буде голосувати народ.

Віра у справедливість усвідомлених цінностей і переконаність в них піднімає людину над твариною, зміцнює саме її існування у сучасному світі. Якщо у людини забрати якусь віру, скажімо цінності, які насаджувалися комуністичною ідеологією у ХХ столітті, і не дати кращої, або хоча б рівноцінної, заміни можна побачити сильне хитання фундаментальних основ буття людини. Під час комуністичного правління люди вірили в якісь, хоча і нездійсненні, але високі ідеали без яких взагалі немає сенсу людського життя. В Україні після здобуття незалежності були справедливо знищені комуністичні ідеали, але іншого нічого не вироблено і не запропоновано українському народу. Йде величезний опір антиукраїнських сил проти вироблення, проголошення і пропаганди українських національних ідеалів, розповсюджуючи думку, що їх не може бути в принципі без союзу з північним сусідом. Коли додати, що комуністична ідеологія витравила у більшості українців ще й релігійну віру в існування вищих сил природи і основ християнської релігії, то виявляється, що почуття народу спустошені, втрачена всяка віра у будь що. В цьому всі біди українського народу.

Повернути народу віру в ідеалі духовного і матеріального життя – основна задача політики на сучасному етапі. Ідеали духовного життя будуть прокладатися через розуміння національної культури, звичаїв, мови і непохитну віру в основи релігійних понять. Ідеали матеріального життя формуються через постулати нового світоглядного бачення майбутнього українського народу, вироблення і пропаганди цілей національної ідеї. Поступове і неухильне відстоювання свободи особистості і незалежності

держави допоможе перетворити ідеальні устремління народу в прекрасну дійсність. Принципи нового світогляду майбутнього українського народу будуть втілюватися в реальну дійсність тоді коли: перше, рух буде очолювати партія суто національного змісту і мислення, підтриманий потужними силами всього народу України; друге, буде внесена повна ясність стосовно характеру самої ідеї, цілей і основних рис пропонованого світогляду. Далі від загальних уявлень треба перейти до визначення політичної програми конкретної націонал-демократичної партії.

Якщо програма буде вироблена так, що вдасться мобілізувати рух народу до ідеалів національної ідеї, надавши йому чітких орієнтирів і правил, лише тоді вдасться перекласти на зрозумілу народів мову практичну політику і зміцнити його волю до боротьби. Тепер більшість політиків тільки проголошують, у вигляді побажань, що треба мати волю, навіть коли це стосується якогось нікудишнього закону, але нічого практичного не робиться для цього. Тут справа іде про зміцнення волі не тільки конкретної особи, а нації в цілому, бо без згуртування справа до ідеалів свободи просуватися не буде. Про це нам нагадують марно потрачені роки після здобуття незалежності, адже саме на роз'єднанні розігрують свої карти окремі політичні сили.

Перш за все треба визначити якої ж свободи хочемо, що це за поняття, про яке, здається, у кожного своє розуміння – від анархії до усамітнення. Дійсно, на перший погляд, свобода виражається в русі всього живого, підпорядкованого внутрішньому самовизначенню, що, у свою чергу, управляється волею кожного індивідуума, яка діє на основі виключно власного закону. Створюється враження, що кожен індивідуум підпорядковується виключно своїй волі і він вправі самотійно, незважаючи ні на що і ні на кого, діяти на свій розум. І це справедливо, бо все в природі, а людське суспільство є її частиною має бути цілим і підпорядковуватися єдиному закону природи, в той же час окремі складові, а це його члени, мають свій власний закон, свою волю, проявляючи її в царині свободи.

Однак, ні в природі в цілому, ні в людському суспільстві подібна єдність не може існувати без уступок, чи краще сказати жертв, зі сторони окремих частин в живій і неживій природі, а в людському суспільстві індивідумів, адже людина є однією з частинок природи. В той же час під час уступок неминує виникає зіткнення свобод кожного, а на практиці це означає просто фізичне чи моральне знищення одне іншого. У фізичній природі в такому випадку крупні дерева пригнічують малі; вода озера не захоче підкорятися закону берегів і буде розливатися; люди, тварини, хмари, вітер бажають рухатися за своїми власними законами; одні люди забруднюють воду і не дають нею користуватися іншим; кожен індивідуум людського суспільства хоче жити за власною волею; матки медоносних бджіл і мурашок, людські особини в захисті власних природних інтересів вступають в жорстке протиріччя, навіть доходять до знищення.

Де, скажіть на милість, гармонія всього суспільства чи природи в цілому, якщо кожен буде жити виключно турботою про себе і своїх близьких. Ось чому кожен, володіючи внутрішньою свободою, утримує себе в певних обмеженнях, щоб інші також мали змогу проявити свою свободу. Тому наймовірною складністю в суспільному житті дотримуватися правила – поважати чужу свободу, проявляючи свою. Найкращим дороговказом для кожного індивідуума є Біблія. Це не віра в надприродні сили і потойбічний світ, а виконання правил поведінки, які достатньо широко подаються в цій книзі книг.

Організаційне розуміння тієї чи іншої ідеї, зокрема української національної ідеї, можна тільки на основі чітко окресленого формулювання цієї ідеї і її цілей. Саме вони мають стати догматами партійних принципів нової партії і кожного її члена. Новий світогляд бачення пронизуватиме українську національну ідею, яка у свою чергу має включати закінчені форми догматів, які відбивають споконвічні мрії всього народу, що забезпечить можливість об'єднання більшості людей для досягнення успіху у боротьбі. Проти догматичного мислення злісно будуть виступати політики, які внутрішньо не сприймають визволення українців з рабства. Саме в національних догматах треба виробити символ національної віри на основі врахування практичних потреб народу, які вироблялися віками з урахуванням сильних і слабких сторін людей з якими прийдеться вирушати в далеку дорогу боротьби. Про тих, з ким йтимеш в далеку дорогу, як ще кажуть в народі, в розвідку, треба знати все так як не з усіма окремими людьми можна вирушати в невідомість, але від свого народу відмовитися не можна, бо він є такий, який є, а лише його треба досконало знати, хоча б в загальних рисах. Приклади зрадництва в партійних осередках в законодавчому органі влади і їхні наслідки у 2007 році свідчать, що це важлива проблема.

Українці зобов'язані себе неупереджено вивчити, зрозуміти як народ, який складається з багатьох націй. До речі у світі ще до цих пір не знають українців так як жителі української держави, незалежно від того росіяни вони чи українці, а розмовляли кожен російською мовою. Тому і всі негативи, якими користуються росіяни у світі завжди причіплюються також до українців. Щоб відмежуватися від невизначеності і стати українцем треба розмовляти своєю мовою, шанувати свою культуру і традиції. Розуміючи силу мови російська влада навіть тепер, в перші роки XXI століття, закликає і потужно впливає на колишні союзні республіки створювати сприятливі умови для розвитку російської мови, називаючи всіх жителів російського походження в тепер незалежних державах, співгромадянами російської держави. Це не що інше як великодержавне зазіхання на суверенітет незалежних країн, втручання у їхні внутрішні національні інтереси. Отже, українець повинен розмовляти українською, а росіянин, за бажанням, російською чи українською, так як росіянин чи яничар висловити може антиукраїнську зневагу як на українській так і російській мові.

Будуючи державу і формуючи українське суспільство в їхньому взаємозв'язку у політиці треба визначити відношення держави до крупних груп народу, зокрема за етнічними, віковими, фаховими, релігійними, освітніми, інтелектуальними і іншими структурами, якими їй прийдеться управляти. Наприклад комуністи в Росії чітко визначили своє політичне відношення до робітничого класу, інтелігенції, селян і міських жителів, комуністів і не комуністів і так далі. Підходи комуністів не прийнятні, але народ країни не можна розглядати як загальну масу, його слід хоча б згрупувати в крупні групи, щоб фокусувати на них відповідну увагу держави: перша група, це краща частина народу, люди, які працюють, готові до самопожертви і прояву мужності, особистості високих чеснот; друга, це сама гірша частина народу, яка ухиляється від праці, вони вміщують всі пороки людини-крадіжки, розбій, зрада, доноси, а також неконтрольовані природні інстинкти; третя група, сама більша частина народу, в якого немає яскраво виражених рис ні першої, ні другої груп. Звичайно, до кожної із цих груп держава повинна мати свої мистецькі підходи, але найбільше спиратися на народ першої групи, як провідників людей третьої групи. Тільки ці дві групи спроможні йти до поставленої національної цілі. Історія розвитку людства засвідчує, що переважання в суспільстві людей першої групи забезпечує розквіт держави і народу, навпаки, переважання людей другої групи, веде країну до занепаду, а народ до бідності і рабства. Друга група людей з'явилась із-за умов, які створені виключно, або переважно, державою, вони існували і в радянські часи, але їх прикривали, а в роки незалежності вони збільшились. Третя група народу, із-за своєї інертності і нерішучості, підпорядковується, як правило, тій групі, із перших двох, яка перемагає. Звичайно, з такими елементами народу важко будувати нову державу, практично неможливо.

Наведемо приклад із української дійсності, яка дає відповідь на неможливість українцям захистити одержану незалежність, знаходячись на межі можливого повторного повернення до російського залежності. Багато українців, яких можна віднести до першої групи, полягли: в період громадянської війни, намагаючись вирвати Україну із імперського впливу; в період війни 1939-1945рр., борючись на три фронти - проти поляків, німців і росіян; знесилені фізично і морально, а багато загинуло в російських таборах за свободу борців 60-х років ХХ століття. Тепер, коли Україна одержала, як подарунок, незалежність, завойовану перемогу героями минулого, користується не чисельний, але претензійний народ другої групи, за яким тихо йде чисельний народ третьої групи. В 2004-2005рр. відбулася Помаранчева революція в якій важливу роль відігравала маса людей із третьої групи всього народу, але керівництво цим рухом здійснювалось представниками народу, які відносяться до другої групи і, як результат, все провалилося, завойована народом третьої групи, влада була втрачена. Тепер величезна і основна маса народу, яка відноситься, скажемо умовно, до третьої групи, втратила всяку довіру до влади і політики взагалі. Верхівка влади, незалежно від того, до

якого кольору вона відноситься, обманула народ, який із-за зневіри в даний час нічого вдіяти не здатен, аж доки не прийдуть нові сили.

Замінити героїв, які загинули в борні за свободу впродовж всього ХХ століття тепер ніким, треба очікувати підростаючого покоління, яке поповнить народ, який вибув з першої групи. Представники народу другої групи, які захопили владу, категорично відмовляються шанувати пам'ять героїв періоду революційних подій після 1917р., вояків Української повстанської армії 1939-1945рр., борців 60-х років ХХ ст., згадаймо генерала П.Кравченка, В. Чорновола і багатьох інших. Склалась ситуація, що герої гинули за свободу і незалежність держави, а значна маса народу очікувала, а хто переможе за тим і йшла маса та користувалась результатами. Хіба можемо побачити у 2006р. людей на високих державних постах, які хоча б один раз були на будь-якому майдані країни в часи помаранчевих подій? Ні, і це відповідь на реальний поділ людей на групи та їхню орієнтацію в реальній дійсності.

Партії зобов'язані приділити максимум уваги, щоб привернути на свою сторону ту частину народу російського походження, які є частиною українського народу. Лише при умові, що хтось, тобто особа іншої нації, добровільно вивчає і знає українську мову, хоча і розмовляє російською, польською, єврейською та іншою, висловлює доброзичливе ставлення до українців і української держави, може вважатися позитивним явищем. Російський президент закликає народи інших країн російського походження переселятися до Росії.

Це досить цікавий факт, бо він покаже чи багато жителів України російського походження, які мають глибоке коріння в нашій державі, скористаються таким закликом. Адже багато з них, звичайно не всі, відносяться до так званої п'ятої колони і незадоволені країною проживання, закликають йти в якийсь міфічний союз з Росією. Ось якраз для них і є нагода показати щирість своїх галасувань про незадоволення країною в якій проживаєш і самостійно вирішити проблему об'єднання, переїхавши до бажаної країни. Українські ідеологи, політична еліта, високі посадовці і навіть засоби масової інформації про заклики російського президента переселитися на свою історичну батьківщину соромливо замовчують.

Свобода не заключается ни
в какой форме правления:
она находится в сердце
свободного человека.
Ж.-Ж. Руссо

Х. Вимоги до формування українська держави.

Всім відомо, що століттями України, як держави в міжнародному розумінні цього поняття, не існувало. Втративши в 1654 році свободу,

українці втратили вітчизну, у них залишилась тільки країна, яка стала для них чужою. У світі знали Росію, росіян, а тому українців приймали як росіян, а українську територію, як південну частину Росії. Це реалії і від них нам не треба викручуватися, а говорити прямо і однозначно, але при цьому твердо створювати нову державу - Україна.

Основна ціль розбудови держави, яку не слід забувати, не продовжувати збереження існуючої форми управління, тим більше застарілих урядів, а лише збереження народного начала. Реалії показали після помаранчевих подій, що вони відбулися не для приходу до влади нового президента та його сподвижників, а лише щоб зберегти українську націю, яка нищилась у своїй первозданній основі, її історію, мову, культуру, традиції. Треба зміцнювати українську націю так як держава єдиної національності впродовж дивовижно довгих періодів здатна переносити режими недосконалого правління і не загинути при цьому. Тільки через те, що українці довгий час зберігали свою національну чистоту, особливо в сільській місцевості, їм вдалося вистояти від тотального знищення. В сучасних умовах уже треба врахувати, що село, яке зберігало національну культуру і давало шанс українському народові виживати, уже знищено, що треба враховувати в національній політиці.

Українці доказали, що держава єдиної національності впродовж багатьох століть здатна перенести тяготи гноблення в імперській залежності і не загинути. Для українців настала пора відкрито займати позицію з усіх питань, зв'язаних з національною проблемою і рішуче відмовитися від безпринципних компромісів, досягнутих за круглими столами чи підписанням Універсалів, які підписуються з 1917р., але не виконувалися, як не виконувалися Переяславські угоди. В Україні ніхто не знає, де вони і чому вони мов би зникли?

Пристаючи до розбудови української держави треба постійно пам'ятати слова М. Грушевського, якого ми визнали провідником нації, який з сумом, але науково обґрунтовано доводив, що «Самостоятельно государственною жизнью украинский народ жил сравнительно недолго, в древнем периоде своей истории и затем, уже урывками только, в позднейших столетиях. Начиная с XIУ века он входит в состав иных, чужих государств, то служа пассивным объектом их управления, то стоя в более или менее определенной и резкой оппозиции этому управлению».⁴⁵ Майбутнім історикам ще прийдеться дещо підтвердити, але чимало спростувати та розглянути під іншим кутом зору. В той же час українська держава формувалась в надзвичайно складних умовах жорстких протиріч. Не забувайте, політики!

Фундаментом української державності має стати традиційний світогляд і відповідна ідеологія на основі яких формуватиметься законодавча, виконавча і судова влади, а тому вкрай важливо відмовитися від експериментів,

⁴⁵ М.С. Грушевский. Очерки истории украинского народа. К., "Льбидь", 1991, -С. 17

залишивши їх на майбутнє. Держава має будуватися на фундаментальних основах громадянського суспільства.

Перш за все що таке громадянське суспільство? Воно являє собою структурну організацію суспільства, в якій громада тієї чи іншої території спрямовує свої дії на краще виконання сумісних робіт, сприятливого пристосовування до навколишнього середовища, гуртового вирішення соціальних і економічних проблем. Громадянське суспільство здатне не допустити: зниження свободи особистості на користь суспільства і навпаки; зниження якості своїх політичних, культурних і бізнесових еліт чи провідників; поширення розгубленості і дезорієнтації в разі їхньої появи; панування багатих над бідними; розгулу чужинських культурних, звичаєвих і мовних вторгнень в інформаційний простір нації; симуляції у виконанні всіляких громадських робіт, вдаючи “бурхливу діяльність”; цинічного невиконання даних громаді чи цілому суспільству обіцянок на виборах чи при виконанні службових обов’язків; уникнення відповідальності і політичної смерті брехливими і не порядними політиками, зрадниками і відступниками; відокремлення дієвості кожного члена суспільства від їхнього практичного життя; уникнення звітності політиків і посадовців усіх рівнів, які розпоряджаються спільним добробутом, національними і державними інтересами, майбутнім народу; використання інших членів громади для приховування власних, за відомо зрадницьких чи приватницьких інтересів; приниження чи непошана членів суспільства, які віддають свої сили, вміння та ресурси для загальних потреб; поширення хабарництва, а навпаки, сприяти його знищенню; безкарності тих, хто проповідує чужі інтереси на шкоду суспільству чи окремої громади.

Життєдіяльність суспільства може бути розумно організованим при умові наявності і дотриманні стійких правил, форм і звичаїв, як це бачимо в ряді країн, зокрема Великій Британії. Історія свідчить, що Україна й вижила, як цілісне держане формування із-за стійких звичаїв, культури, мови. При цьому має домінувати світогляд, який спрямовує всі дії влади на досягнення рівноваги в державі, в основі якої стоять неперевершені цінності: з однієї сторони – цінність свобода розвитку особистості, з іншої – цінності здоров’я суспільства і кожного його громадянина. Шкідливо зменшувати або збільшувати свободу особистості на користь суспільства і навпаки. Непомірні коливання в ту чи іншу сторону не на користь ні особистості, ні суспільству, ні державі.

Першопричиною всіх діянь в цьому напрямку має стати дотримання постулату, виробленого філософською думкою, що дух народу, його історія, релігія і рівень політичної свободи тісно скріплені між собою і не можуть розглядатися окремо. У цьому контексті найперше треба розмежувати владу і державу, адже влада постійно змінюється, а держава постійна. До влади приходять люди нерідко посередні, авантюрні, егоїстичні і шкідливі, а тому народ до них відноситься негативно. Негатив до тимчасової влади не можна

переносити на державу, яка повинна бути для кожного жителя країни якщо не святинею, то поважатися і неухильно дотримуватися її законів. Якщо в державі і в суспільстві виникає потреба в якихось компромісах, то вони ніколи не повинні протиставлятися національним інтересам. Нерідко недоброзичливці розпалюють конфлікти, щоб досягти поступок, а в кінцевому підсумку втрачаються національні інтереси. В роки незалежності подібне практикується широко масштабно і йому треба покласти край.

Що українці знають про свою державу в минулому і сьогодні, з історії і реалій? Тільки після 1991р. стали говорити і осмислювати, що держави не було, а як її будувати ніхто так і не додумався. Один із президентів як то признався, що він не знає, який устрій ми будемо – соціалізм, комунізм чи капіталізм. Тепер про такі філософські категорії не згадують, але партії і політики розвивають шалену діяльність, не відаючи для чого вона і кому потрібна, хоча з практики відомо одне, що не народу. Українська держава з давнини до сьогодні розвивалась хвилями, був розквіт, були падіння, боротьба і піднесення, далі знову боротьба.⁴⁶

Давньоруська держава – Київська Русь (Руська земля, Давня Русь) будувалась і міцніла на таких велетенських силах: перше, князівській формі правління; друге, апарат управління, судочинства й збирання данини; третє, сухопутне військо і флот. Про цей період історія знає досить багато цікавого і повчального, але воно якось йде в сторону сучасної України. Київська Русь була однією з найбільших і наймогутніших держав середньовічного світу. Землі Київської Русі простяглися від Білого до Чорного морів від Карпатських гір до Волги, на них жили мужні і працелюбні люди, розвивалось землеробство і скотарство, ремесла і промисли, внутрішня і міжнародна торгівля. Руські торговці часто були на ринках Константинополя, Палермо, Дамаска, Багдада, Праги та інших великих міст. Високого рівня набув розвиток культури; архітектура, будівництво, живопис, скульптура, обробка матеріалів; складались літописи, історико-літературні твори, билини та історичні пісні, казки й легенди. Підтримувалися рівноправні стосунки з Візантією, Германією, Польщею, Чехією, Швецією, Норвегією. Все це потребує поглибленого вивчення в контексті сучасної України.

Литовсько-Польська доба українців в історії відображена мов порожнеча з часів Батисевої навали і початком Визвольних війн часів Б.Хмельницького. Після 1340р. і 40-річної запеклої воєнно-політичної боротьби Галичина відійшла до Польщі, Волинь до Литви, а далі до Литовського князівства відійшли Київщина, Сіверщина та Поділля. Традиція князівського правління в Києві назавжди перервалась. Московське князівство, навпаки, міцніло і розширювалось, приєднавши у 1478р. Новгородські землі і в 1485р. – велике Тверське князівство, Київ же був жорстоко пограбований 1482 року. Селяни українських земель, які склали

⁴⁶ Див. Схему. Додаток №1

більшість населення, відбували повинність на користь литовських князів і польських королів. В той же час із глибин українського етносу з'являлась нова національна поросль, зокрема у XV-XVI ст. на українських землях формувалась принципово нова соціальна група – козацтво. Діяльність, у вигляді “козакування”, згодом стало визначальним чинником суспільного життя українського народу.

Складний період бездержавності на українських землях впродовж двох століть був сповнений напруженою історичною роботою. Зокрема, в пониззі Дніпра сформувався укріплений центр-Січ на засадах воєнної демократії. Рабство, втеча селян – кріпаків на Січ, самостійне здійснення козаками своєї політики щодо Криму і Туреччини, виступ козаків на захист православ'я, вимага української еліти відновлення привілеїв, а також застосування руської мови в офіційному діловодстві і свободи віросповідання, накалило обстановку, яка вибухнула суспільною енергією на зламі XVI-XVII століть. Активізувалась національна свідомість української людності, яка викликала потребу пошуку свого етнічного коріння, державного устрою, культури і звичаїв. Сталося так, що місію виразника національних інтересів узяло на себе козацтво, виступивши фундатором нової української держави.

Гетьманська держава України будувалась на основі устрою козачого війська, виробленого в XVI-XVII ст., але в більш широкому масштабі, практикованого Б.Хмельницьким. Гетьманат і інститут полкової влади склали основу державного устрою в якому уживались протилежні принципи: строга військова дисципліна і необмежене народовладдя. Подібне поєднання було об'єктивно необхідним для відновлення державності після двох століть відсутності інституту держави. Державний устрій у загальному погляді був таким: перше, гетьманська форма правління; друге, адміністративний апарат - гетьманський штаб (“генеральна старшина”): генеральний обозний, генеральний судья, генеральний есаул, генеральний писар; третє, регіональні органи управління – полковник в кожному полку, його штаб і рада полковника, тобто полкова старшина, які вирішували адміністративні і судові справи не тільки полку, але і людності на приписаній до нього території; четверте, військова організація, яка вимагала великої дисципліни, субординації і сильної диктаторської влади вождя-гетьмана чи полковника.

Українська держава у складі Російської імперії. Більше як три з половиною століть Україна знову не мала власної незалежної держави, а те, що від неї залишилось, було сурогатом повністю залежним від Москви. Підписання Переяславських угод було виразом знищення всього державного устрою, сформованого за часів Гетьманщини.

З 1780р. Гетьманський державний устрій перетворювався на московський взірець: перше, імперська форма правління Росії; друге, Гетьманщина розділена на три намісництва з губернською формою правління – Київське, Чернігівське і Новгород-Сіверське; третє, полки перетворені на

регулярні загальноімперські полки; четверте, селянське населення було переведене на становище кріпаків Росії. В Істрії людської цивілізації це був єдиний приклад добровільного переходу в кріпацтво без будь якого опору. З тих часів навчилися бути в ярмі, а тепер тільки їх удосконалюють, як виразився сучасний поет, знавець технології уярмлення українців, Б. Олійник “Вже ж і ярма підновили (ми-воли з породою)”.

З 1917р. в Російській імперії до влади прийшли комуністи. Україна, яка не зуміла вийти зі складу імперії в буремні революційні часи, залишилась залежною від Москви. Її державний устрій нагадував васальну залежність: перше, одна із багатьох республік у складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік; друге, діяв уряд, контрольований комуністичною партією, при одночасній прямій залежності обох структур і всіх їхніх органів, вертикально і горизонтально, від Москви; третє, народ оброблявся ідеологічно в напрямку зникнення національних етнічних, культурних, звичаєвих і мовних ознак.

Україна – незалежна і самостійна держава. На кінець збулося – у 1991р. Україна одержала незалежність і свободу. З часу незалежності українська держава продовжує використовувати форму правління російських комуністів, так і не вернувши за шістнадцять років хоча б яких національних ознак. Навіть “незалежні” вищі урядовці погоджують основні свої дії з Москвою, визнаючи цим самим свою неспроможність зберегти державу як таку і забезпечити стійкість державного устрою, надаючи можливість чужим народам вирішувати у власних інтересах внутрішні українські справи. Не здійснено філософського усвідомлення історичного процесу української державності, відсутня сформована ідеологія розвитку української нації, влада так і не уявляє який устрій вона будує. Український народ не знає що і для чого здійснюється вся державна метушня і куди влада його веде, але здається, що тупцюємо на місці, хоча справи погіршуються.

В період, коли український народ мав свободу він розвивав свою державу, культуру, мову і релігію. Коли ж свобода була втрачена, то об’єктивно було суджено зникнути всьому тому, що її посилювало і відповідало потребам вільних людей. Саме тоді із свідомості кожного українця зникав взірець державного устрою, культурних надбань, мовних красот і традицій, релігійних уподобань, які притаманні для вільних людей, зникали і стиралися з пам’яті. За цілий великий народ тепер турбувалась чужинська влада, яка вказала кожному українцеві його обмежене місце у фізичній, науковій, мистецькій і навіть управлінській праці, але всі вони були прив’язані до інших передавальних механізмів таким чином, що самостійно нічого не вирішували. В результаті була втрачена можливість діяти кожному заради цілого, а тому кожен намагався працювати на себе чи під примусом на іншого, захищати себе різними методами.

За шістнадцятилітній період незалежності нічого не покращилось і люди стомилися від нав’язування їм безвихідних соціально-економічних шляхів розбудови держави, відсутності ідеї та обґрунтування суспільного

устрою, образу життя і життєстверджуючих цілей, яким треба слідувати в країні. За світоглядну сліпоту і абсурдну політику, відсутність філософської думки, незнання народної мудрості новоявлених провідників український народ платить велику ціну – зниження духовності, повсюдне горе, поламани судьби, хаос, розруха і руїна, геноцид власного народу, втрата національної незалежності. До керівництва державою, політикою, економікою та культурою ще так і не прийшли справжні патріоти, відчайдушні герої, вдумливі професіонали

З часів розвалу Київської Русі Україна була ареною битв і спустошення. Землі, які втрачала Київська Русь впродовж віків, складають довгий сумний список про реальний зміст якого українці ще не довідалися. Тепер тільки розрізнені спомини нагадують про більшість з них, але конкретних документів немає, які знищив час та люди з певним умислом, частина з них виправлена або прихована, але все робилось з умислом спотворення української національної історії. Кожне приєднання чи то до Австро-Угорщини, Польщі чи Росії супроводжувалось втратою не тільки культури і духовності, але й основної національної цінності-споконвічних українських земель. Саме основне, що їх ніхто не повертає, взагалі не бажають на такі теми говорити і цьому є чимало прикладів.

Одним із них може служити такий: коли Четвертим Універсалом Центральна рада проголосила незалежність України, то більшовики вимушені були розпочати 20 травня 1918р. переговори між уже гетьманською Україною Павла Скоропадського і більшовицькою Росією стосовно границі з урахуванням перепису населення 1897 року. Українська делегація запропонувала визнати границю, де проживали українці значно північніше і східніше теперішніх границь: північніше Бреста, через Жлобин, Трубчевськ, Старий Оскол, Льгов, Георгіу-Деж, Бутурлінівку. Російська делегація, очолювана Х.Раковським, не погодилася з поданими матеріалами української делегації і припинила переговори, а 10 листопада відбула до Росії. З перших днів російські комуністи стосовно України провадили лінію царизму, не дивлячись на те, що царизм мовби був повалений, але для українців імперські традиції залишилися непорушними, а навпаки, вони зміцнювалися і вдосконалювалися.

Україна досить пізно, порівняно з іншими державами світу, розпочала відроджувати, а вірніше сказати заново будувати свою державність, а тому немає ні державних діячів, ні політиків, які б відповідали новим потребам. І треба визнати, що це об'єктивна закономірність на яку вказував польський письменник Станіслав Лем «...общая тенденция, заметная буквально повсюду, в том числе и в США, такова, что возрастающей сложности государственных, социальных, технических и, наконец, глобальных проблем сопутствует явное снижение уровня компетентности правящих лиц».⁴⁷

⁴⁷ А.С. Мачехин. В поисках смысла. М., Олма-Пресс, 2004, -С8

Подібний низький рівень компенсується посиленням боротьби за владу, переповненої брехнею, якої не можуть уже переносити навіть наближені до основних “боротьбистів”, а на брехні неможливо формувати здорове суспільство і міцну державу, яку б поважали в середині країни і за її межами.

Держави, яка б відповідала національним інтересам українців, немає, а тому і влада, із-за відсутності ефективного механізму управління, не спроможна ефективно здійснювати своє повноваження. Щоб влада була стійкою і дієвою вона повинна мати широку популярність серед народу, володіти сильними силовими структурами і розвивати національні традиції.

Щоб конкретизувати сказане відмітимо фундамент будови держави: перше, існування України можливе в тому випадку, якщо буде створена міцна державна влада, яка ритмічно працює у відповідності з ретельно продуманим планом і мудро визначеною ціллю та володіє міцним апаратом внутрішнього і зовнішнього захисту держави; друге, відновлено зв'язок між народом і главою (владою) держави; третє, здійснена передача у відання місцевих органів влади все, що знаходиться у сфері їхньої безпосередньої діяльності з відповідною ресурсною базою; четверте, забезпечується єдність законів і судочинства; п'яте, дотримання єдності податків, державної мови, національної культури, загальнолюдської моралі і релігії; шосте, приведення у відповідність діяльність інститутів влади з духовним задоволенням народу, відчуттям свободи і власного достоїнства.

Яка теперішня наша влада і як вона відповідає таким параметрам? Українська влада слабка і не стійка, за роки незалежності України не проявили себе позитивно, глави держави, але уряди змінюється щорічно, а деякі перебувають при владі тільки декілька місяців, ніхто із них не мав популярності серед населення країни, силові структури, - Міністерство оборони і внутрішніх справ, Служба безпеки, постійно знаходяться під тиском, або краще сказати у підвішеному становищі, у президента, глави уряду чи парламенту. Фінансування вкрай обмежене, соціальний захист військовослужбовців низький, ідеологічне виховання відсутнє, а дисципліна бажає бути кращою. Будь які традиції взагалі відсутні, зруйновані і позабуті під час перебування декілька століть під гнітом Російської імперії.

Світоглядне бачення розвитку нації і її держави в майбутньому має базуватися на духовних, історичних, традиційних, культурних цінностях українського етносу. Традиції українського націоналізму, який зневажався віками гнобителями нації, стають здоровою основою ідеології влади. Національна влада традиційно на демократичних засадах козацької вольниці на всіх щаблях державного управління заповнюється обраними представниками титулованої нації з залученням інших національних меншин, які поділяють національну ідею і цінності корінного етносу, а також доброзичливих національних меншин.

До тих пір доки яничари і космополіти будуть плести свої стежки виводу українського народу до нового налигача ідеалів нам не досягти. Українська

влада, очолювана трьома президентами періоду незалежності країни, не була українською за своєю суттю, так як глави держави і виконавчої влади: перше, були партійними керівниками, ідеологами і функціонерами, в колишньому СРСР; друге, вони були оточені представниками не українського етносу. Всі діячі державної влади були виховані в умовах комуністичної ідеології з якої майже ніхто не зміг вийти навіть в період незалежності української держави. Українська держава стала незалежною, а її керівники залишились залежними від комуністичної ідеології. Це були перехідні владні структури і вони об'єктивно з часом мають бути замінені. Які можливі варіанти з ідеологічної точки зору і думок всіх верств населення щодо розбудови української держави в умовах в яких очутилась нація?

Перше, більша частина українців дотримуються думки, що формування держави у їхньому розумінні є добровільне об'єднання людей під проводом конкретної урядової влади. У цьому випадку складається враження, що не держава буде служити людям, а вони об'єдналися для поклоніння авторитету держави і її посадовцями. З усього випливає і це стає аксіомою, що держава, як надбудова суспільства, зобов'язана забезпечити “тишу і благодать” для громадян, навіть в останній час з'явилась партія під назвою “Реформи і порядок”, до речі запозиченої назви в сусідів, що викликає у підсвідомості громадянина держави про постійні реформи і поліцейський порядок, який забезпечуватиме довговічність цієї держави.

Друге, значно менша частина народу країни до попереднього розумінні ролі держави ще вносить додаткові вимоги. Зокрема виділення двомовності, віддаючи пріоритет російській мові, відповідно до територіального проживання російськомовного населення, а зовнішню політику спрямовувати виключно не на Захід, а на Схід - до Росії.

Третя група, а це сама більша частина народу, тільки формується, її сили роздрібнені серед багатьох партій, у неї відсутні чіткі ідеологічні і політичні цілі, в неї ще слабка воля до перемоги за цілі ще не окресленої національної ідеї. У цьому контексті в процесі розбудови держави треба особливу увагу приділяти частині українського народу, яка нами умовно віднесена до третьої групи у попередньому розділі. Національні сили цієї групи народу лише ведуть окремі бої в багатьох напрямках: досягнення повної економічної і політичної незалежності від Росії, вступ в європейські і світові структури, відстоювання державного статусу української мови, повернення культурних, історичних і етнічних цінностей та інших напрямів. В цілому тут немає єдиної думки стосовно механізму системно вирішувати наявні проблеми. Ніхто такого не декларує, але здається, що дехто з українських політиків вважає, що зміцнення державності української мови чи дотримання західного напрямку автоматично зміцнить українську державу. Адже важко надіятися, що урядовець високого державного рівня, політик чи простий працівник російського походження буде думати більше про зміцнення української державності і захищати її незалежність від посягань російських намагань.

Якщо людина позитивно відноситься до української держави, то вона такою залишиться, розмовляючи будь-якою мовою, а ті, що проти, то навіть користуючись українською мовою, не будуть їй допомагати. Яскравим прикладом може бути єврейська нація. Адже євреї іноді краще самих українців розмовляють українською мовою, в інших країнах вони чудово володіють російською, англійською, навіть китайською, але відстоюють системні інтернаціональні інтереси тільки своєї нації. Ось чому українська нація, щоб захищати свою державу і етнічну незалежність, зобов'язана зміцнювати внутрішню єдність в усіх напрямках від мовних до сімейних традицій. Євреї зміцнюють свою націю, вони не змішують свою кров з іншими націями, але ніхто не називає їх націоналістами, а українців, в яких, до речі, української крові залишалось дуже мало, називають націоналістами і найбільше про це вигукують росіяни та євреї. Чистоту своєї власної крові єврейський народ якраз дотримує більше, ніж будь-який інший народ. Все це робиться з єдиною метою, щоб тримати українців в покорі і знищувати як етнос, з метою в різний спосіб заволодіння їхньою територією.

Чому українцям не брати приклад з євреїв і зрозуміти, що змішування крові негативно впливає на майбутніх поколіннях нації, що де б не знаходився, а треба підтримувати свою країну, свій народ. Століттями українці зазнавали змішування крові і в результаті втрачали свою культуру, традиції, історію, позитивні риси і набували негативні. Тому сучасний стан невизначеності в українській незалежній державі має під собою певне пояснення об'єктивного ходу історичних подій. Виходячи з їхнього аналізу можна висловити головну думку, що розвиток і зміцнення національної культури зумовлюється нацією, а тому найважливішою задачею держави і її ідеології являється збереження національного етносу та його всебічного поліпшення, що і визначатиме подальший розвиток національної загальнолюдської культури.

Формуючи основи державного устрою треба виходити з того, що при цьому цілком являється не сама держава, а вона стає інструментом досягнення цілей національної ідеї. Держава являється фактором досягнення високої людської культури, але її незмінним творцем і носієм є нація, народ. Якщо в державі нація позбавлена високих ідеалів і буде мати знижені якісні риси, зокрема послаблені духовні сили, неоднозначне ставлення до мови та історії, як це сталося в Україні за роки незалежності, то не буде розвиватися ні культура, ні сама держава. Тому майбутнє української нації під загрозою: від важких умов проживання молодь спасається втечею за кордон, величезна смертність і низька народжуваність, навіть молодь позбавляє себе життя, створену пустоту все більше і більше займають іноземці з мусульманських країн. А чому українцеві не спастися втечею за кордон, коли влада і бізнесмени вище середньої руки не вірять вітчизняній медицині, навіть поріз руки спішають лікувати за кордоном, а населення лікується у місцевих лікарів з мізерною платнею, відсутністю у них досвіду та засобів лікування. Подібне

розмежування в усьому без виключення – відпочинок, навчання, зберігання коштів, проживання, влаштування своїх дітей та онуків і інше.

Українці - нація древньої високої культури, а тому держава зобов'язана зберегти культуру через створення умов розвитку етносу української нації, а коли держава не виконуватиме таких функцій вона приречена на загибель. Адже, як сьогодні відмічають дослідники, історія індоєвропейських народів розпочалася не в Індії, не в Ірані, не в Римі і Греції, а на землях сучасної Української держави з часів започаткованої в VI-IV тисячоліттях до нашої ери Трипільської культури, початку сучасної людської цивілізації. Світ подібного не хоче визнавати, але якщо з часом подібне підтвердиться, то виконувати ефективно роль інструмента збереження нації і її культури держава може при умові, коли вона буде спиратися на історію не з фальшивими, штучно зміненими фактами, а на новій українській історії та новітніх дослідженнях з археології.

Держава – це посудина в якій зберігається нація і її культура, що потребують захисту від зовнішнього впливу. Тому поняття держави межує з розумінням живого організму нації, який забезпечує її існування і створює можливість подальшого високого розвитку всіх її природних складових. Взірцем держави, яку треба нам збудувати, треба вважати таке утворення, яке буде відповідати життєвим потребам народу, який вона представляє, і насправді забезпечує подальший розвиток всіх націй цього народу, як носія національної культури.

В історичних умовах невизначеності державності не вдалося вберегти чистоту української нації, а тому в критичні моменти, коли дійсно єдиний народ об'єднується в одне ціле, українці, навпаки, розбрідаються в різні сторони, які тільки можливі. Здоровий інстинкт стадності, як потужний фактор в трудні хвилини, в українській нації різноманітними методами штучно знищувався віками, що приносить величезні біди для сучасних і наступних поколінь. В тих народів, які зберегли стадний інстинкт, в момент природних і політичних катаклізмів всілякі невеличкі розбіжності миттєво вивітрюються і нація єдиним фронтом постає перед труднощами, як це ми бачимо в багатьох країнах, скажімо у поляків, німців, євреїв, навіть росіян..

В українців такого ще немає, як тільки виникають якісь складнощі народ ділиться на східняків і західників, прихильників Європи чи Росії, Польщі чи Австро-Угорщини, противників і прихильників європейських структур. З такою поведінкою зв'язується також прояв український зверхіндивідуалізму чи ультраіндивідуалізму. Це не така вже й погана риса, але вона шкодить при потребі об'єднання зусиль на національному рівні. В той же час в такій українській дійсності існує чимала позитивна сторона, завдяки якій нація, на суцільних руїнах хоча б частково зберегла свою чистоту і свою єдність, народ захистився від деградації і навіть зберіг свою державу. Адже в колишній комуністичній російській імперії робилося все, щоб ліквідувати

нації і створити єдиний радянський народ на основі російської нації з її єдиною мовою.

Як би українці знайшли в собі внутрішній резерв можливості об'єднуватися при настанні небезпеки, то при високій національній культурі і інтелекті, славній древній історії, то Україна вийшла б на перші місця європейських країн. Українцям не прийшлося б стояти на колінах перед сусідніми народами, випрошуючи у них свободи і незалежності. Навпаки український народ впливав би на хід світової історії, забезпечив би розквіт національної культури. Про все це треба тільки мріяти, а пока українці сплачують високу ціну втрати інстинкту єдності, роздрібненості думок і дій.

В цьому контексті українська держава будуватиметься таким чином. щоб зберігати чистоту нації в усіх її параметрах від прадавньої культури до фізіологічних основ і найперше зберегти те, що в народі ще залишилося. Адже впродовж столітніх поневірянь серед чужих народів українці втратили єдність волі і значну частину потужності єдності життєвої енергії. Про яку єдність можна вести мову, коли українці, якщо уважно придивитися, втрачали навіть свій етнічний одяг, запозичуючи чуже взуття, шаровари, оселедці на голові і багато іншого. Українців взагалі не випускали на сцену без червоних шароварів, свиту ж дозволяли одягати дуже рідко. Подібне досягнення необхідної єдності являється важливим в умовах посилення глобалізаційних процесів, особливо зміни клімату і мусульманського впливу на хід світової історії розвитку людської цивілізації.

Звичайно у будівництві і розвитку нової держави на основі викладеного світогляду буде чимало прихильників істинних українців, але значна частина населення, особливо російського походження і яничарів, які разом складають п'яту колону в нашій незалежній державі, не будуть союзниками у цій святій справі, а навпаки намагатимуться всіляко перешкоджати. На такі верстви надій на співробітництво мало, а тому задача полягає в залученні до справи всіх тих, хто духовно і фізично не повністю застарів, а лише намагаються зберегти теперішні порядки, але в яких збереглося українське серце і свіжий розум. В ряди розбудови української держави треба зібрати всі потужні сили нації, концентруючи енергію, волю і рішучість до боротьби в єдиному монолітному українському середовищі.

Українська держава зобов'язана систематично турбуватися про велич титульної нації в усій її багатогранності: зміцнення етнічних основ, відновлення історії і культури, розвиток стародавніх і нових традицій, всіляка підтримка мистецтва в усіх його проявах. В Англії, Німеччині, Франції, Італії, Іспанії живе не менше націй ніж в Україні, але вся увага зосереджена на титульній нації – англійці, французи, іспанці. Титульна нація відновить ідеал своєї української краси, пісні, сили, гостинності, порядності і праці, а найперше почуття відповідальності. В дитячих закладах, школах і вузах знижено системне фізичне виховання, здоров'я молоді погіршується, що проявилось в складнощах набору молоді до армії. В країні виховуються не

колишні сильні і дотепні українські козаки, а виключно чиновники, інженери, юристи, митці, економісти, менеджери. Ці дві крайності мають бути об'єднані, а не було крайнощів треба шанувати всі нації, бо є росіяни більш віддані українській державі, ніж етнічні українці. Про вимоги до інших націй ми уже говорили: підтримуйте державу в якій живете, шануйте народ з яким спілкуєтесь і родичайтесь, вивчайте їхню культуру та мову.

Носіями зміцнення етнічних основ має стати молоде покоління нації, а тому держава зобов'язана об'явити кожну дитину самим цінним надбанням народу, найперше турбуватися про її здоров'я. Багатодітні сім'ї народу будуть знаходитися під опікою і захистом держави з метою створення дітям і батькам найкращі умови життєдіяльності. Держава покінчить з нікчемною практикою, коли вона і народ більше турбуються про здоров'я та захист кімнатних і продуктивних тварин, а дитячі садочки і молочні кухні передані бізнесовим структурам, знищені інші структури для догляду за здоров'ям, харчуванням і вихованням дитини.

Справа заключається в тому, що створення законів для громадян ще далеко не все. Спочатку треба вирішити задачу щодо будови громадянського суспільства, самих громадян здорових тілом і душею, які будуть здатні виконувати ці закони. Підтвердженням цього свідчить той факт, що в 2006р. із всіх прийнятих законів і розпоряджень виконувались лише 26%, адже іншого не могло і бути так як народ, після тоталітаризму, одержавши свободу, проявляв свавілля. Тільки після створення здорового суспільства настане можливість законами виховувати тих, заради кого вони прийняті, приймаючи до уваги найперше, моральні якості громадянина і людини, як це практикували древні. Якщо у древніх, зокрема в Спарті і Афінах, прийняті закони і моральні риси гармонічно поєднувалися, то теперішні закони знаходяться в кричущих протиріччях з моральними устоями, від державних управлінських законів повіває холодом, а не теплом. Народ тільки почув про підготовку тих чи інших законів і уже готує заздалегідь методи ухиляння від їхнього виконання.

Дітей треба виховувати так, щоб вони вірили в Україну, свою націю, у свій народ, шанували свою мову, культуру та історію, захищали національні цінності. У цій справі треба врахувати наступне – виховувати молодь з дитинства. Тільки так ми зуміємо зміцнити основи етнічного відродження українського народу, що забезпечить подальше його культурне відродження. У цій справі можуть бути такі шляхи і методи.

Найперше треба відлучити від чужинського одягу та зовнішнього вигляду типу шароварів, оселедців на голові і інше, адже такого тепер ніхто не носить і ніколи поширено не носив. Нове покоління треба виховувати так, щоб воно було переконане у величчї української титульної нації, яка має європейське коріння і є європейським народом. В українців з давнини передається багато благородних рис, які століттями заганялися в глибину людської душі та витравлювалися. Всі ці благородні риси і традиції українця треба визволити з

глибинних тартар, виховати нові, які відповідають високим світовим стандартам, щоб вони перетворювались у традиції нації і окреслювали яскраві благородні риси українського характеру. Відданість, вірність, готовність до самопожертви, вміння відстоювати свою гідність і позицію - ось чесноти, які притаманні і конче потрібні великому народові. Тільки так можна підняти весь український народ на завоювання свободи і незалежності.

Особливо необхідно внести кардинальні зміни в історію і її навчання в школах та вузах. Адже мабуть не знайдеться інший народ, історія якого затерта і виправлена так, що на ній немає живого місця. Ось чому українці не знають досконало чийх батьків ми діти; якщо прийняти, що політика є продовження історії нації, то держава не вірно веде сучасну свою політику; викривлення історії всього народу призводить до занадто незадовільного її вивчення в школах і вузах. Потрібно під егідою держави написати нову, тобто реальну, історію України з давнини, відсторонивши від цієї роботи всіх істориків, вихованих за часів комуністичної епохи. Навіть тепер видно шалений опір написанню і вивченню реальної історії України.

Державам, які постійно захоплювали українські землі, намагалися все робити, щоб українці були слабкими і покірними, підтримуючи внесені в середовище українського народу розбрат, зраду і протистояння. Ці держави використовували українців в особистих цілях, як для військових походів, так і власного економічного розвитку, а також для збагачення власної науки, мистецтва і літератури. Кращого помічника, ніж слабкий і закабалений український народ, сусіднім державам важко було знайти, бо ні один європейський народ такої наруги і приниження не витерпів би.

Практику виховання треба поставити таким чином, щоб воно здійснювалось в контексті загальної культури в історичному розумінні справи. Враховуючи практику, коли українці не люблять вихвалити один одного, сказати добре слово про іншого українця, виховання треба спрямовувати на те, щоб навчити прославляти кожного винахідника, митця, вченого, простого трудівника, як українця і вірного сина свого народу. Навчаючись, треба поважати в кожному українцеві не тільки як творця великих і малих справ, але і як представника великої і древньої нації. Для цього треба повернути ім'я кожного видатного українця, який прославляв інші держави і нації до пантеону великих мужів України, перенести їхній прах до землі їхніх пращурів. Із імен велетів, розпорошених на планеті, буде створюватись будова нездоланного національного піднесення, величі народу і країни.

Саме вихованням українська нація буде лікуватися від одержаних хвороб впродовж багатьох століть. Щоб прищеплені національні почуття з самого початку життя людини набирали справжніх, а не штучних рис, треба з самого дитинства, коли людина найбільш схильна до засвоєння всього нового, у процесі виховання послідовно і настійно прививати наступні думки. Перше, хто дійсно любить свій народ, той завжди зобов'язаний підтвердити це

справжньою жертвою, відкидаючи власну користь. Прикладів цьому в українській історії чимало, хоча б жертви воїнів Української повстанської армії /УПА/ та борці в 60-х років ХХ ст., які чинили опір, знаючи, що перемога буде не за їхнього життя, а скільки великих діянь було в давнину.

Пишатися своїм народом можемо тоді, коли немає ніяких причин стидитися ні за одні верстви населення. Невже український народ чи окремих українців може пишатися собою, коли було допущено багатовікове національне приниження перед сусідніми народами; дозволено комуністам чинити голодомори і геноцид в 1921-1922рр., 1932-1933рр. і 1947р.; коли уже тепер обкрадено народ і дев'яносто відсотків його знаходяться у бідності; коли створені такі умови в країні, що кількість народу катастрофічно зменшується, народжуваність скорочується, смертність зростає, а молодь втікає з країни; коли українська культура нищиться, а митці стогнуть від несправедливості. Прикро, але реальний факт, що незалежна країна продовжує втрачати високе почуття національної гордості, а недолугі правителі не бачать і не розуміють величі свого народу.

Друге, з дитячих років у молоді треба виховувати повагу до національних цінностей у поєднанні їх з почуттям соціальної справедливості. Тільки тоді, через покоління, буде формуватися нація, громадяни якої будуть дійсно зв'язані між собою узами загальної любові, загальної гордості, загальної свідомості щодо своєї єдності і непереможності. Українці в другій половині ХУІ ст., а також ХУІІІ, ХІХ і ХХ століттях, в яких вони перебували під владою північної держави, не знали дійсно глибинних і системних стихійних сил, які вириваються із надр народної душі, а тому вони і не здійснювали великих справ. Тому держава має поставити справу виховання таким чином, щоб виростити нові покоління, здатні здійснювати великі справи в ім'я свободи і незалежності. Треба мати на увазі, що до тих пір, доки північна держава перебуває в ілюзії своєї імперської амбіції, найкраще бути готовим до всякого зла. Чим раніше українці це усвідомлять і розпочнуть готуватися, тим краще, тим успішнішою буде боротьба.

Третє, молодь з дитинства, як продовжувачі нового покоління в процесі виховання на всіх стадіях, чітко має усвідомити першочергове зміцнення етносу нації. Основна причина полягає в тому, що нація, як етнос, багато втратила із-за перебування в рабстві і в неволі багатьох народів, що послабило волю до боротьби, знизило єдність і розширило внутрішнє протистояння. Методи і шляхи етнічного зміцнення мають розробити фахівці і озброїти ними молодь.

Якщо такого зміцнення нації не відбудеться, то українці і в майбутньому будуть позбавлені гордості і волі до захисту своєї гідності. Це буде використано сусідніми державами для поневолення в різноманітних формах, а нація буде на шляху до деградації і виродження. В таких умовах українці і в подальшому всю свою енергію, етнічні ресурси і розумові здібності віддаватимуть іншим націям, спустошуючи свої етнічні коріння.

Четверте, найбільше сприяння в освітньому процесі мають одержати діти, які мають обдарування, незалежно від її приналежності до багатих, середніх чи бідних верств населення. Талановиті діти, які мають природні обдарування, одержують від держави всебічну підтримку. Рівність, яка досягається наявністю великих грошей у батьків, в цій справі не повинні відігравати будь-якої ролі. Одержання високої освіти, наукових ступенів і звань за гроші мають бути осуджені, а держава повинна законодавчо це заборонити. Тільки талант, тільки розум забезпечує шлях життєдіяльності кожного члена суспільства: одні стануть інженерами, інші пекарями та шевцями, а ще інші митцями, але кожен відповідно до своїх природних здібностей. Суспільству не вигідно, щоб людина, одержавши, або придбавши за гроші диплом вузу, все життя працює простим робітником і такою працею була задоволена.

П'яте, нація повинна одержати високоосвічену еліту, яка знищувалась в усі попередні століття. Всім відомо, що в колишній російській імперії представників російської нації посиляли в усі куточки української держави, надаючи їм привілеї і високі посади чим знищували всяку можливість представникам української нації посідати визначні місця в суспільному житті відповідно не до придбаних документів про освіту, а до природних здібностей і, звичайно, одержаної освіти. За таку антинаціональну практику українська нація жорстоко розплачується.

Подібну ситуацію і її результати треба змінити, щоб неодмінно забезпечити виховання геніальних керівників нації, а не простих виконавців невідомо ким надуманих завдань. В українській нації, після здобуття незалежності, виявилось цікаве явище, коли десятиліттями не було національно свідомих геніальних керівників, які б вели націю до свободи і реальної незалежності. Тому вакантні місця займали представники, виховані на базі комуністичної ідеології, рафіновані комуністи, що стало катастрофою для української нації, яку знову вели до чужого північного ярма. Українською державою, після здобуття нею незалежності, здебільшого керують люди не української нації, вони розмовляють і думають не українською мовою, вони не володіють історією і культурою, країни якою керують.

В незалежній Україні є інтелектуальні кола, представники яких можуть тільки теоретично претендувати на роль геніальних провідників нації. Проте, із-за рабського виховання, у них відсутній живий зв'язок з народними масами низів і вони не відають про їхню психологію, вони втратили волю і рішучість, а тому навіть не проявляють намірів бути провідниками нації, турбуючись про власні інтереси. Можна навести тільки один кричущий приклад. В останній день жовтня 2006р. Верховна Рада України розглядала постанову про відзначення 100 річчя видатного українця генерала Петра Григоренка, одного із засновників Гельсінської правозахисної групи, якого виступаючі прирівнювали до Т.Шевченка, правозахисників - російського Д.Сахарова і американського Манделу. Депутати проголосували за включення даного

питання до порядку денного, яке внесено представником партії Регіонів, ніхто не виступив проти, але коли поставили на голосування, то тільки 196 депутатів підтримали законопроект із 410 присутніх в залі. Народні обранці відхилили пропозицію про відзначення видатного українця, а головуючий комуніст, який заміщав такого ж соціаліста, швиденько закрити засідання. Зайвий штрих доказує, що українці, після багатьох років незалежності своєї держави, самі ще залежні і ще далеко не господарі у своїй країні. Стидно і сумно.

Інтелігентні кола, представники яких входили в уряди, проявили свою слабку волю внаслідок чого вони страдали не від недостатків наукових знань, а від послаблення сили волі і рішучості. В результаті державні діячі, які мали високі наукові ступені, але виявилися слабкими в практиці державного управління чим нанесли країні значної шкоди. Загальний висновок полягає в наступному, серед правлячих кіл відчувався не недостаток освічених людей, а навпаки, там були люди з великими знаннями, але в більшості з них не було інстинкту захисту українського етносу, у них низька енергія і відсутня сміливість.

Народу відомо, що в урядах сферу сільського господарства і всього агропромислового комплексу очолювали люди, які мали вищі наукові ступені, але здається, що вони тримали свій освітній рівень при собі, а тому не зуміли поставити його на службу вітчизні. Це і призвело до повного зруйнування сільського господарства та українського села, яким споконвічно пишалась нація. Це зайвий раз засвідчило потребу формувати національну українську еліту на базі українського націоналізму.

Виходячи з цього на базі організації виховання держава зобов'язана систематично і планомірно пестувати в масі українського народу найбільш здібних і обдарованих людей з тим, щоб вони служили вітчизні. В цьому випадку розумове керівництво країни буде віддано в руки найбільш талановитих з сильною волею і енергією представників нації, що не дозволить перетворювати державні органи в антинаціональні структури.

В комуністичному минулому, надзвичайно працьовиті українці, привчалися зневажливо ставитися до праці, особливо фізичної та її якості і з цим треба покінчити. Держава і суспільство мають оцінювати працю конкретної людини не за тим, яку роботу вона виконує, а виключно за якістю її праці при виконанні тієї чи іншої роботи. Митець, простий робітник, конструктор і вчитель будуть оцінюватися кожен за якістю своєї роботи, тобто кожен із них будуть поважними людьми в суспільстві, якщо вони сумлінно і якісно виконуватимуть роботу у сфері, яка відповідає їхнім природним нахилам і здібностям. Кожен у своїй сфері діяльності одержуватиме матеріальну винагороду відповідно до якості виконаної роботи, віддаючи цим самим належне природі і суспільству. В таких умовах стидом буде робота не простого працівника, який якісно виконує свою роботу, а неякісна праця інженера, конструктора, чиновника, яку вони виконують не за природними обдаруваннями.

Між сферами діяльності кожної окремої людини не повинно бути занадто великого матеріального розриву, скажімо між простим робітником і митцем, які однаково якісно виконують свою справу. Розрив повинен бути, але помірний, який не принижував кожного із них, адже виконують вони свою роботу відповідно до природних здібностей, а тому кожен із них задоволений своєю працею і виконує її якісно. Якщо єдиним стимулом розумової праці буде тільки висока матеріальна винагорода, то ми опинимося перед процесами розпаду. Згадаймо світових знаменитостей, які постійно відчували матеріальні труднощі, вони дали світові неперевершені наукові відкриття і пам'ятники людської культури не через високі матеріальні винагороди. Отож, відкриття здійснюють ті, хто відмовляється від земних благ, решта ж нічого не здатні створити, якими б багатствами вони не володіли. Нове покоління українців має виховуватися в дусі, коли кожна людина має невід'ємне право на достойне життя, якщо він сумлінно виконує свою роботу, але порядки встановлюватимуться такі, при яких вона буде жити не виключно заради матеріальних благ та різного роду задоволення.

В той же час великого успіху можна досягти коли на противагу сучасній ідеології рабів збудувати державу майбутнього в основі якої буде покладено ідеал любові до нації, держави, віри в свободу і майбутнє. Сучасне українське суспільство відірване від такого ідеалу із-за того, що перебуваючи в російському рабстві, а також будуючи недосяжний комунізм, який завжди був десь за обрієм, українці здобули бідність, загальну зневагу і втрату віри. Подібний стан вплинув на структурування українського народу.

В сучасній Україні населення можна розподілити на три категорії: етнічні українці, українці інших національностей і українці – яничари, а також іноземці. Дві останні категорії, але переважно російської національності і невелика частина етнічних українців-яничарів складають так звану п'яту колону, які величезним вантажем тягнуть всю націю в небуття. Однак, це тільки в розмовному варіанті існують такі категорії, офіційно не зрозумієш де свої, а де представники п'ятої колони, а тим більше їхні представники у владі та ще євреї, які домоглися вилучення з паспортів строки про національність. В цій українській мішанині не відаєш де вороги, а де друзі, хоча представники п'ятої колони в такій брудній мішанині добре себе почувають і шкодять українській державі. Українська держава розділена не на Схід і Захід, як українцям нав'язують кожної хвили протистояння, а на українців і яничарів з проросійським населенням, які розселені в усій країні, але одних трохи більше на Заході, а інших на Сході.

Треба навести елементарний порядок у людності, яка проживає в Україні, хоча б для того, щоб бачити “хто є хто” у нашій хаті. Тепер громадянами в Україні, як правило вважаються ті, хто народився в країні, хто приїхав і отримав громадянство, а решта різноманітні іноземці. Дивна і смішна форма, особливо в колишній російській імперії, коли громадянами України ставали росіяни, які за рознарядкою направлялись сюди на роботу, приїздили в

українські міста працівники із північних районів Союзу, а особливо більшість російських офіцерів, які селилися в Україні при виході на пенсію. Це не українські громадяни, а штучно створена багатомільйонна п'ята колона, яка і править бал в нашій країні. Імперська політика спрямована на створення радянської людини перетворювала будь-якого росіянина чи єврея в реального українця, особливо після зникнення графі про національність.

При відсутності графі про національну приналежність, найбільш доцільно юридично оформити три категорії населення України: етнічні українці, українці інших національностей і українці – яничари,⁴⁸ а також іноземці. З цією метою існуючі візуальні категорії населення України набувають таких категорій: етнічні українці та інші національності - громадяни країни; українці – всіх національностей, які не визнають певних правил країни проживання – піддані України; іноземці. Говорячи про українців інших національностей треба однозначно сказати, що тільки росіяни особливого статусу, є складнощі з українцями-яничарами. Було б краще як би держава повернулася до відображення в документах всіх категорій громадян України, крім іноземців, про їхню національність. До тих пір, доки цього немає, то право в політичній і державній діяльності України підданих її громадян визначає влада, але принциповим має бути статус, що підданий має право у будь-який момент відмовитися від українського підданства і залишити країну і стати громадянином тієї країни, яка відповідає його національності. Іноземець, проживає в Україні, але користується підданством іншої країни.

Держава досить чітко провадить границю між громадянами країни, тобто титульною частиною народу і підданими. Піддані мають повну можливість стати громадянами України. Для того, щоб стати громадянином України, як це практикується у багатьох великих країнах, піддані, для одержання громадянства, зобов'язані пройти певну школу випробувань, з метою перевірки реальності намірів стати сином чи дочкою свого народу, а відповідні параметри визначає держава в особі Верховної Ради чи Судової влади. Права кожної людини, як живої істоти, визнаної відповідною Хартією, в даному випадку ніяк не порушується, тут лише визначається порядок суспільного життя.

До випробувань нових громадян включаються не тільки ідеологічні, духовні і національні цінності, які має сповідувати громадянин країни, але і його фізичний стан через безліч хвороб, які заносилися в минулому і заносяться тепер до народу країни, яка приймає іноземців. Адже відомо, що український народ знаходиться на одному із перших місць з хвороб, яких раніше в країні зовсім не існувало. Свідченням про надання громадянства і відповідних прав стає відповідний документ, який відіграє важливу роль в подальшому житті громадянина країни. Цим самим держава охороняє і відмежовує титульну частину народу, серед якої чільне місце належить

⁴⁸ Яничари – це народ певної нації, який із-за виховання в інших умовах, втратили риси і прихильність до своєї етнічної нації та держави.

етнічній нації, найбільш цінний її осередок хто є фактором величчї держави, від тих, хто тільки проживає на її території, заробляє гроші, а іноді і шкодить. В цілому громадянин України користується певними перевагами перед підданими та, звичайно, іноземцями. Громадяни, які порушили закон і це визнано судовою владою, повертаються у категорію підданих.

Держава має дбайливо турбуватися про національну еліту, яку треба формувати за допомогою певної диференціації інтелектуальних здібностей, виділяючи найбільш духовно багатих і думаючих особистостей. Говорячи про таке виховання і відбір, треба зрозуміти, що це спасіння нації, яка опинилася без політичної і культурної еліти, що рівнозначно залишитися без матки медоносним бджолам. Ці комахи, як тільки виявляється її відсутність впродовж невеликого часу, зразу ж приступають до закладки декількох маточників і уже молоді матки, коли вони з'являться на світ у боротьбі виявлять хто із них буде господинею у бджолиній популяції. Так саме і у формуванні національної еліти в людському суспільстві, коли відбір здійснюватиметься не механічно, за чийось стандартами, а у повсякденній діяльності особистостей та інтелектуальній боротьбі. В середині українського народу на аристократичних принципах всіх рівнів управління влада буде передаватися самим мудрим і розумним представникам нації, де особистісні якості будуть на першому місці.

Світова історія дає приклади, що найбільш ефективно організованим суспільством являється те, яке мобілізує творчі сили нації, створює для цього сприятливі умови творчо трудитися на користь всіх людей. Проте, в усій творчій сфері провідне місце належить особистості так як кожне відкриття, мистецький витвір і наукова ідея належить конкретній людині, а тому треба створювати сприятливі умови не масі людей, а особистості, яка приносила б найбільшу користь суспільству. Як це ми бачимо з історії Запорізьких козаків особистість, кошовий отаман і його рада, масою козаків ставиться над собою «Вы –добрые паны, пануйте еще над нами», підпорядковуючи таким чином, масу особистості. Комунисти в колишній Російській імперії привчали до верховенства мас і принижували особистість, що створювало дорогу до повної руйнації суспільства і це так сталося. Наші предки, навпаки, вміли поєднувати особистості і маси народу, відкрито віддаючи першість у руки думаючих, духовно сильних і фізично міцних особистостей. Українцям і світу відомо, що в Запорізькій Січі кожен кошовий був видатним політиком, полководцем і державним діячем. Січ і дія козаків проростала українською державністю, перші кроки до державного керма українські Гетьмани робили в Січі.

Про роль особистості, про їхні світлі голови не всі бажають говорити відкрито, але це треба змінити і в ідеологічній політиці треба визнати офіційно. Саме особистість принижувалась комуністами в колишньому Союзі, а тому теперішня українська еліта, звикши триматися в тіні, продовжує перебувати в ній і тепер, а головне не збирається виходити з неї. Якось вивести з тіні духовно знівечену інтелектуальну еліту української нації практично

неможливо, що наносить непоправної шкоди суспільству. Саме це і вимагає об'єктивно приступати до формування нового покоління інтелектуальної еліти, яка буде не зашорена чужинською ідеологією. Лише в цьому випадку з'явилась змога передати керівництво країною і усіх сфер життєдіяльності суспільства до рук тих, кого природа наділила особливими дарами, здатними управляти на рівні мистецтва. На початку ХХІ століття в Україні, після багатоголіткового рабства, такої особистості не виявилось, як кажуть в народі, вона ще в пелюшках.

Зміцнення етносу української нації і виховання видатних її особистостей - головна ідея світогляду розбудови української держави. Без особистості і національної гордості не можна відновити і розвинути українську культуру, історію та зміцнити етнічне коріння. Спираючись на складові світогляду розбудови держави, зміцнення етносу нації і особистість та враховуючи приклад Запорізької Січі, найкращою формою держави і ефективним державним устроєм можуть бути така, при якій природно і неминуче будуть висуватися на найвищі посади самі видатні представники народу. В державному управлінні народи споконвічно шукали середину між тиранією і анархічною демократією. В Україні є свої національні приклади, які свідчать, що управління у Запорізькій Січі було тією серединою, яку шукає людство. Не випадково російська цариця з німецькою пунктуальністю знищила Січ і розвіяла її уламки у світовому просторі.

На запитання, яку модель держави ми сповідуємо і маємо будувати в Україні, треба однозначно відповісти, що шістнадцятилітній досвід показав потребу терміново відійти від започаткованого бюрократичного, номенклатурного і криміногенного капіталізму. За роки незалежності із-за подібних елементів капіталістичний шлях втратив довіру з 34⁰ населення, яке покладало надії на таку модель до 17%. З урахуванням таких деформацій поглядів, які не справедливі через недоліки в управлінні державою, треба вести боротьбу за якісні параметри розвитку економіки і нації. Нам потрібно дати можливість розвиватись приватній власності, здоровій конкуренції на основі цивілізованих ринкових відносин, середньому класу і патріотичній національній буржуазії, але в усіх новаціях пам'ятати, що людина любить жити і працювати колективно, це її об'єктивна потреба, в неї, як і в тварини, існував і існує стадний інстинкт. Інша справа домогтися на державному і суспільному рівні ефективного, відповідно до вимог природи, цей колективізм формувати. Головне, що тут не можна допускати застосування сили, як це практикували у ХХ столітті на території Росії комуністи, озброївшись марксистсько - ленінською теорією.

Що ми в кінцевому підсумку будуємо, яку суспільно-економічну формацію із трьох: капіталізм, соціалізм чи комунізм. В основі конструкції економічних відносин має лежати ринкова економіка змішаного типу, яка орієнтується на вирішення соціальних проблем суспільства в цілому. В результаті ми будуватимемо **новітній капіталізм**, або як його називають

неокапіталізм в якому вирішуються економічні проблеми і на їх основі соціальні. Основний недолік соціалізму, який заставляли будувати і якого народ жахається до теперішнього часу, полягає в тому, що він ставив соціальні завдання, але не знав як вирішити їх, бо не було економічного розвитку.

Принципи мистецтва державного будівництва бачилися древніми такими «Законы, подлежащие в будущем строгому соблюдению, должны создаваться теми, для кого они предназначены, причем гражданские обязанности надлежит выполнять сознательно и из любви к родине, а не под воздействием рабского страха перед наказанием, слепого и безразличного подчинения воле вышестоящего».⁴⁹ Є всі підстави стверджувати, що і Запоріжці дотримувалися цих принципів, бо вони не допускали анархії, як зло породжене демократією, не захоплювалися багатолюдними зібраннями народу і боротьбою партій, проте були противниками авторитарного деспотизму, породженого прийняттям правил одноосібно або мало чисельною кількістю аристократів чи олігархів. Це ще раз підтверджує дотримання Запоріжцями золоті середини між тиранією і анархією.

Задача держави полягає в тому, щоб створити умови при яких на всіх щаблях управління в країні, буде функціонувати організаційна система, яка забезпечить принцип ефективної діяльності розумового і духовно чистої особистості. Лише такі високі інтелектуали здатні користуватися порадами консультантів, але рішення приймати особисто і вірно. Голосування в парламенті, в обласних, районних та міських радах в даний час являються тільки ширмою для підтвердження задумів за допомогою мистецьких викрутасів головуючого. З часом така форма буде замінена, але через довгі роки, коли настане час особистості.

В цілому, підводячи підсумки треба наголосити, що під час Помаранчевої революції народ показав, що він хоче свободи, незалежності, а для цього треба не реставрувати державну машину старого комуністичного взірця, треба будувати ідеальну структуру національної держави, яка повністю відмінна від існуючого державного механізму. Ідеї Помаранчевої революції мали і мають всесвітнє значення, бо приклади революційних подій знайшли політичний і практичний відгос в багатьох країнах демократичними силами. У цьому контексті результати революції мають використовувати в розбудові української держави, бути прикладом демократії для інших народів, а тому їх треба всемірно захищати.

Демократичні сили, організовані в партію, зобов'язані власними силами захищати себе проти намагань різних противників. Українській нації треба дати мільйони тренуваних молодих людей і досягти головного, щоб вони фантастично любили свою країну, свій народ і нація буде захищена від будь-яких нападок. Не допускати розхитування країни закликами до федералізму

⁴⁹ Ф.Шиллер. Собр. соч. в семи томах, Изд. Худ.лит., М., 1957, Т. 5, -С. 443

чи приєднання до того чи іншого союзу з елементами втрати свого суверенітету.

Розбудовуючи незалежну державу треба передбачити, щоб ніхто в майбутньому не мав змоги її розхитувати. В сучасних умовах продовжується використання окремими політиками штучно створене протистояння областей західної, східної і південної України. Штучно формується нелюбов одних областей до інших, а разом до держави в цілому, а це досягається вриванням прав окремим областям: східні області звинувачують уряд, що у них забирають ресурси на користь західних областей, які мають менше ресурсів; південні області мов би мають деякі претензії до північних і так далі. Все це нагнітають нерозумні політикани, які не хочуть знати, що подібні звинувачення було і в часи Російської імперії та комуністичного правління. Але тоді не було відкритих політичних протистоянь, а тепер, в незалежній країні, подібна проблема посилюється і тільки з єдиною метою - не дати українській державі зміцніти.

Як можна розцінювати політиків, які вимагали федералізму для окремих областей, коли буквально через декілька місяців, все сталося у їхніх закликах, навпаки. Вони вимагають уже централізації всього і ресурсів, і інтелектуалів, і державного будівництва і всього, всього. Використання федералізму, вимагання збільшення прав для областей, а вірніше для окремих політиків, якраз призвели до такого стану української держави, коли вона, одержавши незалежність, проявляє слабкість та непевність у зовнішній і внутрішній політиці. В результаті країна опинилась одночасно в залежності від міжнародного капіталу, російських енергоносіїв і внутрішніх нових олігархів. Це рівнозначно перебуванню в колоніальній залежності від іноземних держав, коли українська держава залежить в усьому від примхи будь-якого російського чиновника, рівня депутата чи мера якогось міста, чи будь-якого власника енергосистеми, навіть регіональної.

Подібне становище виникло тому, що влада не володіє мистецтвом управління державними справами, економікою і культурою, все виходить скособочено. Скажімо на практиці областям уже давали не розширені можливості, а забирали навіть те, що у них було, бо треба наповнювати бюджет, судові справи переносились для вирішення на рівень держави і це призвело до розвалу судової системи і т.д. Держава, із-за допущених помилок, висмоктувала з кожного громадянина все, що він мав, застосовуючи потужну фіскальну та судову систему, що неодмінно невдовзі виллється в бунт і протистояння. Саме для цього так і залишається проблема централізації всіх залізничних шляхів сполучення, фінансів, розподілу і перерозподілу ресурсів, продажі державного майна і інше, а місцева влада замість федералізму залишається без ресурсів і прав.

З такого невтішного стану в країні можна зробити фундаментальний висновок: для зміцнення своєї держави і бути впевненим у її стабільності, вселити народу гордість за велич своєї країни націонал-демократична влада, в

процесі формування держави зобов'язана вміло відстоювати національні, культурні, соціальні та економічні інтереси своїх громадян як в середині країни, так і за її межами.

Мы не можем ожидать, что
от деспотизма к свободе нас
перенесут на перине.
Т. Джефферсон

XI. Національний світогляд та організація руху

Реальні події після здобуття незалежності переконливо свідчать, що українцям слід шукати в собі нову силу, яка здатна вести рішучу боротьбу за національні ідеали. Для цього має з'явитися нова організаційна структура, яка не буде сірою організацією чи партією серед інших подібних. Щоб якісно відрізнитися якісно нова українська організація повинна одержати нову ідеологію та цілісний національний світогляд, будуючи свою роботу виключно, спираючись на них. Початковий організаційний етап має найперше розпочатися з потужної критики старих порядків, старої ідеології, рабської покори, примусового заселення чужої культури і мови, життя за вкоріненим принципом «живи і не заважай жити іншим». Все, що вважається старим і шкідливим для розвитку нації повинно піддаватися конструктивній критиці з метою повного усунення з українського суспільства. Для цього в українців є досвід фантастичного не примирення з рабством минулого, хоча воно ще не вихлюпнулось з повною силою на поверхню.

Якщо партія дійсно захоче вирвати український народ із лещат жахів минулого, які стримують від рішучих дій, які бачимо в інших народів, то вона буде не роздумувати і коливатися у своїх діях, а діяти в напрямку покласти кінець подібній ситуації. Перш за все треба зламати зверхність відносин перш за все росіян до українців, зневагу і їхню постійну надію на повернення минулих невірних порядків на основі нового світоглядного погляду. Новий світогляд є цільним і та національна партія, яка діятиме на його основі, не змінюватиме своїх поглядів, а тому вона кардинально відрізнятиметься від всіх інших партій в країні, які схильні до постійних компромісів і не йдуть в руслі національних інтересів. Сучасні партії і їхні ідеології, як показує практика, з'являються, трансформуються, об'єднуються та роз'єднуються, змінюють програми і домовляються, а в решті дрібнішають, зникають, не досягши будь-якої мети.

Всі партії, які існують в Україні не мають ніякої уяви відносно потреб українського народу, вони приватні і вирішують амбітні потреби окремої особи. Це партії, які піклуються не інтересами нації і навіть держави, а намагаються наблизитися до бюджетного мішка, а їхні керівники посісти тепленьке місце в політиці. Кожна партія силою та хитрістю обходить

конкурента і проштовхується ближче до теплого місця, що нагадує шакалів, але не в лісі, а в політиці. Історія української незалежності усіяна протистоянням конкурентів, вбивствами політиків, зникненням партій і політиків, вся боротьба ведеться за власні інтереси. З такої боротьби політичних шакалів нова українська політична організація має відмежуватися і навіть не приймати участі в нечесній боротьбі, не заважати їм, хай вони гризуться між собою доки не загине останній.

В той же час треба вести непримиренну боротьбу не з партіями, а з старими порядками, провадити конструктивну роботу з пропаганди і будівництва нової держави та суспільного життя. Таку роботу можна виконати і довести до завершення лише тоді, коли під її прапорами будуть зібрані рішучі і мужні бійці українського відродження, як ідейні бійці так і прості виконавці. Тільки вони можуть вести непримиренну боротьбу проти старих порядків і світогляду, а також проти тих організацій, які їх проповідували. Такої консультації можна досягти тоді, коли кожен учасник, прихильник нового світогляду, зобов'язаний розуміти до кінця ідеї за які буде йти боротьба, а також кінцеву мету. Одночасно треба визнати, що всяка революція, або революційні дії зобов'язані: перше, мобілізувати маси; друге, захищати себе за допомогою не тільки народних мас, але й відповідних силових рухів, без допомоги яких будь-яка ідея так і залишиться ідея, або вона навіть буде знищена; третє, мати глибоко опрацьовану, теоретично обґрунтовану програму державної діяльності на перспективу.

Державна влада зможе ефективно здійснювати управління тоді, коли ідейний зміст нової української держави буде цільним світоглядом, викладеним у перспективній програмі, який пануватиме в думках більшості народу. Розробка нового українського світогляду та ідейна боротьба партій підноситься на більш високий рівень змагання двох світоглядів, а це уже і нова організація всієї боротьби. Тоді важко надіятися, що хтось буде порушувати основи державного устрою, нападати на цілісність і суверенність держави та нації. Українська влада уже більше шістнадцяти років бореться проти російського втручання через своїх представників в справи країни, але так і не змогла відбити охоту створювати складнощі для українців.

Для пояснення нового світогляду, складових національної ідеї і кінцевої мети з критикою старих порядків треба розпочинати з масових зібрань в усіх закутках країни. Для цього треба готувати агітаторів, які живою мовою даватимуть пояснення широким верствам населення відповідно до тематики, яка централізована і узгоджена з центром. Найкраще виділити самі болючі і зрозумілі проблеми і больові точки загальної маси народу. Треба так подавати матеріали, щоб не ображати одних і вихвалити інших, але справа має ставитися так, що народ не йде на поводу у партій і в той же час партія не йде на поводу у мас, а дають пояснення і переконуються у підтримці руху за національну ідею.

Чому масові зібрання треба розширювати? Світова історія показує, а в сучасних умовах стає ще більше доказовим, а це показали рухи за часів незалежності, що усна мова, безпосереднє спілкування і вмiле переконання слухачiв має значно бiльшу ефективнiсть на маси нiж друкованi гасла, якi читаються дуже мляво, або зовсiм не читаються, а особливо в часи розквiту iнтернету.

Як показала українська реальнiсть помаранчевих днiв 2004р., треба врахувати настрiй простих членiв руху, адже коли людина попадає на великi зiбрання або на потужну демонстрацiю, то це посилює її настрiй i пiднiмає нацiональну гордiсть, дає певний духовний зв'язок з однодумцями, виробляє в неї нацiональний корпоративний дух боротьби. Свiй настрiй i єднiсть духу така людина переносить до тих людей з якими постiйно спілкується, своєю впевненiстю переконує iнших i корпоративнiсть нацiї розширюється. В результатi залучаються новi i новi учасники попадають в дивовижну атмосферу пiднесення, охоплену ентузіазмом очiкуваної боротьби за нацiональну iдею та нову світоглядну фiлософiю. Кожна людина пiд час Помаранчевої революцiї навiть мимо своєї волi, мобiлізована внутрiшнiм покликком i зовнiшньою атмосферою, попадала пiд чарiвний вплив акумульованої волi, пристрастi i сили тисяч окремих особистостей, яка у свою чергу всмоктувалася кожним зокрема. Така людина набуває впевненостi, стає членом величезного колективу i готова до боротьби.

Нам треба ще навчитись звертатись одне до одного типу на великих зборах, тобто "спiввiтчизники i спiввiтчизницi" i вернутися до давнiх традицiй, вкрадених комунiстами в українцiв - "товариш", а в рядi випадкiв - "брат", "братове" в залежностi вiд гурту до якого iде звернення.

На перших порах українському руху прийдесть важко, з усiх сторiн росiяни i яничари, будуть психологiчно давити, навiть висмиювати, але головне, щоб вони побiльше говорили про український рух, щоб народ почув українську iдеологiю i побачив певну силу, з якою рано чи пiзно прийдесть рахуватися. В той же час нападки можуть бути в у виглядi застосування фiзичної сили, а тому треба брати справу охорони зборiв руху чи окремих керiвникiв у власнi руки, що i практикувалось пiд час виступiв проти одного iз президентiв краiни та помаранчевих подiй.

I це виправдано наступним: перше, державнi органи вкрай не надiйнi i, в залежностi вiд того, яка партiя при владi, вони будуть здiйснювати провокацiї; друге, кожна жива iстота захищає себе самостiйно, навiть мирнi iстоти у тваринному свiтi себе захищають. Бджола, яка постiйно мирно трудиться, але коли на неї нападають, щоб забрати корм, втручаються у процеси виробництва чи розмноження, має зброю у виглядi жала з отрутою i миттєво її застосовує. Подiбне ми бачимо i у мурашок, якi мають спецiальнi загони для охорони шлюбних iгор, захисту житла i вiдбиття нападу рiзних живих iстот.

Для цього, крім підготовки чіткого проведення зборів та яскравих виступів, треба створити спеціальні загони в містах, містечках, селищах і селах, які охороняли б збори в тих населених пунктах, де відбуваються зібрання. Всі члени руху повинні мати значок і символ, щоб узнавати товариш товариша, а відновлення стародавнього звернення “товариш” приведе до шокового стану комуністів і соціалістів. Знамена, значки і стрічки чарівно впливають на маси народу, створює чарівне зовнішнє враження. Скрізь повинен майоріти один єдиний державний прапор, який виражає певний національний світогляд. Задача руху, задача партії – створити нову державу, а не просто відремонтувати ту, яку залишив старий режим, коли народ був під ярмо в неволі, вихований комуністичною ідеологією з її недоліками і помилками.

Зовнішній вигляд символів має бути надзвичайно виразний, притягальний, діючий на маси, дуже важлива кожна дрібничка, адже коли безліч різноманітних прапорів та не відомо хто і за що бореться. Безкрайне море різноманітних стягів різних партій і рухів негативно впливає на свідомість кожної людини, розпорошуючи внутрішні сили народу.

Чи повинна партія або рух вступати в блоки, тобто узгодження дій декількох партій, союзів та організацій, які щоб полегшити роботу вступають у певну співпрацю, створюючи загальні керівні органи з виписаною компетенцією і працюють. Головна умова у створенні блоків, як це ми бачимо на прикладі сучасних блоків в парламенті, має бути спорідненість цілей і шляхів до основної національної мети, їхня розбіжність не повинна бути занадто відмінною. Подібна формула в цілому теоретично вірна, але не надійна на практиці і це доказала українська дійсність помаранчевого блоку в парламенті, коаліції для формування уряду і навіть підписання Універсалу у 2006 році. Блоки не стали сильнішими, а навпаки, все здобуте під час Помаранчевої революції було втрачено і влада перейшла до протилежної сторони. Тому, створювати блоки для посилення дій не є ефективним.

Логіка підтверджує, що якби на практиці було вірно, що у багатьох сучасних політиків єдина ціль і шлях, то для чого створювати багато партій? Все не так просто і особливо для українського народу, коли кожен хоче мати партію і урядувати, а в такому випадку толку не слід очікувати.

Виникнення чисельних партій має своє пояснення. Українське населення впродовж більше як трьох з половиною століть виношувало у своїх серцях намагання позбавитися від рабської залежності і несправедливості. Обставини склалися так, що ніякі дії не спроможні були подолати силу царських “обіймів” і мільйони українців заставляли себе чекати, бо іншого виходу просто не було. Чому приходилося так довго очікувати? Коли в українців було достатньо життєвої сили і енергії, то в їхньому середовищі знайшовся видатний провідник Б.Хмельницький, який показав дорогу до свободи, до завітної мрії звільнення від рабства і заспокоєння бурхливого моря людських душ. Дійсно українські полки перемогли польських

гнобителів і вигнали з країни, але фортуна відвернулась від народних страждань. Гетьман необачливо підписав угоду з Росією в Переяславі, надіючись, що вона буде дотримуватися передбачених умов, але росіяни обманули підписантів і народ опинився в іншому рабстві на століття.

Російські поневолювачі так закріпили ярмо на шиї українців, що у них уже не стало достатньо життєвих сили і енергії висунути із свого середовища видатного провідника для продовження боротьби за свободу, не знайшлося його аж до теперішнього часу. Ось чому для вирішення проблеми реалізації української національної ідеї, яка набуває епохального значення, приймають участь сотні тисяч людей, величезна частина національної інтелігенції і багато з них вважають виключно себе покликаним показати українцям дорогу до звільнення. Подібне схоже на ситуацію у бджолиній сім'ї, коли із-за різних обставин зникає матка, то її підсвідомо стараються замінити робочі бджоли. Це так звані трутівки, їх з'являється дуже багато, вони відкладають сім'я у приготовлені комірочки, навіть запечатають для його дозрівання, але марна праця, потомство не народжується від трутівок. Сама ситуація майже відкритої боротьби висуває багато кандидатур, які створюють свої партії. Чи можна відмовити створювати партії відомим борцям за свободу 60-х років ХХ століття, які десятки років сиділи в казематах ГУЛАГ? Організовували свої партії і вищі керівники колишньої комуністичної номенклатури, які фактично захопили владу в незалежній Україні. З'явилися і різноманітні ділки, які хоча б на папері та для виборчої компанії, а бажали мати свою партію.

Проте, подібно до того, як немає боротьби між трутівками, як це ми бачимо між молодими матками, коли виявляється сильніша і більш плідюча, немає вільної боротьби між партіями для виявлення сильнішого не відбулося, а тому немає ні сильної партії, ні видатного національного провідника. Якщо такі партії об'єднуються, то всі їхні керівники вважають, що кожен із них має право стати головним виразником народних сподівань і тільки себе бачить на чолі всього руху. Проте, спочатку ні керівники об'єднаних партій, ні народ не можуть зрозуміти хто із претендентів на провідне керівництво рухом являється самим сильним і за ким слід йти до перемоги. Згадаймо як місяцями вивчали помаранчева коаліція, куди входило десятків партій, але так і не вияснили хто повинен стати першим та другим, а в результаті коаліція зруйнувалась.

Народ також заплутався і часто його настрої носить далеко невизначений характер, а його переконання не завжди стабільні, своє бажання народ не може чітко окреслити, а найчастіше не розуміє шляхів перетворення їх в реальність. Керівники партій і крупні політичні діячі здебільшого мало, або поверхово знають настрої народу, вони йдуть до однієї і тієї ж цілі, не звертаючи увагу на замисли інших керівників та думок народу. Паралельна і зовсім неузгоджена робота блоків і партій заради однієї національної цілі - є українська трагедія на початку ХХІ століття. Народ був впевнений, що його підтримує інтелектуальна еліта нації, а тому при об'єднанні всіх партій і груп, які були

під помаранчевими прапорами 2004р., основні цілі були б уже в основному досягнуті. Проте подібних об'єднавчих процесів не відбулося, так як вони в принципі не можливі.

У цьому зв'язку виникає потреба вникнути в усі методи і шляхи, якими йшли партії і блоки до єдиної цілі, що потерпіли поразку та накресливши більш ефективні дії, здатні мобілізувати енергію і волю, але треба відкинути амбіції, об'єднати зусилля, щоб прийти до наміченої цілі. Вірна оцінка досвіду поразок всіх партій і їх врахування однією партією чи об'єднаним рухом позитивних методів своїх попередників принесе велику користь і неодмінно забезпечить перемогу. Треба надіятися, що розколи і зради, відсутність єдності партій і рухів та національних провідників після Помаранчевої революції, що стало трагічною історією незалежної України, в кінцевому підсумку принесе позитивні результати.

Перемога достанеться тим партіям, які найбільш сильні, обрали національну ідеологію, зуміли визначити вірний шлях до поставленої цілі. Подивіться, яких успіхів досягла після помаранчевих подій партія Регіонів, яка обрала досить вдалий шлях. Звичайно, така партія досить ефективна в українській політиці, але вона не служить інтересам етнічної нації і тому у неї немає перспектив. У неї ідеологія відсутня, а якщо і є, то не українська, а суто проросійська, підтримувана етнічними росіянами, ціль також не відповідає споконвічним думам українців, вона передбачає повернення до союзу з Росією і продовження рабства. Не можна надіятися, що українська нація змириться з тією кричущою несправедливістю, коли партія етнічних росіян буде утримувати владу і слугувати не корінному народу та народу, який любить свою країну, виконуючи вказівки сусідньої держави.

Українській потужній партії чи рухові треба всі ці складові помилок чужих елементів в країні врахувати і взяти на озброєння. Іноземна влада досить ретельно вивчає помилки українських партій і діячів, які побували при владі, але крім гасел нічого не зуміли здійснити. Керівники Помаранчевої революції проголошували, що “бандити будуть сидіти в тюрмах” і народ їх підтримав, а прийшовши до влади ті, хто давав обіцянки, нічого не здійснили, ні один, зрозумійте, ні один бандит не був осуджений. Віддали владу протилежній стороні і ті уже, користуючись ідеєю помаранчевих, розпочали звинувачувати за брехню, бо раз не посадили, то бандитів немає, але ще й розпочато гоніння на помаранчевих. На їхньому місці кожен так поступав би.

Виходячи з досвіду багатопартійності і величезної кількості допущених помилок, формуючи нову ідеологію і програму, треба все це врахувати, а після цього оберігати власні ідеї від крадіжок з метою фальсифікації протилежними сторонами. Не будьмо наївними, Росія без жорстокої боротьби не відпустить Україну зі своєї орбіти, вона не хоче втратити надбання російських царів досягнутих у закабалені українського народу. Всі проросійські партії будуть вихоплювати елементи нової ідеології, перекручувати їх і доносити до народу, досягаючи появу в суспільній думці коливання до нових ідей. Вбивається

зрадницький клин ось якраз на таких брудних технологіях будуються гасла “розкол патріотичних сил”, “розкол народу на два табори Схід і Захід”, а після цього “Схід і Захід разом”, “два Віктора і одна Україна” і інші.

Якщо уважно придивитися, то крім появи після 1991р. в Україні безмежної кількості партій, цікавим виявилось, що багато з них волають за народ, але замовчують за який – український чи російський. В той же час національно налаштовані українські партії і політичні діячі, знаючи про таке замовчування, також мовчать, беручи на себе відповідальність перед історією за ганебну брехню та зневагу до українського народу. Тому, всім українським партіям, як проукраїнським так і проросійським, треба чітко роз’єднатися у своїх цілях, методах і шляхах до основної мети, пояснивши їх зрозуміло і відкрито. Народ повинен знати все про кожную партію і кожного політика, щоб викинути практику коли перед виборами говорять одне, а після виборів роблять зовсім інше, коли партійних списків кандидатів народ не бачив, а після виборів уже пізно, а тому залишилось тільки знизувати плечима та плакати.

Не секрет, що у всіх партій немає власних ідей і тим більше власних цілей, всі їхні програми «на одно лице» і якщо хтось в цьому вагається, то треба хоча б декілька порівняти і зразу стане зрозуміло. Іноді з’являються так звані “нові” ідеї і “нові” цілі, “нові” програми і “нові” шляхи, але ці політики не розуміють простої істини, що в української нації існує віками випестувані в думках єдина ідея, ціль і шлях. Чесність і чистота намірів керівників партій була б доказана тим, що ці добросовісні партійці та їхні однодумці без будь-яких застережень та умов ставали під стяги єдиної української ідеології, потужного руху, національної партії.

Для керівників більшості партій за часів української незалежності досить було часу, щоб доказати свою спроможність, а коли не вдалося, то треба зробити певний висновок і не спричиняти перепон для потужних рухів до національної цілі. На превеликий жаль цього не зрозуміли політики новітнього часу, які десятиліттями сиділи в російських тюрмах заради свободи, а коли вона прийшла, то не знають як її відстояти. Рішення про відмову від партій чи високих державних посад даються людям не легко, особливо керівникам, але тим більшим буде їхнє визнання чи провина перед нацією.

Об’єднання демократичних партій не може бути механічним, бо складання різних програм, думок про ідеї, цілі і шляхи нічого цільного не дадуть, не зміцнять рух, а навпаки знищать навіть те що було. Прикладом може послужити таке: під час Помаранчевої революції об’єдналися демократичні партії і соціалісти, а після цього соціалісти зрадили і втекли до інших течій, що призвело до розвалу коаліції, створеної силою народу; для підписання Універсалу порозуміння 2006р. об’єдналися демократи, соціалісти, комуністи і проросійські регіонали для створення широкої коаліції, але навіть під час підписання документу половину умов не підтримали комуністи, а через

місяць, ні до чого не договорившись у виконанні підписаних умов, коаліцію залишили навіть демократи.

Однак, всім тим хто без розбору об'єднується і роз'єднується треба пам'ятати досить суттєву істину. Вона полягає ось у чому: при формуванні об'єднань, блоків і інше в тактиці може і буде щось виграно, досягнуто, як цього добилася партія Регіонів, об'єднавшись з соціалістами і комуністами, але в стратегії вона програє із-за того, що сильні партії при об'єднанні, як правило, слабшають, а тому програють. Це було видно уже на початку 2007 року, коли рейтинг усіх трьох партій неухильно став падати. Подібну закономірність уже давно треба було б взяти на озброєння своєї політичної платформи демократам національного спрямування. Не вчаться, а продовжують спорадично об'єднуватися і роз'єднуватися: і колишній Рух, і БЮТ, і Наша Україна, і багато інших різноманітних парій і партійок, але толку з цього як не було так і не буде.

Звичайно, бувають обставини, коли на короткий строк треба блокуватись, але це мають бути односторонні, а їхні цілі неодмінно єдині. Короткий строк об'єктивно пояснюється тим, що успіхи, досягнуті коаліцією, уже в самих собі несуть зародки майбутнього розколу, ворожнечі. Цей зародок привноситься не блокуванням як таким, воно тільки створює умови, а все залежить від людини, її сутності як філософського розуміння живої природи, наділеної свідомістю. В українській боротьбі уже є свіжа практика, коли, сформована у 2004-2005рр. коаліція помаранчевих сил, досягла перемоги, якою захоплювався світ. але її провідники не поділили посад, посварилися, розділилися і втратили завойовану владу.

Виходячи з цього найкращим для української нації і її патріотів має стати не механічне об'єднання, а визнання єдиної ідеології, єдиної ідеї і єдиної цілі та йти єдиним шляхом під єдиним національним прапором демократії, розпустивши всі демократичні партії, коаліції і парламентські фракції. Звичайно, подібний заклик не стосується соціалістів, комуністів і проросійських партій, так як вони будуть боротися проти партії національного руху до останнього, іншого виходу у них немає. Треба з розумінням віднестися до тих комуністів і соціалістів, які уже зовсім не підтримують незрозумілі ідеї цих партій, відмовляються від них, але вони розчарувалися і в національних демократах.

Українську незалежність має виборювати єдина незалежна націонал-демократична партія, незалежний рух, а не блоки і об'єднання з величезним розмаїттям думок. Одна ідеологія, один рух, одна партія, один шлях, одна національна ідея, одна ціль – сучасна епохальна задача в Україні. Чому так? Звичайно, коли в українському суспільстві буде панувати національна єдність, то з'являться інші партії, але партії українського спрямування. В даний складний час відстоювання незалежності нації і держави треба згуртуватися в один кулак проти проросійських партій, комуністів і соціалістів. Саме ці партії

складають небезпеку українській державі і нації, намагаючись розхитати державність та повернутись в ярмо.

Дуже часто від проросійських партій, а точніше їхніх поводитирів, звучать заклики щодо федералізму. Федералізм, а це союз суверенних держав, які об'єднуються в союз добровільно, спираючись на свій суверенітет з повними правами держави і поступаються на користь союзу частиною своїх суверенних прав, які переходять у відання об'єднаної держави. Що ж пропонується в Україні проповідниками федералізму? Зовсім протилежне, а саме віддати частину прав і функцій єдиної держави областям, які не мали ніякого суверенітету, ніяких державних прав, особливо юридичних, навіть соціальні і економічні права були досить кучими. Отже, проповідники федералізації пропонують із суверенної держави, єдиного живого організму нації, створити двадцять п'ять суверенних держав, а після цього уже приступити до створення союзної, тобто федеральної, держави.

В результаті крім зруйнованої економіки і етнічної нації, буде ще й зруйнована незалежна держава, бо ніколи двадцять п'ять держав не в змозі об'єднатися. Згадаймо німецькі землі, які віками то об'єднуються, то роз'єднуються, приносячи трагедію не тільки своєму народові, але й всій Європи. В Німеччині дійсно об'єднувались суверенні держави, які мали величезні відмінності між собою, але їхнє об'єднання відбувалось не добровільно, а під тиском військової сили однієї з держав, здебільшого Прусії. Якщо брати приклад США з її штатами, то саме штати самостійно створювались, а тільки після цього приєднувались до союзної держави, але штати там ніколи не володіли якимись особливим суверенітетом.

Українські області ні в яке порівняння не йдуть не тільки з німецькими державами, а тепер землями, але й з американськими штатами, а тому поняття федералізму у застосуванні до них є надуманою категорією, що межує з махровим політиканством. Українські області не були не тільки самостійними у державному розумінні, вони ніколи не мали чітко визначених границь, народ в одній області нічим не відрізнявся від іншої, в деяких областях віддалених між собою мають місце не значні відмінності окремих рис в культурі і тільки. Области ніколи не мали якогось суверенітету, а тому не можуть ним користуватися, навіть якщо їм і дати якусь його частину. В політичному розумінні можна ставити задачу стосовно областей не про їхню федералізацію, а про розширення прав зростання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, а також у вирішенні задач соціально-економічного характеру на своїй території.

У складні помаранчеві дні виявилось багато особливостей української нації, про які навіть дехто і не здогадувався. Яскравим променем виявилась генетична пам'ять предків до власного вдосконалення, самоорганізації і розвитку. Якщо не враховувати екстремізму невеликої частини населення, то переважна більшість українців з великим піднесенням не тільки сприйняла, але й проявила на ділі об'єднувачу ідею боротьби за свободу та незалежність.

На майданах країни народ ставав єдиним цілим, а об'єднували його національні звичаї, релігія, невидимий живий дух предків, а також нездоланні сучасні національні інтереси. У цьому контексті значення Помаранчевої революції полягає в особливостях: наперекір неймовірним складнощам вона довела, що перші роки незалежності все-таки не стали зовсім марними в історії української нації; вона подала приклад можливого перетворення звичних взаємовідносин недовір'я, яке супроводжує українську націю століттями, на велич духовної і конструктивної солідарності на базі національної єдності.

Помаранчеві події засвідчили, що дух солідарності пройняв усе українське суспільство. Хоча і дивним, але цілком закономірним було те, що такі прагнення виявляли всі - від старого до малого. В Україні багато тисяч батьків дивувались своїм дітям, які ставали під помаранчеві стяги всупереч волі й інтересам «батьків» зі старої влади. Пояснення такому феномену - не що інше, як поклик предків до свободи, переданий сучасному поколінню через інформаційну систему Всесвіту.

Непокоря українців у листопаді - грудні 2004 року і січні 2005 року стала логічним продовженням пригаслої революційної акції 2000-2001 років «Україна без Кучми», «Кучму геть!», коли вбивство Гонгадзе розбудило націю і било на сполох. Проте різними способами тодішня ненависна влада, із зовнішньою підтримкою, приспала порив народу, але його незадоволення жевріло, очікуючи нового неминучого вибуху народного гніву. Помаранчева революція довершувала те, чого не вдалося зробити 2001 року під час хвили величезного внутрішнього народного гніву, це був останній бій боротьби багатьох поколінь українського народу впродовж століть проти гніту і неправди. Історична заслуга революційних подій полягає в тому, що її учасникам вдалося зайняти позицію, яка дозволила уникнути кривавої бійні. Досвід, здобутий у твердій, але толерантній боротьбі, набув міжнародного значення, він став взірцем для багатьох країн світу.

У перші роки незалежності країни влада зневажливо ставилася до українського народу і його сподівань, пов'язаних з цією історичною подією, руйнувалися структури громадянського суспільства, судовий устрій і засоби масової інформації. Безчинство влади, особливо податкових органів, стали можливими через те, що глава держави і їхнє оточення, невмілими діями повністю зруйнували судову систему країни. Для цього застосовували підкуп та погрозу фізичною розправою, у результаті судді стали найбільш незахищеною і корумпованою категорією державних службовців, навіть більше, ніж працівники засобів масової інформації. Події останніх років показали, що за такий злочин проти українського народу ще доведеться відповідати.

Свою революцію українці здійснили так швидко, толерантно і цивілізовано, що здивували весь світ і поставили владу перед несподіваним фактом. За короткий строк Україна стала великою, солідарною європейською державою, а її колишні глави перетворився на маргіналів. Влада і її

структури не здатні були зрозуміти свій народ, розгледіти його внутрішню непереборну силу, про яку можна сказати словами філософа часів кривавого тирана Петра I: «Легкость и быстрота, с которыми этот народ приобщился к цивилизации, неопровержимо доказали, что его государь был о нем слишком дурного мнения и что его народы вовсе не были скотами, как он отзывался о них»⁵⁰.

Влада втратила здоровий глузд у сподіванні, що всі маніпуляції народ стерпить і цього разу, але всі верстви населення, відчувши своє приниження, повстали проти несправедливості, з вимогою знати правду про дії влади і жити як належить цивілізованій людині. Перед революційним піднесенням в Україні повсюдно чулося невдоволення і тривога, мов у бджолиному вулику: як довго можна так принижувати народ? так цинічно обманювати? скільки можна? терпець увірвався! ми — нація, ми — сила! скільки ще кожен боїтиметься і далі гнутиме спину та схилить голову; Росія підтягує війська до кордону з Україною; російський спецназ було помічено в багатьох українських містах, навіть у Києві. Президент сусідньої північної держави закликав кинути війська проти революції та її учасників.

На майданах країни народ показав, що він позбувся синдрому пригніченого, заляканого, схильного до містики і фанатизму натовпу. Український народ сказав «Ні!» принизливому і важкому минулому і «Так!» - європейському майбутньому. Лише доля поставила конкретних особистостей під час президентських перегонів, на яких були сфокусовані два протилежні устремління провідників, могли ж бути не вони, а інші. Виявилось, що в Україні є достатньо авторитетних лідерів, здатних вести народ до перемоги за волю, але народ не їх обирав, а напрям своїх устремлінь до європейської культури.

Народ може об'єднати
інтегрована, зрозуміла
і реальна ціль

ХІІ. УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ

На шляху до кінцевої мети українці не повинні забувати освячені часом видатні діяння наших предків, величі Київської Русі, козацької і гетьманської держави, боротьби за права і свободи з татарами, турками і поляками та виходу з рабського становища за часів перебування під ярмом Російської імперії та Радянського Союзу та перемоги Помаранчевої революції. В 2004р. свобода української нації стала реальністю, а як говорив великий

⁵⁰ Мыслители прошлого. Монтескье. — М.: Мысль, 1975. — С. 131.

американець Д. Вашингтон «Свобода, раз она пустила корни, быстро вырастает», що дає для нас великі надії і закликає до подальшої боротьби.

Відроджувалась українська нація і її держава з давніх часів у величезних муках, у яких переплелось багато стихійних сил і ще не зрозумілих процесів, які викликають безліч запитань як у світі так і українців у самих до себе. Були і горе, і нестерпний біль, зрада і недовіра, але не було страху, а була всепереможна віра в Україну. На прикладі Помаранчевої революції світ побачив, як перемагає всесильна віра на шляху до мети. Усе це дає підстави сказати, що майбутнє незбагненне, але одне зрозуміло, що українська нація досягне кінцевої мети і житиме у віках.

Фундаментальною основою мети має стати розуміння цінностей стосовно того, що Україна і українська нація належать до історичних первородних рас Європи, від яких походить західна цивілізація. У цьому зв'язку більш як тисячолітня історія української нації дає підстави стверджувати, що Україна спроможна і має право посісти почесне місце однієї з провідних країн на європейському континенті, місце яскравого і талановитого члена християнського світу і сім'ї європейської співдружності. Саме такої ходи подій бояться північні недоброзичливці.

Прогресивна громадськість країни дійшла висновку, що для відродження української нації та її держави потрібне об'єднавче начало, спроможне перетворити масу індивідів на народ. Стало зрозумілим, що тільки духовне відродження і сформована національна ідея здатні вирішити кардинальні проблеми побудови стабільного суспільства та його держави. Щоб привести в рух велетенські внутрішні сили українського народу треба найперше поставити реальну і зрозумілу інтегровану ціль, сформовану на базі національної ідеї. Тільки тоді будуть задіяні розум, почуття і воля, які творитимуть благородні справи на шляху до свободи, будемо просити і надіятися, що цьому допомогатимуть навіть Вищі сили.

В той же час треба чітко усвідомити, що на першому місті має бути ціль, а не засоби і сам процес досягнення, що виливається у безмежну і не стриману розгнuzданість, яка породжує бездіяльність, розруху та хаос. Сучасна українська реальність свідчить, що майже всім політичним партіям і їхнім провідникам подобається не ціль, яку вони ще не зовсім усвідомили, а сам безперервний процес руху, але куди, то мабуть їх не дуже цікавить. Кожна партія і їхній провідник заклопотані тільки єдиним, щоб зайняти комфортне місце у цьому русі, забуваючи про його ціль. Дотримання самого процесу руху в нікуди є основною причиною того, що Україна після одержання незалежності ось уже шістнадцять літ не може здобути реальної незалежності, народ втрачає віру, його покидає воля і він на порозі втрати свободи.

Надаючи особливо важливого значення національним інтересам, як рушійній і об'єднавчій силі більшості членів суспільства, на порядку денному стоїть завдання сформувавши нову, об'єднавчу національну ідею й

успішно її реалізувати, що і є, фактично, найважливішим елементом системи національних інтересів України на цьому особливому переломному етапі її історичного розвитку. Деякі вчені і політики вважають, що національна ідея має обмежитись вирішенням поточних справ, але це не зовсім так, бо цим прикриваються антиукраїнські гасла.

Щонайменше треба визначити національні інтереси українського народу на найближчі 25 років. Під таким кутом зору виникає невідкладне практичне завдання - розробка національної глобально орієнтованої стратегії розвитку нації. Багато громадян України, можливо значна більшість, особливо молодь, незалежно від етнічної належності, розуміють і сприймають такий напрям.

У ході Помаранчевої революції окреслювалася філософія української національної ідеї. Стало очевидним, що українську національну ідею мають підтримати всі народності, представники всіх національних меншин, які живуть на українській землі. Революція допомогла українцям зрозуміти, що їм уже час полишити вишукувати у світі друзів і недругів, а самостійно відстоювати власні національні інтереси.

Як це здійснити? Освятити і реалізувати національну ідею, яка має бути демократичною, зрозумілою, виражати і відстоювати права всього народу країни в усіх сферах життя, забезпечувати свободу думки, сумління, релігії, слова. Якщо національну ідею буде виборювати якась одна нація чи народність, то не уникнути протистояння, загрози поділу країни і відокремлення, як це виявилось у помаранчеві дні.

Навіть якщо дотримуватися поглядів Гегеля, який вважав, що в певні історичні періоди є якась одна нація, світовий лідер, в основу ідеї якої покладено місію провести людство до певної цивілізаційної стадії, але таке лідерство невдовзі закінчувалось провалом. Спочатку з'явилась ідея Німеччини, а після неї лідерство перехопили Сполучені Штати Америки, були й інші національні ідеї типу російської «Москва — третій Рим, а іншого не дано», польської «Польща — від моря до моря». Саме такі імперські амбіції задля якоїсь великої гуманістичної місії суперечили національним намаганням об'єднання у всій своїй територіальній, політичній, релігійній та етнічній повноті і прагненню вільного розвитку.

Ідея кожної нації буде життєвою не у формі імперської амбіції, а у вигляді високих цінностей прив'язаних до приземлених поточних прагматичних потреб. Національна ідея тоді буде життєздатною і повсюди сприйматиметься, якщо вона відповідатиме на найсуттєвіші потреби людського життя, блага і знання в їх найвищих нормативах: «Идеал — это идея... Идеалом является... всякая действительность в своей наивысшей истине»⁵¹. Не можливо і не справедливо боротися за національні цінності, якщо вони не забезпечують для народу насущних потреб життєдіяльності.

⁵¹ Гегель. Работы разных лет. — М.: Мысль, 1973. — Т. 2. — С. 143.

Отже, історичний досвід і практика сьогодення про глибинні потреби українського народу впродовж століть та їх конкретне втілення в період Помаранчевої революції 2004—2005 років, дозволили одержати конкретику української національної ідеї. Не чужинська думка, нав'язана віками, а тільки те, чого намагається досягти народ самостійними діями, є його природна національна ідея. Саме в ній концентруються справедливість, духовність, державність, добробут, доступ до всіх досягнень цивілізації.

Згідно з такою філософією українська національна ідея включає: національну незалежність, безпеку розвитку, ефективну систему державного устрою, подолання бідності, соборність, піднесення духу, рівності, зміцнення волі і забезпечення свободи. Водночас природної національної ідеї можна очікувати, якщо буде забезпечена справедливість, свобода і рівність громадян. Усього цього можна досягти в умовах боротьби за незалежність, єднання, консолідацію і правду. Для реалізації такої ідеї треба, як показали події, багато від чого відмовитися і відмежуватися.

Українська примовка «Чого бідний? Бо дурний» та «Чого дурний? Бо бідний» чітко визначає, що бідність не суть матеріальне поняття - всім нам треба розумішати в цьому світі. Перш за все викинути на смітник нав'язану з минулого філософію «маємо те, що маємо», бо інакше втратимо все, навіть те, що маємо. Друге, відмовитися від між особистісних та ідеологічних суперечностей заради спільних інтересів усього українського народу і його держави. Третє, вилікуватися від лицемірства і заздрощів, зради і користолюбства, доносів і наклепів. Четверте, виробити і відстоювати універсальну, просту і зрозумілу національну ідею, яка об'єднувала б весь український народ, усіх громадян України.

Помаранчева революція виявила споконвічні сподівання нашого народу, які вихлюпнули на поверхню його позитивні риси і силу, які стали детонатором руху всієї української політичної нації до Свободи. Під гаслом «Ми йдемо-і серце правдою горить!» українці йдуть дорогою вирішення основної загальнонаціональної ідеї - об'єднання великої української нації з метою здобуття свободи для кожної людини і незалежності всієї України.

Століттями українську націю привчали роз'єднуватися, використовуючи внутрішні найменші протиріччя, що віками наносило непоправного у житті народу, позбавляючи його мати свою державу, постійно втрачаючи її після пролитої крові на її здобуття. Помаранчева революція яскраво окреслила основи, здатні об'єднати народ і вести його шляхом до перемоги загальнонаціональної ідеї:

- українці показали, що вони хочуть творити своє життя самостійно на основі Свободи, Рівності, Незалежності, Єднання, Справедливості, Правди;
- зерна свободи, які століттями крупинами сіяли попередні покоління українців, рясно проросли на початку ХХІ століття у реаліях всенародної непокори, які невдовзі принесуть добрий урожай;

- тільки єднання дій українського народу неодмінно забезпечує перемогу, і навпаки, роз'єднання дій, яке було в минулому, наражає незмінно на поразку;
- на майданах України ніде не лунали ні західні, ні східні гасла, український народ хоче мати свою незалежну, мирну і самодостатню центральноєвропейську державу;
- чітко простежувалося споконвічне намагання українців будувати відносини з усіма країнами на засадах справедливих норм у національних інтересах;
- через майдани країни прокладено міст між історичною самоорганізацією запорозьких козаків і сучасними демократичними потребами українців;
- хвиля волевиявлення стала випробуванням якісного духовного перетворення цілого народу, появи загальнолюдських і водночас універсальних цінностей-демократії, індивідуальної свободи, громадянського права. Саме в таких умовах демократія із загальних гасел перетворюється на потужний ресурс і чинник розвитку;
- у вирі подій періоду незалежності народилась якісно нова українська нація, проростали зерна формування громадянського суспільства і людської самоорганізації, відбулася демонстрація величезної народної винахідливості, що підтвердило реальність сили українського народу;
- підтверджено силу християнської моралі, основаної на десяти Божих заповідях, доведено спроможність нації на крутих поворотах історії обійтися без великого кровопролиття, здатність волею і твердістю духу стримати фізичну силу своїх вороженьків (саме таку зневажливо-пестливу форму вжито в Державному Гімні: «...згинуть наші вороженьки, як роса на сонці»);
- революційні події в Україні відкрили світові велич нової великої центральноєвропейської держави, українську націю в її цивілізованості і толерантності.

Національна ідея, тобто мета, яку ставить перед собою нація і якої намагається досягти, — поняття динамічне, а тому вона може формуватися століттями. Ідея дозрівала повільно і надзвичайно важко, століттями складали голови за належність і свободу прості люди та їхні провідники. Не вдалося досягти реальної самостійності, та більше свободи, і після здобуття незалежності 1991 року. Миттєво з'явилися нові форми залежності, а тому налигач не зникав, невидимими і видимими цупкими нитками українці продовжували бути прив'язаними до Росії, її економіки і політики. Залежність від нестачі енергетичних ресурсів тому яскравий приклад. Спираючись на це, українцям підказували і настійно рекомендували: коли хочете йти до Європи, то тільки з Росією, а після цього об'єднуйтесь, але тільки з трьома братніми народами; торгуйте, але тільки в єдиному економічному просторі з цими самими народами.

Пропонувати таке для України, тобто разом йти всюди, мов сіамські близнюки, аморально. Адже історія засвідчила, що у сфері державотворення всі, без винятку, гетьмани України, від першого — Б. Хмельницького до останнього — К. Розумовського, вояки УПА і їхні провідники С. Бандера, Р. Шухевич, Є. Коновалець, борці 60-х років ХХ ст. та інші впродовж століть вели боротьбу за утворення незалежної Української держави, і насамперед звільнення від німецького поневолення і впливу свого північного сусіда - Росії. Провідниками ідеї незалежності були визначні митці і науковці Т. Шевченко, І. Франко, В. Липинський, Д. Донцов, П. Скоропадський, В. Чорновіл, а тепер нашу свободу і незалежність відстоюють сучасні відомі українці. Український народ зобов'язаний шанувати боротьбу своїх видатних провідників і здобуту волю.

Ніхто в минулому і дотепер не був зацікавлений у формуванні суто національних категорій організації життєдіяльності українського суспільства. Російські імперські ідеологи добре розуміли, що національна ідея, як система цінностей, є об'єднавчим феноменом суспільної свідомості, який ґрунтується на почуттях гордості від належності до певного народу, убоління за його долю і добробут. Лише державна ідеологія, сформована на основі національної ідеї, мобілізує націю й український народ, допоможе йому звільнитися з вікового ярма.

Лише в 2004-2005 роках Помаранчева революція стала важливим поступом у вирішенні складних проблем у суспільстві. Хоча вона ще не поставила крапку у віковій борні за національну ідею - реальну незалежність від Росії, але відносини з цією сусідкою відтепер будуватимуться згідно з національними інтересами України та її народу. Звільнитися від трьохсотп'ятдесятилітньої залежності і здобути реальну свободу далеко не просте завдання, коли немає чітко окреслених національних інтересів, національної ідеї та державної ідеології. На превеликий жаль остаточно ще не вирішили долю України гаряча політична осінь 2005 року і вибори 2006 року. Навколо, мов круки, гасають "любі друзі", надіючись загнати у набридле вікове ярмо. Проте, помаранчеві дні і їхній досвід мають служити не тільки багатьом країнам світу, але він знадобиться і для власних потреб.

Під час Помаранчевої революції стало зрозумілим, що настав час, коли громада бере на себе частину функцій центральної влади, привчаючись управляти державою та своїми колективами. Як би там не було, але вперше влада реально була поставлена під контроль народу. Як результат, українські громадяни стали відчувати власну причетність до управління державою, регіоном, колективом, підприємством, що в кінцевому підсумку активізувало внутрішні сили нації. Помаранчева революція стала нечуваним етапом активізації громади на шляху до створення демократичної і соціальної держави, а це свідчить про те, що держава буде розвиватися саме так, як формуватиметься громадянське суспільство, його ідеологія на базі

національної ідеї, а не навпаки. Справедливість і єдиний для всіх закон мають торжествувати.

Саме громадянське суспільство здатне не допустити: зниження якості своїх політичних, культурних і бізнесових еліт чи провідників; поширення розгубленості і дезорієнтації в разі їхньої появи; панування багатих над бідними; розгулу чужинських культурних, звичаєвих і мовних вторгнень в інформаційний простір нації; симуляції у виконанні всіляких громадських робі, симулюючи “бурхливу діяльність”; цинічного невиконання даних громаді чи цілому суспільству обіцянок на виборах чи при виконанні службових обов’язків; уникнення відповідальності і політичної смерті брехливими і не порядними політиками, зрадниками і відступниками; відокремлення дієвості кожного члена суспільства від їхнього практичного життя; уникнення звітності політиків і посадовців усіх рівнів, які розпоряджаються спільним добробутом, національними і державними інтересами, майбутнім народу; використання інших членів громади для приховування власних, за відомо зрадницьких чи приватницьких інтересів; приниження чи непошана членів суспільства, які віддають свої сили, вміння та ресурси для загальних потреб; поширення хабарництва, а навпаки, сприяти його знищенню; безкарності тих, хто проповідує чужі інтереси на шкоду суспільству чи окремої громади. Міцне громадянське суспільство, подібно до здорового живого організму, здатне до самоочищення від появи негативних процесів і особистостей, позбутися спільних хвороб і дивитися в майбуття.

Українські філософи, вчені і політики розглядають розвиток національної ідеї поряд з формуванням самої нації, оскільки народ стверджується, усвідомлюючи себе як нація за наявності чітко сформованої національної ідеї. Українці отримали 1991 року формальну незалежність, а тепер намагаються формувати здорову українську націю, адже в українському суспільстві з минулого залишилося безліч проблем, зокрема у міжрегіональних відносинах східних, міждержавні границі, знівечена національна культура, українські землі і міста знаходяться під владою інших держав. Тому, на сучасному історичному шляху до національної ідеї містить цілий ряд складових перепон, нагальна потреба в руйнації яких уже давно настала. Пильної уваги потребує зокрема кланово-олігархічна влада, що сформувалася в Україні за часів її незалежності, комуністична ідеологія і її носії, таких перепон чимало, без демонтажу яких не буде ні свободи, ні незалежності.

Цінності, які вміщує українська національна ідея, об’єднують український народ і забезпечують йому Свободу, Незалежність, Моральність, Єднання, Справедливість, Національні інтереси, Правду, Рівність, формування громадянського суспільства, якісне перетворення народу, зміцнення волі і сили християнської моралі. Саме такі споконвічні національні цінності мають стати ядром національної ідеї. **У цьому зв’язку національна ідея може бути**

визначена як сума цінностей за якими бажає жити вільно і незалежно український народ.

З часів Київської Русі український народ відстоював свої споконвічні інтереси і національну ідею на всіх тернистих шляхах історичного розвитку. Вперше за свою історію українці більш-менш чітко виписали національні інтереси і національну ідею в Конституції України (ст. 1—3, 5, 7, 8, 10—13, 15—18, 69, 70). Серед них є визначальні пріоритети, неперехідні цінності кожного народу. Теперішню демократичну Конституцію України, вдосконалюючи деталі, треба захищати від усіляких спроб її руйнування.

Права і свободи людини. Ці константи — невід’ємна частина розвитку не тільки окремого індивіда, а й цивілізації і Всесвіту. Стосунки у Всесвіті між цивілізаціями визначаються законом не насильства над волею, основне правило якого: «Будь-яка цивілізація, будь-яке людство має відбутися так, як саме захоче». Адже будь-яке втручання чи насильство над волею, навіть у вигляді допомоги, призводить до того, що індивіди стають духовними каліками, ледарями і негідниками. Тоді зупиняється розвиток, розпочинається занепад і деградація.

Над українцями чинилося різноманітне насильство впродовж більш як трьохсот років, що і призвело націю до вкрай складного становища. В Україні ненависна сила була переможена силою волі до свободи. Зерна свободи, посіяні попередніми поколіннями, впали на добру землю, слова свободи було почуто, вони зберігались у генах, добрих серцях християн, що й дало свої плоди. Конкретне втілення генетичної пам’яті і добрі паростки посіяних зерен світ побачив 2004 року на київському Майдані і майданах всієї України.

Саме воля до свободи покликала людей на вулицю. Стало зрозумілим, що український народ хоче позбутися навішеної йому принизливої назви «хохол» і «малорос», усвідомити і відстояти свою національну гордість. Конституція України закріпила за українським народом права і свободи, але залишилось перетворити ці права на реальність, для чого і відбулася Помаранчева революція.

Незалежна, суверенна, могутня, багата і самодостатня держава. Після прийняття Акта проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року і його схвалення всенародним голосуванням 1 грудня 1991 року Україна стала суверенною і незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою. Та незалежність залишилася тільки проголошеною, бо тривало протистояння між тими, хто шукав «до кого приєднатися», і тими, хто хотів бачити Україну незалежною. Розпочалася міжусобна боротьба за владу претендентів на гетьманський престол, що започаткувало і посилювало процеси деградації в усьому суспільстві, руйнувались надії народу. Влада і її провідники хотіли вести українців до Москви; опозиція та український народ захотіли вирішувати свою долю самостійно у своїй незалежній державі.

Кожен, хто трохи задумається, згадає українську історію, усвідомить, що подібне уже було, адже і в давнину наші предки рвали собі чуби, не знаючи, до якого сусіда приєднатися. Цікаво, що не народ, а його провідники тягнули націю то до одних, то до інших держав, і таке відбувалося в українській історії не раз. Новим в українській історії стало те, що події 2004 року на майданах усієї країни були спрямовані на відмежування від провідників, які себе негідно повели у справі з приєднанням до когось, на відсторонення їх від влади. Народ ще і ще раз довів, що ні в минулому, ні тепер український народ ні до кого не проситься приєднуватися, достатньо наші пращури поневірялися в татарських, польських і російських приймах, стало зрозумілим, що їхні нащадки такого не допустять.

Народ на Майдані 2004 року не висловлював бажання домовлятися із сусідами, а лише вимагав єдності нації: «Схід і Захід — разом». Подібне спостерігалось впродовж віків, коли здорові українські сили протистояли тим сусідам, які намагалися підкорити українські землі: запорозькі козаки протистояли полякам, татарам, росіянам; Б. Хмельницький і І. Мазепа боролися з поляками, росіянами і татарами; Українська повстанська армія на чолі з Бандерою, Коновальцем, Мельником, Шухевичем та іншими провідниками вступила в нерівний бій проти німців, поляків і радянських окупантів.

Українську територію, культуру і народ сусіди століттями розривали на шматки, які ще до цього часу перебувають під чужим протекторатом: великі території в Росії, Польщі та інших державах; український народ розпорошений на всіх просторах Російської Федерації; національні символи влади — прапор Б. Хмельницького у Стокгольмі, а його гетьманська булава в Польщі, шапка Мономаха й інші атрибути князівської влади в музеях Москви; більшість діячів української науки і культури з часів Переяслава вважають російськими. Мабуть, саме через це до останнього часу Україна, вирішуючи свої національні інтереси на міжнародному рівні, постійно була заручником відносин між Росією і США, Росією і Францією, Росією і Німеччиною, Росією і Великобританією та іншими країнами.

Моральність. Україні потрібні моральний уряд, моральні партії і моральні політики, які б забезпечували моральну безпеку української нації. На превеликий жаль треба констатувати однозначно, що після 1991 року ні один уряд і глави держав так і не виявилися моральними. Вони перетворили добро, як розумне, що характеризує обов'язки у практичній діяльності вільної істоти на зло, яке характеризує навмисне спрямування дій на руйнацію необхідних людських відносин, уступаючи меркантильним почуттям.

Найстрашніше це те, що зраджуються основи тріумфу людської природи, яка випливає із вільної, звичаєвої волі. У після помаранчевих подіях обраною

народом владою було зруйновано найвище духовне піднесення народу, систему поглядів і уявлень, норм і оцінок, які регулюють поведінку людей.

Єднання української нації в єдиній державі. Українці віддають багато зусиль для консолідації та розвитку своєї нації, розвиваючи і зміцнюючи її етнічну, культурну, мовну та релігійну самобутність нарівні з самобутністю всіх корінних народів і національних меншин країни. Ця складова національної ідеї спрямована насамперед на можливість позбутися такої негативної риси, як дотримання принципу «моя хата скраю». Саме ця риса завжди завдавала українцям горя, бо відсидітися десь у тихому куточку, дочекатися, що біда омине, ніколи не вдавалося. Згадаймо героїв під Крутами, коли 300 київських студентів і слухачів військових училищ виступили у нерівний бій проти елітного російського війська Муравйова. Їм ніхто не допоміг, хоча була можливість, зокрема у війська з Ніжина, ніхто не виступив проти чужинців в інших місцях України, всі очікували, що біда їх омине. Не вийшло — прийшли більшовики з Росії і влаштували громадянську війну, на якій українці винищували українців, довели народ на його родючих землях до голодомору, масами відправляли в північні концтабори, використали українців у розв'язаній Сталіним і Гітлером страшній війні, було поставлено «сталінське» завдання взагалі вивезти українців з їхньої території і заселити українську землю іншими народами.

Бог повернув розум українцям, і вони тільки через 14 років після здобуття незалежності виявили єднання під час Помаранчевої революції. Учасників Помаранчевої революції у Києві підтримували багатотисячні зібрання та мешканці наметових містечок в усіх обласних центрах, великих містах, селищах і селах України. Це була нечувана і небачена єдність українського народу, яка сильно налякала тодішню українську та російську владу, приємно здивувавши світ. Український народ усвідомив, що без єдності він завжди буде залежним від якогось сусіда, збагнув, що саме з цією метою російський уряд завжди не допускав єдності українського народу, стимулював у його середовищі протистояння, проголошуючи ідею єдності з великим російським народом.

З минулого в українській дійсності залишилися проблеми у міжнаціональних відносинах у таких регіонах, як Крим, східні області, особливо Донецька і Луганська, керівники яких під час виборів 2004 року виявили антидержавні сепаратистські настрої, тобто прагнення до відокремлення. Хоча це було надуманим і нездійсненим бажанням деяких політиків, але воно збуджувало суспільство і знижувало комфортність життєдіяльності всіх громадян країни. Треба все-таки враховувати, що є деяка частина російськомовного населення, яка не зовсім переймається інтересами України як істинно своєї Батьківщини, а все більше поглядає на Москву, на Росію. Тут ще багато ідеологічної роботи, бо як можна жити в країні, якщо не поділяти її прагнень, історії, культури, мови, звичаїв, а коли таке є, то це нонсенс, безглуздість.

Національні інтереси як основа побудови відносин з країнами світу. Фундаментальні принципи державотворення українців ґрунтуються на забезпеченні національних інтересів завдяки мирній і взаємовигідній співпраці з міжнародним співтовариством з урахуванням загальновіданих принципів і норм міжнародного права. Під час президентських виборів усе це раптово опинилося під загрозою.

У цей складний період росіяни на чолі зі своїм президентом та його прибічниками - мером Москви, людиною невизначеної національності Жириновським та іншими - відкрито допомагали старій владі, намагаючись відірвати Україну від Європи і спрямувати до невідомого союзу так званих братніх народів. Окремі лідери країн світу, міжнародні європейські організації допомагали опозиції, щоб відірвати Україну від Росії й долучити її до європейської цивілізації. Народ підтримував європейський шлях розвитку, оскільки історія вікового входження України до складу Росії — це постійне і систематичне знищення національної культури та її носіїв, коли народ переставав бути нацією, а всі його гетьмани та інші видатні українці гинули в неволі. Подібні процеси не вщухають донині.

Неймовірно, але лише в результаті Помаранчевої революції на початку ХХІ століття світ раптово довідався, що спадкоємниця розвинутої європейської держави Київської Русі — Україна не російська країна і не російська вотчина, як довгий час навіювали народам світу, а велика європейська держава, у якій живе свободолюбний, працелюбний, толерантний, культурний, освічений і гордий народ.

Правда, Рівність, якісне перетворення народу. Наведені цінності завжди ставали фундаментом його перемоги народу. Кожна людина, як частина природи, одержавши права і свободу та їх гарантію з боку створеної нею держави, стає частиною повноправного народу, який і є вищим носієм влади. Тому він вимагає від влади правди і рівності для кожного жителя. Під час Помаранчевої революції в Україні відбулося перетворення людей на народ, який визначає свою долю і саме про це сказано в Біблії: «колись «не народ», а тепер «народ Божий»⁵².

Переміг не В. Ющенко зі своєю зрадливою і несправедною командою, а народ поборов самого себе, своє внутрішнє моральне та психологічне рабство. Творцем подій Помаранчевої революції був виключно народ, який виявив силу духу, зміцнену Божим Духом і заповідями предків, які благословили націю на толерантну боротьбу за Свободу, Правду і Рівність. Більшість помаранчевих провідників тримали для народу в кишені дулю, але вона була не українською, бо серед них переважали далеко не українці.

Про якісні зміни в народі свідчить чимало фактів, зокрема навіть такі деталі. Деякі промовці, до речі, молоді, говорили радісно і майже крізь сльози, що настав такий благодатний час для об'єднання українського

⁵² Біблія. 1 Петр. 2(10).

народу, який століттями був дуже роз'єднаний через вірування, етнічні і мовні проблеми. Саме тому ті, хто одержав владу в 2004-2005 роках, не повинні вважати себе творцями революційних подій, вони лише були покликані виконувати волю народу, але не справилися. Після помаранчевих подій невдовзі народ розчарувався у своїх провідниках, які його зрадили заради особистих інтересів.

Самоорганізація як внутрішній стан українців. Народ усвідомлює, що він, як і його славні предки, — носій суверенітету і єдине джерело влади в країні, яку реалізує безпосередньо, а також через президентські вибори, створені ним органи державної і місцевої влади. Події під час 2004 року показали, що українці - цивілізований народ, а їхня революція делікатна, толерантна і навіть весела. Революційне піднесення назавжди знищило страх перед владою, люди побачили, що представники влади ховалися в норах, виїздили за кордон, йшли у відпустку на час революції. Народ же самоорганізувався і виборював свою свободу. Такої мирної, але наполегливої революції світ не бачив, все відбувалося в стилі доброзичливої української нації - з піснями, усмішками, добротою і любов'ю.

Організовані виступи українців в усі часи засвідчують: українці здатні організуватися і налагодити належне самоуправління на різних за розмірами територіях — невеликій (Висунська республіка), середній (Гуляйполе) і великій (Запорозька Січ), а також на рівні держави (майдан Незалежності і майдани всієї країни). Головна ідея самовизначення ще з часів запорозького козацтва — досягнення свободи; управління без чиновників, поліції та партійних функціонерів; усі справи вирішує простий народ; мужність, стійкість, культурність, обов'язок і віра у справу, за яку розпочинали боротьбу, - основа самоорганізації.

Формування громадянського суспільства, як перспектива української держави. Здавна в Україні для взаємодопомоги, вирішення соціальних проблем, об'єднання сил народу для боротьби використовували структури громадянського управління - сільські сходи, общини, товариства, спілки. Під час виборів глави держави наприкінці 2004 року народ прийшов на майдани країни не за гроші, як це намагалися довести представники влади та окремі політики, а за велінням душі, за покликом предків, як це робили козаки на своїх щорічних січових зібраннях. Тому народ, який обрав свого представника як главу держави без підкупу, може в будь-який час, як це було на народних «сходах», «вічах» у давні часи та в запорозьких козаків, відкликати його і призвати зовсім іншого.

Народ показав, що він добровільно прийшов на майдани, перебував у наметах, ішов у колонах для оточення будинків владних органів, стояв біля них у пікетах, бив у залізні барабани, тримався до повної перемоги нового глави держави навіть усупереч волі деяких організаторів революційних подій. У такому разі народ нічим не зобов'язаний обраній своєю волею старшині, але нова старшина має пам'ятати тих, хто її привів до перемоги,

служити їм вірою і правдою, як це гречно робила старшина Запорозької Січі. Є надія, що така виборність народом, як добре сім'я, принесе гарні сходи на всій зболеній українській землі.

XIII. Пропаганда в інтересах народу.

13.1. Пропаганда – потужна зброя для досягнення цілі

Наріжним каменем пропаганди має стати проповідування про реальну українську історію про яку треба розповідати і розповідати, але справедливо та дохідливо, щоб кожен російськомовний українець і яничар повірили у велич країни в якій вони проживають. Такий захід є важливим засобом залучення до національної ідеї цього важливого прошарку народу. Важлива роль у цьому належить мистецтву філігранної пропаганди: якщо залучати виборців з частини етнічних росіян, то не треба це робити на платформі боротьби з Росією, а на основі переконання, що Україна стала батьківщиною для них і їхнього потомства, яка заради майбутнього потребує підтримки в культурній і економічній сферах. Комуністичні правителі в колишньому Союзі не шкодували ніяких грошей на пропаганду, а друга сходинка у найвищому партійному керівництві віддавалась особі, яка відповідала за пропаганду.

Механізм пропаганди – це використання інформаційного простору, який повинен стати національним. Подібний метод зовсім не означає якоїсь націоналізації друкованих видань, вони мають бути не державними, але це означає, що треба переконувати власників засобів масової інформації в нагальній потребі підтримки тієї країни в якій живеш і для цього є два засоби – переконання власників і закон, який має вжити влада при потребі в інтересах народу та держави. Іноземні ж засоби масової інформації не повинні дивитися на Україну як на прохідний двір і простір всюдозволеності, зобов'язані керуватися національними законами і світовою журналістською етикою.

В основу пропаганди слід покласти кардинально нові підходи, які будуть дещо відрізнятися від дотеперішніх, вони полягають в наступному. Україна може знайти своє спасіння не в сіренькому і боязливому просвітництві, що без толку практикувалося століттями, не в тужливих піснях і думках про рабське минуле знедоленого народу, а в пробудженні почуття власної народної гідності, яке знищувалось більше трьох з половиною століть; завоювання свободи і вміння нею користуватись, яка посилює енергію, проявляє гострий розум і добрі якісні почуття народу; дотримання прав і законів, які відповідали б не інтересам окремих осіб чи партій, а

узгоджувались з здоровим глуздом, духовністю і справедливістю та дотримувались неухильного їхнього виконання.

Основою досягнення викладених канонів має стати особливе толерантне відношення до релігійних устоїв, але неухильне виконання законів держави, підтримання елементів поведінки, відносин і зобов'язань в суспільстві, вихованих національними традиціями. Не забуваймо, що ми молода держава і ще не стійко тримаємося на власних підпорах, а тому за словами Д. Дідро «Религия и законы – пара костылей, которую не следует отнимать у людей, слабых на ноги».⁵³

В Україні, як і в багатьох колишніх республіках російської імперії дуже сильна комуністична ідеологія, замішана на заквасці російського шовінізму. Ця ідеологія ще проростає серед російськомовного населення та українських яничарів. Наміри будь якими силовими методами очиститися від неї без нової національної зрозумілою ідеології, виробленої на ідейній основі нового типу, будуть терпіти невдачу. Більше того, як показали події 2006 року, коли глава держави віддав владу проросійським опонентам, безідейна боротьба проти старої, проросійської ідеології нерідко призводить до прямо протилежних результатів. Згадаймо як критикували і навіть переслідували партію Регіонів та її лідерів, але прихильників у неї не убавлялось. А ідея, яка переслідується, якщо вона охопила значну частину населення, то ніякі репресії їй не завадять і всі потуги влади чи опозиції будуть марними. Натомість партія, яку очолює глава держави, із-за відсутності в неї будь-якої нової ідеології, катастрофічно втрачає своїх прихильників, а число прихильників проросійських партій, які дотримуються навіть старої ідеології, невпинно зростає.

Пропаганда зобов'язана донести до народу, що нова помаранчева влада не довела справу до кінця, не виконала даних народу обіцянок на майданах. На словах компанія щодо оздоровлення ідеологічного, кримінального, економічного становища в країні розпочалася під тиском народу вдало і опозиція на перших порах навіть повірила у свою поразку. В той же час у помаранчевої влади не з'явилась риса постійності і стабільності, вона не врахувала, що найпершою умовою успіху будь-якої кампанії являється систематичність і настирність. Вона в усіх розпочатих справах кримінальних, управлінських, кадрових, міжнародних стала коливатися, переслідування кримінальних елементів почали чергувати з м'якими рішеннями і навпаки, вирішення кадрових задач наткнулись на опір судової влади і багато іншого.

В той же час дати пояснення, що проросійські сили, які стояли за всіма цими справами не тільки оправдовувалися, найперше відпочивали від нападів, зміцнювали свої сили, одержували більше прихильників, які завжди підтримують потерпілу сторону. Постійні прихильники комуністичної і проросійської ідеології закаляються в опорі, у них зростає ненависть до своїх

⁵³ А. Мачехин В поисках смысла. М., 2004, -С.277

проукраїнських переслідувачів, а ті хто раніше відколовся від проросійських сил, знову повернуться до своїх старих соратників. Проте, треба пам'ятати, як аксіому, що систематичність і настирність у боротьбі принесе користь при умові ідейного переконання своїх опонентів на основі нового світогляду, сформованого національною ідеологією, в яку люди віритимуть фантастично. Іншого не буває, бо інше від лукавого.

Одним словом треба боротися не стільки за знищення ідейної бази опонента, скільки за проведення своїх ідей, звичайно, якщо вони є, щоб не опинитися в тенетах своїх опонентів. Адже намір перемогти ту чи іншу ідею силою потерпить неминучу поразку, якщо боротьба проти старої чи протилежної ідеї не ведеться на базі нового світогляду, тобто взамін щось треба пропонувати і переконувати, переконувати. І подібне не така проста справа, бо ідеологія, взята на озброєння проросійськими партіями, сформована на світогляді марксизму-ленінізму, на вченні, яке надзвичайно складно витіснити із свідомості людини. І не тому, що воно шкідливе чи не вірне, ні, а тому, що в ньому є чимало раціонального від чого не можна відмовлятися, як об'єктивного закону.

Особливе занепокоєння викликає політика, яку сповідують партії українського спрямування. Крім того, що серед цих партій та їхніх провідників ніколи не було і немає згоди, як притаманної українцям риси, вони ще й не мають жодного контакту з вченими країни, а вчені ігнорують ці партії і їхні ідеали. Вчені становлять великий сегмент українського народу, в якому концентрується інтелект нації, а тому ігнорувати його шкідливо як для партій так і країни в цілому. Ігнорування правими партіями представників науки дало свої сходи – вони опинились за межами не тільки виконавчої, але й законодавчої влади, стали маргіналами. Пропаганда має вплинути на зміну такої ситуації.

Деякі з партій, маючи якесь віртуальне об'єднання напрямів, нарекли себе якимись чудернацьким іменем “правиця”, яке в народі зовсім не сприймається так як воно викликає асоціацію неповноти, недолугості, навіть інвалідності. Будувати пропаганду на подібних структурах неможливо, а тому партійне будівництво і пропаганда мають бути єдиним цілим. Що ми спостерігаємо в сучасному українському суспільному житті? Партії будуються як кому заманеться, пропаганда ж в них зовсім відсутня.

Сучасні маси українського народу лише уникали від управління комуністичних вождів, але вони ніяк не звільнилися від комуністичного світогляду, бо його нічим замінити. Тому нерозумно думати, що більшість народу, який фанатично вірив в комуністичні ідеали, зразу ж буде вливатися в нашвидку створені кишенькові партії і сліпо вірити в незрозумілі гасла їхніх провідників. Новоспеченим політикам не треба думати, що широка маса народу має дурістю. На щастя це не так, бо в дійсності в політичних питаннях у неї природний інстинкт самозбереження нерідко відіграє

визначальну роль краще ніж розум. Ось чому кожна партія має зрозуміти і відчувати цей інстинкт народу, який безжальний, як сама природа.

Не спроможна навести в цьому науковий порядок навіть українська інтелігенція, яка здебільшого вихована на комуністичних ідеях. Окремі особистості, які здатні щось зробити, мають обмежені можливості, а тому народ опинився у якомусь замкненому колі. У цьому зв'язку треба задуматися над тим, що наступні покоління так і залишаються без належно сформованої національної ідеології в незалежній українській державі. Все це не свідчить про низькі стандарти думок вітчизняної інтелігенції, а лише нагадує, що вони ще повністю не звільнилися від ідеології марксизму-ленінізму. Думаюча національна інтелігенція не хоче зрозуміти, що перетягнути більшість виборців від партії комуністів до демократичних партій національного спрямування практично неможливо і це треба визнати як об'єктивну закономірність.

Потрібно пропагувати національну ідею, новий світогляд, який би об'єднав народ навколо нової однієї чи двох партій національної єдності. Саме тут українська національна еліта знайде заміну старій ідеології, старим партіям, яка створить тверду основу новому ідейному рухові для досягнення солідарних результатів. Новітнім політикам треба визнати, що українська національна думаюча еліта не вірить у безліч дрібних партійних формувань, а тому не поспішає до тих чи інших партій, щоб допомогти їм у розробці фундаментальної бази ідеологічної боротьби. Всім сучасним партіям притаманна кустарщина, суцільна дріб'язковість, а тому великих політичних завоювань їм не бачити, що і має знайти місце у пропаганді.

Багато сторін, які не вписуються в потреби національних рамок існуючих партій, але головною з них є не вміння користуватися пропагандою своїх ідей. Перше, це те, що таких ідей ще немає, тобто вони існують, але ні одна партія не може їх сформулювати і відстоювати постійно та твердо. Друге, всі партії, навіть комуністи і соціалісти закинули методи своєї пропаганди із-за того, що нічого пропагувати. Треба вчитися у попередників, тобто комуністів Російської імперії, які користувалися пропагандою високо ефективно і вона в них була на першому місці. Вони знали достеменно, що маючи в руках пропагандистський апарат зможуть впроваджувати будь-які, навіть протиприродні свої ідеї. Ось тому для українців у справі пропаганди національної ідеї не початий край роботи кожної націонал-демократичної партії.

Будувати пропаганду на українській дійсності, щоб ставити до стовпа кожного недоброзичливця в середині країни і за її межами дуже просто, якщо це робити в інтересах величчя української нації, а прикладів в усіх сферах життєдіяльності українського народу для цього безліч. Скажімо за радянських часів дуже практикувалась боротьба проти всього, що вважалось партії негативом, за допомогою сатири. Згадаймо артистів Штепселя і Тарапуньку, письменника Остапа Вишню, журналістів "Перця" і багатьох

митців, а тому прислухаймось до філософських порад «Необходимо разрешить народу сатиру и жалобу: скрытая ненависть опаснее, чем открытая».⁵⁴

Скажімо пропаганда великої потужності української економіки, яка в усі часи перебування в складі Росії відігравала провідну, можна сказати визначальну вагу, дає досить переконливі аргументи. Скажімо, виступаючи 9 лютого 1946 року Й. Сталін похвалювався величезними матеріальними можливостями, якими володіла Російська імперія перед так званою другою світовою війною в 1940 році, а саме великим виробництвом чавуну, сталі, вугілля, зерна, що в три-чотири рази більше ніж у 1913 році. Єдиного вождь не повідомив, що левова частина цих ресурсів давала Україна: чавуну - 64,0%, вугілля – 51,0%, сталі – 49,0%, зерна – 25,0%. Враховуючи такий потужний стратегічний фактор у війні, німець українську економіку миттєво захопив, а перемогу Росії забезпечила її величезна територія, час і жорстокість партійного керівництва.

Є й інший бік пропаганди. Винахідливий український люд з давнини вишукував джерела добування енергії. У 1888 році у Вінницькому повіті було 117 водяних і 20 вітряних млинів, багато парових млинів. В глибинному селі Лозна Вінницького повіт розміщувалось три вітряних млини, в якому був ще й до цього паровий млин. Після 1917 року, коли українські провідники, займаючись підписанням декількох паперів, що називалися Універсалами, завели нарешті Україну до Росії. Нова влада і її ідеологія в Росії привела до того, що ці всі природні джерела енергії були зруйновані, їхні власники знищені, а селяни одержували борошно за допомогою ручних жорен, що було схоже на початок людської цивілізації.

Чому потрібно вести саму непримиренну боротьбу за свободу і незалежність? Саме тому, що ставиться питання про існування нації як етносу, звільняє людину від вибору будь-яких засобів боротьби, адже настав останній бій, а він, як співається, “трудний самий”. Скажімо навіть ідеологія колишньої комуністичної партії не дозволяла відкрито, це треба підкреслити, глумитися над українською мовою, культурою, взагалі нацією. Тепер же, після помаранчевих подій і підтвердження завоювань незалежності, можна почути брутальне зневажливе відношення до всього українського. Влада або безсила. або підтримує антиукраїнські настрої в суспільстві, але виявити її дійсні наміри важко і це тільки під силу пропаганді. При її розгортанні масштаби пропаганди повинні враховувати, що гуманність і краса відносин, або їхнє прикрашування, перестають відігравати вирішальну роль у боротьбі за свободу і реальну незалежність.

В цьому випадку різноманітна форма боротьби українського народу буде вважатися достойною і красивою, якщо вона допомагає виграти боротьбу за своє достоїнство у власній країні. В руках знавців пропаганда є

⁵⁴ А. Мачехин. В поисках смысла. М., 2004, -С.307

самим потужним знаряддям боротьби. Інша справа, проти кого спрямовувати ці знаряддя боротьби: до освіченої інтелігенції, широких верств населення взагалі, до урядовців, до студентів, як це практикується тепер переважно за гроші.

Діяльність пропагандиста націонал-демократичної партії має бути спрямована виключно зверненням до мас до якої відносяться всі громадяни країни незалежно від посад, звань, роду занять, пенсіонерів, студентів, безробітних і інших верств населення. Пропаганда в найменшій мірі повинна звертатися до сучасної інтелігенції, яка у своїй масі надзвичайно різноманітна і ще не відійшла від одного берега і не допливла до іншого, а тому її представники можуть знайти своє достойне місце в середовищі маси народу. Пропаганда зовсім не потрібна у вигляді філософських чи наукових роздумів для невеликого кола ерудованих знавців, вона потрібна у вигляді простої постановки задачі і її вирішення, внесення для миттєвого сприймання на рівень свідомості маси людей, їхньої волі і практики життя.

Системна пропаганда змогла б на повну потужність використати помилки, прорахунки і свідомі зловживання в економічній політиці, зокрема у формуванні бюджету, у встановленні тарифів на житлово-комунальні послуги, у забезпеченні країни енергетичними ресурсами і інше. І далі ще більш разючий приклад для пропаганди про який ні одна партія, ні один політичний діяч навіть не згадує. Йдеться про ціну робочої сили і ціну товарів в умовах глобалізаційних процесів, в які українське суспільство уже ввійшло. Подивіться на ціни в торгівлі, адже вони досягли рівня не тільки європейського, але й світового, а іноді і вище. В той же час зарплата, пенсії і різні допомоги як були на рівні планової економіки так і залишились. Саме тут не початий край роботи як пропаганди так і практичної діяльності націонал-демократичних партій.

За великим рахунком, після столітніх поневірянь і страждань, пропаганда для сучасних українців в широкій їхній масі, має стати учителькою життя та пізнання політичних орієнтирів. Адже більшість людей, особливо молодих, після помаранчевих подій втратили віру в будь-які ідеали, а старше покоління ще більше укріпило віру у свої минулі ідеали. Зруйнувати невіру, переконати у пагубності віри в рабське минуле може тільки мистецька пропаганда, вміла і проста, дохідлива і не нав'язана, в основі якої покладена турбота за народ і державу.

Задача пропаганди і конкретних виконавців полягає в тому, щоб донести до мас народу і вплинути на неї за допомогою яскравих, зрозумілих і невідомих фактів та подій про які маса не мала до цього часу жодних відомостей і не розуміла їхньої сутності. Наприклад, що тарифи на житлово-комунальні послуги для всієї країни були підвищені навмання, без розробленої і затвердженої методики. Це не державне управління, а суцільний кримінал, бо такої наруги над народом ніхто у світі не допускає. Найголовніше у цій справі так це спонукати масу зрозуміти наведені

історичні та сучасні факти і події, допомогти масі переконатися у незворотності і реальності перемоги, здобуття свободи і незалежності, осягнути красоту життєдіяльності на кінцевому шляху. Виклад матеріалу має бути елементарним, але переконливим, ідейний рівень має бути не нав'язаний, але захоплюючий. Через пропаганду неодмінно можна добитися того, щоб протилежна сторона, а це такі ж наші громадяни, розпочали думати і після цього діяли так як треба на користь нації і держави.

Мистецтво пропаганди полягає в тому, щоб вірно зрозуміти чуттєвий світ широких мас, тільки в цьому випадку до неї можна донести ту чи іншу ідею у психологічно простій формі і вона буде зрозумілою. Сприйнятливість широких верств населення з різних причин обмежена, розуміння складних проблем досить звужене, кожне почує пропагандистське слово швидко забувається під тиском злободенних задач. З цього погляду постійність і настирність являються головною передумовою успіхів пропаганди. Ідеї нації, а їх має бути небагато, але надзвичайно зрозумілі і прості, треба оформити, доносити до мас і постійно повторяти, повторяти безкінечно. Ну скажімо, в Україні порушується рівність із-за величезної прірви між багатими і бідними, а тому треба пояснити, що новітні багатії здобули свої багатства не своєю працею і розумом, а вкрали те, що було створено десятиліттями всім народом і знаходилося в державній власності. Тепер, як і в далекі рабовласницькі часи більшість народу годує, одягає і захищає меншість, залишаючись самим голодним, босими і беззахисним. Тому у пропаганді треба взяти за правило, що в сучасних умовах немає великого багатства праведного, треба спершу доказати, що воно досягнуто своєю працею і розумом.

З погляду на це будь-яка пропаганда, щоб стати успішною, повинна обмежитися небагатьма проблемами і викладати їх дуже коротко, але у формі, що легко запам'ятовується і довго залишається у пам'яті кожного слухача. Стислий і зрозумілий виклад треба повторювати і повторювати, аж доки не стане зрозумілим самим пропагандистам, що широкі верстви населення живуть ідеями, які їм пропагувались. Багатосторонність і багатомовність, замішана на наукових доказах тих чи інших фактів, призводить до того, що маси не запам'ятовують сказаного і не розуміють, втрачають інтерес до пропаганди ідей, а тому результат здебільшого нульовий, або набирає зворотного негативного характеру. Найголовніше чого слід дотримуватися в пропаганді так це правди, як тільки народні маси помітять неправду, то пропаганду слід закривати. Наші сучасні політики постійно попадають у павутину своєї неправди.

У вирішенні основоположних задач народу перше місце зобов'язана утримувати держава, яка і створена для цього. Держава і сім'я зобов'язані взяти відповідальність за здоров'я нації, зростання народжуваності, але таку проблему практично не можна вирішити без створення твердої реальної матеріально-технічної бази. На одному із перших місць має стояти питання забезпечення населення житлом, яке тепер поставлено на конвеєр для

одержання надприбутків, але ніяк не вирішення проблеми зростання народжуваності здорового населення. Найперше завдання – це радикальна зміна всієї соціальної системи, яка створить сприятливі умови для міцних сімей і зростанню народжуваності. Влада і всі партії ніяк не бажають зрозуміти, що важкі житлові умови скорочують шлюби, зменшують народжуваність і збільшують проституцію. Не даремно в першому десятилітті ХХІ століття політики і проститутки мали найнижчий рейтинг довіри українського народу.

Друге важливе завдання для оздоровлення духу нації, яка окутана рядом особливих недоліків, над якими ніхто не хоче задуматися. Перш за все це стосується відновлення і поліпшення базових цінностей української нації таких як доброзичливе відношення до свого народу, його менталітету, мови, культури і традицій, до своєї батьківщини. Тут не обійтися без виховання українців з перших днів народження, їхнього духовного, морального і фізичного стану в національних традиціях. Саме для цього треба зайняти весь вільний час кожного українця з дитинства, але все це не треба віддавати в приватні руки, так як маємо справу з вищим порядком державного пріоритету і нею повинна займатися держава.

Ще не використаний величезний пласт спроможний повернути нації її справжню силу духу і дух сили. Йдеться про героїство і героїзм, прояв сили духу борців за незалежність українського народу – воїнів Української повстанської армії. Саме вони в неймовірних умовах, оточені з усіх сторін ворогами, загнані в лісові хащі і підземелля, без води, харчів і тепла добровільно знаходили в собі силу духу одночасно боротися проти вояків Росії, Німеччини і Польщі. Пропаганда має зосередити свою увагу на тому, що українські повстанці впродовж більше десяти років в борні підтверджували національні цінності українського народу з яких виростає нація і формується держава: наявність міцної волі і сили духу; здатність до героїства і героїзму; жертовність своїм життям заради відстоювання свободи і незалежності; підтвердження гідності українців називатися великою нацією, яка може себе захистити. За великим рахунком подвиги воїнів УПА, в ряду голодоморів та відстоювання своєї мови, мають займати особливе місце в пропаганді та вивченні історії боротьби за незалежність і волю народу як не пасивне приниження, а динамічна сила боротьби.

Треба враховувати, що українці за три з половиною століть перебування під чужою владою і культурою втратили універсальну єдину національну ідею, ціллю якої є воля і незалежність народу та держави. Тільки універсальна ідея з її національними цінностями, з ціллю бачення перспективи, спроможна об'єднати український народ, тоді в його середовищі зникне хаос, розбрат і непримиренність. Особливо необхідна ціль кінцевої мети розвитку нації, як громадянського утворення і державної організації, для молоді, яка без вищої національної орієнтації страждає, її

охоплює нудьга і вона намагається втекти з країни, забути, використовуючи спиртне, наркотики, здійснює приступні дії, розгул і інше.

Враховуючи викладене щодо вимог до пропаганди, а також досвід комуністів в колишньому Радянському Союзі, пропаганду мають очолювати і виконувати самі геніальні фахівці цієї справи, але найперше знавці людської психології. У справі пропаганди не слід прислуховуватися і навіть допускати до цієї витонченої роботи бюрократів та інтелігентів з комуністичного минулого. Перші швиденько пристосують пропаганду не до потреб мас, а до потреб кабінетних політиків і заможних замовників, другі ж являються постійними критиками всього нового, вони шукають чогось іншого і різнобічного, а в кінцевому підсумку все їм надоїдає і затухає.

Боротьба партій за вплив у суспільстві і завоювання більшості прихильників полягає не в тому, щоб показати не справедливі сторони протилежної партії, це мають робити інші, а в тому, щоб доказати, знову ж таки через пропаганду, зрозуміло і коротко, виключну правоту і справедливість у боротьбі за національну ідею, своєї партії. Звичайно, всю провину за прорахунки у сфері культури, науки, мистецтва, економіки, соціальних проблем повністю треба перекладати на протилежні партії, але це треба робити справедливо, зрозуміло і просто, але уникати неправди, бо вона має зворотній вплив. Перекласти провину на інших – це мистецтво вищого порядку. Крім того, треба враховувати, що народна маса здебільшого все ставить під сумнів, особливо коли народ обдурювали і обдурюють дотепер, а тому він може переходити від однієї крайності до іншої досить швидко. Як тільки буде допущена хоча б тінь сумніву у правоті дій партії чи її провідника, що спостерігалось після помаранчевої революції, в народній масі будуть тільки сумніви в думках, а в діях коливання. Народ у своїй масі уже не спроможний буде вирішити де справедливість тієї чи іншої партії, того чи іншого керівника держави. В таких випадках смута і недовіра охоплює народні маси, а це надзвичайно небезпечно.

Серед народу великих відхилень немає і ніяких тонкощів: народ любить або не любить; визначає – “справедливість” чи “брехня”, стверджує “так” чи “ні”. Згадаймо, як вплелось в помаранчеві дні просте і зрозуміле “Так!”. Не слід дивуватися, що коли провідники помаранчевих подій стали коливатися, втрачати владу і передавати її іншій партії, то і народ відвернувся не тільки від партії Глави держави, але і самої любимої в народі провідниці БЮТ з партії Батьківщина. Народ став вірити партії, яка протистояла демократичним силам на всіх етапах боротьби за свободу і незалежність. Це гірка правда, яка свідчить про нестійкість демократичних сил і “об’єктивність” народних мас за яку демократи невміло боролися. Тепер протилежна партія без зволікань покладе всі звинувачення на демократичні партії, а можливо і пожаліє та не стане сильно зневажати, все таки вони добровільно віддали владу і їх не треба занадто наказувати. Мабуть тут спрацював споконвічний злісний мікроб, коли українці завжди

звикли більше всього думати про те, щоб не спричинити будь кому якусь несправедливість, навіть завдаючи собі шкоди, навіть тоді, коли справа іде про знищення народу як етносу і держави.

Заради чого учасники помаранчевих подій днювали і ночували на майданах, з якою метою здавали гроші, приносили харчі в намети, для чого неслися моральні і матеріальні жертви? Український народ боровся за волю, за владу в руках національно свідомих урядовців, а його провідники без совісті віддали владу противнику. Зрозуміло, що тепер тільки дурні можуть вірити партії і провідникам, які зраджували народ, який уже не так зацікавлений у боротьбі за химерну волю чи незалежність.

Червоною ниткою в пропаганді має бути виражена думка про наступне. Кожен українець повинен задатися запитанням, - чому німці йшли на смерть з кличем "Германия превыше всего", а українці дуже рідко говорили, що вмирають за Україну, хоча співають про неї, про її красу і споконвічну велич. Правда українці боролися толерантно за справу свободи і незалежності, але толерантно і здобути перемогу у них також толерантно, за круглими столами, забрали. Мабуть через те, що революції не бувають толерантними, вони бувають з силовою боротьбою, з пролиттям крові і тоді ніхто не посміє забрати здобуту перемогу. Після чисельних зрад, а їх в історії українського народу було надзвичайно багато, український народ має право спитати недобросовісних своїх поводитирів і їхніх опозиціонерів у виборчих компаніях, - яке вони мають право спиратися на піднесений дух народу, на героїв помаранчевої революції для захоплення влади і невмілого нею володіти.

Пропагандист обговорює з народом про відповідальність за несправедливість. Екзамен може відбутися жорстокий, шановні панове - першопрохідці початкового накопичення капіталу за рахунок трудового народу. Народ ненавидить всю банду зрадників і обманщиків, особливо шайку партійної наволочі, яка перетворила ідею помаранчевої революції на вигоду власної кишені. Саме вони готові віддати весь народ знову у рабство, повернути у ярмо до Росії, виклянчивши собі на Соловках сухіший каземат. З усього цього виходить, що тільки тоді ми переможемо у боротьбі за незалежність і свободу, коли будь-яке особисте відступити на задній план перед великими бідами своєї вітчизни. Такі люди уже підрастають, які зобов'язані зрозуміти, що до визначеної цілі життя одного покоління замало і все зв'язано з подоланням нагромаджених величезних проблем, а для цього треба готувати люд.

Кожна партія чи керівник держави перш за все повинні визначитися з ціллю, яка стоїть перед ними у визначеній перспективі, керуючись виключно національною ідеєю. Шлях і методи досягнення цілі, яка є основою національної ідеї, розробляють спеціалісти органів державної влади, а основним координуючим органом має стати Міністерство економіки, а не Міністерство фінансів, як це практикується в даний час. Цей досвід, запозичений з-за кордону, для нашої країни є вкрай не вдалий.

В пропаганді не слід замовчувати, що Помаранчева революція потерпіла поразку, або затихла до певного часу саме тому, що не знайшлося провідника, який би сформулював, або вдосконалив існуючу ідею, теоретично її обґрунтував і докладав зусиль для її реалізації. Після помаранчевих подій не було чітко зрозумілої ідеї для влади, а тому вона не знала що розробляти, до якої цілі вимощувати шлях, яким мав би йти народ. Із-за відсутності того і іншого прийшлося трохи пововтузитися, а після цього спочатку здати владу політикам, які до помаранчевих подій не мали відношення, а пізніше і її противникам. Якщо в політика, який стає на чолі нації немає крупних національних ідей йому не слід братися за непосильну працю, бо нічого йому не вдасться здійснити. Немає теоретиків ні в правих партій, ні в лівих, всі дії відбуваються зовсім не передбачувані і спонтанно.

Всі політики помаранчевих подій, як праві так і ліві, жили намірами завоювати увагу прихильників для сьогоденного дня, говорити про майбутні великі цілі українського народу вони боялися, щоб не втратити багатства. Тому для майбутніх поколінь, для історії такі політики не мають ніякого значення, коли їх не стане, то пам'ять про них зникне, бо їхні діяння про особисте благополуччя, залишаться в минулому і забутті.

Сучасні провідники не мають майбутнього тому, що теорії нових ідей виведення українського народу з рабства і направлення його вірною дорогою до свободи і незалежності досить важко виконувати та ще й потребують чимало часу. Тому вони здебільшого не сприймаються сучасниками, які вимагають термінового рішення проблем харчів, одягу, житла і іншого життєвого комфорту, навіть якщо це коштувало б свободи. Повертаймось в лоно Росії, хай дає нам дешеву енергію, нам потрібно їздити на автомобілях, а для цього росіяни дадуть нам бензин і так далі. Тих, хто згадує про майбутнє здебільшого висміюють і рекомендують жити сьогоденним днем. Для чого недалекоглядному політику, який зайняв міністерське крісло, думати про майбутні цілі, його і тих хто допоміг йому добратися до влади, цікавить миттєва власна вигода, щось трохи для народу, бо знає, що скоро треба звільняти місце для тих, хто стоїть в черзі.

Теперішній політик добре розуміє, що коли він буде проголошувати національні цілі, які треба досягти важкою працею і нестатками, заради інтересів народу в майбутньому, то частина його буде любити, а частина ненавидіти. Сучасні політики знають, що важка праця на майбутнє виснажує борців і лаврові вінки лягають на голови тільки мертвих героїв. Це добре видно на прикладі останнього президента країни, який відчувши повагу одних і ненависть інших, захотів, щоб його любили всі, віддав владу противникові, а результат єдиновірний – ніхто його тепер не вважає. Він загальмував рух нації до свободи і незалежності, його праця не служить потребам майбутніх поколінь, а теперішній народ якщо знаходиться ще і без ярма, то міцно спутаний.

- Україна очікує своїх героїв, - де вони?, - запитує з тривогою народ. Нація відчуває велику потребу в героях, які не йтимуть за відзнаками, багатством і теперішнім визнанням сучасників, а з усієї сили торуватимуть шлях до переможної кінцевої цілі, відстоюючи свої ідеї та національні ідеали, знаючи, що кінцевого результату вони не побачать, бо одного життя для цього замало. Прийде час і вони, ці не визнані герої, стануть гордістю нації, кожен член якої буде переповнений до них вдячністю за створене прекрасне життя і схилитиме голову перед героями минулого, вивчаючи їхню титанічну діяльність заради світлого майбутнього. Їхні подвиги будуть підтримувати слабих духом у боротьбі, освітлювати їм дорогу до перемоги, надихати нове покоління до праці для майбутнього. Мова йдеться не тільки про героїв політиків і реформаторів, але й філософів, вчених, митців, інших професій. Скільки видатних українських інтелектуалів віддавали свій неперевершений талант російській державі, їх не перелічити.

Втілення в практику української національної ідеї займе досить великий відрізок часу, бо для цього потребується не одне покоління людей. Такий час визначається надзвичайно грандіозними завданнями і одна із них наступна. Тільки з пропаганди треба розпочинати справу пояснення об'єктивної істини, що Україна, як правонаступниця Київської Русі є прародителькою колишнього Московського князівства, яке розширилось до теперішньої Росії, але за рахунок інших неслов'янських народів. А ще треба від пропаганди перейти до дій з тим, щоб наблизити час, коли відділене князівство повернеться до своєї прародительки. В такому контексті і можна пропагувати ідеї, які проповідують комуністи і соціалісти – Україна – Росія – Білорусь.

Все, що розпочинали борці за незалежність країни в 60-х роках ХХ століття здійсняться через багато років і результати їхньої боротьби відчують тільки прийдешні покоління. Такий стан пояснюється рядом причин серед яких – довгий час перебування українців у чужому суцільному рабстві від якого людина повністю практично не спроможна звільнитися; оточуюча реальність в країні і за її межами виявляються недостатньо сприйнятливим до нової ідеї, за якою бажає жити велика нація; новітні глобалізаційні процеси в які має ввійти нація зі своєю новою ідеєю. Формування самої окресленої національної ідеї, зрозумілої для народу, а також початок її реалізації дає потужний поштовх всьому культурному і моральному розвитку народу в напрямку досягнення конкретної цілі. В той же час досягнення цілі не повинно бути самоціллю, бо це переродиться у шкідливу звичку і буде створювати небезпеку, а тому досягнення будь-якої цілі треба ставити заради конкретних практичних задач для народу і держави.

Пропаганда має сприяти тому, що Україна не тільки повинна очікувати сучасних героїв, але й народ повинен шанувати героїв минулого, які ще не відомі, але здійснили вагомий внесок в сучасну можливість продовжувати переможну ходу. До числа героїв треба віднести тих борців, хто був не визнаний сучасниками і загинув несправедливо звинувачений, як борці

періоду Російської імперії, герої часів після 1917 року і громадянської війни, бійці УПА, активісти 60-х років ХХ століття і багато інших видатних українців у військовій, державній, мистецькій, науковій і культурній сферах. Немає сумніву, що прийде час і кожен героїчний вчинок вірного сина українського народу займе почесне місце в історії нації, з них будуть зняти штучні звинувачення періоду імперського минулого. Настане час і нація з вдячністю і поклонінням перед пам'яттю своїх героїв, вивчатиме досвід їхньої боротьби і їхній приклад буде освітлювати дорогу в подальшому русі до національної мети, щоб не падати духом у важкій боротьбі.

Українська держава втрачала численні національні цінності не тільки в останні три з половиною століття, вона їх втрачає і після здобуття незалежності. Який величезний пласт невідомої чи забутої історії, яку відповідальність несуть сучасники перед прийдешніми поколіннями за можливі втрати власної історії? Чи достойні ми згадати своїми справами і діями славу наших пращурів минулих часів – мислителів, митців і діячів культури, відважних борців за волю і свободу, державних діячів? Все це елементи пропаганди з погляду в майбутнє. Чи не є прикладом, що довгі роки боротьби сили і розуму дали українському народу на початку ХХІ ст. здорове і сильне покоління, виховали потужну плеяду бійців, які підняли свій прапор боротися за волю народу і свою державу.

Найважливішим елементом пропаганди є преса, яку народ читає і більша його части вірить всьому прочитаному, деяка частина нічому не вірить, а люди з аналітичними здібностями до прочитаного відносяться критично і роблять власні висновки. Для людей, які із прочитаного роблять свої висновки щодо відносин до певної партії, уряду чи конкретного політика ніяка преса не може здійснити якогось впливу будь вона лівого чи правого толку, брехлива чи справедлива. Читачі з аналітичним осмисленням з прохолодою відносяться до всякої преси, їм подібним чином відповідають журналісти, тобто вони не звертають одне до іншого жодної пристрасі. Уваги вимагає найбільша читацька група населення, яка вірить всьому написаному.

Українська дійсність початку ХХІ століття показала, що все таки виборчий бюлетень вирішує якщо не все, то більшість задач, які вирішують долю управління державою, кому попаде в руки урядове кермо. Саме та найбільша група населення, яка вірить всьому написаному чи сказаному через засоби масової інформації вирішує долю управління державою. Ніхто не заперечить, що найвища посада в Києві була одержана з рук простого народу за мізерні подарунки до свят. Ось чому партії, які матимуть виключний вплив на масового читача і слухача, потужно зуміють інформувати більшу частину населення, яка всьому вірить, прийдуть до влади не дивлячись на те правду вони говорили чи ні у спілкуванні з народом. Проте народ повинен думати кого обирає, бо уже стало помітним, що найбільш пронириліві політики уже звинувачують не кого не будь у

неякісній владі, а народ: народ обирає депутатів, депутати формують уряд, а тому “ бачили кого обирали” і мовляв не треба на інших кивати.

Діяльність так званої незалежної преси проросійського толку з перших днів незалежності української держави була спрямована на її руйнацію, не дати зміцніти на своїх невпевнених слабеньких ногах. Такі здавалося б мирні, інтелігентні газети жовтої преси бульварного типу, системно обробляють мізки не простого народу, а новоявлених політиків і урядовців, які ніби діти всьому радіють. Саме серед такого прошарку газети досягають своєї мети, коли не використовуючи ніяких критичних матеріалів і слів, вони систематично вливають отруту в їхню душу проти української держави і народу. Такі газети присипляли довірливих пташок своїми бульварними розповідями і спритно, неймовірно геніально робили все з ними чого тільки від них вимагали замовники.

Народ вірить, що преса незалежна, але під цією вивіскою чи псевдонімом фігурують замовники великого бізнесу і політики, агенти тієї чи іншої держави. Ось чому преса не виступає проти розбійників та злодіїв, бо вона їх боїться, а ось проти держави і народу можна все писати скрите і відкрите, чужинське і вороже, бо влада не захищає ні себе, ні народ. Народ пам'ятає, що були деякі виступи в національній пресі проти підлих наклепів на державу, але на тих журналістів, які осмілились щось оскаржити, посипався шквал критики багатьох так званих “незалежних” газет і політиків, справою зайнялися суди і прокурори, навіть влада. Стало зрозумілим, що в таких умовах українець у своїй незалежній країні себе захистити не може. Одначе, це до пори і часу, адже повстанці національно-визвольного руху середини і кінця ХХ століття в Україні доказали наявність у них міцної волі, сили духу і що українці можуть себе захистити.

Систематично і невпинно підточувалися основи державного авторитету перед європейською спільнотою і всім світом, а тому перед Помаранчевою революцією досить було якого невеличкого поштовху і молода держава знову опинилася б в обіймах сусіда. Цікаво, що тодішня влада, проти такого цинічного і масового отруєння народу, не вживала ніяких дій. Смішно і гірко, але таку владу обирав народ, тричі булава була ним віддана тій політичній силі, яка тягнула назад до ярма.

Це був період банкрутства державної влади незалежної держави, представники якої не знали що робити ні в політиці, ні в економіці, ні в соціальній сфері. якщо приймалися якісь рішення, то вони ні на що не впливали, або були половинчатими і зовсім нічого не вирішували. Велися розмови про різноманітні, але не реалістичні реформування, вносились нікому не потрібні пропозиції, а реально все залишалось старим як світ. На перший погляд здається, що все загинуло, але внутрішній голос подає надію:

Ужель надежды луч исчез?

Но нет! – мы счастьем насладимся,

Кровавой чаши причастимся –

13.2. Україна має зійти з орбіти Росії

Новітня українська дійсність початкового періоду незалежності вимагає найперше перейти з орбіти Росії і рухатися на своїй власній національній орбіті, яка була б рівновіддалена від всіх потенційних претендентів на створення різнобарвних союзів з українцями. Всі такі союзи, як свідчить багатовікова історія, за своєю сутністю несуть з собою не що інше як політичне і економічне ярмо для народу України. Як правило спочатку українцям нав'язують через її провідників політичний налігач, а невдовзі і економічний зашморг, а в цілому вся нація попадає в ярмо і тихо плентється віками безмовною супутницею спочатку Австро –Угорщини та Польщі, а далі Росії. Ці уроки треба доносити до українського народу, щоб він думав, бо все повертається на свої орбіти, хоча під іншим, більш вишуканим, або більш жорстким покривалом. Багато того, що відбувалося в ті далекі гіркотні часи української дійсності з середини ХУІІ століття, можемо побачити знову ж на українській землі, але уже на початку ХХІ століття.

В 1654р. в Переяславі Б.Хмельницький, не звертаючи уваги на супротив багатьох полків і видатних українців, зокрема Івана Богуна і інших діячів, підписав політичний договір з російським царем. Договір, якого ще ніхто до цього часу не бачив, росіяни сховали чи знищили, невдовзі і гетьман раптово у розквіті сил вмирає, труп якого десь зник, про нього нічого не відомо. Замівши сліди початкових дій та підготовивши відповідні умови, царська Росія перейшла до системного економічного зашморгу. Розпочалась системна політична і юридична підготовка до захоплення українського народу і його держави.

На озброєння українці зобов'язані взяти історичні факти і думки своїх духовних провідників. Скажімо, Павло Загребельний, який добре знає історію з першоджерел, стверджує “Москва ніколи не виконувала жодної угоди-чи то з татарськими ханами, чи то із західними європейськими країнами, на це уже заздалегідь була приречена і угода, яку уклав Богдан Хмельницький”.⁵⁶ А ми з нею так толерантно обходимося до цього часу, продовжуємо йти прокладеним нею шляхом, заключаючи різні, як правило, не вигідні угоди.

Системне закріпачення розпочалося з часу, коли український гетьман був обраний черню при підтримці царський військ в Ніжені 1663року. Тоді, маючи намір одержати гетьманську булаву, І.Брюховецький у 1662р. дав письмову обіцянку московському представнику в Україні Методієві Філімоновичу, який, будучи ніженським протопопом, ще тоді виступив з

⁵⁵ А.С. Пушкин. Сочинения в трех томах. М., «Худ. лит.», 1985, Т.1, -С.240-241

⁵⁶ Любов Глота. Сотворіння. Вид-во “Просвіта”, К., 2006, -С. 29-30

реформами внутрішнього врядування України: обмеження гетьманської влади, яка мала право урядувати тільки над козаками; розширення влади царського уряду, до відання якого переходило міщанство і поспільство; всі податки з міщан і селян мали справлятися до “казни великого государя”. За такі щедроти українців нові правила передбачали, що цар московський охоронятиме міщан і селян від гетьманської руки. Потрапив гетьман на московський гачок, мов линок в Десні, а з ним і весь український народ. І така практика продовжується століттями, підневільне повзання на колінах як народу так і його керівників перед московськими царськими воєводами, комуністичними генеральними секретарями, на кінець президентами Росії. Згадаймо дії провідника соціалістів щодо урізання президентської, тобто гетьманської влади і зрозуміємо звідкіль вітер дує на українські вітрила.

Йшов час, проект реформ набував окреслення, гачок все міцніше захоплював українську рибу, а тому І. Брюховецький, уже спираючись на інші верстви населення, прислухався до бажання козацької верхівки. Він, ставши гетьманом, уже всякими хитрощами намагався ухилитися від виконання своїх обіцянок збирати податки і відправляти до царської казни. В той же час сам-на-сам з московським воєводою Хітрово, Брюховецький давав обіцянку виконувати зобов’язання збирати податки. Гетьман викручувався перед царськими представниками, характеризуючи перед ними тодішнє становище в Україні «ныне, -казав гетьман- за своевольством малороссийских жителей налагать поборы нельзя, все взбунтуются».

І тут же, щоб заохотити московітів, І. Брюховецький говорив «А от коли цар прише на Украину кілька тысяч «ратных людей, при помощи которых можно будет ускромить малороссийских жителей», тоді він, Брюховецький, звелить збирати не тільки малі побори, а й усю суму, потрібну на утримання царського війська в Україні. Правда, гетьман пропонував, що він сам збиратиме податки, а з тих таки коштів «надобно будет потешить знатных казаков, чтоб сбору не боронили».

Отож, було два погляди на закабалення за допомогою збирання та використання податків з українського населення – досить заплутаний, хитромудрий погляд гетьмана Брюховецького і прямий та зрозумілий не в українських інтересах погляд Філімоновича. Звичайно, перемиг погляд московського спрямування: перше, збирати податки тільки для царя і ніякого бунту не буде, бо в Москві уже вивчили позбавлених волі українців; друге, збирати податки тільки силами царського уряду і ніяк не можна доручати цю справу гетьманові; третє, царське військо в Україні треба збільшити; четверте, негативні дії гетьмана Брюховецького проти міщан московська влада засудила. Московська влада йшла до цілі розумно і вперто, а українські проводарі все хитрували.

В жовтні 11 числа 1665р. у гетьмана не було іншого виходу і він на кінець погодився «всякие денежные и не денежные поборы от мещан и от поселян в казну государеву выбирать». Саме на цій статті пролягла царська резолюція

«царское величество укажет послать в малороссийские города своих государевых воевод». Це був успіх московської колоніальної політики, коли без військових баталій завойовувались землі великої країни та привласнювались прибутки народу до московської казни, вільно роздавались багаті землі московським воєводам та служилим людям з північної країни.

В 1666р., тобто через дванадцять років після Переяславської угоди, до Лівобережної України приїхали переписувачі під керівництвом Олександра Тимофійовича Ізмайлова.⁵⁷ За результатами роботи переписувачів величезні томи “Акты Южной и Западной России”, які були вивезені зразу ж до Москви для контролю за сплатою податків кожним українцем. Московські переписувачі розподілили жителів за групами з метою визначення податків для всіх жителів поіменно, щоб ніхто не ухилився від московського вишуканого податкового пресу.

Перепис провадився з використанням військово-дипломатичних подій, які склалися на той час в Україні. Особливо використалися події після селянської революції 1648р., коли селянство, козацтво, козацька старшина і міщанство вели між собою приховану і відкриту війну. Московська дипломатія вдало використовувала у власних інтересах всі протиріччя між верствами населення в Україні. Як уже було відмічено саме тоді на арену вийшов крутій Іван Брюховецький, виходець із козацької старшини, але винесений черню на державний рівень, він уже став боротися проти козацтва і міщанства. Навіть московська влада пізніше стала захищати міщан від сваволі гетьмана своєї країни. Про шкоду, яку наносили українські провідники, обрані на свої посади при підтримці військ російських царів “на раду позлазилась до Іванця тільки сама погань з України, а добрі люде не пойняли гольтіпакам віри. Тим-то Іванець із поганцями таке лихо і вкоїв!”⁵⁸ А що ж вкоїв Іванець, тобто гетьман Іван Брюховецький проти українського народу?

Ще перед тим як І.Брюховецький був обраний на гетьманство він дав представникам московської влади обіцянку виконувати Переяславську угоду щодо сплати податків до московської казни. Виявляється, що в тій угоді Б. Хмельницького, якої ніхто і не бачив, було мов би вказано про сплату податків, а новий претендент на гетьманство наперед дає обіцянку виконувати якусь віртуальну сплату податків. Як схоже, адже і тоді купували найвищі посади в Україні тільки у Москві. І ось українці розпочали віддавати данину чужій державі за недолугі дії своїх гетьманів, які прийшли до влади не чесним шляхом і вкрай не вміло користувався владою, а головне зраджували національні інтереси. Скільки розплодилось сучасних Іванців, які продовжують випрошувати посади у московських бояр, продаючи їм українську незалежність і свою душу.

⁵⁷ В.О.Романовський. Переписні книги 1666року. К.; 1933.

⁵⁸ П.Куліш. Вибрані твори. Чорна рада. Хроніка 1663р., “Дніпро”, К., 1969, -С.188

Щоб всі видумані податки узаконити переписувачі приїхали з Москви з грамотою із зверненням малоросів, «что великий государь по своему государевому милосердному осмотрению и по челобитью боярина и гетмана войска запорожского Ів. Мартыновича Брюховецкого и всего войска запорожского ...указал переписать ...всяких членов малороссийских жителей ...поимяно. И ведать их своим боярам и воеводам и приказным людям, и от казаков оберегать ...и поборов на старшину и на всяких чинов начальных людей и на казаков никаких не собирать». Маючи таку грамоту і вчинені переписи були визначені різноманітні і надумані податки, наприклад люди прибирали у своїх домівках димарі, щоб не сплачувати податків.

Податки визначалися на основі переписних книг, які склалися місцевим людом під пильним контролем емісарів московського уряду. Матеріали переписних книг свідчать про спрямування московської колоніальної політики щодо України невдовзі після укладання угоди в Переяславі 1654 року. На основі Переписних книг 1666р. все населення Лівобережної України було детально переписано поіменно. Крім того всі двори в містах і селах поділені на п'ять статей і для них визначені податки: перша – міщани; друга – у кого більше двох волів і один кінь; третя – у кого тільки два воли або один кінь; четверта – у кого один віл; п'ята – бобилі і підсусідки.

Серед податків бачимо: «з багатших («лучших») «по рублю з диму» на рік, «а с иных и меньше, обложа по пожиткам и по промыслам по рассмотрению; с поселян с плуга со восьми волов по полумерке ржи и овса пополам, а денег по рублю, а в мерке по восьми осьмачек,...». Чому плачуть москалі за Україною? Ще в ті далекі часи вони розпочали збирати з «диму» і з «плуга» данину, а ще збирали багато іншого і ці збори збільшувалися і збільшувалися. Особливо побори збільшились у ХХ ст., а українські провідники, призначені московським царем різними викрутасами, як це робив Іван Брюховецький, перші особи української влади – секретарі комуністичної партії України та керівники уряду, клянчили зменшити викачування з України до союзного фонду м'яса, молока, хліба і багато іншого харчу.

Відбувалось суцільне системне викачування доходів і конкретних продуктів з кожного двору, особи, села, міста, з виконаної роботи, з вола, коня, плуга, диму, людини, млина, жорен, всіх видів продукції в натурі і грошах для відправлення царському уряду. Наприклад, Глухівський воевода 18.ІУ. 1666р. написав цареві про податки тільки від пива і його перевозу, які відправлені до царської казни за рік: Київ - 800 крб., Переяслав –500крб., Ніжин –400крб., Козелець – 100крб., Остер – 100крб., Стародуб- 150крб., Чернігів 200крб., Глухів – 120крб., Кролівці – 160крб., Короп - 150крб., Воронеж – 52крб. Для царя збирали й мед: Остер, Бобровиці і Козелець – 27 пудів, Миргород –6 пудів, Лубни – 1пуд, Чернігів – 5 пудів, Новгород-

Сіверський – 54 пуди, Сосниця – 47 пудів, Стародуб – 71 пуд, Батурин – 4 пуди, а до Москви відправлено 276 пудів.

Однак, повстання 1668 року звело нанівець спроби московської влади і надовго відбило охоту роздавати землі великоросійським поміщикам та накладати податки на українське посіпльство, тобто міщанство і селянство. Боротьбу вели поміщики, а також особливий клас, який складався із старшини і трудового селянства. Міщани, як в усі віки, були інертними і стояли здебільшого в стороні. Як бачимо, на початковому етапі реалізації Переяславської угоди, за допомогою гетьмана І.Брюховецького, царська влада спочатку захопила політичні і економічні сфери Лівобережної України. Подібний супротив українського народу був здійснений у 2004р. під час Помаранчевої революції.

Треба пам'ятати, що у ХУІІ ст., не дивлячись на потужний опір росіяни продовжували просуватися на землі Лівобережної України, використовуючи протистояння української політичної еліти, особливо гетьманів, які все віддавали, щоб заволодіти булавою. Довго йшла боротьба росіян проти українського населення та польського війська, яке захоплювало значні українські землі Лівобережжя. Тільки десь в кінці ХУІІІ століття, тобто через півтора століття, москалі взяли за українське Правобережжя. Поступово, долаючи український опір, міста і села українського Поділля були приєднані до Росії. Наприклад, село Сальниця на Вінниччині, яке знаходиться за двадцять п'ять кілометрів від Хмільника і сорока кілометрів від Бердичева, було приєднане до Росії у 1795 році.

Немає сумніву, що будь-які сучасні дії російської влади мають на меті виключно далекі плани, щоб знову накинути зашморг на шию українцям. Народи України і світу помітили, що проросійські партії роздмухували протиріччя в країні, як це століттями цілеспрямовано практикували російські царі і комуністи в 1654-1991 роках. З 2004р. стала потужно пропагуватися системна травля народу Сходу на народ Заходу, використовуючи для цього проблеми мовного характеру і федералізму. Окремі проросійські політики і пропагандисти яросно погрожували навіть відділити ряд областей на користь Росії. Проте, самонадіяна демократична влада, яка прийшла після революції, осліплена успіхом, не вживала ніяких заходів протидії загрозам національним інтересам. Деякі політики зовсім не зрозуміли до чого може призвести така пропаганда, коли глава держави віддав владу протилежній партії з такою наївною ціллю, як об'єднання Сходу і Заходу з гаслом “два Віктора, одна Україна”, надіючись зміцнити державу. За такі упущення політиків щодо нерозуміння шкідливості агітації роздмухування протистояння поплатився народ, держава і національні інтереси, а міцність державного устрою розхитувалась на регіональному рівні.

Звичайно, розпалювання антиукраїнських настроїв відбувалось не для того, щоб відділитися до Росії, ні, бо північна сусідка не знає, що робити зі своїми безмежними територіями, закликаючи своїх етнічних росіян

повертатися до своєї прабатьківщини для заселення спустошених величезних територій. Весь цей шум організовано виключно для захоплення влади, що їм вдалося, і, користуючись ультра централізації фінансових і матеріальних ресурсів, здійснювати власний ультра грабунок. Ненависть між народами різних регіонів посилювалась, а влада грабувала через трасти, бюджет, фонди та створення різних “вільних зон”.

Незадоволення народу уже один раз вилилось у Помаранчевій революції, але грабування народу не тільки скорочується, а навпаки, розширюється. Ті, хто грабує добре розуміють наслідки і щоб народ знову повстане, а тому вони будуть постійно спрямовувати незадоволення народу в протилежне русло. Хай собі Схід йде проти Заходу, Південь проти Півночі, а чим більше між ними протистояння тим спокійніше почуватимуть себе гравці, які поставили собі ціль нажитися в цій шумовині і прив’язати Україну до Росії. Як тільки народ звертає прискіпливу увагу до цих двох небезпек так гравці – політики намагаються задіяти нову провокацію для розпалювання штучної ворожнечі. Грабувався народ всієї країни: на Сході вугільні шахти як не працювали такі не працюють; народ як не мав роботи так і не має; скрізь панує інфляція і бідність; на Заході те ж саме – відсутність роботи; сільське господарство гине в усіх регіонах; народ виїздить за границю.

Незадоволення наростає... Все більше стає зрозумілим, що після збагачення гравці розпочнуть кампанію прилучення України до Росії, але для полегшення справи вони доведуть справу до стану роздроблення України. Ми не в праві забувати, що Росія довгий час тримала Україну розділеною на частини: Лівобережна і Правобережна Україні, Слобідська Україна, Запоріжжя. Підтримуючи таке роздроблення великої країни та організовуючи протистояння, Росія ще з часів Петра і Катерини здійснювала свою власну національну політику розширення територій імперії. Виходячи з цього, український національний рух, організований націонал-демократичною партією, повинен найперше вести рішучу боротьбу проти цього безумного розпалювання ворожнечі народів різних українських регіонів на багатті якого гріють руки не чесні політики.

Деякі проросійські політики на телебаченні проповідували відірвати окремі області від України і встановити тісний зв’язок з Росією, яка знаходиться так близько. Уявіть собі який крик підняли б не тільки проросійські політики, але й політики сусідньої держави, як би українські національні політики стали відкрито вимагати або підтримувати відділення колишніх українських земель навколо Воронежа, Курська і інших. Українські політики ще до цього не подумались, але все прийде у свій час.

Який вихід для України, як боротися і боронитися українському народові? Знаючи історію та поведки деяких сусідів, найперше треба за всяку ціну зійти з орбіти Росії.

і дам йому білого каменя,
а на камені написане ймення нове.

Об'явлення
Івана Богослова

ХІУ. ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ – ВИХІД З НЕБУТТЯ

Українська держава пройшла складний, але яскравий історичний поступ і вийшла на простори відродження, здавалося, що одержавши в 1991р. незалежність, в країні все зміниться на краще. Проте, українська нація, український народ так і залишається під впливом невизначеності, за шістнадцять років незалежності вони так і не визначились куди йти, що робити, кому поклонятися, запанувала зневіра. Сучасне становище в Україні схоже на вулкан людських пристрастей, в якому: «Бурно сталкивается властолюбие со свободой, упрямство с твердостью, хитрость стремится опутать доблесть, воскресает жестокое право сильного, и веками не остывает дымящая сталь».⁵⁹ Її перспективи – це вихід з небуття, оздоровлення нації і відносини з сусідами

Зміни в суспільній думці показали спеціально проведені дослідження⁶⁰ за якими бачимо наступне, якщо на початку незалежності, 1 грудня 1991р., її підтримували більше 90% і решта були проти, а опитування через п'ятнадцять років уже показало разючі зміни: 70% проголосували б “за” і 30% “проти”. Більше того, український народ як був про себе невисокої думки на початку незалежності так і залишився. На початку незалежності, відповідаючи на запитання чи справедливе наше суспільство, позитивно відповіли 17%, а через 15 років ця відповідь була ще скромнішою - 8%. Народ не надіється на якусь допомогу, навіть на добре слово і як в минулому так і тепер 75% населення вважають, що ніхто не може почувати себе безпечно, тобто українські громадяни ніде не відчувають себе захищеними.

До цього довела влада, яка продемонструвала свою нездатність належно служити народові і управляти державою, а тому одержала й відповідну оцінку: якщо на початку незалежності позитивно оцінювали роботу парламенту 45% громадян і уряд 46%, то через 15 років відповідно, тільки 15 і 20%. Якщо на початку незалежності більшість населення були незадоволені соціалізмом і Росією, то тепер, навпаки, Заходом і капіталізмом. Треба мати хист, щоб довести до такої скрути народ, із-за якої на початку незалежності 71% тодішньої молоді вважала суспільство несправедливим, а через 15 років уже 75% сучасної молоді вважає, що теперішнє суспільство так і не стало більш справедливим. Сучасна молодь більш налаштована до Сталіна і Росії, вона

⁵⁹ Ф. Шиллер. Собр. соч. в семи томах, Изд. Худ.лит., М., 1957, Т.5, -С.483

⁶⁰ Матеріали досліджень КМІС. Газ. Дзеркало тижня. 2 грудня 2006, -С. 13

менш розраховує на допомогу Заходу, вважаючи негативний вплив на себе західної культури. Під дією процесів, що відбулися за роки незалежності в Україні, особливо в 2004-2006рр., народ в цілому, як це було в 30-х роках ХХ ст. в Німеччині, морально підготовлений і потребує твердої руки. Це видно хоча б на прикладі діяльності влади, яку очолювали лідери партії Регіонів.

Країна, її президенти, парламент і виконавча влада не мають ніякої уяви щодо перспектив майбутнього держави. З цієї проблеми в країні, через шістнадцять років незалежного існування держави, більше песимістів ніж оптимістів як серед народу так і політиків та державних діячів. В суспільстві накопичується широка палітра негативної енергії підсвідомого і свідомого почуття тривоги, зневіри, страху, безвихідність, що надзвичайно небезпечно. В цій ситуації не треба забувати слова великого француза О. Бальзака, народ якого боровся за свободу, її оберігає і цінує «Свобода, данная развращенному народу, это – девственница, преданная развратникам».⁶¹ Рівність є законним правом кожної людини, але треба враховувати і шанувати нерівність, створену самою природою у вигляді різниці між людьми. Формула рівності в управлінні має передбачати наближення її планки не до нижчих, а до вищих нормативів рівності населення. Подібне спостерігаємо в багатьох європейських країнах США та інших. Тільки при таких умовах людство, нації, суспільства уникатимуть збурення, заворушень і повстань. Адже нерівність об'єктивно призводить до збагачення невеликої частини народу та перетворення його у вищий клас, до інертності середнього і до агресивності нижчого класу.

Тут непочатий об'єм робіт для пропаганд націонал-демократичних партій і урядів, які вони формуватимуть. Все треба розпочинати з чистого листа і не треба багато дискусій, бо справи будуть ще більше погіршуватися. Народ, як на Сході так і на Заході, уже переконався, що владі, всіляких кольорів, він не потрібен, але, одночасно, стає зрозумілим, що він не байдужий до того, що відбувається в країні. І хоча в такий скрутний час народ розгублений, як це буває у медоносних бджіл при загибелі матки, бо немає загальнонаціонального лідера для сучасної ситуації, але бджоли виводять матку, а народ знайде свого достойного провідника. Уже все більше стає зрозумілим, що розумного рішення теперішнім лідерам партій і влади важко знайти, а тому найбільша ймовірність завершення протистоянь не в залі парламенту, в судах чи за круглими столами, а на Майданах країни, хоча шансів, що воно буде мирним, як в минулому, занадто мало.

Україна – це неопалима купина. Подивімось, впродовж всього періоду формування і становлення своєї державності український народ зазнав спади і піднесення у державотворенні, а також моральних, культурних та історичних розбіжностей. В той же час треба відмітити, що титанічна боротьба все таки була на стороні українського етносу, який внутрішньою потужною міццю тримався своєї землі і власної держави. З часів початку формування держави

⁶¹ А. Мачехин. В поисках смысла. М., 2004, -С. 300.

до її ствердження як самостійної і незалежної пройшло одинадцять століть /IX – XX ст./ і за цей період /27,2 % часу / українці перебували без власної держави, практично в рабстві Литовсько-Польської держави і напівдержави /31,8% часу/ в складі Російської імперії і СРСР, решта всього періоду /41,0% часу/ українці мали свою державу, напружувалися, щоб її збудувати та зміцнити/Додаток1/.

Час перебування українців під Литовсько-Польською владою характеризувався забуттям, сповненого не розгаданими таємницями та парадоксами. Після визволення з рабської темноти та здобуття своєї державності, відчуття свободи і звільнення від національного приниження, українці з ряду причин знову потрапили в залежність Російської імперії, яку комуністи перетворили в таку ж потужну імперію під назвою СРСР. Тут уже українцям загрожувало не стільки небуття та парадокси, але повне зникнення як нації, перетворившись в “радянський народ”.

Теперішнє і майбутнє України та української нації залежить від ряду фундаментальних проблем, серед яких на першому місці стоять такі.

Перше, відносини з Росією в перспективі. Відносини з цією сусідкою мають для України вирішальне значення для всієї не тільки зовнішньої, але і внутрішньої політики держави, а тому національні партії повинні зробити глибинний аналіз з давнини до сьогодення у державній, національній, історичній і культурній сферах. Проблема відносин з Росією у цих сферах стане лакмусовим папером істинних відносин до української нації і української держави, політичної здатності національно мислити і діяти всіх партій і рухів, політиків і державних діячів. Найперше треба враховувати, що після здобуття Україною незалежності Росія намагається триматися політики, якщо уже не господарювати на її території, то щоб хоч якось досягати приниження своєї сусідки, керуючись думкою: «неизмеримо легче жить в мире с обезоруженным противником, чем господствовать над храбрым и бодрым врагом».⁶²

Подібна потреба виникає не через якусь недовіру до українського менталітету, ні, а лише тому, що в перші роки незалежності до управління державою прийшли люди із числа прихильників комуністичних і імперських поглядів, вихованих під дією ідеології минулого. Ці люди не позбулися уявлень про зовнішні відносини без “старшого брата”, а тому їхні залишки вносили свої поправки в здорові елементи свідомості і національні інстинкти щодо розвитку української нації. Якщо буде вироблена цілісна державна політика щодо Росії, то ці люди стануть союзниками національних партій, вони зможуть більш реально спиратися на здорову свідомість та здоровий інстинкт самозбереження нації.

Звичайно, загальнодержавна політика не зможе привити національну політичну думку людям, які одержали імперське виховання, зокрема

⁶² Фридрих Шиллер. Собр. соч. в семи томах, гос. изд-во «Худ. лит.», М.1957, Т.6, -С.294

комуністичне в таких партіях як комуністична, соціалістична і інші проросійські партії і рухи. Чимало інтелігенції втратили прості і логічні погляди на істинні національні інтереси зовнішньої політики, а головне, втратили здоровий інстинкт самозбереження, забуваючи про скорбну участь української інтелігенції в недалеких імперських часах. Самовпевненість і зверхність у поглядах на національні зовнішні проблеми з боку великої частини інтелігенції, особливо у стосунках з Росією, наносить багато шкоди у формуванні і дотриманні зовнішньої політики.

Треба визнати, що без залучення цієї частини суспільства важко здійснювати вірну зовнішню і внутрішню політику держави. Саме ці кланові кола за роки незалежності визначають напрямки української зовнішньої політики, спихаючи її на самі нещасні і невірні шляхи. Неадекватна ідеологія зовнішньої політики таких кіл в усі роки незалежності формувалася в напрямку, який не відповідав здоровим інтересам українського народу. Основною перешкодою у цьому напрямку постійно була присутня проблема відносин України до Росії. Всім партіям і політикам, вченим і громадянам треба переконувати російських політиків, російську владу толерантно, але твердо і переконливо просити не втручатися у наші справи, особливо через використання релігійних структур московського патріархату. Посилаймося хоча б на відомого англійця, який у зверненні до французів під час війни 1941-1945рр. говорив «мы просим вас об одном, если вы не можете нам помочь, то по крайней мере не мешайте».⁶³

В чому полягає сутність поліпшення взаємовідносин між нашими двома сусідніми країнами? Відомо, що під зовнішньою політикою слід розуміти врегулювання взаємовідносин одного народу з іншими народами світу. Ці взаємовідносини регулюються за певних умов, які б забезпечили здоровий, природний і життєздатний розвиток кожного народу відповідної держави, націй і конкретної території, без чого народ не зможе забезпечити реальну свободу. В усіх випадках інше становище і напрями вирішення проблеми не може бути виправданим, навіть якщо вони століттями були ненормальними і нездоровими. Особливої уваги вимагає проблема не тільки відновлення території і її границь, а й турбота про те, щоб забезпечити надійний захист і не тільки від нападу, але й теперішньої глобальної міграції населення. Слід постійно пам'ятати, що Україна географічно знаходиться на перехресті світових доріг, в центрі між Заходом і Сходом, Півднем і Північчю, де живуть люди різних національностей і вірувань. Від цього український народ втрачає багато цінностей як матеріальних так і духовних. Надійний захист в першу чергу залежить від загальнополітичної сили держави, яка багато в чому визначається її політико-географічними факторами. Крім того треба пам'ятати, що тільки люди споконвічно визначали, змінювали і виправляли границі держав, а тому тільки на них і є надія.

⁶³ У.Черчилль. Мускулы мира. М.; «Эксмо», 2005, -С.201

Якщо розглядати у цьому контексті українську державу, то можна сказати, що в її історичному минулому є багато героїчних сторінок, які свідчать про високий політичний, воєнний і національно-героїчний рівень народу, який здатний вирішувати всі ці зовнішньополітичні проблеми. Сучасне покоління українців може переконалися у величчї своїх предків більш ніж тисячолітньої давнини, починаючи з часів українських племен, періоду початку формування держави з IX ст. до сьогодні. Держава формувалась у надзвичайно важких умовах, були піднесення, втрати і падіння, але народ повертався, здавалося із небуття, продовжуючи ходу далі.

Одержавши на кінець незалежність 1991р., держава Україна ще далеко не стала вільною, а народ не одержав свободи в реальному її розумінні. Треба, щоб хоча б націонал-демократичні партії і політики давали собі звіт в тому, як далеко у своїх негативних справах зайшла країна, щоб люди глибше задумались над тим, що треба зробити, для виправлення становища і йти далі до національних цілей. Проблем тут безліч та ще й треба врахувати особливості сучасності, які погіршують справи: Україна ще мало визнана у світі; вона повністю втратила свою воєнну міць; її ще не визнали міжнародні політичні і економічні структури; країна залежна від енергоносії; в українському суспільстві значну політичну роль відіграє проросійське населення. Українській нації ніколи не слід цього забувати, зберігаючи тверезість думок і спокій. Адже, одержавши незалежність без великої боротьби, раптово і не очікувано в українських політичних колах, в багатьох політиків сталася паніка в умах, що стало вигідним для наших недоброзичливців. І це справедливо, бо політики і влада, яку вони створили після здобуття незалежності не виправдала сподівань народу.

Друге, повернути минулу славу. Той, хто здійснить глибокий екскурс в минулу нашу історію становлення державності, той з гіркотою вимушений буде констатувати, що Україна втратила свою колишню велич як в історичному, культурному, національному, етнічному і оборонному відношенні. Як вийти з такого становища?

Основне так це поважати себе. Парадокс, який рідко зустрічається в світовій практиці, але в українському суспільстві він існує: чимало людей не люблять своєї мови, не турбуються про свою країну, їм не подобається відносини між українцями, зневажливо відносяться до культури і звичаїв, не впевнені у майбутньому ні нації, ні держави. Подібне системне захворювання може призвести до величезної біди. Тому ми всі українці зобов'язані зосередитися не стільки на історії чи економіці країни, скільки на внутрішньому духовному становищі, здійснити над собою чесний і щиросердечний самосуд, розповсюдивши його на всі сфери життєдіяльності з метою очищення від існуючого духовного варварства: мораль, культуру, відносини між людьми, шанування своєї нації і держави, збереження природи. Основна задача повернути і зміцнити цінності солідарності, зближення, поріднення, братства і взаємодопомоги.

Найперше, при вирішенні цієї проблеми українцям треба врахувати глобальні процеси в яких перебуває людство і від нього нікуди дітися. Багато держав втрачають економічну самостійність, людські ресурси, сировину, землі. Наша сусідня держава Росія, наприклад переживає несприятливі пропорції між кількістю населення і величезною територією землі, що певним чином стосується і України. Теперішні диспропорції, які постали перед Росією у своїй реальності, створювались з епохи появи Московського царства, коли було розпочато завоювання земель, особливо на східному напрямку, не турбуючись про збільшення народонаселення, дійшовши до густонаселеного Китаю. Раніше великі території заповнювались народами з приєднаних так званих республік за допомогою репресивних переселень, організованих наборів за рознарядками влади, створення повсюди концентраційних таборів без вини засуджених. Тепер немає звідки черпати трудові ресурси і сучасна влада Росії це відчуває, а його свідченням є поява заклику повертатися етнічним росіянам на вільні землі. Складність тільки в тому, що кожен представник певної нації може повертатися, але на землі своїх предків, де він буде відчувати себе комфортно, але не на завойовані землі Сибіру, де з усіх сторін відчуватиме не дуже доброзичливі погляди.

Мабуть тепер стало зрозуміло, коли китайці, зміцнившись, ставлять задачу привести у відповідність народонаселення і територію, сповідуючи істину, що в Росії багато земель, але мало людей, а в Китаї навпаки. Однак методи в китайців відрізняються від російських. Росіяни одним махом знищили комуністичні напрацювання, адже там були і позитивні сторони, а китайці поступово від комунізму переходять до ринкової економіки і їм, як показує практика, це вдається. Вони й невідповідність в пропорціях між населенням і територією двох країн, - Китаю і Росії, - вирішують не різко, а поступово, заселяючи територію своєї сусіди, починаючи з Далекого Сходу, але «без шума и пыли».

Українці мають брати до уваги у розвитку своєї історії ту обставину, що китайці тихо, без шуму і військових подій займають величезні колишні російські території на Далекому Сході і далі сибірських просторів. Китай – густо заселена країна, а на Далекому Сході майже відсутнє російське населення. З будь якої точки зору Росія не має можливості протистояти такому процесу: перше, чисто людська психологія, яка вимагає ділитися з тими, хто вимагає допомоги; друге, російська держава уже не володіє належними силами, щоб силою протистояти приходу інших народів на вільні території на земній кулі. Українська держава повинна повернути не тільки вкрадену свою історію, культуру, мову і традиції, але й споконвічні українські землі та населені пункти, які ніколи історично не відносилися до північних країн і народів.

Не довго прийдеться чекати, коли територія колишньої російської імперії, скажімо до Уралу, буде фактично заселена не росіянами. Рештки російського населення розчиняться в чужинському етносі, або виїдуть на територію

навколо Московського царства. Основна помилка російської політики, яка призвела до сучасних складнощів, завоювання нових земель полягала в тому, що вона проповідувала безмежне приєднання земель, які були відірвані від зв'язків з корінним населенням Росії, як такої. Московське царство не було уже й таким великим, великою державою була Київська Русь, або просто і більш вірно – Русь. В таких випадках слід було б дотримуватися певних стандартів, бо як говорив український філософ Г. Сковорода «Надо меньше жрать, а больше жевать».

Третє, на що нам треба звернути увагу, так це те, що українці потрапили в складне становище за роки незалежності і не можуть вибратися з болота, а держава продовжує перебувати на задвірках світової цивілізації. І сталося це завдяки недолугої іноземної політики першого керівництва нашої держави, в яких не було ніяких визначених національних цілей і устремлінь, а також втрати здорового інстинкту самозбереження нації. На жаль цим користувалась в минулому і користується тепер Росія і проросійське населення в середині країни. Якщо національні партії дійсно бажають взяти на себе велику історичну місію вивести українську націю на широку дорогу світової цивілізації, знану як велику і культурну державу, то поряд з офіційним визнанням нашої сильної залежності від Росії, але сміливо і невпинно вести боротьбу за очищення від рабської духовної і матеріальної залежності.

Борючись проти бездарної і безплідної зовнішньої політики націонал-демократичні партії зобов'язані звільнитися від всяких рабських традицій і забобонів, знайти в собі мужність об'єднати весь український народ під прапором єдиної ідеології і йти дорогою виходу з рабства сусідньої держави. Українська ідеологія не передбачає зазіхань на чуже, - територію, культуру, мову, історію, традиції, - а лише намагається досягти справедливості і повернення вкрадених національних цінностей. Тільки тоді, коли буде усунута несправедливість, Україна і її народ можуть розраховувати на повернення належного місця в людській цивілізації. В українців завжди були та залишаються власні мирні, толерантні національні інтереси, які ніколи не передбачали втручання в справи інших народів, націй і держав.

Росіяни з давнини без теорій щодо права захоплення чужих територій, а просто завойовували і завойовували, аж до кінця ХХ століття. Якщо взяти три народи – німці, китайці і росіяни, які вирішували і вирішують задачу розширення територій, то тільки росіяни мають особливість. Німці відкрито ставили задачу стати великою державою, привести у відповідність зростаюче населення з захопленням чужих територій і такі території вони побачили в Росії, розпочавши другу світову війну. Китайці дійсно мають невідповідність кількості населення і наявній території, але вони не проповідують свою ідею приведення у відповідність наявної диспропорції, а просто заселяють землі, колись захоплені московськими царями.

За великим рахунком Росія не ставила завдання привести щось у відповідність, а просто завойовували і приєднували чужі землі, що було схоже

на спортивно-військовий азарт, як це ми бачимо в колишніх татаро-монгольських завойовників. Росіяни вихваляли своїх царів і полководців, які докладали зусиль до прирощення земель імперії, вони не вчилися покращувати технологію для зростання виробництва, а замість технологій прирощували чужі землі. Приростили до Росії й багаті українські землі одночасно з працьовитим населенням, перетворивши їх у слухняних рабів, привласнюючи, або знищуючи їхню культуру.

Четверте, в українців, як розумного і працьовитого народу є реальний шанс вибратися з історичної багнюки, але треба діяти. Як би українці були ще й бездарні і ліниві в праці, то результати були б ще гірші, можливо народ уже зник би, як нація. Те, що цього не відбулося, свідчить про внутрішню силу народу, але народ багато втрачав, відстаючи у своєму розвитку від держав з якими в минулому був на рівних. Чому ми втратили багато того, що мали, відстали від інших народів, перетворившись в духовних і фізичних рабів, адже український народ не уступає в добродійності іншим народам?

Українці доказали, що вони можуть добровільно проливати кров за свою державу, як довідуємось з давньої історії, як це доказали воїни УПА, воюючи проти трьох ворогів одночасно, як боролися інтелектуали 60-х рр. ХХ ст., проводячи десятиліття в російських тюрмах за людські права і свободу. Багато пролито української крові, але результати дуже мізерні. Можна зробити один єдиний висновок і визнати, що принесені жертви були використані, м'яко говорячи, не досить виважено. Щоб виправити ситуацію і вийти на дорогу свободи українська нація потребує постановки і вирішення задач, зокрема:

- створити умови для єдності української нації, яка навіть після проголошення незалежності і Помаранчевої революції, залишаючись роз'єднаною, але не територіально, а культурно та етнічно;

- визначити всі спектри відносин з Російською імперією і її народом, враховуючи, що українська нація і російська, мов "сіамські близнюки" зрослися не тільки в території, історії, культурі, традиціях, але і крові із-за змішаних сімей. Таке визначення може йти двома шляхами: перший, це продовження зростання, як уже здійснювалось при СРСР для створення єдиного "радянського народу" на базі російського і повного зникнення української нації; другий, вийти з орбіти Росії, повне роз'єднання і визначення цивілізованих відносин між двома сусідніми народами. Перший шлях більш до вподоби людям, які живуть імперським минулим, мають російське походження або яничарам. Другий напрямок - це шлях людей, які дбають про українську націю, свій рід і етнічну чистоту;

- відновлення границь і повернення територій Донських, Курських, Вороніжських і інших. Звичайно, тільки наївні люди можуть повірити, що цього можна досягти політичними домовленостями, на колінах чи силою. Ні, бо це не реально. Для цього потрібна його величність – час, а він неодмінно прийде і зміцнення волі українського народу.

Прикро спостерігати таке становище, коли будь-яке намагання щось змінити в цьому становищі неминуче наштовхується на опір зі сторони народу російського походження, яничарів, підтримуваних з Москви. Як показали опитування за період шістнадцятирічної української незалежності думки народу змінилися від негативного ставлення до Москви в напрямку позитивних зрушень. Як тільки виникають складнощі так і чомусь народ шукає порятунку в північного сусіда – це спрацьовують генетичні фактори і московське культурне виховання впродовж декількох віків.

У цьому контексті взаємовідносин української і російської націй ми зобов'язані відкинути расистську теорію про відсутність належного державного управлінського хисту у слов'янських народів, наводячи приклад великої ролі німецьких елементів в колишній російській імперії. Українська нація – не російська нація, адже українській нації ніякі інші народи не допомагала вести своє господарство, а тим більше управляти державними справами. Так, були завойовники, вони робили все що хотіли, але не було тут волі українців, вони не давали своєї згоди на подібну “допомогу”, в цьому не було жодної потреби. Українська нація, як свідчить історія та споконвічна практика, має власний хист в управлінській діяльності, а тому послуг чужаків ніколи не потребувала.

Навпаки, українці не менше, а більше німців допомагали росіянам управляти своєю імперією в усіх сферах економіки і культури, хоча не намагалися, а навпаки відмовлялися, відігравати перші ролі в державі. Силу та міць боротьби і виживання українцям давали не росіяни, не німці, турки чи поляки, навпаки, вони пригнічували видатні національні якості і дарування, але власними зусиллями українці вистояли в нерівній боротьбі проти всіх недоброзичливців.

Вирішувати, накопичені віками національні проблеми, можуть сильні представники народу, а тому українській нації не вистачає, як показали роки незалежності, свого провідника, якого мали інші народи, зокрема, американці Рузвельта, англійці Черчіля і Тетчер, французи Наполеона і де Голя, мали своїх видатних провідників німці, китайці, японці і інші народи. Українці ж, після здобуття незалежності і потреби вирішення складних задач, з однієї сторони мали вихованих державних діячів на ідеології російської імперії, які ще й виявилися шахраями, а з іншої, хоча і відданих українському народові за що віддавали своє життя в російських казематах, але зі зламаною волею, недосвідчених в державній політиці, а тому безплідних в управлінських справах.

Боротися за виживання українського етносу проти іноземних і внутрішніх сил рабовласницького впливу в середині країни зможуть особистості з концентрованою волею і силою пробуджених національних пристрастей. Де теперішній Богдан Хмельницький з величезною силою волі, але без допущених ним прикрих помилок? Українським провідникам слід зрозуміти, що народу, який століттями перебував під чужим гнітом потрібна не Західна

чи Східна орієнтація, а потрібна політика зміцнення власної держави з метою забезпечення належного життя народу і не допустити зникнення нації. Є тверда надія, що все повернеться на свої місця не силою, а природним шляхом, але згодом.

Не треба забувати, що українці завжди були проти росіян і не через те, що люди цих двох націй якісь вороги, а тільки із-за того, що росіяни проявляють зверхність над українцями. Росіяни – це особливий народ, який завжди відносився недоброзичливо до слов'янських народів, постійно з ними воює. Протистояння проявляються постійно: під час і після Переяславської угоди 1654р.; в грізний час революції в Російській імперії 1917р. і громадянської війни після неї; в період проголошення незалежності України 1991р. і Помаранчевої революції 2004року. Про відносини українців до росіян на початку ХХ ст. написав М. Булгаков в романі “Біла гвардія” «-Большевика держите, козаки! Шпиен! Большевицкий шпиен! – Це вам не Россия, добродию. – Геть! В Россию! Геть с Украины!».⁶⁴ Подібне лунало і на зламі кінця ХХ - початку ХХІ ст., коли український народ відстоював свою незалежність на майданах під час Помаранчевої революції.

Не забуваймо, що українці не менше євреїв і роботящі, і розумні, і організатори, і митці, і пристосованці до умов, але коли євреї виходили з єгипетського рабства під проводом Мойсея, то одержали дозвіл на відшкодування своєї праці “І Я дам милість цьому народові в очах Єгипту, - і станеться, коли підете, не підете ви порожні! Бо позичить жінка від сусідки своєї і від мешканки дому свого посуд срібний, і посуд золотий, та одяжу, і покладете на синів ваших та на дочок ваших, - і заберете здобич від Єгипту”. Дійсно вони там працювали і повинні мати якусь частину нажитого, що справедливо. Український народ також вийшов з багатовікового російського рабства, але йому нічого не попало, а навпаки, у нього забрали матеріальні і грошові ресурси, духовні і мистецькі цінності, територію та історію.

А. Публіцистика

А.1. Мистецтво управляти -дивитися вперед ⁶⁵

Після 1991 року з лексики українського суспільства, за виключенням окремих вчених, поняття “прогноз” і “план” зникло, воно перестало не лише використовуватися в практиці державного та регіонального управління, але

⁶⁴ М. Булгаком.Избранные произведения. В двух томах. “дніпро”, К., 1989, Т.1, -С. 238, 239.

⁶⁵ Урядовий кур’єр. 22 листопада 2006, №220, -С.5-6.

згадувати про них вважалося не коректним тоном. Замість прогнозно-планових розрахунків щодо динаміки економіки в перспективі на державному рівні використовувалося так зване програмування соціально-економічного розвитку, яке практичного значення для державного управління не мало. Спеціалістам відомо, що економічні прогнози і плани за своєю суттю та внутрішнім змістом повністю відрізняються від програм, але ті хто в той період був захоплений вітрами всіляких перемін, не втямили цієї різниці і не прислухались до існуючих тоді думок про шкідливість подібних експериментів.

Хоч і негативна практика, але вона, коли запроваджена, то вперто продовжує існувати і щось змінити надзвичайно важко. Щоб доказати пагубність відмови від планування і прогнозування, немає іншого впливу на сучасну практику, окрім як звернутися до думок класичної наукової і художньої еліт. Світ захоплюється героями М.Булгакова “Майстер і Маргарита”, а тому не без цікавості довідуємося, що один із них переконливо говорив «...чтобы управлять, нужно, как-никак, иметь точный план на некоторый, хоть сколько-нибудь приличный срок».

З сумом помічаємо, що уряди незалежної України, а їх було занадто багато, не мали достатнього часу, щоб прислухатися не лише до вчених, а й до митців, мудрістю яких захоплюється світ. В швидкоплинній часовій ситуації чимало фахівців, намагаючись прислужитися новій владі, тільки імітували зміни щодо поліпшення управління в умовах ринкових відносин, чим сприяли різноманітним необдуманним новаціям. Подібне зневажливе ставлення до розробки державних планів не відповідало думці світової науки.

Ще в середині XV століття англійський вчений і державний діяч Ф.Бекон говорив: “...осуществлению всех самых великих и трудных деяний способствует достойное вознаграждение, разумные и обдуманные планы, а также объединение усилий; первое из этих условий стимулирует начинания, второе – помогает устранить неясности и ошибки, третье – возмещает слабость человеческой природы. Но среди этих трех условий первое место по праву принадлежит разумным и обдуманным планам, т.е. тому, что призвано показать и начертать правильный и удобный путь к намеченной цели”. Більшість із цього в Україні через різні причини, а передусім із-за постійної зміни виконавчої влади, не вдалося зберегти і поліпшити, навпаки, втрачено те, що вже існувало. Внаслідок цього на початку входження в ринкові відносини, зокрема десь після 1993 року, практика на державному рівні повністю відмовилася від планування, а прогнозування набрало віртуального значення і розроблялося на рік, квартал і навіть місяць. Повністю відкидалися прогнозні розрахунки, а перевага віддавалась поточним.

Причин подібного становища є чимало, але основною з них стало ототожнення планування і прогнозування з адміністративно-командною системою директивного управління. Щоб позбавитися рецидивів командування та засобів для цього, взагалі відмовилися від всього, що

зв'язано найперше з плануванням, а разом з ним і прогнозуванням. Доречно нагадати, що в часи адміністрування в економіці влада не використовувала прогнозування у справі директивного управління - це була прерогатива річного плану. Економічні прогнози в ті часи були уділом науки, влада ж використовувала їх як орієнтири соціально-економічного розвитку, які служили для розробки поточних і п'ятирічних планів, а також для пропаганди політичних цілей. Поточні соціально-економічні плани в умовах ринкових відносин, щоб позбутися директивних рис, набувають індикативного, тобто рекомендованого характеру і повністю очищаються від свого негативного минулого.

Не зважаючи на ортодоксально скептичне відношення до економічних прогнозів та планів, наука і практика продовжували свої дослідження і експерименти. Зокрема, в 1995 році розрахований довгостроковий прогноз валового внутрішнього продукту (ВВП) на двадцять років. Для 1995-2000 рр. розрахунки проведені на кожен рік, а на послідуючі періоди лише на кінцеві роки п'ятирічок – 2005 р., 2010 р. і 2015 рік. Прогнозні показники здійснювались у двох варіантах, математична модель розрахунків яких подається в журналі “Економіка України” за 1996 р. №1.

Промайнуло десять буремних років (1995-2005рр.) із двадцяти, на які розраховані прогнозні показники динаміки української економіки, і вони майже щорічно виявилися найближчими до реальних значень з усіх відомих прогнозів. Прогнозна і фактична динаміка ВВП має такий вигляд: 1995-2000 рр. – перехід від економічного спаду за прогнозом (-13,5%) і фактом (-12,2%) в 1995 р. до економічного зростання за прогнозом (+6,8%) і фактом (+6,0%) в 2000 р.; в наступному періоді відбувалось зниження темпів приросту і вже в 2005 р. динаміка економіки мала такі характеристики - за прогнозом (+2,9%) і фактом (+2,6%). За тими ж розрахунками в наступні п'ять років динаміка не матиме значних змін і уже в 2010 р. приріст економіки не перевищуватиме +3,0 % за помірним варіантом і +2,0 % за мінімальним. Українська економіка розвивалась за другим, тобто мінімальним варіантом.

У чому причина застійного становища в економіці і де шукати вихід на широку дорогу процвітання? Прогноз динаміки економіки країни на довгострокову перспективу здійснено після невдалих намагань щось зробити в органах управління з погляду на важкий соціально-економічний стан і не краще бачення далекої перспективи. Потрібна була хоча б якась опосередкована допомога зрушити з місця державну машину, довівши теоретично і практично реальну можливість передбачати і зосереджувати можливі ресурси на розв'язання визначальних суспільних проблем. З цією метою здійснено аналіз великого масиву інформації стосовно трансформаційної динаміки соціальних, економічних, політичних і глобалізаційних процесів і їхнього впливу на всі сфери життєдіяльності суспільства.

Прогнозні економічних розрахунки на довгострокову перспективу і їхнє досить наближене до реального значення за десятиліття дає підстави зробити ряд висновків. По-перше, стало зрозумілим, що науковий макроекономічний прогноз можливий і до нього слід прислухатися; по-друге, влада повинна вимагати від науки і відповідних державних органів обґрунтованих розробок щодо об'єктивного бачення реальної перспективи країни для вироблення своєї політики; по-третє, державні органи управління мають базу для повернення до розробки поточних і середньострокових планів та довгострокових прогнозів; по-четверте, наука спроможна вдосконалювати різноманітні методи прогнозних розрахунків, які при вдалому їхньому застосуванні дають досить наближені результати.

Відмова від поточних планів і перспективного бачення розвитку країни мала ряд негативних наслідків, що стримували позитивні процеси, або навіть їх гальмували. Держава жила одним днем, одним роком, а далі цих періодів перспективи ніхто не бачив, хоч народ терпляче, але марно, очікує кращих часів. Водночас в країні системно не розв'язувалися успадковані з минулого проблеми, що вже відчуваються, а в перспективі вони більш боляче відгукнуться в усіх сферах українського суспільства.

Недостатня увага до розв'язання нагальних фундаментальних проблем та недотримання вимог закономірностей розвитку суспільства якраз і відбивається негативними явищами в динаміці економіки, яка, у свою чергу, впливає на соціальні, культурні і політичні параметри в країні. Тобто створюється замкнуте коло, яке треба вміло розірвати для вирівнювання лінії в напрямку зростання.

Передусім вимагає напрацювання більш виваженого теоретичного і практичного обґрунтування управлінського базису для української дійсності в умовах ринкових відносин. За роки незалежності країни можна помітити, що, використовуючи монетарну модель розвитку, особливістю так званих річних прогнозів на макроекономічному рівні, за якими жила країна, було те, що вони будувалися на основі монетарних змінних: індексів цін, швидкості обігу грошей, процентних ставок, дефіциту бюджету, випуску облігацій, обмінного курсу валют, зовнішніх прямих інвестицій. Всі ці змінні фокусувались на єдиному показнику, навколо якого й будується річний макроекономічний прогноз – на рівні інфляції.

Водночас подібний узагальнюючий показник характеризує лише один бік закону вартості, як основного закону ринкової економіки – попит. На пропозицію, тобто другу частину закону ринкової економіки ніякої уваги не звертали. Основна помилка всіх іноземних і навіть деяких українських прогнозистів полягає в тому, що, беручи на озброєння монетарну модель і всі її економічні підйоми, вони забувають про дві речі: монетарний підхід ефективний для розвинутих економік і не придатний для перехідних, як в Україні. Розвинуті економіки переважно саморегулюються, а перехідні економіки ще довгий час знаходяться під впливом державного

регулювання з боку відповідних державних органів, звичайно, зі знанням справи.

Беручи приклади з розвинутих країн, що занадто ідеалізувались, змінних, сфокусованих на створенні реальної доданої вартості, яка характеризує пропозицію, як другий бік основного закону ринкової економіки, держава не визначає і не використовує. За роки незалежності ці змінні як не використовувалися, так і до цього часу не використовуються в так званому річному прогнозуванні. Як результат, зростання попиту при недостатній пропозиції в середині країни об'єктивно призвело до того, що в країну хлинув потік іноземних товарів, створюючи різноманітні негативні наслідки. Подібне макроекономічне викривлення сприяло тому, що вітчизняний ринок наводнили іноземні товари кінцевого споживання: дорогі автомобілі, всі атрибути одягу, значна частина продуктів харчування, побутова техніка тощо. Купуючи ці товари, робочі місця створюються не в своїй країні, як це обіцяли помаранчеві провідники, а за кордоном, куди масово виїждять працювати українці. Щоб виправити подібне становище і бачити перспективу зміни всього спектру соціально-економічних процесів, потрібно зосередити увагу на формуванні пропозиції в середині країни, як важливої складової розвитку економіки, її матеріальної і нематеріальної сфер відповідно до формування попиту. Подібний баланс попиту і пропозиції можна розробити тільки в науково обґрунтованих соціально-економічних довгострокових прогнозах і короткострокових планах чи програмах.

Саме в такому науково обґрунтованому довгостроковому економічному прогнозі і короткостроковому плані подібний підхід дозволяє поєднати використання кейнсіанської та монетарної концепції для розв'язання найважливіших проблем інтересів народу, як фундаментальної бази національної єдності. Серед них перед країною постали такі: зростання добробуту і культури нації; структурна перебудова економіки переходу від розвитку сировинних галузей до галузей високих технологій і виробництва продукції кінцевого споживання; екологія; використання новітніх технологій, особливо ресурсозбереження; розширення виробничого і соціального будівництва; зростання якості продукції і послуг.

Підтвердженням того, що потрібно приступити до розв'язання саме таких проблем свідчать наші прогнозні розрахунки на 1995-2015 рр. і їхні фактичні значення. Для забезпечення розвитку економіки за першим варіантом в розрахунок було закладено проведення ефективних радикальних реформ: структурна перебудова економіки; впровадження у виробництво прогресивних технологій; створення нових робочих місць; ефективне прискорення приватизаційних процесів; наповнення бюджету та дотримання помірною його дефіциту; утримання інфляції на рівні, що стимулює зростання ділової активності; зростання інвестиційних ресурсів в реальну економіку; створення сприятливих умов (на межі мистецтва) для

функціонування всіх суб'єктів ринкових відносин за допомогою відповідних економічних, правових та адміністративних підойм.

Десятилітній період, що минув з часу прогнозних розрахунків, показав відсутність дотримання визначених параметрів і умов: не здійснено глибокого і системного реформування економіки, не забезпечено якісних перетворень, а саме інноваційного розвитку, оновлення виробничого апарату і структури виробництва, подолання глибокої диференціації доходів, великого рівня безробіття. В країні не було проведено радикальних зрушень, постійно відчувався високий рівень безробіття в містах, особливо в сільській місцевості; збереження високих інфляційних процесів; низький рівень ділової активності. В результаті країна розвивалась не за першим-оптимальним, а за другим-мінімальним варіантом, що і підтверджується прогнозними і фактичними даними за 1995-2005 роки.

Про що свідчать дані економічного прогнозу в Україні на 1995-2015 роки? По-перше, через те, що управління здійснюється за допомогою монетарних методів, в країні створився попит, але пропозиція вітчизняних товарів, яка залежить від кейнсіанських методів управління, значно відстає. В результаті для задоволення зростаючого попиту товари завозяться із-за кордону: більшість промислових товарів; продуктів харчування і товарів побутового вжитку, ліки і різноманітна література; інші різноманітні вироби. По-друге, розвиток економіки країни впродовж 1991-2005 рр. за мінімальним варіантом характеризувався відсутністю позитивного впливу держави на соціально-економічний розвиток країни і свідчив про саморегулювання економіки. Відповідно до наших розрахунків, подібна ситуація залишиться і на період до 2010 року, якщо політична ситуація не поліпшиться і гальмуватиме структурні зміни, що в кінцевому підсумку стримуватиме економічне зростання. По-третє, процеси саморегулювання економіки відбувалися в умовах, коли потрібно було долати ще й недоліки у сфері управління на всіх рівнях державної системи. По-четверте, висвітилися деякі політичні аспекти в країні, зокрема постійна зміна урядів, починаючи з 1991 р., яка призводить до кризових явищ в системі державного управління; відсутність ефективної взаємодії законодавчої, виконавчої і судової влади; дотримання різновекторності в реалізації національних цілей України. Як результат, в державній політиці відсутня єдина реалістична мета, спрямована на реалізацію потреб національної економіки, а тому ні іноземних, ні власних інвестицій не було в достатній мірі в усі попередні роки.

Виходячи із довгострокових економічних прогнозів і фактичної динаміки української економіки за останнє десятиліття, є всі підстави стверджувати, що ситуація може змінитися на краще. Однак, для цього потрібно дотримуватися принаймні трьох факторів, а саме: національної єдності, політичної та економічної стабільності в країні; підвищення ефективності державного управління і вмілого, схожого на мистецтво,

втручання в суспільні та економічні процеси; створення умов для вливання вітчизняних і зовнішніх інвестицій в культуру, освіту, науку і економіку.

Стосовно національної єдності, політичної та економічної стабільності, то тут успіх багато в чому залежить від уникнення практики зміни урядів, що нагадує калейдоскоп. За 1990-2006 роки в Україні змінилося чотирнадцять урядів, що в умовах структуризації не лише економіки, а й суспільства в цілому, не згасаючих криз в усіх сферах, наносило чималої шкоди управлінському процесу і деформувало кадровий потенціал держави. Задумаймося, що спроможна виконавча влада здійснити позитивного, коли в середньому уряд перебував при владі трохи більше року, або навіть кілька місяців? Якщо врахувати стан українського суспільства і економіки, то практично нічого, а те позитивне, що робилося, коштувало величезних матеріальних і духовних зусиль.

Нині справа трохи стабілізувалась, зокрема не відбувається суцільне звільнення спеціалістів. А донедавна після відставки урядів звільнялись і шукали роботу віце-прем'єри, міністри і їхні заступники, спеціалісти служб, помічники і радники, скорочувались цілі підрозділи. Все було тривким і такий стан був відомий наперед кожному, хто причетний до тієї чи іншої гілки влади. Коли з'являвся Указ Президента про звільнення Прем'єра, то уряд зникав, що нагадувало вислів Р.Гріна «правительство свернуло дела и растворилось, словно бродячий цирк, закончивший свои выступления в городе».

Перебуваючи при владі в середньому трохи більше одного року, українські уряди практично не мало жодного шансу завершити розпочату діяльність, спрямовану на розв'язання фундаментальних проблем підвищення життєвого рівня народу країни. А все тому, що ті чи ті управлінські і технологічні дії, зокрема законодавчий процес від розробки і прийняття закону до початку його дії, залучення новітніх технологій, особливо це стосується інновацій і інвестицій, починають впливати на соціально-економічні процеси щонайменше через рік-два, а то і більше. Такий технологічний лаг часу реалізації управлінських рішень в умовах короткострокового перебування урядів при владі призводить до того, що як позитивна, так і негативна діяльність кожного уряду проявляється в період перебування при владі наступного уряду, який до попередніх рішень не має прямого відношення.

Скажімо, уряд В. Пустовойтенка (1997-1999 рр.) одержав у спадок величезний спад економіки і вже у серпні 1997 р. на своєму засіданні розглянув основні параметри економічного і соціального розвитку країни, схвалив напрями соціальної політики на 1997-2000 рр., перейшовши від деструктивного до творчого подолання кризових явищ і стабілізації економіки. Уряд працював в умовах падіння економіки, але його рівень щорічно скорочувався і вже соціально-економічні процеси 1999 року показували, що в наступному році економіка набуде свого зростаючого

темпу. Проте не дочекався уряд плодів своєї праці, оскільки буквально в кінці року (останнього, в якому відмічався спад економіки) його примусово відправили у відставку.

У перший рік діяльності уряду В.Ющенка, після багатьох років спаду, вперше у 2000 році було відмічено економічне зростання на 6 відсотків. Хоч ніхто і не приписував успіхів новій виконавчій владі, але й не згадувалося позитивної роботи попередньої влади. Саме за роки її діяльності були створені сприятливі умови для розвитку ринкових відносин, бізнесових структур, що сприяло зростанню інвестицій в основний капітал в 2000 році на 14,4% і в 2001 році на 20,8%; промислове виробництво зросло відповідно на 13,2% і 14,2%; валова продукція сільського господарства відповідно на 9,8% і 10,2%; експорт товарів відповідно на 25,8% і 11,6%. Ось ті деякі складові, які забезпечило перелом від спаду економіки до її зростання у 2000 році +6%, а в 2001 році +9,2%.

Після трирічного перебування при владі урядів В.Ющенка і А.Кінаха (2000-2002 рр.) у 2002 р. промислове виробництво зросло лише на 7%, продукція сільського господарства - на 1,2%; інвестиції в основний капітал - на 8,9%, експорт товарів - на 10,4%. Все це не забарилося відбитися на послабленні позитивної динаміки ВВП країни, приріст якої 2002 року знизився проти попереднього і становив лише +5,2%.

Перший прихід до влади уряду В. Януковича (2002-2004 рр.) охарактеризувався подальшим зростання промислового виробництва у 2003 р. на 15,6% і 2004 р. -13,4%; інвестицій в основний капітал - відповідно на 31,3% і 34,5% (за січень-вересень); експорт відповідно - на 28,5% і 43,3% (січень-жовтень). І знову відмічалось підвищення динаміки всього виробництва в країні, а ВВП зріс в 2003 р. - на 9,4%, а в 2004 р.- на 12,4%. Проте, позитивні зрушення в економіці зазнали деяких втрат під час Помаранчевої революції та короткочасним перебуванням при владі урядів Ю.Тимошенко (7 місяців 2005 р.) та Ю.Єханурова (11 місяців 2005-2006 рр.). Внаслідок швидкоплинних змін урядів, не зважаючи навіть на високі темпи зростання економіки в 2000-2004 рр., ВВП за 2005 р. зріс лише на +2,6%. При таких темпах динаміки економіки проблематичним є здійснення структурних перетворень для вирішення зростаючих соціальних потреб, інтеграції у світовий економічний простір і вихід вітчизняних товарів на світовий ринок з його жорстким рівнем конкуренції.

Як бачимо, з факту за 2005 рік і відповідно до прогнозу на 2010 рік, економіка перебуватиме і далі в застійному стані. В цей складний період розпочалася діяльність другого приходу до виконавчої влади уряду В.Януковича (серпень 2006 р.). У читачів справедливо постануть питання: чи справдиться прогноз динаміки української економіки на 2010 рік - останній парламентський рік діяльності теперішнього уряду, який за двома варіантами не перевищує +2-3 %, і, чи існує можливість змінити такий низький рівень зростання на краще?

Як автор цього прогнозу буду надзвичайно радий, коли такий передбачуваний низький рівень зростання не підтвердиться, а зміниться на краще. Тому хотілося б дати деякі рекомендації, щоб мої прогнози не справдилися, подолавши використані в прогнозних розрахунках негативні фактори, які й заклали невтішний результат на перспективу. Передусім треба визнати, що закінчується період романтичного захоплення ринковою ейфорією, а тому треба перейти до виконання вимог економічних та природничих законів розвитку суспільства. Не можна і далі боротися за зростання валового продукту і реальної заробітної плати без врахування затрат живої і уречевленої праці, тобто її продуктивності, а також витрат енергоресурсів на одиницю продукту.

Вихід на світовий ринок і змагання у конкурентній боротьбі з продукцією високої енергоемності і низької продуктивності праці, навіть у віддаленій перспективі, практично неможливе. Відомо, що співвідношення вітчизняного рівня продуктивності праці і заробітної плати та зарубіжних країн - не на нашу користь, а тому молодь, переважно кваліфікована, демонстративно покидає свою вітчизну. Виходить, що ми не лише інвестуємо кошти на створення робочих місць за кордоном, а ще й готуємо висококваліфікованих спеціалістів, витрачаючи на це величезні бюджетні кошти. Втрата висококваліфікованої робочої сили є значним програшем України у конкуренції на світовому ринку, знижуючи інтелектуальний потенціал держави. Системного збалансування всіх складових факторів, які впливають на соціально-економічний розвиток країни, можна досягти в процесі розробки довгострокових прогнозів, планів і програм.

З деяких перших кроків діяльності нового уряду в галузі державного управління видно його переконання в необхідності і можливості середньострокового та довгострокового прогнозування і планування соціально-економічного розвитку в умовах ринкових відносин. Першим кроком, як відомо, стала розробка Державної програми соціально-економічного розвитку України на 2007 р. і подання її на розгляд Верховної ради України, чого не робив ні один попередній уряд, починаючи з 1993 року. Є всі підстави вважати, що річний план (програма) в наступні роки стануть реальною основою формування реалістичного бюджету держави. За роки незалежності в країні стало традицією (як данина монетарній системі), коли всю увагу влада концентрувала не на планах (програмах) соціально-економічного розвитку, а виключно на розробці державного бюджету країни. У попередні роки на розгляд Верховної Ради вносився не план (програма) соціально-економічного розвитку і одночасно державний бюджет, а лише бюджет. Подібна практика, як переконувалися всі розробники і суспільство, мала безліч суттєвих недоліків.

Низький рівень економіки країни свідчить, що держбюджет, як розподільчий інструмент фінансових ресурсів, відіграє надзвичайно низьку роль у справі соціально-економічного розвитку країни і регіонів. Значна

частина бюджету використовується на соціальні потреби, переважно споживання і покриття витрат на управлінські функції держави. Тільки мізерна частина коштів спрямовується в реальну економіку, практично ніякої ролі в її розвитку не відіграючи. Якщо на інвестиції в бюджеті передбачається невеличка сума коштів, то про інновації в ньому навіть мова не йде. Водночас фонд заробітної плати в бюджеті країни невинно зростає, чого немає ні в одній країні світу, про що наголошують міжнародні фінансові організації. Візьмемо хоча б один приклад - обіцянки деяких політиків створювати щорічно мільйони робочих місць, якщо в бюджеті на це не передбачалося і не буде передбачатися необхідних коштів. Адже в умовах ринкових відносин на створення нових робочих інвестицій, як довгострокове вкладення капіталу, спрямовуються кошти не із централізованого джерела, зокрема держбюджету, а за рахунок різноманітних джерел бізнесу – ціни на товари і одержання прибутку, амортизація, збереження, довгострокові кредити тощо. Всі ці джерела можна передбачити, мобілізувати, концентрувати виключно в єдиному документі держави – плані, програмі, прогнозі.

Низький рівень управління інноваційно-інвестиційним і людським ресурсом знижує конкурентний рівень національної економіки до неприпустимої межі. Практика ручного управління може призвести до продовження кризи в економіці і управлінні, а тому треба терміново створити відсутню систему управління соціально-економічною сферою країни. В її основі має лежати зміна пріоритетів: поставивши фіскальну діяльність влади, сконцентровану в державному бюджеті, в залежність від загальнодержавної соціально-економічної політики, закладеної в Державному плані соціально-економічного розвитку країни.

Для підтвердження такої думки зауважу, що змінити ситуацію до посилення інноваційно-інвестиційного розвитку в цілому в країні і регіонах можна лише при розробці плану (програми) соціально-економічного розвитку, на основі якого й формуватиметься бюджет. У держбюджеті концентрується лише третина фінансових ресурсів, а в планах (програмах) соціально-економічного розвитку зосереджуються всі ресурси країни - фінансові, матеріальні і трудові в їх збалансованому вигляді. Лише за цих умов уряд зможе побачити дійсний стан сучасної вітчизняної реальної економіки. Реальна економіка потребує переважно не грошей, вона вимагає хоча б сприятливих умов, а їх можна створити тоді, коли з'явиться можливість побачити реальне становище в усій економіці країни.

Хочеться вірити, що це розуміє новий уряд і слідуватиме канонам наукових основ державного управління. Викликає задоволення, що подана до Верховної Ради Державна програма соціально-економічного розвитку на 2007 р. разом з бюджетом вже на початку жовтня прийнята у першому читанні. Проте в державному бюджеті при його подачі до Верховної Ради ще не повністю були враховані параметри розвитку економіки і стану соціальної

сфери, які передбачені Державною програмою соціально-економічного розвитку України на 2007 рік. Складається враження, що йде боротьба не за зміцнення економіки, не за її зростання, а виключно за перерозподіл коштів, які з потугами централізуються. Невже народні обранці не розуміють суті справи? Немає сумніву, що якби була розглянута програма, а також внесені до неї народними депутатами та спеціалістами зміни і доповнення, то державний бюджет, розроблений на її основі, не викликав би такої шаленої дискусії, не було б подібних складнощів у затвердженні розподілу фінансових ресурсів через бюджет. Треба вітати, що в уряді, в Міністерстві економіки є чимало спеціалістів, які є прихильниками зміни пріоритетів з фіскальної на соціально-економічну політику держави, що вже закладено в Державній програмі на 2007 рік.

За традицією позитивний початок нового уряду в управлінні мав би підкріплюватися перспективним баченням розвитку суспільства, його економіки, соціальної сфери, культури, освіти і науки. Довгостроковий прогноз, скажімо на 2007-2010 рр., розроблений з участю наукових установ, широко обговорений, розглянутий і затверджений Верховною Радою, був би переконливим аргументом у намірах виконавчої влади, її баченні на перспективу. Водночас позитивні наміри можна показати за умов передбачення розв'язання проблем, кожна з яких, мов меч, висить над суспільством, постійно нагадуючи про себе. Серед них окреслюються такі основні: а) катастрофічна екологічна обстановка і глобальна зміна клімату, яка проявить свої особливості не пізніше, ніж через 10-15 років; б) зниження рівня забезпеченості власними природними і сировинними ресурсами над їхнім відновленням, розвідкою і освоєнням нових родовищ – нафта, газ, вугілля; в) низькі темпи оновлення основних виробничих фондів і освоєння новітніх технологій; г) припинення приросту населення в працездатному віці, його старіння (смертність почала перевищувати народжуваність, що розпочалося у 80-х роках минулого століття); д) використання сільгоспугідь для несільськогосподарських потреб, їхнє підтоплення та заболочення, погіршення якості ґрунтів, через що 60% чорноземів непридатні для ефективного використання; е) деформовані пропорції в розвитку найважливіших галузей народного господарства – промисловості і сільського господарства.

На всі ці проблеми треба дивитися з точки зору не лише сьогодення, а й перспективи, що виправдає надії народу на владу, яка зобов'язана завчасно розв'язувати важливі життєві проблеми, щоб вони зненацька не виникали перед непередбаченим суспільством. Визначені проблеми можуть стати базою вибору пріоритетів, для досягнення яких держава концентрувала б фінансові, матеріальні і трудові ресурси, використовуючи, зокрема, економічні, правові і адміністративні підйоми. Скажімо, одним з пріоритетів державної політики може стати відродження села, сільської місцевості і галузі сільського господарства на базі наближення до сільськогосподарської

сировини переробної промисловості і торгівлі кінцевими продуктами споживання. Адже із-за прорахунків у реформуванні сільського господарства, галузь одного з основних секторів в економіці країни перебуває в катастрофічному становищі, село гине, лихом стало суцільне безробіття, хвороби і вимирання населення, втеча молоді в міста і за межі країни. Невблаганна зміна кліматичних умов вимагає невідкладних наукових розробок кардинальних змін умов ведення сільського господарства, для чого потребуються якісно нові рослини і тварини, а також технології їхнього вирощування. Коштів для цього немає ні в селян, тобто сільських товаровиробників, як їх тепер називають, ні в бюджеті, хоч питання неодмінно треба вирішувати. Це надзвичайно важке завдання, але для його розв'язання підготовлено теоретичний і практичний фундамент. Напрацьований він і відносно розв'язання інших національних проблем, що перелічені вище.

А. 2. Незабутні дванадцять років поруч в журналі “Економіка України”⁶⁶

Спогади про академіка
І.І. Лукінова

В усі віки, а у наш розбурханий час тим більше, є чимало людей, які полюбляють невизначеність, вони відчувають від цього приємне запаморочення, помилково вважаючи, що стануть рабами, коли будуть дотримуватися якогось незмінного, але розумного, переконання, відшукуючи істину, яка може вплинути на свободу в думках і поступках. В той же час багато є таких, хто не сприймає невизначеності і повстає проти неї, заради істини, той визнає об'єктивну закономірність, що чесність і прямота у справах становлять найвищу якість людської природи. В українській науковій еліті такі чесноти були невід'ємною частиною природи академіка, багатолітнього Головного редактора журналу Економіка України - Івана Іларіоновича Лукінова.

Я працював у зведеному відділі народногосподарського плану Держплану України. У вересні 1991р. на ім'я заступника голови Держплану В.П. Попова надійшов лист Головного редактора журналу Економіка України академіка І.І.Лукінова дати згоду на призначення мене на посаду редактора відділу журналу за сумісництвом. В журналі на той час працювало чотири наукових редактори, серед них відомі в Україні вчені: академік НАНУ Олексій Мусійович Онищенко з напрямку аграрної економіки; член-кореспондент НАНУ Микола Семенович Герасимчук з напрямку економіки промисловості; член-кореспондент НАНУ Борис Євгенович Кваснюк з напрямку фінансів і банківської діяльності. Мені доручили напрям методології прогнозування, макроекономіки та економіки окремих галузей народного господарства.

⁶⁶ Ж. Економіка АПК. №3, 2007, -С. 154-157

Про кожного з тодішніх наукових редакторів головного економічного часопису країни ще будуть написані ґрунтовні дослідження і спогади. Головне, що хотілося б підкреслити в контексті спогадів про І.І. Лукінова, про високу їхню наукову, громадянську і практичну моральність. Наукова доктрина видатних українських вчених може служити лезом і нормою вимог до наукових досліджень, адже вони відкидали кон'юнктуру у цій сфері, категорично не сприймали матеріальну вигоду і тиражування наукових ступенів. Не всім це подобалось, не сприймалось, але подібне є тимчасовим явищем і принципи цих вчених згадаються.

Очолював редколегію журналу академік НАНУ, РАН і Шведської академії Іван Іларіонович Лукінов. Академік займав ряд керівних посад в науковій академічній сфері, зокрема директора Інституту економіки НАНУ, Віце-президента НАНУ та Академіка-секретаря відділення економіки НАНУ, але функції Головного редактора журналу він віддавав багато своїх знань і часу. Його менш за все цікавили організаційні справи журналу, він повністю віддавав себе науковій і редакторській справі економічного часопису. З погляду на минулу діяльність, хоча б в редакції, відчувалося, що вченого цікавить виключно наука і внутрішньо він був би радий позбутися всіх керівних посад, метушливої суєтності, щоб зосередитися на науковій діяльності, як це прийнято в цивілізованих країнах. Натомість традиції, багатолітня звичка і моральні перепони на кшталт “а що подумують люди?” затягували, спутували і заставляли видатного вченого займатися дріб'язковими справами.

До редакційної колегії часів академіка І.І.Лукінова входили відомі в країні своїми фундаментальними науковими дослідженнями вчені-економісти, що забезпечило журналу Економіка України такий рівень наукового і практичного злету, який ще буде оцінений майбутніми поколіннями. В Лукіновський період журнал відзначався особливими змістовними гранями глибокого наукового безкомпромісного дослідження, практичним направленням вирішення національних соціальних і економічних проблем. Саме академік І.Лукінов вкладав в кожен статтю частину свого потужного інтелектуального потенціалу, що надавало більшості статей дослідників багатогранність і яскравість наукової думки, основна ціль якої – істина.

Головний редактор був серед нас не керівником, а одночасно толерантним наставником, дослідником, арбітром у наукових дискусіях, який досить уважно прислухався до думки кожного члена редколегії і ніколи не нав'язував своєї авторитетної думки. Йшли жваві, але досить толерантні наукові дискусії над ідеями тих чи інших статей, які пропонувались для публікації, кожен редактор висловлював свою думку, навіть якщо це і не стосувалось матеріалу його напрямку. Проте існувало неписане правило, що, з урахуванням думки кожного наукового редактора відділу, кінцеве рішення висловлює Головний редактор.

Після прийняття рішення ніколи не виникало намірів щось доказувати, навіть якщо воно йшло в розріз з думкою того чи іншого редактора. Цим підкреслювався величезний авторитет академіка Івана Іларіоновича в наукових дискусіях, його вміння вислухати складні проблеми, а після цього зрозуміло і просто підвести підсумки і прийняти рішення. Все здавалося просто і без зайвих суперечок, а досягалось подібна простота володінням глибокими теоретичними і прикладними обґрунтуваннями в наукових дискусійних обговореннях, які виникали на засіданнях редколегії журналу.

Це були славні творчі роки наукової і журналістської діяльності, коли відбувався обмін глибокими науковими знаннями всіх соціально-економічних сфер суспільства. На засідання редколегії журналу запрошувались також автори статей, які пропонувалися для обговорення і прийняття кінцевого рішення. Як Головний редактор журналу Іван Іларіонович прочитував статті чергового номера журналу всіх авторів і майже завжди висловлював свої як позитивні так і критичні зауваження. Вони були доброзичливими до авторів статей, він їх поважав і цінував, як генераторів економічної думки, яка через головний економічний часопис країни трансформується всьому народу країни – вченим, практикам в реальній економіці, державним службовцям, викладачам і студентам.

На засіданні редколегії він вступав у дискусію з автором тієї чи іншої статті, з глибоким знанням справи висловлював свою думку, яка переважно стосувалася не відхилення статті, а її поліпшення з наукової і практичної точки зору. Не пам'ятаю прикладу, щоб він не переконав автора у своїй правоті, а тому ми вчилися дотримання наукової принципності, яка ніколи не принижувала ні автора, ні редактора відділу, який працював над матеріалом.

Головний редактор журналу Іван Іларіонович своєю інтелігентністю створював дуже сприятливу ауру творчої праці в журналі в цілому, кожного редактора відділу, а особливо на щомісячних засіданнях редколегії, коли формувался черговий номер журналу. Журнал “Економіка України” – єдиний часопис у країні, статті для якого надзвичайно ретельно готуються, і автори з цим рахуються. Перш за все кожна стаття редагується, особливо з наукової точки зору, Передусім кожен статтю редагує редактор відділу журналу з того чи іншого напрямку. Якщо стаття підтримується редактором, то вона направляється рецензентам в наукові установи, міністерства і відомства, окремим відомим вченим. Після одержання письмового висновку редактора відділу і не менше трьох зовнішніх рецензій на кожен статтю, її разом із рецензіями розглядає редколегія журналу.

Перед цим всі вони прочитувалися Головним редактором і ми дивувалися його працездатності, він знаходив час прочитати кожен статтю, зробити на полях свої зауваження і висловити власну думку авторам. Науковому редактору журналу, при обговоренні тієї чи іншої статті головний редактор не робив якихось зауважень, оскільки довіряв кожному з

нас, але уважно вислуховував пояснення причин відхилення чи необхідності в тому чи іншому вигляді друкувати працю. Не пригадую випадку, щоб І.І. Лукінов не погодився з думкою наукового редактора, якщо це не стосувалося наукової істини чи концепції, яку Іван Іларіонович свято відстоював.

При обговоренні статей на редколегії Іван Іларіонович надзвичайно уважно прислуховувався до зауважень зовнішніх рецензентів, але він їх не сприймав однозначно, а намагався підійти до проблеми з усіх сторін, а саме практичне значення, наукова глибина, новизна, фундаментальний і прикладний характер дослідження, але на перше місце він ставив наукову домінанту. Якщо стаття не відповідала філософії наукового пізнання і мала певні вади в дослідженні чи висновках, то Іван Іларіонович був непохитний, здебільшого він вимагав відправити на доопрацювання. Нерідко він та члени редколегії не погоджувалися з думкою навіть маститих рецензентів і приймали протилежне рішення.

З цього приводу хотілося б навести яскравий приклад. В 1987р. я написав статтю “Актуальні проблеми вдосконалення розміщення промислових виробництв”, в якій пропонувалось частину переробної промисловості агропромислового комплексу перенести ближче до сировинної бази. Статтю було надіслано до Міністерства праці, Ради з вивчення продуктивних сил та в Інститут аграрної економіки. З Міністерства праці надійшла рецензія міністра Пантелеєва, який був категорично проти публікації статті і своєю рукою на титульній сторінці написав розгорнуте заперечення, зокрема “...размещение предприятий или их филиалов непосредственно в селах сразу вызывает, как показывает практика, переток сюда кадров из колхозов и совхозов”. Рецензент піклувався, що нікому буде працювати в полі на бурякових плантаціях, якщо рядом будуть переробні підприємства, і це змусило його зробити категоричний висновок “потому требуется существенная переработка статьи”.

Що ж вирішила редколегія і її Головний редактор Іван Іларіонович? Я тоді ще не був редактором журналу і рішення приймалось без моєї участі: Головний редактор, а його думку підтримала редколегія, прийняв рішення, що стаття актуальна, вирішує важливу проблему агропромислового комплексу, а тому її переробляти не потрібна і матеріал надрукували. Тільки величезний науковий авторитет, тільки фундаментальні наукові і практичні знання сутності проблем в аграрному секторі економіки, а особливо власні переконання в правильності викладених у статті ідей дали змогу головному редактору журналу не погодитися з керівником Міністерства праці, який був ще й членом редколегії журналу. Стаття вийшла і я нею задоволений, бо проблема, розглянута в ній, актуальна й до сьогодні. Схиляю голову перед світлою постаттю академіка Івана Іларіоновича за його наукову далекоглядність і фундаментальність власних суджень, за те, що він, незважаючи на авторитети, свято оберігав істину. Подібні риси він проніс

протягом свого наукового і громадського життя, про що відомо всім вченим як у нашій країні, так і за її межами.

Академік Іван Іларіонович був класичним інтелігентом і істинним громадянином своєї країни. На засіданні редколегії журналу ніхто і ніколи не чув від нього якихось командних чи наказних звернень до наукових редакторів журналу та членів редколегії, а тим більше авторів статей, які були присутні на засіданнях. Коли академік хотів підкреслити важливість своїх обґрунтувань чи хибність результатів досліджень автора, то найчастіше він звертався: “Дорогий мій!”. А як же пояснити високу ефективність в сільському секторі економіки, яку ви відстоюєте у статті, коли з села суцільна втеча молоді. У чому справа? Ось такі дослідження і доповніть, а після цього статтю надрукуємо”. Після такого звернення розчуленому авторові нічого не залишалося, як поглиблювати дослідження.

На засіданнях редколегії, розглядаючи ту чи іншу статтю, нерідко виникала ціла дискусія, на перший погляд, здавалося б із-за незначного питання Головного. Іноді майже завершився розгляд статті і тут Іван Іларіонович ставить запитання, яке викликає жваве обговорення при якому Головний бажав вислухати думку кожного із чотирьох наукових редакторів відділів журналу, які їх висловлювали вільно, не вимушено, з дотриманням кожним своєї особистої думки. Подібно до древніх у своїх роздумах вчені ставили єдину ціль: розв’язати складну і спірну задачу, не допускаючи при цьому примноження і ускладнення запитань, а тим більше не допускати плутанини, яка може бути донесена до читача. Щоб вияснити істину, головний редактор не гасив толерантну дискусію, а всіляко її підтримував, вислуховуючи іноді кардинально протилежні міркування.

Особливо полюбляв Іван Іларіонович дискусії стосовно тих статей, в яких розглядалися проблеми фундаментальної науки, а також цін і ціноутворення. Вважаючи ціну товару пріоритетом в найвищих запитах суспільного життя, а академік І.Лукінов найкраще в Україні знав цю проблему, він віддавав їй левову частину не тільки часу, але і свого трепетного відношення. Недарма його дружина, професор Тетяна Борисівна, називала ціну своєю суперницею, але тихо її переносила і не повставала, шануючи вибір свого супутника на життєвому шляху.

Не будемо вдаватися в ілюзії щодо практичного значення фундаментальних матеріалів журналу Економіка України в наш розбурханий час після кінця ХХ століття. До управління на макрорівні і мікрорівні прийшли нові люди, в яких інші задачі, ніж ті, що досліджуються вченими відповідно до об’єктивних законів економіки і природи. Не той тепер журнал і його рівень не той, відійшла від справ стара гвардія академіка Лукінова, багатьох уже немає серед нас. Змінились традиції, які передбачали толерантне ставлення до авторів і їхніх матеріалів. Скажімо, не допустив би Головний редактор І.Лукінов, щоб не надрукувати статтю про звіт найкращого щорічного підтвердження прогнозу динаміки ВВП. І основна

причина досить прозаїчна: редактор відділу журналу не зрозумів матеріалу, викладеного в пропонованій статті, і не знайшов формули разом з прогнозними цифрами, надрукованій в журналі “Економіка України” №1 за 1996рік. Дуже б засмутився головний редактор шанованого журналу академік І.Лукінов, але це уже не реально.

У спілкуванні на редакторській ниві ми переконувалися, що Іван Іларіонович шанував свою країну, її культуру і мову. За національністю він росіянин, але досконало знав українську мову, розмовляв нею на засіданнях і в особистому спілкуванні з ученими в кабінеті, з аспірантами і докторантами, із своїми виборцями як народний депутат. На його фоні різко висвітлювалось яничарство декого із постійних працівників журналу, родом, скажімо, із Полтавщини, які до обіду розмовляють українською, а пообідавши - вже російською. Звичайно, як високоосвічена особистість, академік знав і спілкувався російською мовою, коли бував у Москві чи інших містах Росії, при читанні російської наукової і художньої літератури, публіцистики, знав він і інші мови та при потребі використовував їх.

Немає сумнівів, що українська економічна наука буде вивіряти свій шлях до істини на основі спадщини великого вченого сучасності періоду надзвичайно складних світових і вітчизняних трансформаційних процесів. Він їх відчував, досліджував, застерігав і пропонував найкращі шляхи до істини, але не завжди був почутий. В той славний період наукового піднесення журналу його наукові редактори, будучи особисто відомими вченими в країні і за кордоном, все таки визнавали, відчували і пишалися тим, що їм пощастило працювати в редакції основного економічного часопису країни поруч з ученим світового рівня – академіком Іваном Іларіоновичем Лукіновим.

Історія і доля кожної людини в загальній масі формує історію і долю народу, який може нормально розвиватись тільки тоді, коли у нього є минуле, закладене в пам’яті про особистостей, що сягає в глибину віків.

Київ.
лютий 2007

А.3. Вугільна галузь: пропозиція має відповідати попиту⁶⁷

Залишаючись основним вітчизняним ресурсом забезпечення значної частини потреб вуглецю для всього суспільства, вугільна галузь переживає нині далеко не кращі свої часи. Визначна роль галузі в усіх сферах життєдіяльності народу

⁶⁷ Газ. Урядовий Кур’єр. 31 травня 2007, №94

і наявність в ній значних проблем викликає стурбованість безпосередніх працівників, які не випадково проявляють жвавий інтерес до технології виробничого процесу.

Скажімо, у поточному році в ході страйку шахтарі однієї з шахт Луганської області, окрім поточних вимог щодо своєчасної виплати зарплати, також поставили вимогу усунути її затоплення, що створюється із-за відсутності достатньої кількості механізмів для відкачування. Подібний підхід потребує історичного погляду на проблему розвитку вугільної промисловості. Адже різноманітних засобів і механізмів для шахт в минулому не доставало через те, що кошти, які виділялись раніше для розвитку шахт в Донецькому басейні, були переведені в інші регіони Радянського Союзу, зокрема до Кузбасу. Отож, ця хвороба, яка спонукає шахтарів просити відкачувати воду та вибухонебезпечні гази, зароджувалась не тепер, а ще у 80-90 роках минулого століття.

Оскільки енергетичні ресурси Донбасу призначалися для всієї колишньої наддержави, то відповідно відпрацьовувались потужні пласти, ускладнювались умови видобутку вугілля. Вже на початку 80-х років промислові запаси вугілля становили 7,1 млрд т, у тому числі на пластах потужністю нижче 1,2-5,9 млрд т, або 83 відсотках загальних запасів. Враховуючи, що темпи відпрацювання промислових запасів на більш потужних пластах у 3,7 раза вищі, ніж на тонких пластах, у 1981 році зроблено офіційний висновок про те, що запаси вугілля на пластах 1,2 і більше метра будуть відпрацьовані за 15 років, тобто до 1996 року. Натомість це вимагало нових технологічних рішень. Окрім того, почали з'являтися проблеми з відкачуванням води і газів, оскільки вугільна промисловість України незадовільно забезпечувалась технікою для добування сировини на тонких пластах. Зокрема, за 1981-1985 рр. становище було таким: із передбачених 300 комплексів поставлено лише 70; галузь потребувала 400 комплексів КМ-103, 150 щитових агрегатів і комплексів КГУ, 400 прохідних комбайнів УПП-2 і ЧПП-5 тощо, але жодного з цих механізмів одержано не було.

На Донбас дедалі менше і менше спрямовувалось капітальних вкладень: за 1976-1985 рр. на розвиток вугільної промисловості в Україні було не додано понад 3 млрд крб капітальних вкладень. Відповідно, якщо в 1966-1970 рр. було розпочато будівництво і реконструкцію 14 шахт, то у 1976-1980 рр. - лише три шахти. Окрім того, у 1981-1985 рр. передбачалося розпочати будівництво і реконструкцію 15 шахт, але із-за зменшення капітальних вкладень розпочато будівництво лише одного розрізу бурого вугілля. Як результат, за 1971-1980 рр. вибуття потужностей добування вугілля перевищило їх введення за рахунок нового будівництва і реконструкції шахт на 9,2 млн т, а за 1981-1985 рр. внаслідок відпрацювання запасів і погіршення гірничо-геологічних умов загальне вибуття потужностей вже становило 24,3 млн тонн. Натомість ще у 1981 році було офіційно визнано, що за технічним оснащенням Донецький вугільний басейн значно відставав від інших вугільних районів колишнього Союзу. Тоді розпочався процес закриття шахт, який з роками посилювався.

Лише за 1991-2006 рр. кількість діючих підприємств (як і обсягів видобутку вугілля) скоротилась на 40 відсотків. Ось в такому становищі вугільна промисловість дісталась незалежній Україні.

Шахти на Донбасі розпочали закривати ще за часів Петра Шелеста, який протестував проти таких дій Москви. Відповідно це ставилося йому у провину під час звільнення в 1972 році з посади керівника українською партійною організацією. І справа тут не лише у статистичному зменшенні шахт, адже закриття виробництв призводило до соціальних ускладнень: жителі шахтарських селищ втрачали робочі місця, знищувалась соціальна і виробнича інфраструктура, а трудові ресурси хаотично втрачались, зокрема значна їх частина переміщувалась у міста. Похилі люди залишались сам на сам зі своєю нелегкою долею. Саме тому кожне селище навколо шахт схоже на теперішні українські села, оскільки у них єдине майбутнє - зникнення. Тому перспективу українського розвитку треба неодмінно пов'язувати з розв'язання цих проблем, адже без енергетики і без харчів ніякої життєдіяльності суспільства налагодити неможливо.

Що можна зробити у вугільній промисловості? Вона, як і сільське господарство, є сировинною галуззю, а тому доходи від реалізації вугілля не спроможні покривати не лише потребу у величезних капітальних вкладеннях для видобутку вугілля на великих глибинах і тонких пластах, а й розвитку селищ навколо шахт, а також їхньої виробничої і соціальної інфраструктури. Тому раціональним видається передусім об'єднання шахт зі споживачами вугілля, зокрема з енергетичними підприємствами. Чим зумовлений такий підхід? Складність видобутку вугілля, що є єдиною реальною вітчизняною енергетичною сировиною, вимагає передусім його раціонального використання. Йдеться передусім про те, що добувати потрібно саме стільки, скільки потрібно для вітчизняної економіки. Саме тому в сучасних умовах шахти доцільно не приватизувати, а залишати в державній власності, інтегруючи їхню діяльність паралельно з енергетичними підприємствами на умовах юридичної та економічної доцільності. Натомість підприємства, що добувають коксівне вугілля, варто інтегрувати з металургійними підприємствами, навіть якщо вони вже приватизовані. Держава має надати певну допомогу, але в тих параметрах, щоб не зашкодити приватній власності і не загубити національну вугільну промисловість.

Велика увага вугільній промисловості має приділятися з боку держави ще й з стратегічної точки зору. Немає сумніву, що газове опалення сільських населених пунктів, середніх і невеличких містечок більш сприятливе, ніж вугільне. Водночас (з погляду на перспективу) пройде не так багато часу як газове опалення створить ряд проблем не лише на місцевому, а й на державному рівні. В останні роки газ посилено проводиться до всіх куточків сільських територій і ніякої альтернативи його заміни вугіллям на основі ефективних технологій одержання енергії не існує. Натомість газова проблема в сільській місцевості може виникнути з багатьох причин, зокрема зменшення його

добування в країнах-постачальниках, непомірне зростання цін, різні політичні мотиви тощо.

Потреба кардинальних змін у вугільній промисловості зумовлена передусім її складним сучасним станом. Тут навіть більше, ніж в сільському господарстві, в один клубок зав'язалися проблеми інвестицій, оплати праці і її продуктивності, висока собівартість, яка не відповідає цінам реалізації, відсутність прибутків, невирішеність соціальних потреб. Напевне, зайве пояснювати, що працівникам галузі треба платити зарплату не лише своєчасно, але й з надбавками за важкі умови праці. Її справді намагаються підвищувати, але без узгодження з продуктивністю праці, що натомість відбивається на фінансових результатах і відсутності інвестицій. Скажімо, на підприємствах Мінвуглепрому Донецької області у 2006 році оплата праці підвищена на 26 відсотків, а її продуктивність тільки на 3 відсотки, на підприємствах Луганської області відповідно – 30,8 і 3,3 відсотка. Окрім того, у поточному році із 29 підприємств Донецької області у 15 знизилась продуктивність праці при зростанні її оплати, а в Луганській відповідно – 13 і 4 підприємства. В такій ситуації ніколи не можна очікувати позитивних результатів у фінансовому становищі ні конкретного підприємства, ні галузі в цілому.

Передусім це відбивається на співвідношенні цін товарної продукції і собівартості. Так, на підприємствах Донецької області оптова ціна тонни товарної продукції зросла на 9,8 відсотка, а Луганської – на 13,9 відсотка, тоді як собівартість тонни продукції за цей час зросла в цих областях відповідно на 26,8 і 18,6 відсотка. Саме це стало основною причиною фінансової кризи в галузі: на кінець минулого року висока кредиторська заборгованість підприємств Донецької області у 8,3 раза перевищувала дебіторську заборгованість, а Луганської області – утричі. Внаслідок цього утворилась велика заборгованість з платежів до бюджету, відрахуваннями на соціальне страхування, а також перед робітниками із виплатою заробітної плати. При цьому поточна заборгованість становить 78,6 відсотка, що створює параліч у розрахунках з постачальниками та стримує розвиток галузі. Про складний стан галузі свідчить її фінансовий стан на кінець 2006 року: в Донецькій області із всіх підприємств Мінвуглепрому лише одно закінчило рік з прибутками, в Луганській – 3 підприємства.

Таким чином, приватизація енергетичних систем відбувається в розріз з теорією і практикою основних функцій управління, коли державна влада стає в залежність від комерційної доцільності одержання прибутків, але на шкоду природним потребам народу. Крім того, приватизація вугільних шахт небезпечна ще й тим, що їхні власники у погоні за прибутками, швидко використовують залягання вугілля на товстих пластах, яких залишилось досить мало, а тонкі пласти, які складають основне багатство країни і зближені з товстими пластами, будуть втрачені назавжди. Тому лише інтеграція шахт з енергетичними і металургійними підприємствами забезпечить ефективний розвиток вугільної промисловості, принесе нових імпульс поживлення шахтних

селищ, відновлення в них виробничої і соціальної інфраструктури. Інша державна значимість розв'язання такої проблеми полягає в тому, що за рахунок створення робочих місць і сприятливих умов проживання, трудові ресурси не перетікатимуть в міста, особливо великі, які вже й так переповнені і несуть в собі екологічну загрозу як для навколишнього середовища, так і населення.

А.4. Безвихідь на селі – загроза для держави⁶⁸

У сучасній українській практиці спостерігається структурна розбалансованість на всіх рівнях державного управління, викликані створеними кризовими ситуаціями в стратегічних галузях національної економіки. Прийняті закони переведення галузей на ринкові умови призвели, зокрема, до небаченого послаблення фундаментальних основ селянства, зменшення чисельності сільського населення, суцільного безробіття, відсутності бачення перспектив розвитку сільського господарства - основного постачальника харчів.

Кількість сільського населення невпинно зменшується, з кожним роком процес скорочення посилюється, тоді як невпинно зростає міське населення, яке вимагає харчів і роботи. Водночас наявна інфраструктура і робочі місця не дозволяють задовольнити вимоги дедалі зростаючого міського населення. Враховуючи ту обставину, що теперішній уряд приступив до розробки перспектив бачення розвитку українського суспільства, то у цьому контексті важливим є повернення до теорії і практики розміщення продуктивних сил, які в останні роки чомусь незаслужено забуті.

Основним багатством українського сільського господарства є земля з її відносно високими якісними характеристиками. На величезних сільських територіях є місця не лише для вирощування сільськогосподарської продукції, а й для розміщення промислових переробних виробництв, створення робочих місць для сільського населення, яке не шукатиме роботу в переповнених і невлаштованих великих містах. Ми таким чином збережемо села, оберігатимемо природу, розвиватимемо сільський туризм, щоб до нас їхали гості із-за кордону. Натомість в селах зростатиме народжуваність, відновляться і розширюватимуться школи.

У Китаї колись в селах виплавляли сталь, а тепер виробляють продукцію легкої промисловості, товари якої заповнили весь світ, навіть розвинуті країни, такі, зокрема, як США. Напевне, ми також можемо увійти в СОТ і заповнити вітчизняними продуктами харчування країни Європи та Азії, адже у світі відомо, що наша харчова продукція більш якісна. Треба виробляти продукти харчування передусім на місцях. У чому тут вигода? Передусім продукція буде значно дешевша від тієї, яка виготовляється у великих містах. У давнину

⁶⁸ Газ Урядовий Кур'єр, 14 червня 2007, -С.9

селянин виробляв сировинну продукцію сільського господарства, переробляв її і реалізовував на ринку, одержуючи кошти як за готову продукцію кінцевого споживання, так і за сировину. Продаж останньої був менш прибутковою справою, а тому селяни намагалися більше переробляти. У радянські часи, коли колгоспи і радгоспи продавали державі виключно сільськогосподарську продукцію у вигляді сировини, держава забезпечувала розвиток сільського господарства іншими методами. В державних планах передбачалося покриття перевищення витрат над доходами в усіх радгоспах за рахунок державного бюджету. Натомість колгоспам видавалися не обмежені дешеві довгострокові і короткострокові кредити, а неповернуті в строк їхні суми щорічно списувалися. Тому значних фінансових проблем у сільськогосподарських підприємствах не існувало.

Де ж бралися досить великі фінансові ресурси для ін'єкцій в сільське господарство? Вони були одержані переважно від переробних підприємств та торговельних організацій кінцевими продуктами харчування у вигляді сплати ними податку з обороту. Тепер ці величезні суми не поступають на розвиток сільського господарства, хоч значна частка цих доходів створена саме в сільському господарстві, але реалізується в галузях переробної промисловості і торгівлі. Перехід до ринкових відносин поставив сільське господарство у вкрай не вигідне становище: селянин втратив свою цілісність з часів, коли він став спеціалізуватися на виробництві лише сировини і не бачить свого кінцевого продукту. І це при тому, що село віками залишалось першоджерелом національної культури і збереження мови, воно в усі часи було постачальником для державних потреб значних вітчизняних ресурсів. На широких просторах українських ланів збиралася не лише всіляка пашниця, а й зерна народної творчості у вигляді коломийок, пісень, оповідань, переказів, звичаїв, виробництва, будівництва і багато, багато іншого. Завдяки збереженню та розвитку національної культури і мови сільських глибинок наша українська нація, на перекір долі, зберегла себе як цілісний етнос і свою державу.

Без села та великих агропромислових центрів Україна втратить свою основну галузь – сільське господарство і залежатиме від іноземних поставок. Українське село, галузь сільського господарства споконвічно допомагало ставати на ноги промисловості і будівництву, а тому їхня деформація вплине негативно на ці галузі, поставить їх у зовнішню залежність. Зокрема, у 1946 році керівник СРСР Йосип Сталін сказав, що у справі швидкої індустріалізації країни на першому місці був фактор націоналізації промисловості і банків, а на другому місці – сільське господарство на основі його колективізації. У нас є всі підстави використати ресурси сільського господарства і переробної промисловості у справі перспектив розвитку сільських територій і села.

Ще одна проблема, яка впливає із попередніх, полягає в тому, що початкове відродження тих або інших територій, розвиток сучасної інфраструктури і багатонаціональної культури може ефективно розпочинатися тільки на основі розвитку харчової і легкої промисловості. В таких галузях

значно меншою є потреба вкладень, оскільки капітал обертається набагато швидше, а прибуток на одиницю вкладень вищий, ніж в інших галузях промисловості. Державна політика в сільській місцевості, невеликих містах і містечках, в сільських районах має бути спрямована на розвиток малого і середнього бізнесу, надаючи йому сприятливих умов, зокрема податкових канікул, надання освітніх і технологічних консультацій та інше.

На жаль, існує ще один фактор, який зводить нанівець всі потуги держави допомогти селянинові, сільському товаровиробнику. Він полягає в тому, що політики, парламентарі і державні службовці багато говорять про потребу збільшення бюджетних коштів, інвестицій бізнесових структур та іноземних інвесторів для сільського товаровиробника. А що таке в реальних українських умовах цей товаровиробник? Це не селянин, який одержав кілька гектарів землі у власність, а лише структури під різними кодовими назвами типу “ТОВ” з центром у великих містах, куди і спрямовуються всі кошти. Сільський товаровиробник, який був би прив’язаний до села, і куди треба було б спрямовувати всі ті інвестиції, про які ведуться розмови, ще не сформований ні юридично, ні фактично, тобто ніяк. Є селянин з папером про виділену йому землю. Але він на ній не працює, селяни переважно здають свою землю в оренду, одержують мізерну платню, а тому на розвиток села ніяка частина державних фінансових і матеріальних ресурсів, що виділяється чи направляється на розвиток сільського господарства, не поступає.

Натомість поєднання промисловості і сільського господарства дає реальну можливість у певній мірі впливати на формування цін на важливі продукти споживання. Справа в тому, що уособлення переробної промисловості і торгівлі від сировинної бази створює можливості для довільного зростання собівартості виробленої промислової продукції, а тим паче, що закони дозволяють відносити на собівартість все, навіть на організацію фуршетів з випивкою і танцями. Отже, власник переробної галузі може включити в собівартість своєї продукції всі власні витрати. Подібний стан погіршується ще й тим, що якогось контролю з боку державних органів за формуванням собівартості немає, майже не відомо чи здійснюються наукові дослідження у справі формування собівартості, як це було в минулому. Все це і є потужним стимулом до зростання споживчих цін з метою одержання надприбутків у сфері аграрної економіки, які зовсім не надходять на розвиток сільського господарства і села.

Окрім того, нині ми стоїмо на порозі світових і європейських політичних та економічних структур, а тому не потрібно забувати про власний національний імідж. Сільськогосподарське виробництво в Україні катастрофічно відставало і відстає від європейського рівня, що видно, скажімо, на прикладі порівняння з Францією за 1998 р., яка має приблизно рівну територію і населення. При значно меншій площі, що використовується для виробництва (19,5 млн га у Франції і 34,1 млн га в Україні) і чисельності сільського населення (2,2 млн у Франції і 8,6 млн в Україні), у Франції вироблялося порівняно з Україною більш ніж у 2,5 раза зерна та цукру, а молока і м’яса – більш ніж у 3,6 раза. На 100 га

ріллі Франція виробляла майже у 5 разів більше зерна та цукру, втричі – молока і в 6 разів м'яса. Знаючи таке становище, деякі аналітики і політики пропонують не поспішити до Європи, а продовжувати перебувати в Азії, щоб виправити становище, а тоді уже рухатись до європейців. Хочеться нагадати таким “гігантам думки”, що коли збереться десять бідних, то ніколи не буде хоча б одного багатого.

Стратегічне бачення розвитку сільських територій потребує неймовірно величезних фінансових і матеріальних ресурсів, відродження людських ресурсів із-за демографічної катастрофи на селі. В теперішніх умовах держава не спроможна виділити навіть мінімальних ресурсів для села, а тому, перш ніж розпочинати важливу справу, треба визначитися з ресурсами. На моє переконання, з точки зору майбутнього села, треба зміцнювати сільську місцевість за рахунок зосередження на ній не лише сировинної бази, а й наближення до неї переробної промисловості, а також поживлення торгівлі продуктами переробки кінцевого споживання. Сільське господарство, переробна промисловість і торгівля, включаючи супермаркети в усіх містах, мають складати агропромисловий сектор економіки країни – агропромисловий комплекс (АПК). Дрібне і середнє селянське господарство не зможе самотужки відродити село, збудувати його інфраструктуру. Не зможуть цього зробити і сучасні господарські структури, оскільки їхні господарі, як правило, проживають в містах, а тому сільська місцевість цікавить їх не як місце розвитку соціальної інфраструктури та самобутньої культури, а джерело одержання прибутків для власного збагачення.

Лише поєднання сільського господарства, переробної промисловості і торгівлі кінцевими продуктами споживання створить умови, за яких крупний капітал осідатиме рівномірно на території країни, забезпечивши тим самим рівновагу між містом і селом, між сільським господарством, промисловістю і будівництвом. Тепер всі ці важливі галузі відірвані одна від іншої, тоді як в разі реалізації запропонованих вище ідеї ці структури економіки перестануть бути гіпертрофованими, між ними зникне нездорова конкуренція. Натомість відмова від цих пропозицій призведе до ще гіршого становища, коли переробна промисловість і торгівля перестануть бути основою харчування нації, користуючись завезенням продуктів із-за кордону, а вітчизняна сільськогосподарська сировина стане лише одним із підсобних ресурсів. У такій ролі ці дві галузі звільняються від загальної справи щодо забезпечення населення продуктами харчування і воно повністю перейде в залежність від іноземних поставок, залишаючи вітчизняне сільське господарство без капітальних вкладень, яке буде приречене до ще більшої кабальної залежності від усіх.

Селяни все більше переконуються в тому, що у них землю заберуть безоплатно: свиней годувати нічим і здебільшого їх в господарствах немає зовсім, а якщо і залишається, то одна - для власних потреб. Окрім того, вони старіють і витрачати сили на утримання хоча б однієї корови не вигідно із-за

низької ціни за молоко. Ціновий розрив тільки між ціною молока, виплаченої селянинові і продажем його у роздрібній торгівлі перевищує п'ять-шість разів, а якщо врахувати торгівлю продуктами глибшої переробки – сметана, масло, сири, йогурти, морозиво і інші продукти, то лаг зростає більше як у десять разів.

Сучасний стан економіки країни, реальна руїна галузі сільського господарства, світові глобалізаційні процеси не дають будь-яких гарантій для існування села в параметрах, оспіваних в піснях і билинах з давнини. Вивітрюються і ті уявлення, які у нас ще залишилися з реалій недалекого комуністичного минулого. Селянин благає про допомогу: у нього майже відібрали землю, він позбавлений можливості працювати, держава залишила його без медичної допомоги, зникли будь-які елементи культури (не чути пісень і музики, як це було традиційно в українських селах), а як результат безвиході – пияцтво, наркоманія, висока смертність, втеча молоді за кордон і в крупні міста.

А. Рецензії на праці академіка

І. ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ⁶⁹

Об'єктивна дійсність довела, що без наукового передбачення суспільство розвивається повільніше, долаючи тернистий шлях спроб і помилок. Лише осмислення стану речей, набутого досвіду, твереза оцінка наявних ресурсів та шляхів їх використання задля досягнення усвідомлених цілей спрощують цю дорогу, дозволяють комфортніше себе почувати, користуватися плодами суспільної праці. Важливу роль у цій управлінській діяльності держави відіграють соціально-економічні прогнози, плани і програми.

Історія показує, що саме ті, хто належним чином планує свої дії, досягають значних успіхів, економічно і соціально більше захищені. Очевидно, що значні народногосподарські проблеми неможливо вирішувати, а широкомасштабні народногосподарські, військові та інші операції важко здійснювати без належних розрахунків і передбачення взаємодії всіх залучених структур. Стає дедалі очевиднішим, що методам передбачення і планування розвитку суспільства як найважливішим

⁶⁹ Ж. Економіка України. № ... 2006.

складовим управління нам усім треба постійно вчитися, використовуючи для цього вітчизняний і світовий досвід.

До 1991 р. в умовах директивного управління широко застосовувалася суцільна планова система, яка охоплювала всі сфери діяльності суспільства. Центром планової системи був Держплан України - потужна економічна державна управлінська структура, яка здатна була горизонтально і вертикально організувати економічну роботу в усій країні. Проте вже наприкінці 80-х років ХХ ст. наука і практика дійшли висновку про необхідність докорінного трансформування директивного управління, і за короткий час у цьому напрямі було дещо здійснено, але недостатньо. Важливі вузлові проблеми, які виникли у цей складний період, викладено в рецензованій праці "Державна планова система України: історія становлення і розвитку"⁷⁰.

У монографії вперше здійснено спробу всебічної оцінки характеристик становлення та розвитку планової системи України в цілому, формування методології і методики планування та прогнозування за сім десятиліть (1921-1991 рр.), висвітлено планово-аналітичну роботу основного штабу планової системи-Держплану України. Водночас автор дає широкомасштабну характеристику негативних явищ, породжених директивно-командною системою управління, яка доцільно використала для цього деякі методи планування. Ось чому автор дотримується думки, що варто не забувати теорію і практику планової системи, а необхідно вміло використовувати їх у сучасному державному управлінні.

Читачі знайдуть цікаві факти з реального становища нашої економіки в недалекому минулому, про яке було не так і багато аналітичних публікацій, узагальнену інформацію щодо всіх дванадцяти п'ятирічних планів в Україні, а поряд - і реальний стан економіки в результаті їх виконання.

Чи не вперше в українській економічній науці розглядається проблема кадрової політики на рівні держави і добору кадрів у конкретних державних органах управління, зокрема в Держплані України. Цікавим і суто людським підходом виділяється тематика відомостей про вчених та практиків, які присвятили свою трудову діяльність сфері державного управління, планування і прогнозування соціально-економічного розвитку.

У праці висвітлюються методологічні, методичні та організаційні аспекти діяльності Держплану, які мали місце в умовах директивного управління і, на думку автора, який працював довгий час у цій системі, були високоефективними і зрозумілими на всіх рівнях планової системи. Дослідник показує, що з найважливіших питань соціально-економічного розвитку країни, галузей і регіонів рішення приймалися Державним

⁷⁰Панасюк Б. Державна планова система України: історія становлення і розвитку. К., КНЕУ, 2005, 412 с.

плановим комітетом, вони були обов'язковими для всіх міністерств, відомств та областей, їх ніхто не мав права скасувати.

Значне місце в монографії відведено питанням поєднання роботи науки і практики. Зокрема, науково-методичну підготовку матеріалів щодо перспектив розвитку країни, регіонів і галузей здійснювали науково-дослідні установи разом з відділами Держплану. А практичну розробку планових матеріалів виконували спеціалісти Держплану вже разом з відповідними міністерствами та відомствами.

У праці показано, що спеціалісти Держплану користувалися науковими розробками трьох потужних науково-дослідних установ, підпорядкованих цій державній структурі: Головного науково-дослідного та інформаційно-обчислювального центру; Науково-дослідного економічного інституту; Українського науково-дослідного інституту науково-технічної та економічної інформації.

Дослідник негативно ставиться до ситуації в країні, яка склалася після 1991 р., коли Держплан, його горизонтальну і вертикальну структуру зруйнували, навіть слово план до цього часу нерідко остерігаються вимовляти, і користуються такими поняттями, як "програми" і "квартальні прогнози". Вчений стверджує, що в плановій системі є дуже багато позитивного, без чого суспільна діяльність та державне управління не можуть ефективно здійснюватися, а тому план, планування і планова система мають об'єктивне право на існування, звичайно, якщо вони пристосовані до вимог ринкових відносин.

Для підтвердження своїх переконань автор нагадує, що в розвинутих країнах для планування використовувались і нині використовуються багато організаційних і методичних підходів, подібних до тих, які в нашій країні довгі роки вірою і правдою служили державному управлінню. У країнах з ринковою економікою у скрутні часи намагалися заздалегідь думати про впорядкування власних дій у конкретних, надзвичайно складних справах. Йшла жорстока війна 1941-1945 рр., а глава уряду Англії У. Черчилль ще в 1943 р. говорив не про жахи критичного періоду війни, а зупинився на характеристиці післявоєнного чотирирічного плану переведення воюючої країни на мирні рейки⁷¹.

Водночас автор занадто ідеалізує планову систему, немов би вона здатна все вирішувати, хоча це не зовсім так. Не можна відкидати думку, підтверджену історичними фактами, що без чіткої організації та координації дій суб'єктів ринкових відносин, без передбачення соціально-економічних процесів у перспективі важко забезпечувати ефективне керівництво господарським комплексом країни. Недаремно прогресивна наукова думка завжди пропагувала використання раціонального плану на всіх рівнях управління: Бекон - на початку XVII ст., Гегель - на початку

⁷¹ Див.: Черчилль У. Мускулы мира. М., "Эксмо", 2005, с. 398.

XIX ст., Кон-дятьєв, Струмилін і Леонтьєвна початку XX ст., українські вчені-наприкінці XX ст.

Автор справедливо вважає, що заперечення планування, зокрема в господарському комплексі, не може бути виправданим ні з наукової, ні з практичної точок зору. Навряд чи знайдеться досить обґрунтувань для відмови як від планування, спрямованого на визначення найкоротших шляхів досягнення вироблених цілей, так і від економічного прогнозування, покликаного передбачити ймовірні тенденції та напрями для розв'язання стратегічних завдань розвитку суспільства.

Нам треба повернутися не тільки до розробки планів, середньострокових і довгострокових прогнозів, але й до практичного використання їх важливих методів, зокрема балансового методу. Сучасна економічна наука не відкидає планових методів, а у вищих навчальних закладах вивчаються методи державного управління, регулювання і прогнозування соціально-економічних процесів у країні. Звичайно, всі методологічні і методичні розробки з цих проблем вивчаються і застосовуються в умовах ринкових відносин.

Тому рецензована наукова праця професора Б. Я. Панасюка має не тільки історичне, але й практичне значення для сучасної ринкової економіки України. Вона може бути застосована в процесі наукових досліджень щодо використання елементів планової системи в умовах ринкових відносин, а також під час вивчення історичного аспекту методів державного управління та розробки більш досконалих управлінських систем в умовах нових суспільних процесів у нашій країні.

*А.ПАВЛЕНКО, академік АПН, професор,
доктор економічних наук, Герой України.*

II. ЕПОХА НАШОГО ПОКОЛІННЯ⁷²

Книга академіка УААН Броніслава Яковича Панасюка, відомого вченого в галузі макроекономіки, управління, державного регулювання, прогнозування та планування «Я — економіст» вийшла з друку й привернула увагу багатьох читачів (К.: Аграрна наука, 2005. — 400 с.).

Автор зібрав багатий матеріал. За період роботи державним службовцем і захоплення науковими дослідженнями його постійна і наполеглива праця зазначена науковими ступенями і вченими званнями — академіка, професора, доктора наук, заслуженого економіста України.

Моя робота в с. Лозна Уланівського району на Вінниччині (1948-1962 рр.) спочатку вчителем, директором Лознянської середньої школи,

⁷² Ж. Вісник аграрної науки. №7, 2006.

завідуючим районним відділом народної освіти, а згодом другим і першим секретарем райкому партії співпала з шкільними роками Броника Панасюка. Він привертав до себе увагу жвавістю й допитливістю.

Його спогади про село, школу, вчителів, однокласників, керівників села правдиві.

Пригадую, коли я вперше побачив село Лозну з її розкиданими на пагорбах біленькими приземкуватими хатинами, переважно під солом'яними стріхами, без огорож, з кривими вуличками і вщент розбитими дорогами, суцільна багнюка чорнозему, то подумалось, — де я бачив подібне? Згодом пригадав: на картинах відомих художників кінця ХІХ ст. В.Д. Орловського, І.П. Похитонова — не виправдана бідність та відсталість.

Пройшло багато літ, а село, на жаль, майже не змінилося, ніби заостеніло в своїй бідності і відсталості попри всі роки п'ятирічок, обіцянок правителів змінити обличчя сіл. Тому в с. Лозна на той час хати жителів і невеличка кількість соціальних будиночків нічим не відрізнялись і були подібні своєю убогістю, тісністю, тимчасовістю. Шкільне приміщення, побудоване ще земством, разом із добудованими будиночками було перетворено на середню школу.

Умови життя були неймовірно важкими: невеличкі класи, повна відсутність навчального обладнання, не вистачало кабінетів для лабораторій, бібліотеки, навіть для проведення занять.

Броніслав Якович зазначає, що вчитися і навчати було спільним прагненням батьків, їхніх дітей та вчителів. Треба було зацікавити переростків світлом знань, який відкривав учням кожний вчитель про свій предмет. Особливо допомогло те, що на роботу в школу прийшла молодь — випускники вузів Вінниці, Києва, Одеси та інших міст. У Лознянській середній школі навчалися діти з 9 навколишніх сіл, навіть приходили з райцентру та поселень інших районів. Понад 65% тих, що закінчили школу, стали вчителями, директорами шкіл, лікарями, інженерами, агрономами, військовими.

Глухе й далеке подільське село, але в ньому вирувало різнобічне життя: перебудовували старі будинки, для культурно-мистецьких навчань шукали старовинний одяг, прикраси та інше. Кожний учень хотів бачити в собі особистість, а для цього потрібний був стимул і повага до кожної дитини. Заохочувальним стало те, що, крім навчання на уроках, педагоги школи активно готували дітей до участі в різних заходах для пробудження в них мистецьких рис, фізкультурно-спортивної розвитку.

Неоцінним стимулом зміцнення духовності і впевненості було мистецтво, зокрема колектив вчителів разом з учнями здійснили постановку п'єси «Богдан Хмельницький». Це була на той час учнівська творча праця, вони та їхні батьки разом з вчителями самовіддано і старанно трудилися: пошуки старовинного одягу, відтворення зброї наших пращів,

знаходили малюнки у старовинних книжках із зображенням козаків, їх провідників, знайомились з історичними особистостями визвольної війни українського народу: Богдана Хмельницького і його соратників М. Кривоноса, І. Богуна, Д. Нечая та інших героїв.

Автор науково-автобіографічної праці справедливо дорікає, що в підручниках історії та на уроках занадто мало згадувалася, або ж і взагалі замовчувалась історія України. Але для багатьох тоді, а тепер — кожному причина зрозуміла. Не є секретом, що виношувалась ідея формування «великого радянський народу» на базі великого російського народу, всі ж інші народи повинні були асимілюватися або зникнути. Тому програма не передбачала вивчення історії України, крім Переяславської Ради, яка уособлювала так зване вільне приєднання України до Росії. Видатні українські історики, зокрема Михайло Грушевський, Микола Костомаров, Дмитро Яворницький і багато інших були не в пошані, їх вважали «буржуазними націоналістами», а твори «перекручували» в національному питанні, особливо ставленні до російського народу. В нашій школі, як і багатьох інших, вдавалося дещо виправити і донести до дитячих душ паростки національної свідомості через літературу, українське мистецтво та народні традиції.

Ця книга розкриває також картину суспільно-політичних, соціально-економічних відносин, які відбувалися в житті народу України, критично висвітлює суспільно-політичні події, які склалися після здобуття Україною незалежності, байдужість, часто злочинну діяльність новітніх керівників держави у вирішенні багатьох питань життєдіяльності української нації, розвитку науки, освіти, культури, економіки, проведенні необдуманих реформ, особливо на селі, виконанні проголошених перед народом зухвалих обіцянок.

У книзі висвітлено ряд наукових розробок і думок ученого про складнощі входження української економіки в ринкові відносини і можливості виправлення ситуації, особливо в аграрному секторі економіки. Наведено багато цікавих і маловідомих історичних фактів із життя та діяльності таких діячів, як В. Ленін, Й. Сталін, М. Хрущов, Л. Каганович, Г. Жуков, Л. Кравчук, Л. Кучма, Б. Патон, Ю. Тимошенко та ін.

Внесок Б.Я. Панасюка у розвиток науки не лише помітний, а й вагомий, що дає йому підстави говорити про те, “що він має право викласти своє бачення взаємин науки й практики, яке, сподіваюсь, може стати в пригоді не лише вченим і виробникам — моїм сучасникам, а й їхнім нащадкам”.

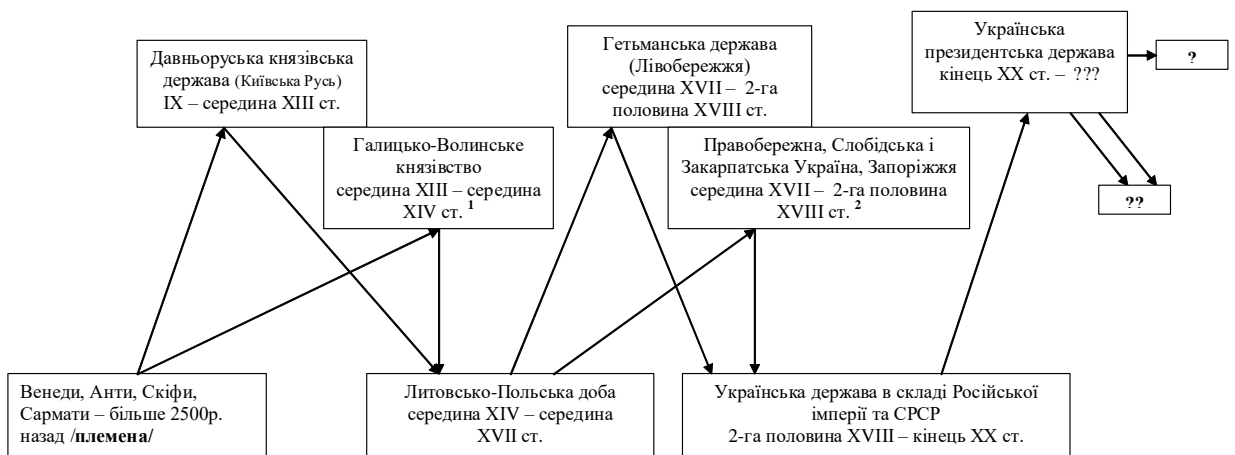
Що ж автора зробило таким, яким він є? На це він сам відповідає так: селянське гартування волі, наполеглива праця, покладання в усьому на власні сили, цілеспрямованість дій, вимогливість до себе і підлеглих. Такі міркування можуть стати провідною настановою для кожної людини, яка обирає самостійний шлях в житті.

М. В. Петренко,
директор Лознянської
середньої школи 1948—1955 рр.

Додаток 1

Повернення з небуття

Додаток 1

1) За часів татарського панування в Україні була князівська влада, але Золота орда видавала князям “ярлики” - грамоти на князювання. Князі були у повній залежності від хана.
2) Впродовж всього свого існування Гетьманщина фактично охоплювала тільки частину України – Лівобережжя. Поруч неї жили окремим життям Правобережна, Слобідська і Закарпатська Україна, Запоріжжя.

Зміст

Передмова	2
Економіка	5
I. Історичний аспект початкової стагнації на селі	5
II. Ресурси для структурних змін в сільському господарстві	12
III. Наукове життя вчених аграрної науки	22
IV. Інтеграція як об'єктивний процес	90
V. Шлях до відродження села	93
VI. Народнохозяйственное планирование в условиях рыночной экономики	98
VII. Регулююча функція держави у розвитку сільського господарства	118
VIII. Економічне прогнозування в Україні	121
IX. Десятиліття економічного прогнозування в Україні	131
X. Природа і регулюючі процеси в суспільстві	140
XI. Проблеми в АПК: причини і можливості вирішення	152
Політика	
XII. Рух до свободи ⁷³	159
12.1. Боротьба тільки розпочинається	159
12.2. Не забуваймо й будьмо обережні	161
XIII. Шлях України до свободи	164
Вступ	164
13.1. Історичний погляд	167
13.2. Внутрішня боротьба в незалежній Україні	176
13.3. Політико – моральна криза після помаранчевого піднесення	186
13.4. Втрата очікуваних ідеалів. Що далі?	192
13.5. Українська нація в небезпеці і потребує захисту	203
13.6. Українців очікує духовна революція	210
13.7. Нація, націонал-демократичні партії і їхні завдання	222
13.8. Уроки для націонал-демократичних партій	235
13.9. Формування української політики	247
13.10. Вимоги до формування українська держави	253
13.11. Національний світогляд та організація руху	276
13.12. Українська національна ідея	286
13.13. Пропаганда в інтересах народу	298
13.13.1. Пропаганда-потужна зброя для досягнення цілі	298
13.13.2. Україна має зійти з орбіти Росії	312
13.14. Перспективи української нації-вихід з небуття	318
A. Публіцистика	327

⁷³ Газ. Слово Просвіти.

А.1. Мистецтво управляти - дивитися вперед	327
А.2. Незабутні дванадцять років поруч в журналі “Економіка України”	338
А.3. Вугільна галузь: пропозиція має відповідати попиту	343
А.4. Безвихідь на селі – загроза для держави	347
Б. Рецензії на праці академіка	351
Б.І. Історичний аспект державного управління	351
Б.ІІ. Епоха нашого покоління	354

Наукове видання

ПАНАСЮК Броніслав Якович

**ВИБРАНІ
ТВОРИ**

Том четвертий

Технічний редактор А.М. Артеменко
Комп'ютерна верстка Н.П. Грищенко

Підп. до друку 10.10.2007. Формат 60 x 84/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 30,5. Обл.-вид. арк.28,4. Наклад 300 пр. Зам. 138.

Видання та друк – Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"
03127, м. Київ-127, вул. Героїв оборони, 10.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №2065 від 18.01.2005 р.